

Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

SD 198

Rudolf Steiner

Sedamnaest predavanja, održanih u Dornachu i Bernu između 20. ožujka i
18. srpnja 1920. godine

SADRŽAJ

I	Prvo predavanje, Dornach, 20. ožujka 1920.	6
	Razvoj medicine, pojam bolesti u drevno i moderno doba. Proces spoznaje kao proces ozdravljenja. Misterijska mudrost kao socijalna medicina. Plavo sljepilo Grka. Neophodna preobrazba našeg osjetila vide, sluha i topline. Imaginacija kroz oko, inspiracija kroz uho, intuicija kroz osjećaj topline. 1879, pobjeda Mihaela kao ponavljanje sličnih događaja u ranijim vremenima. Nužnost trostruke podjele socijalnog organizma.	
II	Drugo predavanje, Dornach, 21. ožujka 1920.	13
	300 godina prije Krista rođenje ljudske imaginacije. Razvoj ljudske inteligencije od 15. stoljeća. U drevnim školama misterija razlika između fizičkog, duhovnog i intelektualnog znanja. Bolest jednostranog intelektualnog života. Antropozofska znanost duha kao nositelj novog procesa iscjeljenja.	
III	Treće predavanje, Dornach, 28. ožujka 1920.	23
	Utjecaj prenatalnog u ljudski ovozemaljski život. Obični imaginativni život - leš uzet iz nadosjetilnog svijeta. Oživljavanje mrtvog mišljenja voljom ponovno rođenom u zemaljskom životu. Organizacija glave - preobrazba ostatka organizma iz prethodne inkarnacije. Sukob u životu između nužnosti prirode i morala. Problem ljudske slobode. Razdoblje zemljinog Jupitera. Jedinstvo moralnih ideala i svijeta prirodnih zakona. Borba protiv znanosti duha, napadi s katoličke strane.	
IV	Četvrto predavanje, Dornach, 2. travnja 1920. Veliki petak	32
	Pavlov život. Promjena u razvoju čovječanstva koju je donio misterij na Golgoti. Problem slobode. Unutarnja neistinitost našeg vremena. Gubitak veze između zemaljskog i izvanzemaljskog. Čisto osjetilno znanje kao grob iz kojeg kao kroz uskrsnuće mora izaći težnja za nadosjetilnim znanjem.	
V	Peto predavanje, Dornach, 3. travnja 1920. Velika subota	42
	Pavao u prijelazu između starih nadosjetilnih pogleda u doba u kojem su ljudi bili napušteni od Boga. Transmutacija krvi i ponovno rođenje u Kristu. Ahrimanski lik antikršćanstva. Uskrs, praznik upozorenja.	
VI		51

Šesto predavanje, Dornach, 30. svibnja 1920.

Borba Rima protiv slobode savjesti i kult. Papinske enciklike i Sylabus iz 1864. Rümelin o konceptu čuda. Religiozno vjerovanje i vjerovanje u čuda kao protuteža kauzalnom vjerovanju znanosti. Duhovno znanstvena ideja nastajanja i odlaska. Antimodernistički pokret u katoličkoj crkvi. Osvrtanje na vrijeme Alberta Velikog. Friedrich II od Pruske i Katarina od Rusije zaštitnici isusovačkog reda zabranjenog od pape. Katolički napadi na antropozofiju.

VII Sedmo predavanje, Dornach, 3. lipnja 1920. 61

Zavjet protiv modernizma. Budnost katoličke crkve pred nadolazećim materijalizmom. Conceptio immaculata, enciklika i sylabus 1864. izjava o nepogrešivosti, enciklika 'Aeterni Patris'. Uvodnik u Baselskom 'Vorwärts'. Struktura katoličke crkve u odnosu na etički individualizam 'Filozofije slobode'. Iz povijesti isusovačkog reda.

VIII Osmo predavanje, Dornach, 6. lipnja 1920. 69

Inicijacijsko znanje i materijalistička znanost. Aristotelov nauk o duši kao crkvena dogma. Besmrtnost, preegzistencija i ponavljani zemaljski život. Namjera katoličke crkve da stvori spojni most između svoje vlasti i radikalnog socijalizma. Antimodernistički zavjet. Svijest zajednice i idealna svijest.

IX Deveto predavanje, Dornach, 2. srpnja 1920. 79

Propast Zapada Oswalda Spenglera. Iscjeljenje od sila pada samo kroz mudrost inicijacije. Demokracija i tročlanstvo. Opasnosti Spenglerove knjige. Aktivni duševni život kao preduvjet razumijevanja znanosti duha.

X Deseto predavanje, Dornach, 3. srpnja 1920. 88

Nastavljanje zastarjelih duhovnih kulturnih tokova u sadašnjosti. Stvarni oblik drevne mudrosti. Sunčev kult drevnih misterija. Krist, duh Sunca. Ritual katoličke mise. Zakoni prirode: destilacija srednjovjekovnih praznih fraza. Jezuitizam i masonerija. Visoki stupnjevi određenih redova. Zbunjenost javnog života uzrokovana okultnim strujanjima. Nužnost prijelaza od širenja ideja na praktično djelovanje. Brošura Kullya. Esej pastora Ernsta.

XI Jedanaesto predavanje, Dornach, 4. srpnja 1920. 100

Učinci materijalizma u sadašnjosti. Stare navike mišljenja. Potreba za preobrazbom duševnog stanja i mišljenja, također i u gospodarskom području. Rečenica Nietzscheova prijatelja Overbecka. Gledište Rodbertusa i Marxa. Odnos duhovnog i tjelesnog rada. Neophodno:

uvid u duhovne veze svijeta i volja neovisna o materijalnim aspektima tijela.

XII Dvanaesto predavanje, Bern, 9. srpnja 1920. 111

Mišljenje kao nasljeđe iz prenatalne egzistencije. Odbacivanje preegzistencije u tradicionalnim vjerovanjima. Neophodnost mišljenja za život u osjetilnom svijetu. Potreba za komunikacijom i znanjem u učiteljskoj profesiji. Waldorfsko obrazovanje. Zlatna valuta, slobodna trgovina, carinske barijere. Svijet duhovnosti i svijet ekonomskog života. Asocijativni sud. Državna filozofija boljševizma kao dijete ideja R. Avenarius Harnacka i Oswalda Spenglera. Ozbiljno shvaćanje znanja o ponovljenim životima na Zemlji.

XIII Trinaesto predavanje, Dornach, 10. srpnja 1920. 127

Čovjek između svijeta ideja i svijeta sjećanja i predodžbi fantazija. Disertacija W. J. Steina. 'Nerođenost' i besmrtnost. Zahtjevi Waldorfske škole. Skolastički udžbenik filozofije (Lehmen).

XIV Četrnaesto predavanje, Dornach, 11. srpnja 1920. 137

Drevno biće misterija i misterij Golgote. Krist kao više ja Zemlje. Odnos antropozofske znanosti duha i prirodne znanosti. Dodavanje znanja nadosjetilnog čulnom. Zaokupljenost uzlaznim u čovjeku i razvojem. Opasnost od pada čovječanstva u barbarstvo. Antropozofija kao kristologija. Primjeri opozicije.

XV Petnaesto predavanje, Dornach, 16. srpnja 1920. 149

Izvorno znanje o misterijima i njegova zlouporaba u kasnijim vremenima. Djelovanje misterija u postkršćanskom razdoblju i njihovo postupno nestajanje. Granice lučenja nadosjetilnog znanja. Šteta uzrokovana zluporabom nadosjetilnog znanja, kada se zavladao ne samo trodijelnim duševnim životom, već i četverodijelnim životom instinkta i nagona. Knjige Oswalda Spenglera 'Propast Zapada' i 'Prusizam i socijalizam'.

XVI Šesnaesto predavanje, Dornach, 17. srpnja 1920. 159

Još životnih paradoksa našeg doba. Oswald Spengler. Učinci materijalizma. Nerođenost i besmrtnost. Prava logika i čista nepromišljenost. Čovjekova odgovornost za razvoj Zemlje. Nesposobnost materijalizma da prepozna materiju. Sakrament oltara katoličanstva. Znanje kao duhovno zajedništvo.

XVII Sedamnaesto predavanje, Dornach, 18. srpnja 1920. 169

Obogotvorenje prirode. Ljudsko tijelo kao nositelj kreativnog božansko duhovnog. Opasnost od gubitka zemaljske misije. Nužno se odlučiti između ahrimaničkog intelektualizma i razvoja novog duhovnog znanja kao vodiča da duhovno i socijalno djelovanje.

I. PRVO PREDAVANJE

Dornach, 20. ožujka 1920.

Ono što ljudi danas smatraju gotovo neospornim autoritetom jest znanost, znanost upravo u onom smislu u kojem se ta znanost prakticira u našim državnim obrazovnim ustanovama. Često smo govorili koliko daleko ta valjanost može ići i isticali kako se suvremeno čovječanstvo mora osloboditi upravo tog autoriteta. Danas želim istaknuti da je postala karakteristična pojava - tek u posljednja tri-četiri stoljeća - promatrati medicinu kao jednu od onih znanosti koje imaju valjanost i autoritet. Sve što ima veze s medicinom jedna je znanost među ostalima, znanost koja bi, znanost koja bi u daljnjem traganju trebala dovesti do ozdravljenja, da bolesna osoba ozdravi. Danas se rijetko razmišlja o činjenici da se taj odnos između medicine i drugih znanosti, te znanosti u cjelini, razvio tek u posljednja tri do četiri stoljeća. Što se više vraćamo u ljudsku evoluciju, to više vidimo kako je sve što je čovjek mogao razviti u smislu znanosti i znanja, gledano više-manje kao medicina, kao nešto što je imalo veze s liječenjem. A ako se vratimo, posebno na razvoj okultnih znanosti u starim vremenima, pojam iscjeljivanja uvijek je bio vezan uz pojam okultnih znanosti, tajnih znanosti. Duhovne znanosti uvijek su imale veze s nekim oblikom liječenja. Tako da se u starijim vremenima nije moglo reći: medicina je jedna znanost među mnogima, već su u starijim vremenima, u kojima se u najboljem slučaju čisto intelektualno nije računalo kao okultno, ljudi govorili: u cijeloj znanosti, u svom znanju, mora se tražiti nešto što u konačnici ima za cilj ozdravljenje cijelog čovjeka. - Dakle, ljudi su govorili u smislu da je ova ideja donesena u prvi plan.

Ali sada se treba zapitati: što je trebalo zaliječiti, što je bilo za zacijeliti? - Danas, u doba materijalizma, govorimo o bolesti kada se u čovjeku kroz vanjske materijalne procese ili kroz njegovo ponašanje u osjetilnom svijetu može primijetiti nešto nenormalno. Ovaj, moglo bi se reći materijalistički, koncept bolesti također je u osnovi proizvod novijeg razvoja čovječanstva, proizvod post-grčkog razdoblja. Jer u toj Grčkoj, u kojoj je živjelo budnije čovječanstvo, prijemčivije za svijet nego kasnije čovječanstvo, još uvijek je bio prisutan pojam bolesti, a posebno mogućnost bolesti, što je bilo svojstveno svim vremenima koja leže dalje od otprilike dva-tri stoljeća prije Krista. Ovakve stvari morate reći na donekle radikalan način kako bi se razumjele, kako ne biste promašili njihov pravi smisao. Osnovno gledište u starija vremena, bilo je da zapravo cijelo čovječanstvo sa sobom nosi stalnu sklonost bolesti. Uglavnom, svi ljudi stalno hodaju svijetom s predispozicijom za bolest - u biti je to bilo gledanje. Svim ljudima je potrebno barem preventivno liječenje; čovječanstvo se mora stalno liječiti, to je bilo mišljenje. Možda je najbolji način za razumijevanje ovih stvari, usporediti ovo

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

mišljenje s onim koje često susrećemo, osobito danas, zbog naših socijalnih okolnosti i socijalnih zahtjeva. Danas vidimo mnoge ljude koji se osjećaju pozvanima da agitacijski govore o onom što je čovječanstvu potrebno, recimo socijalno ili u drugim aspektima, kako bi moglo krenuti prema boljoj budućnosti. Ovi ljudi opisuju što bi se postiglo da se njihove ideje ostvare kao svojevrsni raj na Zemlji. Također se kaže da kada bi ideje određenih ljudi bile prihvaćene, da bi milenij mogao započeti. Svakako, to je mišljenje koje možda želi dobro, ali dolazi iz slabog razumijevanja i još goreg razuma, ali to je mišljenje koje može djelovati uznemirujuće. A što bi moglo imati veći agitacijski učinak nego obećati ljudima, osobito u dobu materijalizma, raj na Zemlji! Ako im se to obeća čak i prije nego sami umru, pa onda postoji velika vjerojatnost da ćete ih imati kao sljedbenike.

Nasuprot tome, bit će teško doći do nečega poput ideje o 'trostrukoj strukturi socijalnog organizma', koja ne govori o raju na Zemlji, već o onome što je sposobno da zaživi kao socijalni organizam, što može živjeti. Za razliku od ovog pogleda, koji uključuje ideju da je takav raj na Zemlji moguć, da se opći, idealan oporavak ljudi može postići kroz puke institucije na fizičkom planu, nasuprot ovom mišljenju, mišljenje u davnim vremenima koje sam pokušao okarakterizirati bilo je: svi ljudi, u mjeri u kojoj žive i rade ovdje na fizičkoj razini, do određene mjere su pogođeni tendencijama bolesti i stalno im je potrebno iscjeljenje. - Zato što se ovo gledište temeljilo na sljedećem. Rekli su: ovdje na fizičkom svijetu čovjek može učiniti ono što vodi do uspostavljanja ovog ili onog na fizičkoj razini. Ljudi mogu činiti ono što želi njihova ekonomija, što njihov zakon želi da čine, i tako dalje. - Ali ako se sve što se na ovaj način radi provodi samo kroz vlastitu snagu, ako na to ne utječe ništa osim onoga što je u odnosu s fizičkim institucijama fizičke razine, onda socijalni organizam čovječanstva postaje sve bolesniji. Vanjskim mjerama ne možete stvoriti zdrav socijalni organizam, nego samo onaj koji je sve bolesniji. Kako se to ne bi dogodilo, paralelno s mjerama koje se poduzimaju u fizičkom svijetu, potrebno je pustiti da teče duhovni život. I taj duhovni život djeluje tako da paralizira, da tako kažemo, klice bolesti koje se neprestano rađaju u ljudima. Svako znanje, smatralo se, koje ne znači upijanje stalno razvijajućeg otrova socijalnog poretka, svako takvo znanje je apsurd u čovječanstvu. Proces spoznaje je proces ozdravljenja. A ako bi se, kako se mislilo u davnim vremenima, u nekoj epohi znanje sasvim obustavilo, onda bi socijalni organizam zapao u bolest. Stoga se od samog početka moć spoznaje nazivala moći iscjeljenja; i tek su se s vremenom liječnik, učitelj, svećenik i tako dalje, odvojili od poznavatelja misterija - koji je ujedno bio i vođa socijalnog poretka, liječnik i svećenik. Sve se to u početku razlikovalo od onoga što je zajedno živjelo u čovjeku, što je u sebi posjedovalo znanje koje je, ujedno, zbog svoje osobitosti, bilo lijek čovječanstva. I u starijim vremenima ljudskog razvoja, mnogo se manje, mnogo manje bavilo pojedinačnim bolestima nego danas. Ljudi su imali

posebna gledišta o tim pojedinačnim bolestima, koje se danas ljudima ne smiju ni reći, jer bi povrijedili njihove osjećaje i bili bi užasnuti. Ali ono što su činili, što su pokušavali izvući iz dubokih izvora znanja, bilo je zamišljeno kao socijalna medicina.

Međutim, takvo gledište sa svom svojom snagom, moglo je postojati samo u vrijeme kada su ljudi na sebe gledali drugačije nego danas. Često smo raspravljali o tome da je intelektualizam koji danas prevladava, posebice u spoznaji, u osnovi star samo dva, tri, četiri stoljeća, u obliku u kojem danas postoji. Taj intelektualizam, koji svoj ideal vidi u prirodnim zakonima koji se mogu sagledati kroz apstraktne misli, ne zadire u ljudsku osobnost. Često sam opisivao kakav to ne-zadiranje ima učinak. Zamislite samo današnje studente bilo koje znanosti, bilo kojeg polja znanosti, na bilo kojoj od naših glavnih obrazovnih institucija diljem civiliziranog svijeta. Tako je da se mora reći: ovaj student sjedi tamo, on sluša samo sa svojom glavom, svojim razumijevanjem, svojim intelektom ono što mu se predstavlja, gleda ono na čemu radi pokuse; ali u vrlo maloj mjeri je njegov um, njegovo srce, cijela njegova osoba, uključena u ono što se iznosi. To nije bio slučaj kod stare misterijske mudrosti. Nije mogao biti tako ravnodušan. Sve što je djelovalo na glavu, što je djelovalo na intelekt, u isto vrijeme je djelovalo na cijelog čovjeka, zahvatilo je um i volju, bilo je takvo da bi tamo mogli biti kao cjelovita osoba. Apstraktnim mišljenjem, apstraktnim prirodnim istraživanjem i naši životi su postali apstraktni, da danas ljudi jedva da imaju organ za vidjeti to u pravom svijetlu, ono što je bilo povezano sa cjelokupnim socijalnim životom drevnog čovječanstva. Ovdje smo često govorili o onome što se u hebrejskoj davnini nazivalo neizgovorljivim imenom Božjim, koje je potom postalo izgovorljivo, u glasovnom nizu J-A-H-V-E. Zašto je ovo ime bilo neizgovorljivo? Jer tko god je u davnim vremenima to izgovorio, snagom zvukova, svakodnevnom nastrojenošću, svakodnevna svijest bila je otupljena. Pred njim je stajao drugi svijet i bilo je opasno izgovoriti to ime, jer bi se umanjio uobičajeni osjećaj svijesti. Zapravo je bio slučaj, da je čovjek osjećao: kada ovo ime vibrira kroz njegovu tjelesnost, tada se kao ljudsko biće prenosi u drugi svijet, u svijet u kojem se događaju drugačije stvari nego u ovom fizičkom svijetu. - To je stanje duše o kojem ljudi danas više nemaju pojma, o kojem ne mogu ništa znati. Jer kombinacija zvukova danas nema onaj šokantni učinak kao nekada.

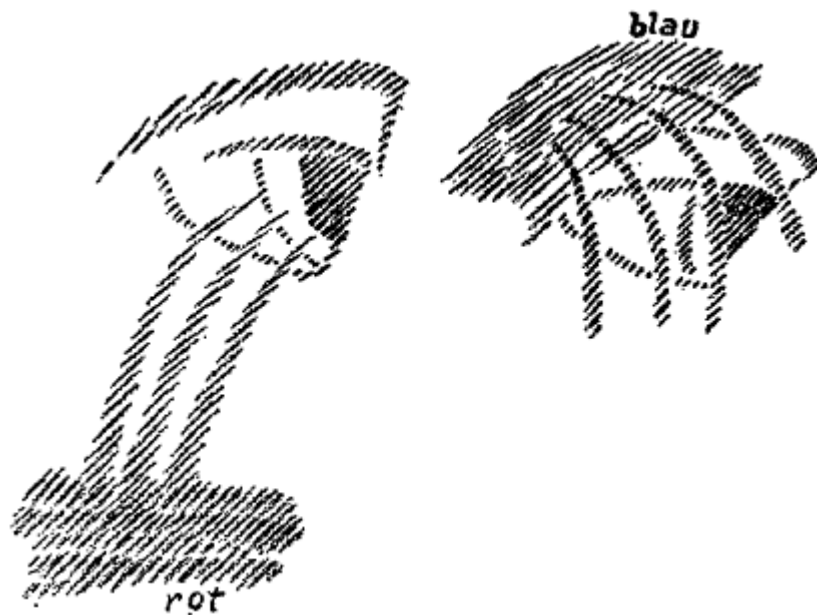
Sa svim tim je povezano da je iz te drugačije duševne i tjelesne konstitucije drevnog čovjeka, moglo nastati više nego što može nastati iz duševno tjelesne konstitucije današnjeg čovjeka. Danas iz tog stanja duše i tijela proizlazi organsko. Javljaju se glad, žeđ, druge emocije, ove ili one želje, ovi ili oni osjećaji, ove ili one simpatije i antipatije. Sve što proizlazi iz ljudske organizacije u osnovi se odnosi na pojedinačno ljudsko biće, na individualni ljudski ego. Ali kod drevnih ljudi, s glađu i žeđu, sa željama koje se odnose na obični život, došlo je otkrivenje božanskog. Stari čovjek je osjećao Boga u

onome što je koristio, da tako kažem, iz vlastite tjelesnosti i vlastite duševnosti, koja je kao i u prirodi i u njemu djelovala. Ono što je nastalo, dalo je ovim drevnim ljudima sposobnost da vide ne samo ono što danas vidimo u svoj okolnoj prirodi, već i da vide nešto duhovno. Današnji ljudi ne vole zamišljati da je čak i shvaćanje ranijih ljudi bilo drugačije od onoga današnjih ljudi.

Ta je predrasuda doista sasvim razumljiva, a sastoji se u pretpostavci da svijet danas vidimo onakvim, kakvim ga oduvijek vidimo. Ali čak i vanjske činjenice dokazuju, sa svom potrebnom jasnoćom, za one koji žele samo takve dokaze, da su čak i Grci - ne moramo se vraćati daleko u prošlost - vidjeli prirodu koja ljude okružuje drugačije nego mi. Znanost duha s potpunom jasnoćom dolazi do ovoga putem duhovne vizije; ali ono što duhovna vizija s potpunom jasnoćom iznosi na površinu, također se može otkriti kroz vanjsko znanje o fizičkim činjenicama ako pogledamo grčku književnost i primijetimo neobičnu činjenicu da su Grci imali riječ za zeleno: chloros. Ali, što je zanimljivo, ista riječ koju su koristili za ono što mi zovemo zelenilo, označava žuti med i žuto lišće; i žutu smolu su tako označavali. Grci su imali riječ kojom su opisivali tamnu kosu; istu su riječ koristili za opis kamena 'lapis lazuli', plavi kamen. Nitko ne može pretpostaviti da su Grci imali plavu kosu. Takve se stvari doista mogu smatrati visokom razinom dokazne vrijednosti, a iz ovoga se može vidjeti da Grci kao narod jednostavno nisu razlikovali žuto od zelenog, nisu primjećivali plavu kao boju na način na koji mi to činimo, da su sve živo vidjeli u smislu crvenkastog i žućkastog. Sve to pojačava činjenica da nam rimski pisci govore da su grčki slikari slikali sa samo četiri boje: crnom i bijelom, crvenom i žutom.

Sudeći prema našem trenutnom iskustvu teorije boja, moramo reći: bitna karakteristika Grka bila je da su bili slijepi na plavo, da u zelenom nisu vidjeli plavu nijansu, već samo žutu nijansu. Cijelo okruženje je za Grke bilo puno vatrenije jer su sve vidjeli u crvenkastim bojama. Metamorfoze razvoja u čovječanstvu proširuju se ovim načinom gledanja. Kao što sam rekao, to se može pokazati izvana. Duhovna vizija vrlo jasno pokazuje da je Grk cijeli svoj spektar pomaknuo prema crvenoj strani i nije mnogo osjećao prema plavoj i ljubičastoj strani. Ljubičastu je vidio mnogo crveniju nego što je mi vidimo, nego što je ljudi danas vide. Kad bismo krajolik kakav su vidjeli Grci slikali prema našoj današnjoj viziji, morali bismo ga nacrtati potpuno drugačijim bojama od onih na koje smo danas navikli. I Grci nisu poznavali ono što mi vidimo kao prirodu, a mi ne znamo ono što su Grci vidjeli kao prirodu. Razvoj čovječanstva napreduje kroz metamorfoze, a bitno je da je vrijeme u kojem je nastao intelektualizam, u kojem je čovjek postao misao - Grk nije bio misao, Grk je živio objektno u prirodnom svijetu - isto ono vrijeme u kojem je nastao osjećaj za tamnu boju, za plavu, za plavoljubičastu. Ne samo da se mijenja unutrašnjost duše, već se mijenja i ono što iz duše živi u osjetilima.

Dakle, možete sebi reći: već s obzirom na sposobnosti naših osjetila, mi smo danas, u petom post-atlantskom razdoblju, drugačiji ljudi čak i od ljudi koji su bili karakteristični ljudi četvrtog post-atlantskog razdoblja, grčko-latinskog razdoblja. Sve je to povezano s onim prije rečenim. U vrijeme kada su se duhovne sile izljevale iz emocija, iz simpatija i antipatija, čak i iz samog tjelesnog, kao što su glad, žeđ i sitost, te su se duhovne sile izljevale u osjetilne organe. A sile koje teku, da tako kažem, iz donjeg dijela tijela, i ulijevaju se u osjetilne organe su, za osjetilo oka, one koje oživljavaju prvenstveno žute i crvene nijanse boje, i koje oživljavaju sposobnost opažanja nijansi ovih boja. Danas smo ušli u doba, gdje obrnuto postaje važan zadatak za čovječanstvo. Grci su još uvijek bili organizirani na takav način da se njihov prekrasan pogled na svijet prenosio kroz njihova osjetila, a njihov duhom prožet organski život pretočen je u ta osjetila. Mi kao čovječanstvo, stoljećima potiskujemo ovaj produhovljeni organski život. Moramo ga oživjeti iz duše, iz duha. Moramo steći sposobnost da se probijemo u duševno-duhovno, posredstvom znanosti duha. A stjecanjem sposobnosti prodiranja u duhovno-duševno, posredstvom znanosti duha, krenut ćemo suprotnim putem. Kod Grka je bio slučaj da struje, da tako kažemo, izlaze iz tjelesnog i izljevaju se u oko (vidi crtež, rot); kod nas se mora dogoditi obrnuto. Moramo razviti duhovno-duševno (vidi crtež, blau), struja se mora protezati od ovog duhovno-duševnog do organizacije čovjeka, i struje iz duhovno-duševnog moramo dovesti u oko i druga osjetila. Suprotan put mora biti put budućeg čovječanstva, u usporedbi s onim koji je bio put čovječanstva do sredine četvrte post-atlantske kulture. Tada misleći čovjek postaje čovjek koji poznaje duh, čovjek koji zna duh u drugom obliku, koji je stvoren odozgo. Postali smo osjetljivi na plavi dio spektra.

Kad bih ovo htio nacrtati shematski, morao bih nacrtati ovako: Grk je bio posebno osjetljiv na crveno; živio je u crvenom. Grci su živjeli u ovom dijelu

spektra (vidi crtež, lijevo); moramo živjeti sve više i više u ovom dijelu spektra (vidi crtež, desno). Ali kako živimo u ovom dijelu spektra, kako sve više i više postajemo zaljubljeni u plavu i plavoljubičastu boju na određeni način, naši se osjetilni organi moraju potpuno preobraziti, moraju metamorfozirati.

Osjetilni organi, u svojoj finijoj strukturi, moraju postati nešto sasvim drugo nego što su bili. Ono što se ulijeva u osjetilne organe je ono što se postupno prirodno razvija kroz naprimjer oko, imaginacija; kroz uho inspiracija, kroz osjetljivost na toplinu intuicija. Stoga se mora razviti sljedeće: kroz oko: imaginacija, kroz uho: inspiracija, kroz osjećaj topline: intuicija.

Finija struktura u tijeku ljudskog razvoja, finija struktura ljudskog organizma u tijeku ljudskog razvoja, prolazi kroz preobrazbu i postaje nešto drugo.

Ljudi danas moraju gledati na takve stvari, jer su na važnoj točki tranzicije; sada je trenutak kada se mora odlučiti može li se napraviti prijelaz za se primi dojmove odozgo, da tako kažem. Ne smijemo ostati samo na intelektualizmu, intelektualizam moramo produhoviti. Ali tada će ono što se u nama razvija kao duhovno i duševno imati učinak pravo na ljudsku organizaciju. A ako to ne izgrađujemo? Ako je organ za nešto namijenjen, a ne koristi se u tu svrhu, on umire, ubija se. Tu u samoj ljudskoj organizaciji imate ono što je drevno vrijeme pretpostavljalo na temelju različitih zahtijeva spoznaje. Pogledajte svoje oči: ono što će teći odozgo kao duhovni život u čovječanstvu budućnosti, mora se izliti u ove oči. Ukoliko to ne pritječe, ove su oči osuđene na bolest. Zbog vlastite prirode, čovjekove oči moraju oboljeti, kao i njegove uši, kao i njegov osjećaj topline.

Kakvu vrstu znanja moramo tražiti? Znanje koje liječi te bolesti u vlastitom organizmu. Ponovno se moramo vratiti stajalištu da svako znanje, ukoliko dopire do čovjeka, ima medicinski karakter. Opet moramo moći shvatiti da znanje moramo tražiti radi liječenja, da medicina nije samo znanje među ostalim znanjima, i da svo znanje u procesu razvoja čovječanstva mora biti faktor iscjeljivanja, jer čovječanstvo treba stalno liječiti ono što unutar njega nastaje na fizičkom planu. Zemaljski raj ne obećava onaj koji ljudima govori što je ispravno, nego jedino onaj koji govori istinu ljudima i to razjašnjava:

čak i ako učinimo sve što je moguće da stvorimo upotrebljive zemaljske uvijete, ljudi i dalje moraju tražiti vezu s duhovnim svijetom! - Jer i najbolje zemaljske prilike moraju se neprestano liječiti, liječiti sve do ljudskog organizma. I on je stalno prožet bolestima. To znači da u čovječanstvo mora postojati duhovni život, koji iz sebe ima moć stvaranja iscjeliteljskih moći.

Među različitim razlozima koji su doveli do rađanja ideje o 'tročlanstvu' iz antropozofski orijentiranog svjetonazora, su oni koje možete uzeti iz današnje rasprave, jer ova ideja o trostrukosti je takva da se može pogledati iz ovog kuta, iz onog kuta, iz trećeg i četvrtog kuta ljudske evolucije - ako se samo može ispravno promatrati, tada se javlja potreba za ovom trostrukošću za one koji stvarno vide istinu. Oni koji vjeruju da, uz malo logike, kada čuju za to tročlanstvo, ne mogu nešto odmah shvatiti ili im je nešto proturječno, neka malo pričekaju da se pobliže upoznaju s tom materijom. Tada će vidjeti da ne postoji jedan dokaz ili jedna struja dokaza, za nužnost tročlanstva, već bezbroj. Jer kamo god pogledate, posvuda postoje zapažanja koja, neovisno o drugima, dokazuju ono što bih mogao nazvati nužnom pojavom ideje o 'trostrukoj podjeli socijalnog organizma' u naše vrijeme. A jedan od najvažnijih kutova za pogledati ideju je znanje, razumijevanje samih ljudskih bića. Ali gdje je današnja znanost, koja se tako ponosi svojom apstraktnošću, sklona ulaziti u ono stvarno, konkretno? Grk je još uvijek bio jasnio svjestan: kada dopusti svojim emocijama da se jave, otkriva mu se nešto božansko. - Moramo steći sposobnost da duhovne sile duše spustimo s duhovnih visina, a one nam moraju otkriti prirodu, moraju nam pokazati što priroda jest. To znači da moramo shvatiti da prirodu ne možemo prepoznati gledajući je izvana, nego samo onim osjetilima koja su izoštrena onim što dolazi odozgo, okom koje je izoštreno imaginacijom, uhom koje je izoštreno inspiracijom, s osjećajem topline koji je izoštren intuicijom, nesebičnim doživljavanjem stvari i procesa koji su oko nas.

Želja za iscjeljenjem postala je znanost. Znanost se zauzvrat mora pretočiti u volju za iscjeljenjem. Ono što danas vidimo kao znanost i cijenimo kao autoritet samo je posredno znanje, ali ono koje zapravo dovodi do strašnog nesklada, posebno u socijalnoj sferi. O svemu ovome želimo još razgovarati sutra.

II. DRUGO PREDAVANJE

Dornach, 21. ožujka 1920.

Danas će mi biti dužnost da neke od spoznaja koje su činile osnovu ranijih razmatranja, a koje su već poznate velikom broju naših prijatelja, tu i tamo spojim zajedno s onim što sam jučer rekao. Samo želim još jednom istaknuti da je suštinski sadržaj onoga što sam jučer rekao, da je takva vrsta neutralnog znanja, kakvo mi trenutno prakticiramo, u biti tvorevina modernog vremena, da se takvo ravnodušno znanje, koje medicinu stavlja kao jednu znanost uz druge, razvilo tek u posljednja tri ili četiri stoljeća, dok je svo znanje u davnim vremenima bilo usmjereno na liječenje; a spoznaja i pronalaženje načina za iscjeljenje čovječanstva, bilo je jedno te isto u smislu koji sam jučer naznačio.

Sada, znate iz raznih nagovještaja koji su tu i tamo izneseni na predavanjima, da se važan duhovni događaj zbio u posljednjoj trećini 19. stoljeća, koji se zbio iza kulisa svjetske povijesti sedamdesetih, da tako kažemo, iza kulisa vanjske fizičke povijesti svijeta. Kako bismo imali ime za ovaj događaj - lako bi mogli imati i drugo ime za njega - nazvali smo ga pobjedom tog arhandeoskog bića, kojeg nazivamo arhanđel Mihael, nad suprotnim duhovnim silama. Ovaj ishod, prije svega želimo promatrati kao proces u duhovnom svijetu s kojim je povezana naša ljudska povijest. Takvi se događaji odvijaju na način da se najprije pripremaju u duhovnom svijetu. Moglo bi se reći da je događaj o kojem sada govorim, da se pripremao od 1842. godine. Tada je oko 1879. godine u duhovnom svijetu došlo do određene odluke, a od 1914. postoji potreba da se ljudi na Zemlji ponašaju u skladu s ovim duhovnim događajem. Ono što se događalo od 1914. u biti je juriš ljudske uskogrudnosti na ono što bi se trebalo dogoditi po poimanju onih duhovnih sila koje su odgovorne za vođenje čovječanstva. Dakle, možemo reći: u drugoj polovici 19. stoljeća, u prvom dijelu 20. stoljeća, dogodilo se nešto vrlo važno iza kulisa našeg ljudskog razvoja, a to je poziv čovječanstvu da se ponaša onako kako ta duhovna bića žele: donijeti promjenu, učiniti nešto što će čovječanstvu donijeti novu civilizaciju, nov način poimanja socijalnog života, umjetničkog života, duhovnog života na Zemlji općenito. Takvi događaji ponavljali su se u razvoju ljudi. Vanjska povijest malo bilježi takve događaje, jer je vanjska povijest skup bajki, ali ti su se događaji ponavljali. Događaj koji se može usporediti sa spomenutim, dogodio se oko tri stotine godina prije rođenja Krista, a drugi događaj koji se zbio ranije, bio je oko sredine 3. tisućljeća prije rođenja Krista:

300 prije Krista

Sredina 3 tisućljeća prije Krista

Što se tiče čovječanstva, postoji vrlo važna razlika između doživljavanja ova dva događaja, i doživljavanja događaja koji se dogodio u 19. i 20. stoljeću; jer većina vas je barem djelomično doživjela događaje iz druge polovice 19. stoljeća i početka 20. stoljeća, a većina vas će također znati koliko ih je čovječanstvo kao takvo malo primjećivalo, da bi se doista trebala dogoditi promjena u duhovnom životu.

Čovječanstvo će nužda prisiliti da primijeti tu nužnost. A nužda neće stati sve dok dovoljno velik broj ljudi ne uoči ovu nužnosti u pogledu organizacije javnih poslova. Možemo se upitati: zašto ljudi nisu primijetili? Je li to bio slučaj i s druga dva iskustva, onim iz 3. tisućljeća, onim iz 3. stoljeća? - Ne, kod ovih događaja uopće nije bilo tako. Kad bi netko mogao ispravno pročitati povijest grčkog naroda, pa čak i rimskog naroda, koji je malo grub, shvatio bi da je zapravo postojala svijest unutar grčkog naroda, unutar rimskog naroda: nešto se događa u duhovnom svijetu što treba uzeti u obzir. - Da, pogotovo kod događaja koji se zbio oko 300. godine prije Kristova rođenja, dobro se vidi kako se on polako priprema, kako dolazi do određenog vrhunca i kako onda oživljava. Ljudi ovog 3. i 4. stoljeća prije rođenja Krista imali su jasnu svijest o tome: u duhovnom svijetu se događa nešto što se prelijeva u svijet ljudi. - A ono što su tamo vidjeli, to danas možemo opisati: to je bilo pravo rođenje ljudske fantazije.

Znate, ljudi su danas takvi, oni misle: kako danas razmišljaš, kako se danas osjećaš, tako se uvijek mislilo, tako se uvijek osjećalo. - Ali nije tako, čak su se i osjetilne percepcije s vremenom promijenile, kao što sam vam jučer pokazao. Naravno, umjetničko stvaralaštvo je bilo već prije 3. ili 4. stoljeća prije rođenja Krista; ali to umjetničko stvaranje nije proizašlo iz onoga što danas nazivamo fantazija. To umjetničko stvaranje nastaje iz prave vidovite imaginacije. Oni koji su bili umjetnici mogli su vidjeti duhovno otkrivenje, i jednostavno su kopirali duhovno koje im se otkrilo. Stara atavistička vidovitost, stara imaginacija, bila je ono što je umjetnik imao kao osnovu. Ta fantazija koja se tada prvo pojavila, a zatim se dalje razvijala do Leonardovih, Rafaelovih ili Michelangelovih kreacija, da bi onda opet krenula nizbrdo, ta fantazija potječe iz tog vremena, ta fantazija koja ne stvara kao da se pojavljuje ili zamišlja nešto duhovno, nego kao da se nešto usmjerava samo iz sebe, kao da se nešto stvara iz sebe. A to što su bili obdareni fantazijom, ljudi ovoga vremena pripisivali su borbi između božanskih bića koja su njima vladala i u čije su ime djelovali na Zemlji.

Kao mnogo, mnogo značajnije, sredinom 3. tisućljeća, oko 2500. godine prije rođenja Krista, ljudi su primijetili kako je cijelo njihovo biće zahvaćeno događajima koji su iz duhovnog svijeta stršili u fizička zbivanja. U ovo vrijeme, sredinom 3. tisućljeća prije Krista, nitko ne bi smatrao smislenim reći: ovdje ljudi hodaju po Zemlji - a da ne kažu: tamo su duhovna bića. - To bi bilo kome izgledalo besmislica, jer ljudi su mislili da je Zemlja naseljena onim što je istovremeno i fizičko i duhovno.

U usporedbi s tipom duševnog života u tim davnim vremenima, onaj koji je zavladao tijekom 19. stoljeća nešto je drugačiji, jer ljudi su opažali svjetovne, obične događaje na Zemlji. Ali nisu shvatili da iza toga stoji važna duhovna borba. Zašto oni to nisu primijetili? To je upravo zbog posebnosti ovog našeg doba, koje je, kao što znate, započelo od sredine 15. stoljeća i u kojem još živimo, a koje nazivamo petim post-atlantskim razdobljem. U ovom dobu, to jest u ovom u kojem se nalazimo, najistaknutija, najznačajnija moć koju ljudi mogu koristiti je intelekt. Od 15. stoljeća ljudi su dosegli posebne visine kao inteligentna bića. Danas su ljudi još uvijek ponosni na činjenicu da su tako inteligentna bića. Ne treba vjerovati da neki drugi oblik inteligencije nije bio prisutan u ranijim vremenima, samo što je ova inteligencija rođena u isto vrijeme kad i određena vizija. Ta inteligencija je u čovjeku nastala istovremeno s određenim duhovnim sadržajem. Mi imamo inteligenciju koja zapravo nema pravi duhovni sadržaj, koja je zapravo samo formalna, jer naši koncepti i ideje zapravo nemaju ništa po sebi, oni su samo refleksije nečega. Cijeli naš razum je zbroj pukih odraza nečega. To je bit inteligencije koja se razvila osobito od sredine 15. stoljeća, da je razum samo zrcalni aparat. Ali ono što se tamo odražava u ljudima u osnovi nema snagu. To je u osnovi pasivno. To je posebnost razumijevanja kojim se suvremeno čovječanstvo toliko ponosi, da je to razumijevanje pasivno. Dopuštamo da djeluje na nas, prepuštamo mu se. U svom razumijevanju razvijamo malo snage volje. To je najistaknutija karakteristika današnjih ljudi, da oni zapravo mrze aktivno razumijevanje. Ako bi trebali biti negdje gdje se od njih očekuje da razmišljaju uz ono što se govori, to je dosadno, jako dosadno. Vrlo brzo počinje opće uspavljivanje, barem duševno: čim treba misliti. S druge strane, kada je kinematograf, kada ne treba misliti, nego kada je razmišljanje uspavano, kada treba samo gledati i pasivno se prepustiti onome što se događa, i kada misli jure kao neovisni kotači, tamo se ljudi danas osjećaju zadovoljnima. To je pasivni razum na koji su ljudi navikli. Ovaj pasivni razum nema moć, jer ovaj pasivni razum, što je to? Njegovu prirodu upoznajte kada se prisjetite kako su tipovi ljudskog znanja klasificirani u drevnim školama misterija. Postojale su tri vrste znanja: prvo, ono znanje koje dolazi iz čovjekova fizičkog života, koje proizlazi, da tako kažem, iz iskustva fizičkog svijeta, moglo bi se reći: fizičko znanje; drugo, intelektualno znanje, ono znanje koje čovjek sam oblikuje, uglavnom u matematici, ono znanje unutar kojeg živi, intelektualno znanje; treće, duhovno znanje, ono

znanje koje ne dolazi iz fizičkog, već iz duhovnog. Od ove tri vrste znanja, posebno kultivirano i posebno popularno u našem dobu je intelektualno znanje. Doslovno je postao ideal, suočiti se s intelektualnim životom na način na koji smo se navikli suočavati s matematikom, suočiti se s intelektualnim životom s određenom neutralnošću, s određenom ravnodušnošću. Zapravo je nečuveno, ali istinito, da u naše vrijeme čak i nositelji znanja, primjerice sveučilišni profesori, kad za sobom zatvore vrata i vani su, da se oni što brže žele okrenuti nečem drugom što nije vezano uz njihovo znanje. To je apstraktan odnos prema znanju, a to zapravo ide prilično duboko.

Kad sam prije nekoliko dana držao javno predavanje u Zürichu, u raspravu se umiješao jedan proleter. Pošto sam spomenuo nešto o Waldorfskoj školi i o zamjeni rasporeda koji stvarno ubija duh, rekao je: ali u takvom rasporedu jedan predmet bi bio predugo; ako neki predmet postane djeci dosadan od osam do devet, onda od devet do deset mora doći drugi predmet, inače će djeci postati previše dosadno! - Naravno, mogao sam samo odgovoriti: zadaća Waldorfske škole nije računati na dosadu, nego osigurati da djeci ne bude dosadno, da su djeca stvarno uključena u ono što rade; upravo je to zadaća pedagogije i didaktike koju treba njegovati u Waldorfskoj školi. - Tako je u ljudima ostala ukorijenjena ideja da je duhovni život zapravo dosadan i da se treba maknuti od duhovnog života i ne zaokupljati se tom temom. Ali to proizlazi iz činjenice da se cijeli naš intelektualni život zapravo sastoji samo od slika, od zrcalnih slika, i da u tom duhovnom životu nemamo nikakvu supstancu.

Takav duhovni život koji nije ispunjen supstancom zapravo je zatvoren, kako zatvoren od fizičkog svijeta tako zatvoren i od duhovnog svijeta. Zapravo, naše vrijeme ne zna mnogo ni o fizičkom ni o duhovnom svijetu. Ono zapravo zna samo ono što samo smisli. Zbog ovog karaktera naše intelektualnosti kao zbroja zrcalnih slika, ljudi u 19. stoljeću bili su isključeni iz spoznaje bilo čega o onome što se duhovno događalo iza kulisa svjetske povijesti. Čovjek nije doživio veliku, značajnu promjenu koja se dogodila u duhovnom svijetu iza pozornice vanjske povijesti svijeta u drugoj polovici 19. stoljeća, i prvo kroz vlastite napore mora naučiti da fizički svijet mora slijediti duhovni svijet. To će morati naučiti, jer ako to ne nauči nevolje će postajati sve veće i veće, i civilizacija će pasti u barbarstvo u cijelom sadašnjem civiliziranom svijetu. Da bi se to izbjeglo, potrebno je da ljudi iznutra postanu svjesni da moraju nešto doživjeti, kao što je doživljeno rođenje fantazije oko 300. godine prije rođenja Krista. Tako se u naše vrijeme mora doživjeti rođenje aktivnog razuma: nekad slikovita snaga, sada rođenje aktivnog razuma. U ono se vrijeme pojavila mogućnost stvaranja maštovitih kreacija rekreiranjem vanjskih oblika. Sada ljude mora zahvatiti unutarinja, moćna kreacija ideja, kroz koju svatko stvara sliku o vlastitom biću i predstavlja je sebi kao ono čemu teži. Samospoznaja u najširem opsegu riječi mora zahvatiti ljude; ali

ne samospoznaja u kojoj se samo razmišlja o onome što se jučer jelo, nego samospoznaja koja vodi u aktivnost vlastitog bića. A ovu samospoznaju očito zahtijeva čovjekov razvoj, koji se mora uzdići do rođenja aktivnog razumijevanja.

Dogodit će se da će ljudi pronaći nešto vrlo neobično u običnoj memoriji, u običnom sjećanju. Danas je to baš tako jer su ljudi postali malo neosjetljivi i ne primjećuju stvari, koje zapravo već postoje u ljudskoj duši. Danas je još uvijek relevantno, da kada se prisjetite vlastitog života, dolaze samo sjećanja na obična iskustva iz tog vlastitog života na koji se osvrnete. Ali to nije samo čisto tako, zapravo nije više sasvim tako, nego su među nama ljudi koji uvijek iznova već proživljavaju nešto drugačije, koji, kad se prisjete onoga što su proživjeli prije deset ili dvadeset godina, ne pada ima na pamet samo ono što su doživjeli, dapače, dolazi im nešto što nisu iskusili, već iz onoga što su iskusili proizlazi poput neovisnog entiteta. A psihoanalitička ludost ispituje prošlost u duši, bez ikakvog znanja o prirodi sadašnjosti. Znanost duha

mora predstaviti ljudima ono što glupa psihoanaliza ne može pronaći, zapravo, ako pogledamo unatrag iz bilo koje dobi - recimo od naše 45 godine - i vidimo sve valove iskustava poput struje (vidi crtež), onda ne postoje samo ona iskustva koja smo proživjeli; jednom je davno bilo tako, i veliki broj današnjih pomalo 'debelokožaca', drugačije ne doživljava ni danas. Svatko tko je osjetljiv na takve stvari, doživljava da kada se osvrne na život, ne samo da su prisutna ta obična iskustva, nego doživi nešto što se ističe (rot) što nije doživjela, to izranja kao demonsko iz prošlih iskustava duše. A to će samo jačati i jačati. Ako ljudi ne nauče obraćati pažnju na ovako nešto, poludjet će zbog toga. To je opasnost za ljudski razvoj u budućnosti. I ne treba imati iluzija o nečem takvom, jer to je tako. U iskustvima kroz koja ljudi prolaze, pojavit će se nešto novo što se može dokučiti samo ovim aktivnim razumom. To je nešto izuzetno značajno! Kao što se nove stvari pojavljuju u dobi pojedinca nakon promjene zuba, nakon spolne zrelosti i tako dalje, takva se preobrazba događa u cijelom čovječanstvu nakon određene dobi, a preobrazba našeg doba može se okarakterizirati ovako: ako se ponekad prisjetite svog života - to možete primijetiti već kad se prisjećate tijekom dana - čovjek ne samo da se sjeća onoga što je doživio u grubom smislu, već se iz tih iskustava pojavljuju demonske formacije. To je kao da kažete sebi:

da, doživjeli smo to i to; ali sada sanjarim dnevne snove koji proizlaze iz tih iskustava.

Ovo će biti dio normalnog, morate obratiti pažnju na to. Ali to će zahtijevati da su ljudi iznutra mnogo više aktivni, da prevladavaju pasivnost koju ima sadašnje čovječanstvo i koja ljude tjera u očaj pred velikim zahtjevima vremena. Ovu pasivnost čovječanstvo mora prevladati. Pospanost koja vlada u čovječanstvu, ta nesposobnost da se čovjek sabere da stvari shvati ozbiljno i dostojanstveno, doista je nešto strašno. Sada ljudi nemaju sposobnost biti ogorčeni na bilo što. Ali tko ne može biti ogorčen zbog onoga što je loše, ne može biti oduševljen onim što je dobro. Ali ako ovaj aktivni razum ovlada ljudima, tada će nešto drugo biti povezano s njim. I može se reći: danas se čovječanstvo još uvijek boji iskustava koje će doživjeti. - Jer, vidite, upoznat će se razum kroz njegovu djelatnost, upoznat će se hvaljena intelektualnost, pa će se pokazati što ona zapravo jest, ta intelektualnost, što to jest, stvaranje slika. To možete razumjeti samo ako uzmete u obzir nešto što sam ovdje već mnogo puta objasnio: možemo osjećati, možemo imati volju, samo jer živimo, ali samo jer živimo ne bismo mogli misliti. Ne bi mogli to učiniti. Možemo misliti samo jer u sebi neprestano nosimo princip smrti. To je ta

velika ljudska tajna da, u određenoj mjeri, iz osjetila - ako kao predstavnika osjetila uzmem oko (vidi crtež) - nešto destruktivno neprestano teče u čovjeka kroz ono što se vidi kao živac. To je kao da su ljudi ispunjeni raspadajućim materijalom od osjetila kroz osjetilne živce. Kada vidite, kada čujete ili čak kada samo osjetite nešto toplo, to je poput materijala koji se raspada prema unutra iz osjetila. Ovaj materijal koji se raspada mora biti zahvaćen onim što struji iz ljudskog bića. Mišljenjem se neprestano moramo boriti protiv smrti koja vlada u nama. Ljudi danas jednostavno ne znaju, jer su svjesni samo svojih misli kao zrcalnih slika, da u osnovi žive samo s onim što nije glava, da je glava zapravo samo organ koji neprestano odumire. Da se događa samo ono što nam je u glavi, bili bismo stalno izloženi opasnosti od umiranja. To kontinuirano umiranje sprječava jedino činjenica da je glava

povezana s ostatkom organizma i umiranje sprječava vitalnost ostatka organizma. Ako čovjek stekne to aktivno razumijevanje - kao što je čovječanstvo u grčko i rimsko doba steklo aktivnu fantaziju, dok je imaginacija drevne atavističke vidovitosti bila pasivna fantazija - tada će u sebi opažati neprestanu smrt jednog dijela svog bića. To će biti važno. Jer kao što moramo rasti do stanja svijesti kroz koje percipiramo stalnu smrt dijela našeg bića, tako je i staro čovječanstvo, koje je sezalo još u grčko doba, percipiralo ono što živi u principu vitalnosti čovjeka, ono što živi u volji i živi u metabolizmu povezanom s voljom. Tamo živi ono što se bori protiv principa smrti, što stalno paralizira čovjekov princip smrti.

Moglo bi se reći: u tom pogledu stari su bili bolji nego oni koji će doći poslije, u naše vrijeme. Stari su kroz svoju instinktivnu vidovitost spoznali vitalnost, život. Načelo iscjeljivanja povezano je s ovom vitalnošću, s ovim životom. Ne umiremo zato što naša glava želi umrijeti, nego kroz našu glavu stalno nosimo klice bolesti jer je ona organ našeg mišljenja, i stalno moramo plaćati danak svom mišljenju, koji se sastoji u tome da se glavi koja uzrokuje bolest suprotstavi ljekovitim moćima ostatka organizma. Danas se to malo primjećuje, ali pojavit će se oblici bolesti - znate da se oni mijenjaju - u kojima će čovjek bolje uočiti da izlazi iz ljudske glave nego što se primijeti za mnoge bolesti sadašnjice. Tada ćemo vidjeti proces zdravlja koji se odvija unutar osobe, proces iscjeljivanja protiv štetnih učinaka našeg intelektualnog života. Dok su stari mogli reći o svojoj znanosti, o svom znanju, da u tome ima nečeg ljekovitog, u budućnosti će se morati reći: ono što radimo s našim razumom, što je postalo ono s čime se toliko ponosimo, pokazat će se u budućnosti, ako sam bude vladao, ljudi će postupno pasti u dekadenciju, u potpunu dekadenciju, tome se znanju mora suprotstaviti, što zauzvrat može u sebi nositi iscjeliteljske moći.

Jučer sam ovo naznačio s drugačijeg stajališta, danas više iz ljudske konstitucije. Moramo shvatiti da trebamo znanost duha kao sredstvo za novi proces iscjeljenja. Jer ako se intelekt, koji živi u pukim slikama, na koji je čovječanstvo tako ponosno, nastavi razvijati samo u tom smjeru, onda bi cijelo čovječanstvo prošlo kroz proces bolesti kao rezultat utjecaja ovog intelekta. Ovom procesu bolesti se mora suprotstaviti. Mogu također zamisliti da bi moglo biti ljudi koji bi sada rekli: dakle, ako ometemo razum da postane pametan, ako isključimo intelekt - postoje i ljudi koji žele biti sigurni da se intelekt ne razvije - onda nema potrebe liječiti štetu. - Ali pravi napredak ljudskih bića ne može imati ništa zajedničko s tim jezuitskim načelom, umjesto toga, radi se o činjenici da razvoj ljudskih bića mora biti takav da se ono što se razvilo iz snaga ljudske duše, kao zdrava stvar, razvilo do intelekta; inače će se razvijati prema dolje i čovjeka odvesti u propast. Protiv toga mora biti aktivno ono što dolazi iz duhovno-znanstvenih spoznaja i što se neprestano može suprotstavljati silama propadanja koje dolaze upravo iz jednostranog intelekta.

Ovdje vam moram skrenuti pozornost na nešto, nešto vrlo specifično. Znat ćete da se u tom istom 19. stoljeću, u kojem se dogodilo sve ovo o čemu vam danas govorim i na što sam često skretao pozornost, raširio intelektualni materijalizam. Pojavili su se ljudi - trebam se sjetiti samo Moleschotta, Vogta, Clifforda i tako dalje - koji su zastupali sljedeću tvrdnju: sve se mišljenje sastoji samo od metabolizma mozga. - Govorilo se o fosforescenciji mozga rekavši: bez fosfora u mozgu nema mišljenja. - Dakle, mišljenje je samo nešto što je sporedni proces određene moždane probave. Ne može se reći da su ljudi koji su ovo iznijeli bili među najglupljima svog doba. Jer - možete misliti što god hoćete o ovoj rečenici teoretskih materijalista - možete učiniti i nešto drugo, možete primijeniti standard sposobnosti ljudi ovog doba i možete pitati: jesu li ljudi poput Moleschotta ili Clifforda ili slični bili pametniji, ili oni koji su se tada protiv toga borili iz nekih starih konfesionalnih predrasuda bez znanosti duha? Je li Haeckel bio pametniji ili su njegovi protivnici bili pametniji? - To se pitanje može postaviti i danas. A ako se sud ne temelji na nečijem mnijenju, već promatrajući mentalne sposobnosti, naravno da se ne može reći da su Haeckelovi protivnici bili pametniji od Haeckela, ili da su protivnici Moleschotta i Clifforda bili pametniji od Moleschotta i Clifforda. Materijalisti su bili vrlo pametni ljudi i ono što su govorili sigurno nije bilo bez smisla. Odakle to dolazi? Što zapravo stoji iza toga? Doći ćete do točke kada morate odgovoriti na pitanje, što zapravo stoji iza toga. Naravno, pojavili su se i sasvim dobronamjerni protivnici materijalista, poput Moriza Carrierea, o kojem sam već govorio. On je rekao: ako sve što čovjek misli i doživljava u duši kuha samo mozak, onda je sve što iznosi jedna strana isto tako kuhano kao i ono što iznosi druga strana. Dakle, zapravo nema razlike u istini između onoga što Moleschott i Clifford tvrde, i onoga što Papa tvrdi. - Nema razlike, jer i jedno i drugo kuha ljudski mozak. Ne možete razlikovati istinito od lažnog. Ipak, materijalisti se bore za istinu, koju tumače na svoj način. Ali oni nemaju pravo boriti se za istinu; ali su oštroumni, imaju određeni intelektualni kapacitet. Što se tu zapravo događa?

Vidite, ovi materijalisti su se morali pojaviti u dobu u kojem se mišljenje izražava samo slikama, živi u slikama, a slike ne postoje bez da radi zrcalni aparat, a zrcalni aparat je mozak. Za obično mišljenje, za mišljenje koje je postalo popularno u 19. stoljeću, materijalisti su u pravu. To je činjenica.

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

Materijalizam bi bio pogrešan samo kada bi tvrdio da je svako mišljenje koje nadilazi intelekt samo slika i da ovisi o tijelu; jer to nije slučaj. Ovo, koje nadilazi intelekt, može se postići samo ljudskim razvojem, samo osamostaljivanjem od fizičkog tijela. Ali mišljenje koje se pojavilo u 19. stoljeću mora se tumačiti kao materijalističko. Ono u potpunosti ovisi o alatu ljudskog mozga, a čudno je da je materijalizam najispravnija stvar u usporedbi s duhovnim životom ovog 19. stoljeća. Taj duhovni život 19. stoljeća zapravo je vezan uz tjelesnu materiju. Ali upravo se taj duhovni život mora nadići. Čovjek se mora uzdići iznad ovog duhovnog života. Zauzvrat mora naučiti pretočiti duhovnu supstancu u slike. Ne možete to učiniti samo tako da postanete vidovit, moramo ovo stalno ponavljati, jer ne treba svatko to postati; umjesto toga, čovjek dopušta duhovnoj supstanci da teče u njegovo mišljenje kada razmišlja o onome što je duhovno istraženo; ne bez kritičnosti! Kada je to tu, to možete prosuditi; zdrav razum je sasvim dovoljan za razumijevanje onoga što je istražila znanost duha. Ako to poričete, jednostavno ignorirate zdrav razum; ako to poričete, mislite: zdrav razum je ono što se već dugo njeguje u civiliziranom čovječanstvu. - Da, ovo civilizirano čovječanstvo razvija 'vrlo sigurne' prosudbe! A kad se ti sudovi opovrgnu činjenicama, ono to niti ne primjećuje, ne želi to primijetiti. Takve stvari, koje su zapravo simptomi, u pravom trenutku se zaboravljaju.

Samo vam želim dati jedan mali zgodni primjer: bilo je to 1866. godine kada su ljudi govorili da je ono što se tada dogodilo - pobjeda Pruske nad Austrijom - dokaz izvrsnosti pruskih škola, i nastala je izreka: godine 1866. pruski je učitelj pobijedio. - To se stalno ponavlja. I bilo bi zanimljivo sažeti kolio su često od 1870. do 1914. rečenicu ponavljali razni imenovani, ali osobito neimenovani ljudi: pruske pobjede izvojevao je pruski učitelj. - Vjerujem da sada nitko neće govoriti na sličan način, neće se inzistirati na sličnom u svijetlu sadašnjih događaja. Ali u doba intelekta, kada su ljudi vrlo pametni, ne vole primjećivati proturječnosti koje se pojavljuju u životu. Činjenice igraju malu ulogu u intelektualnom životu; a te će činjenice morati doći na vidjelo kada čisto intelektualno zauzvrat bude prožeto duhovnim sadržajem. Ali tada će postati jasno kako proces paralize i dekadencije ulazi u čovječanstvo i kako se to mora prevladati novim duhovnim spoznajama. Može se reći: drevni su osjetili, osjećali iscjeljenje u znanju koje je izviralo iz fizičkog tijela. Čovječanstvo će se u budućnosti morati naviknuti na prepoznavanje onoga što je bol, što uzrokuje bolest, u razvoju intelekta, kako bi osjetilo potrebu da iz duha iznese ozdravljenje. Znanost mora postati ponovni izvor ozdravljenja. Ali prisila će doći iz suprotnog kuta, iz kuta koji pokazuje da je vanjski život, osobito kada napreduje u znanju, nešto što čovječanstvo čini bolesnim, i čemu se mora suprotstaviti načelo iscjeljenja.

S ovakvim stvarima zgrabimo u razvoj čovječanstva, ukoliko je to stvarnost. Današnja povijest ne opisuje stvarnost ljudskog razvoja, već bezvrijedne apstrakcije. To je ono što danas ljudima toliko nedostaje, osjećaj za

stvarnost. Ljudi ga danas imaju malo. U Srednjoj Europi ljudi su odrasli tijekom 19. stoljeća u predstavljanju onoga što je već postojalo kao duhovno. Jedan od divnih prikaza onoga što je već postojalo može se pronaći kod Hermann Grimma. Hermann Grimm je dosegao upravo svoj vrhunac kada je pisao o Goetheovom 'Tassu' i Goetheovoj 'Ifigeniji'. Ali nije mogao prikazati samog Goethea. Postoji i njegova biografija Goethea, ali Goethe tu stoji kao sjena. Duhovne moći nije bilo u 19. stoljeću. Ljudi su živjeli u slikama, a slike ne mogu pobijediti stvarnost. U budućnosti stvarnost mora pobijediti. Ne samo da moramo razumjeti ljudske tvorevine, prije svega moramo razumjeti same ljude, a kroz ljude i prirodu u obuhvatnijem smislu nego što smo do sada razumjeli. Vjerujem da takve stvari s posebnom ozbiljnošću mogu djelovati na ljudski um. Vjerojatno će proći neko vrijeme dok se ne pronađe dovoljan broj ljudi koji će dopustiti da ih prožme vatra koja može proizaći iz takve spoznaje, koja pokazuje da se čovječanstvo mora razboljeti ako se ne želi produhoviti! - Ali barem oni koji su se malo približili antropozofskim spoznajama trebali bi dopustiti da u njih prodre ta spoznaja.

Jedna stvar će se morati dogoditi; u mnogim slučajevima, oni koji su postali antropozofi došli su u antropozofski pokret zbog, rekao bih, suptilnijih egoističnih tendencija: htjeli su imati nešto za svoje duševno blagostanje, htjeli su biti zadovoljni, naučiti nešto o duhovnom svijetu u nekom smjeru. To neće biti dovoljno. Ono o čemu se radi nije da mi osobno možemo fino udobno leći na jastuk jer smo zadovoljni svojim udjelom u duhovnom svijetu. Čovječanstvu je potrebna aktivna intervencija duha u materijalni svijet, osvajanje materijalnog svijeta od duha. I sve dok ovo ne prozrete i onda si dopustite da i dalje u svojoj volji budete vođeni ovom providnošću, ne može se izaći iz nevolje koja je sada došla čovječanstvu.

Čovjek bi toliko želio, da takav uvid i takva volja zažive barem u krugovima antropozofa. Svakako se može reći: što mi malobrojni možemo protiv zablude cijeloga svijeta! - To nije u redu. Takva izjava nije nimalo točna. Jer kad to kažete, uopće ne razmišljate o tome da se tu volju prvo treba osposobiti, i zatim čekati što će doći. Neka svatko radi ono što može na svom mjestu, a neka čeka i vidi što će drugi učiniti; ako netko to zaista čini, to je prije svega na način da u svijetu zajedno živi što veći broj ljudi koji su prožeti potrebom za duhovnom obnovom, a onda će uslijediti nešto drugo. Danas djeluju mnoge sile kako bi spriječile ovu duhovnu obnovu. Samo ako smo budni, ako smo čvrsto na tlu na koje nas postavlja znanost duha, možemo ići naprijed i željeti ono što je danas potrebno za napredak čovječanstva.

III. TREĆE PREDAVANJE

Dornach, 28. ožujka 1920.

Ako želimo razumjeti čovjeka u njegovom položaju u odnosu na svijet, moramo uvijek uzeti u obzir činjenicu da cjelokupna čovjekova stvarnost sadrži, s jedne strane, sve ono što svijetli unutra, da tako kažemo, iz prenatalnog života, to jest onog života kojeg je čovjek vodio između posljednje smrti i ovog rođenja u nadosjetilnim svjetovima. Taj život je, naravno, potpuno drugačije vrste, od života koji se ovdje vodi kroz osjetila i kroz onu volju koja je vezana za fizičke organe čovjeka. Ali ovaj prenatalni život, u našem zemaljskom životu igra ulogu. U vezi s ovim prenatalnim životom, čovjek si mora postaviti pitanje: u kojoj mjeri igra ulogu u ovom zemaljskom životu? Treba doći do nekog zaključka u vezi ovog prenatalnog života. Treba misliti o tome da se možda stekne slika onoga što, kroz neku usporedbu sa zemaljskim životom, što duhovni pogled otkriva o ovom prenatalnom životu. Tu sliku ćemo možda najbolje steći, ako prvo razmislimo o kraju fizičkog života na Zemlji.

Ovo što sada govorim, govorim samo da dam sliku, jer stvarne činjenice koje su u osnovi ove slike, dolaze iz duhovnog istraživanja, iz duhovne percepcije kao takve. Kada osoba prolazi kroz fizičku smrt, to jest, kada se njena viša organizacija povuče iz niže organizacije, ostaje leš, i taj leš je tada podložen uobičajenim zemaljskim zakonima; on, kažemo, nastavlja živjeti unutar cijele zemaljske organizacije.

Na sličan način, može se sebi predstaviti kroz što čovjek prolazi, kada iz nadosjetilnog života prelazi u osjetilni život. Ovaj nadosjetilni život isprva nije takav, da čovjek u njemu može razviti punu svijest. Ispunjen je onim tupim, mračnim stanjem svijesti, koje ljudi ovdje na Zemlji doživljavaju samo između uspavljivanja i buđenja. Može se reći: kada god zaspemo, nadosjetilna priroda čovjeka, vraća se u oblast u kojoj se čovjek nalazi između smrti i novog rođenja. Ali uvijek kada je čovjek u ovom vremenu između uspavljivanja i buđenja, njegova svijest je otupljena. U određenom smislu, on u tom stanju ne živi potpuno svjesno. Ali u ovom stanju nepotpuno svjesnog života u svojem 'Ja', u tom stanju je čovjek kada se spustio u fizički organizam. I to otupljenje svijesti, ova unutarnja tama svijesti, odgovara životu između smrti i novog rođenja, prilaženju smrti u fizičkom životu. Čovjek, u određenom smislu, umire za nadosjetilni život, kada se kreće prema rođenju, i zatim ljudskom životu predaje svojevrzni leš. Kao što fizičko ljudsko biće, kada umre, predaje neku vrstu leša Zemlji, tako i čovjek kada se rodi, predaje neku vrstu leša ovom ljudskom životu ovdje na Zemlji. I to stvorenje koje tada nosimo u sebi, koje je, takoreći, mrtvo za

nadosjetilni život, zapravo je naš obični život predodžbi, koji se ne može oploditi iz nadosjetilnog svijeta, iz imaginacije, iz inspiracije, iz intuicije.

Dakle, možemo reći: u svom mišljenju, sa sobom zapravo nosimo leš, koji smo donijeli iz nadosjetilnog svijeta. Zato je ovo mišljenje, prikladno samo za razumijevanje mrtvog svijeta, jer je ono zapravo leš našeg nadosjetilnog bića. Moramo se držati činjenice da u tom mišljenju imamo jedini svjesni ostatak nadosjetilnog svijeta, ali da je to mrtvo stvorenje, kakvo živi u nama kao misao. Mi zapravo, svojim mišljenjem, nosimo okolo sa sobom mrtvi nadosjetilni svijet.

Sada, u svakom fizičkom ljudskom životu ovdje na Zemlji, ovo mrtvo mišljenje, dovelo bi ne samo do fizičke smrti, već i do smrti duše, ako se ovo mrtvo stvorenje tijekom života ne bi oživjelo. Da, oživljava! I to je potaknuto činjenicom da je u našem duševnom životu, uz mišljenje, i u određenom smislu suprotno mišljenju, aktivna volja. Volja je ono što proizlazi iz cijele naše organizacije, kako bi se oživjelo naše mrtvo mišljenje. A naš zemaljski život je u biti, stalna veza kroz cijeli naš život između mrtvog mišljenja, i volje koja se u nama iznova rađa u svakom zemaljskom životu tijekom inkarnacija. Ova volja se uvijek iznova rađa. I onda svoje ostatke ostavlja za sobom, kada prolazimo kroz vrata smrti. I kad ga nadosjetilni svijet iscrpi, tada mišljenje opet postaje mrtvo, onda se mora ponovno spustiti u fizički svijet. Vidite kako smo mi ljudska bića u tom pogledu, zapravo dvodijelna stvorenja, kako u sebi nosimo ostatke prenatalnog života i kako, uvjetovani našom organizacijom, imamo mladi život volje, koji se mora sjediniti sa ostarjelim životom mišljenja, i koji zatim nosimo kroz vrata smrti.

Fizički izraz ljudske organizacije, sasvim je primjeren ovom duševnom uređenju ljudskog svijeta, s jedne strane, organizacija glave, koja svakome tko je želi objektivno proučavati jasno pokazuje kako je to svojevrsna konačna organizacija, kako je to najsavršeniji, ali i konačni proizvod ljudskog razvoja. U organizaciji glave, imamo organizaciju koja se neprestano bori sa smrću, i potpuno je prilagođena mrtvom mišljenju. S druge strane, u organizaciji ostatka organizma imamo ono što je prilagođeno organizaciji volje, koja se uvijek rađa mlada. Stoga nas sve što je povezano s našom organizacijom glave, upućuje natrag na prošlost; sve što je povezano s ostatkom naše organizacije, upućuje nas na budućnost, ukazuje na budućnost u fizičkom smislu, a također ukazuje na budućnost u fizičko-duhovnom smislu. Naša glava je metamorfoza našeg organizma iz prethodne inkarnacije, naravno u smislu sila, a ne u smislu fizičkih supstanci. A ostatak našeg organizma, metamorfozom prelazi u glavu sljedeće inkarnacije. To je nešto o čemu smo već mnogo puta ovdje raspravljali.

Kao rezultat toga, mi kao ljudska bića, uvijek smo na jednoj strani okrenuti prema, onome što je više prožeto životom predodžbi i što je više organizirano prema smrti. Iz toga izvire sve što nas potiče da razvijamo spoznaje. Što

čovjek postaje savršeniji u zemaljskom razvoju, to više mrtvo postaje njegovo mišljenje, to više mrtva postaje njegova organizacija glave. S tom organizacijom on će sve više gledati u svijet koji se prostire oko njega, pokušat će razumjeti taj svijet, ali će također morati gledati u sebe, ako ne želi izgubiti svijest o svom ljudskom dostojanstvu, gledati u ono što se rođenjem pojavljuje kao mlada volja, i što pred njim drži moralne ideale, pred njim drži ideale njegovih postupaka, njegovih djela. Ali budući da je čovjek podijeljen u naznačenom smjeru, suočen je sa sukobom između svijeta prirodne nužnosti, koji pokušava obuhvatiti svojim znanjem, i svijeta morala, koji se tada uzdiže do razine religije i koji ne nalazi osnovu za sjedinjenje sa svijetom, sa svjetonazorom koji proizlazi iz spoznaja prirode. Ta je dihotomija, u naše vrijeme dovedena do krajnosti. Samo promislite, kako ljudi danas, prema spoznaji prirode, razmišljaju o tome kako je Zemlja nastala iz prvobitne maglice, isključivo prirodnom kauzalnošću, kako je tijekom evolucije nastao i čovjek, i kako će to onda trajati milijunima godina. Čovjek je, kroz svoju fizičku organizaciju, utkan u tu prirodnu kauzalnost. Iz toga proizlaze njegovi moralni ideali. On želi uspostaviti svijet, utemeljen na tim moralnim idealima. Ali što mu drugo preostaje, u promišljanju o ovom moralnom svijetu, kada mora gledati na kraj zemljine evolucije, koja će se poput pepela sa svime na sebi, vratiti na Sunce? Mora se zapitati: kako stoje stvari sa svime što postavljamo kao moralne ideale, ako taj moralni svijet nema osnovu u prirodnoj nužnosti, ako je, takoreći, samo dim koji nastaje iz procesa koji proizlaze iz prirodne nužnosti?

Ovaj sukob teško pogađa one ljude koji imaju nepristrane i unutarnje predodžbe o svijetu. Ovaj sukob je danas vrlo važan. Samo određena bezbrižnost u životu, ljudima omogućuje da prevlađaju ovaj životni sukob. Ali ovaj sukob u životu, ne može prevladati ništa osim istinske znanosti duha. Upravo prirodna znanost, kojoj se ljudi danas posebno posvećuju kao autoritetu kada je u pitanju znanje, pokazuje da se može izračunati početak i kraj Zemlje: početak je besmisleni svijet maglice, kraj Zemlje je pustoš, a epizoda između: ljudi koji žive u moralnim, etičkim i moralnim iluzijama. - Ali to mora biti slučaj tijekom našeg utjelovljenja na Zemlji. Moralni zakoni, kako ih doživljavamo u našoj zemaljskoj čovječnosti, nisu zakoni poput zakona prirode. Kad bi to bili takvi zakoni, u sebi ne bismo mogli organizirati slobodu. Kad bi se sloboda provodila kao što se provodi bilo koji prirodni proces, u sebi ne bismo mogli razviti slobodu. Upravo je činjenica da je organizacija Zemlje pozvana organizirati slobodu u čovjeku, učinila nužnim da čovjek neko vrijeme tijelom evolucije Zemlje, potaknut vlastitim unutarnjim bićem, mora gledati na svijet prirodne nužnosti koji ga okružuje, i može apsorbirati samo moralne ideale, koji onda nisu takvi zakoni da bi ih i priroda provodila. Ono što imamo u našoj slici svijeta prirode, ne jamči, da će se ono što kao čovječanstvo, želimo uspostaviti našim moralnim idealima, također i provesti.

Ali stvari neće biti uvijek onakve kakve su sada. Neće uvijek biti tako, da svijet moralnih ideala i svijet prirodne nužnosti, stoje u oštroj suprotnosti jedan s drugim. Zemlja se bliži kraju, i s duhovno znanstvenog gledišta, kao što sam ovdje već mnogo puta objasnio, taj je kraj drugačiji, od kraja kakvog je proračunala prirodna znanost. Ovaj kraj Zemlje, dogodit će se kada se odigraju vremenska razdoblja, o čemu možemo imati predodžbu promatrajući, naprimjer, razdoblje koje je prethodilo našem razdoblju, a koje je započelo oko 747. godine prije Krista, a završilo oko 1413. godine poslije Krista. Dakle, sada živimo u godini 1920. To je u razdoblju koje je trajati koliko i ovo razdoblje; i to je naše. Zatim slijede još dva, i ako to proučimo iz duhovno znanstvene perspektive do kraja naših kulturnih razdoblja, i zatim si predočimo da je povezano i nešto drugo kao s duljim razdobljima atlantskog vremena, tako ćemo doći do kraja Zemlje, što je maleno u usporedbi s milijunima ili čak milijardama godina koje je pokazao ispravan, ali nerealan izračun prirodne znanosti.

Ali kada Zemlja dođe do svog kraja, odnos će biti drugačiji, između svijeta moralnih ideala i svijeta, koji ulazi u današnju čovjekovu sliku spoznaje. Moralni zakoni i fizički zakoni, približiti će se jedni drugima. Sada živimo u dobu kada je to odvojeno. Duhovno znanstveni istraživač, već danas može percipirati kako se oni približavaju, kako ono što se doživljava u duhovnim svjetovima, naprimjer, već proizvodi učinke koji su jednako trajni kao i učinci prirode s druge strane. Duhovni istraživač opaža spajanje duhovnih zakona morala, i fizičkih zakona djelovanja prirode, te može vidjeti kako će, na kraju Zemlje, cijeli razvoj onoga što prolazi kroz ovaj kraj Zemlje i prelazi na sljedeću planetarnu inkarnaciju, kako će to biti iskustvo spajanja svijeta moralnih ideja i svijeta prirodnih zakona. Moralni ideali postaju ono što su danas zakoni prirode, a zakoni prirode postaju - kako se međusobno približavaju - ono što su danas moralni zakoni. Na kraju svijeta, moralni svijet i prirodni zakon neće biti dualnost, već ćemo prolaziti kroz razdoblje u kojem će to biti jedinstvo. U tom jedinstvu, neke će se stvari vezati, a neke će se osloboditi, ono što se danas smatra da nije vezano ili sjedinjeno i nije oslobođeno.

I duhovnom istraživaču su pred očima sasvim posebne stvari, i danas se ne želim ustručavati detaljnije razviti značaj takvih stvari, posebno na ovom mjestu, iako naravno, opozicija vanjskog svijeta, koji ništa ne razumije i ne želi ništa razumjeti, o onome što se ovdje događa, postaje još veća. Ali nema koristi ako se nekako otupljuje, ono što bi se trebalo njegovati na tlu antropozofije. Ono protiv čega se treba boriti, jest ono što proizlazi iz činjenice da se u današnjem svijetu toliko toga bori protiv istinske težnje za istinom. S gledišta ovog pitanja, duhovni istraživač suočava se sa svim onim strašnim stvarima koje su se dogodile u posljednjih pet ili šest godina. Uistinu smo iskusili stvari koje nikada prije nisu iskusili u cijeloj evoluciji čovječanstva, a prije svega, da znanje o prirodi nikada nije korišteno za

uništavanje toliko toga. Svakako, mnogo toga je uništavano u prošlosti; ali sve je to bila sitnica, jer znanje o prirodi nije bilo tu da uzrokuje takvo uništenje. Samo zamislite kako su ogromna područja Zemlje jednostavno poravnata, tako što se Zemlja oblaže betonom, ili nečim sličnim tijekom dugih, dugih vremenskih razdoblja. Samo promislite što je ljudsko 'umijeće' uspjelo postići u ovih pet do šest godina, onome što je priroda proizvela, pretvoriti to u ništa. Samo se treba dotaknuti toga, i ukazuje se na nešto monstruozno, s čime se također suočava duhovni istraživač na značajan način, na tragično značajan način. Što se zapravo događa u glavi današnjeg materijalista, kada gleda na te stvari? On kraj svijeta vidi kada se ispuni entropija, kada se sve na Zemlji transformira toplinskom smrću, kada Zemlja dođe do svog fizičkog kraja. Tada će već odavno živjeti drugi ljudi, koji su pak sanjali o drugim moralnim idealima. Ali nebitno je ono, ono što je betonirano da uništi prirodu, da uništi ono što su ljudi stvorili, i tako dalje.

Duhovni istraživač ne može prihvatiti ovaj materijalistički uvid, jer vidi nešto drugo. Pred svojim pogledom ima kraj Zemlje, kada moralni i prirodni zakoni tvore jedinstvo, kada ono što je čovjek postigao moralno, ili, recimo u ovom slučaju, nemoralno, nastavlja imati učinak kao prirodni zakon, tako da će jednog dana na kraju Zemlje, doći vrijeme kada će kraj Zemlje biti tu, kada će Zemlja prolaziti kroz druge faze razvoja, ali gdje će prirodni zakoni i moralni zakoni biti jedno. A onda prelazimo na sljedeću planetarnu inkarnaciju, koju sam u svojoj knjizi 'Osnove tajne znanosti' nazvao inkarnacijom Jupitera.

Opet će biti razdoblja razvoja; ali mineralno carstvo više neće postojati, na mjestu mineralnog carstva bit će nešto drugo. Mi ljudi nećemo u sebi nositi inkluzije mineralnog carstva, već, na najnižoj razini, inkluzije biljnog carstva, i ono što se dogodilo, bilo moralno ili nemoralno, i ono što je apsorbirano djelovanjem prirode imat će učinak. I baš kao što se u našem petom zemaljskom razdoblju, u petom zemaljskom razdoblju dogodilo ono što smo vidjeli kao strahote koje su prepravile Zemlju, nakon što te strahote, to jest impulse koji do njih vode, apsorbira proces koji će se odvijati na Jupiteru, prirodni-moralni proces, onda će se ono što se razvilo u ovom petom razdoblju, vratiti u trećem razdoblju na Jupiteru, na drugačijoj razini.

Ono s čime će se čovječanstvo suočiti u ovoj budućnosti je prirodna konfiguracija sljedećeg, Jupiterovog razdoblja Zemlje, što će onda biti prirodni procesi. To će biti prirodni procesi. Susrest će se s biljnim carstvom, koje je najniže, to je ono što možemo nazvati otrovnim biljkama iz biljne prirode. Ono što je posijano tijekom posljednjih pet ili šest godina, otrovna je močvarna tvar koja će se uzdići, koja će rasti u razdoblju Jupitera, koji proizlazi iz ove zemaljske egzistencije. Nije da moralno ili nemoralno nestaje; stvara se jedinstveni učinak između moralnog i prirodnog zakona, a prenose se i moralni ili nemoralni impulsi, koji su djelovali u čovječanstvu kao cjelini.

Želio bih reći, da čovječanstvo sada ima izbor, ostati neupućeno o širim kontekstima u koje je zapravo ono kao čovječanstvo uključeno, živjeti u zemaljskoj ljudskoj egzistenciji poput glupih životinja i misliti: postoje prirodni zakoni prema kojima izračunavamo da Kant-Laplace slika svijeta odgovara početku Zemlje, a stanje slično toplinskoj smrti uzrokovano entropijom odgovara kraju Zemlje, da u osnovi možemo raditi što želimo, čak i da možemo ubiti milijune: ako je nastupila toplinska smrt, onda s njom i ubijeni, i impulsi koji su doveli do njihovog ubojstva, nemaju nikakvo značenje, osim te toplinske smrti. -

Čovjek mora, iz materijalizma sadašnjice, vjerovati u to; ali onda živi kao glupa stoka. Tada živi na takav način da ne razmišlja o svojoj povezanosti s cijelom kozmičkom egzistencijom. Danas je tu opasnost, da čovjek izgubi mogućnost, razmišljati o njegovoj povezanosti s kozmičkom egzistencijom. Tada se pojavljuju lude ideje, poput Kant-Laplace teorije ili teorije o toplinskoj smrti Zemlje; dok je Zemlja zapravo organizacija koja ima svoj početak kada su moral i prirodni zakoni bili jedno, organizacija koja će završiti u razdoblju kada će moral i prirodni zakoni ponovno biti jedno. Ako netko ne proširi svoj pogled, izvan onoga što je neposredna sadašnjost, na ono što samo znanost duha može podučiti, jednostavno živi kao glupa stoka. Samo dopuštajući da se pogled izoštri, na ono stanje naše zemaljske egzistencije, gdje duh postaje materija, a materija postaje duh, tako da tvore jedinstvo, samo se na taj način dolazi do svijesti o ljudskom dostojanstvu, odnosno do svijesti o povezanosti čovjeka sa svim kozmičkim silama, koje nisu ni jednostrano moralne ni jednostrano prirodni zakoni, već su takve da sam moral tvori prirodni poredak, a sam prirodni poredak prožima moral.

To su ujedno i moralni razlozi, zašto je čovjeku potrebno proširiti horizont svog znanja u sadašnjosti. Ako ga ne proširi, ograničit će se na razumijevanje svijeta koje se iscrpljuje, koje ne može ići dalje od dualizma između moralnog svjetonazora i svjetonazora prirodnih zakona. Time, međutim, čovjek sužava svoj pogled na svijet do te mjere, da nikako ne može doći do toga da istinski razumije sebe u svom njegovom biću.

Iz ovoga možete vidjeti, da se ne radi o znatiželji za znanjem koju treba zadovoljiti onim što se čini u znanosti duha, već da u širenju znanosti duha postoji moralna nužnost. Jer ono što je dovelo čovječanstvo do njegovog sadašnjeg stanja, dovelo je upravo do činjenice, da čovječanstvo danas ne može razumjeti, kako su moralni poredak svijeta i fizički poredak svijeta međusobno povezani; danas ne mogu prodrijeti jedno u drugo, jer se od čovjeka očekuje da postane slobodno biće. Ali čovjek na točke čvora svijeta, mora gledati na takav način, da su u njima prirodni poredak i moralni poredak jedno. Zapravo je to nešto strašno, kada danas izračunavamo kako bi naša Zemlja mogla nastati iz čisto fizičkih uvjeta, kako bi to zauzvrat rezultiralo čisto fizičkim stanjima. Ne treba vjerovati da tradicionalne

ispovijesti u obliku u kojem jesu, mogu čovjeka spasiti od propadanja, kao što je naznačeno riječima, koje sam danas upotrijebio. Upravo su ta tradicionalna vjerovanje učinila duhovno sve apstraktnijim i dovela do dualizma, dovela ga do točke u kojoj čovjek gotovo i ne osjeća potrebu tražiti vezu između prirodnog i moralnog poretka. Ako to danas traži, ako to traži iskrenim srcem, onda to može pronaći samo u znanosti duha, koja ga upućuje na kraj i početak Zemlje, kao one čvorove razvoja svijeta, gdje moralno postaje prirodno, a prirodno postaje moralno.

Ali onda, zapravo, sve što nas okružuje i u što smo uključeni, nameće nam moralnu odgovornost. Mi ljudi, u određenom smislu, prolazimo kroz sliku cijele zemaljske organizacije, tako što u našoj zemaljskoj egzistenciji imamo uzastopne inkarnacije. Živimo uzastopne zemaljske živote, uvijek bivajući odgovorni za ono u što upadamo kao jednostranost između rođenja i smrti, uvijek tražeći ravnotežu između smrti i novog rođenja. Osciliramo između osjetilnog i nadosjetilnog života, tražeći ravnotežu, i na kraju naše zemaljske egzistencije, proći ćemo kroz svijet koji je vrlo sličan nadosjetilnom svijetu, ali gdje će sve nadosjetilno poprimiti nadosjetilni oblik, do čega ćemo se tada razviti.

U svjetskom poretku, naše mišljenje, starije je od naše sadašnje osjetilne percepcije. To ne proturječi činjenici, da su naši osjetilni organi formirani u prvoj zemaljskoj inkarnaciji koju možemo pratiti. Ali ova osjetilna percepcija, kakvu imamo sada, razvila se tek tijekom razdoblja Zemlje, dok je mišljenje, koje je u našoj organizaciji prilično potisnuto natrag, već bilo tu tijekom starog razdoblja starog Mjeseca, čak i iako u slikama, bilo je tamo. Osjetilno-fizička organizacija, koja ovisi o organima koji percipiraju osjetilno, odnosno o tome kako danas percipiraju naša razvijena osjetila, došla je tek za vrijeme naše zemaljske egzistencije. I ono što danas osjetilno percipiramo, je li prolazno kao što se čini? - Da vidite, čovjek tako razmišlja. On danas gleda zelenu biljku, gleda crvenu ružu. Ono što se događa između njegovih osjetilnih organa i vanjskog svijeta, to je ono o čemu on trenutno misli. Nije trenutno! To ostavlja posljedice na cijeli čovjekov organizam. Važno je na što usmjerite svoja osjetila. Sve je to sadržano u vašoj ljudskoj organizaciji, i cijeli opseg vaše osjetilne percepcije vidi se u otiscima eterskog tijela, tijekom prolaska kroz zemaljsku smrt, i nadosjetilni svijet se preuzima u astralnom obliku. I ono što uvijek ovdje na Zemlji nosimo kroz smrt, to se akumulira i mi to zapravo nosimo kroz ovo stanje kraja Zemlje. Svakako, ništa od svog tijela ne prenosimo u razdoblje Jupitera; ali prenosimo mnogo toga od učinaka tih percepcija. To se već priprema u toj šarenoj, slikovitoj egzistenciji, koju imamo između smrti i novog rođenja, ali koja će doživjeti bitnu kondenzaciju kada proživimo stanje između Zemlje i Jupitera, koje će biti moralno-fizičko i fizičko-moralno stanje; kroz koje ćemo moći provući, ono što organiziramo, što opažamo našim višim osjetilima. Ono što je organizirano u nama sposobno je proći kroz svijet koji je moralno-fizički i

fizičko-moralni, gdje će prirodni zakoni biti zakoni ideala, a zakoni ideala prirodni zakoni.

Ako danas pogledamo vani - znam da naravno iznosim usporedbu, i da svaki naizgled obučeni fizičar može ispraviti ovo što govorim, ali to nije poanta ovdje - kad danas gledamo dugu, dok se pred nama prostire s velikim spektrom, boja se čini kao da lebdi u prostoru, odvojena od nas. Nešto slično događa se i kada ne vidimo dugu, već kada gledamo nešto drugo što u nama izaziva osjećaj boje; ali nešto slično onome što se formira vani kada nam se pojavi duga, nešto slično se događa u nama s našim eterskim tijelom i priprema to tijelo, isprva u bojama, ali zatim zgusnuto, koje će proći kroz moralno-fizičko, kroz fizičko-moralno, tijekom prijelaza između Zemlje i Jupitera. Vidite, upravo na ovoj točki znanosti duha, čovjek danas može postići unutarnju svijest o jedinstvu svijeta morala i fizičkog svijeta, dok inače svijet morala i fizički svijet, za današnju materijalističku svijest, stoje razdvojeni. Širenje znanosti duha je moralna nužda. Jer ono što je ljudski moral isparava i nestaje, a prevladala bi samo fizička slika svijeta. Ako se to prozre, onda to zasigurno budi gorke osjećaje, protiv čijeg se uzroka treba boriti svom snagom, kada se vidi kako se ljudi danas, koji navodno žele njegovati duhovni život, bore protiv onog nužnog, čak i moralno nužnog, njegovanja duhovnog života.

Stalno se pojavljuju novi primjeri ove 'čiste' borbe. Nedavno se pojavio jedan posebno simpatičan. To se povezuje s - ne znam uvijek s koje strane se ogovara - nadograđuje na ono što je dr. Boos iznio putem glasovanja o povjerenju. Nije moja stvar da govorim o ovoj stvari; ali navodno dobre kršćanske novine u susjedstvu smatraju potrebnim naglasiti da je cijela ova priča opet strašna opasnost za švicarski narod. Želio bih znati misli li netko tko vjeruje da je švicarski narod posebno jak, da će doista biti poljuljan kada se bude prakticirala antropozofija? Ali vidite, kaže se da je švicarski nacionalni identitet u opasnosti, i to je napisano tako lijepim riječima: "Kao što vidite, antropozofska stvar je na klimavom tlu. Tajna okružnica, s koje smo, međutim, strgnuli masku, navodno je djelo dr. Steinera, a cilj joj je učiniti vlasti cijele švicarske naklonjene njemu, te osigurati da se ne ometa imigracija stranih elemenata. Što briga društvo za našu strašnu nestašicu stanova, što za katastrofalni utjecaj ove strane rase, na našu plemenitu švicarsku prirodu? Obraćaju se švicarskom narodu za pomoć u uništavanju švicarskog identiteta."

Pa, ističe se da je loše što ovdje igraju ulogu nešvicarski impulsi. Ali sada dolazi rečenica koja se lijepo nastavlja na cijelu stvar, koja postavlja pitanje: odakle nekome pravo optuživati ljude za navodno strane impulse? Piše: "Za nas katolike stav je jasan. Primili smo obavijest iz Rima da nijedan katolik ne smije pomagati ovoj novoj sekti, ni izravno ni neizravno. Stoga smo

smatrali svojom svetom dužnošću upoznati javnost s ovom novom prijevarom."

Ti ljudi, koji žele spasiti švicarski narod od stranih utjecaja, dobivaju svoje utjecaje, na koje svom snagom ukazuju, ne iz Berna ili Züricha, od švicarskog naroda, nego iz Rima! Čudna logika? Vidite, to je logika današnjice. Tako razmišljamo - ali ne shvaćajući to. I to ne primjećujete, jer naše obrazovanje, koje dolazi iz naših obrazovnih institucija, takvo razmišljanje dopušta. Ljudi koji ovo pišu znaju što žele s tim učiniti, i zato mogu pisati takve stvari. Ali brojne druge usnule duše, prvo oštrim riječima treba o tome osvijestiti, da se takve gluposti danas jednostavno prihvaćaju kao logika i prolaze nezapaženo kao gluposti. To su danas simboli uspavanih duša. Zato je oštrim riječima stalno iznova, toliko potrebno ukazivat da se duše trebaju probuditi, da trebaju pogledati što živi u našem močvarnom mišljenju, da pogledaju što se danas može reći, a da uspavane duše ne shvate da je to obična besmislica čak i u očima logike.

To nam također iz druge perspektive pokazuje, moralnu nužnost koja bi nas trebala potaknuti da budemo stvarna podrška znanosti duha, da ne nastavimo spavati, već da se probudimo i budemo stvarna podrška znanosti duha. Logiku koju ovdje ne primjećujemo, pronaći ćete posvuda u znanstvenim knjigama danas. Ako prođete kroz hipoteze, prođete kroz sve što danas čini Kant-Laplace teoriju ludila za vjerne sljedbenike, onda ćete u svemu tome pronaći uzrok, da se takve stvari i danas smiju predstavljati ljudima. Pogledajte u navodno točnim znanstvenim hipotezama i teorijama koje su ovdje okarakterizirane posljednjih dana, potražite zašto je danas dopušteno toliko obmanjivati čovječanstvo. Ljudi su prisiljeni svoje mlade slati na ta sveučilišta gdje ih se uči eksperimentalnom znanju, ali gdje je njihovo mišljenje, cijeli njihov duševni život, u osnovi 'otupljen'. I ne želi se vidjeti kao nužnost da duhovni život, naravno, mora biti neovisan u trodijelnom socijalnom organizmu. Ljudi ne žele vidjeti dokaze koji su posvuda. Treba reći: neće trebati dugo, jer sile koje svim sredstvima računaju na nelogičnost ljudi, danas imaju plodno tlo. A ako oni, koji imaju i malo uvida u ono što se mora dogoditi nastave spavati, onda će doći do toga da se, barem za sada, za europsku kulturu kopa grob, i onda spasenje mora doći sa sasvim druge strane.

Često sam ovdje govorio o odgovornosti, koja postoji za različite dijelove europskog čovječanstva. Čovjek treba biti svjestan te odgovornosti. Ta odgovornost je velika. I nije dovoljno, smišljati svakakva mala sredstva i vjerovati da se s njima može uspjeti. Danas moramo imati srce i razumijevanje da cijeli naš duhovni život treba obnovu, i posebno da se taj duhovni život ne može nastaviti na način na koji se razvijao do našeg vremena.

IV. ČETVRTO PREDAVANJE

Dornach, 2. travnja 1920. Veliki petak

Običaj je, od davnina uveden u kršćanstvu, razlikovati Božić i Uskrs po tome što je Božić nepokretni blagdan, postavljen u vrijeme otprilike nekoliko dana nakon 21. prosinca, to jest zimskog solsticija, a Uskrs je postavljen na dan određen određenom konstelacijom zvijezda, ali konstelacijom koja u isto vrijeme, u određenom smislu, povezuje ono izvanzemaljsko s onim ljudskim, zemaljskim. Sutra ćemo biti u znaku prvog punog proljetnog Mjeseca, i na ovaj proljetni puni Mjesec pasti će proljetno Sunce, koje je u znak proljeća tek ušlo nakon 21. ožujka. Dakle, kada ljudski rod na Zemlji ponovno slavi prvu nedjelju, dan koji ih treba podsjetiti na njihovu povezanost sa solarnim silama, nedjelju koja je prva nakon proljetnog punog Mjeseca, tada se prema kršćanskom pogledu na život treba slaviti Uskrs. Ovaj Uskrs je stoga pokretni blagdan. Svake godine je potrebno pogledati zviježđa na nebu, kako bi se saznalo kada će biti Uskrs.

Takve su stvari uspostavljene kada su još postojale tradicije mudrosti, temeljene na drevnim atavističkim vidovnjačkim sposobnostima, tradicije koje su ljudima davale znanje koje je daleko nadilazilo ono što trenutna znanost može pružiti. U tim davnim vremenima, kada je takvo znanje još postojalo, čovjek je svoju povezanost s onim izvanzemaljskim nastojao izraziti putem takvih stvari. I u takvim specifikacijama uvijek postoji referenca na ono što je najvažnije za razvoj čovječanstva.

Fiksno vrijeme na koje je Božić postavljen, pokazuje koliko blisko ovaj Božić treba osjećati povezanim s onim zemaljskim, jer je namijenjen obilježavanju rođenja ljudskog bića u koje je onda ušlo biće Krista. Ali Uskrs je namijenjen obilježavanju događaja koji ima značaj ne unutar tijeka evolucije Zemlje, već unutar cijelog kozmičkog konteksta, u kojem se čovjek nalazi. Stoga, vrijeme ovog Uskrsa ne bi trebalo biti određeno samo uobičajenim zemaljskim okolnostima, već bi trebalo biti ono koje se može odrediti samo kada čovjek usmjeri svoje misli prema onom izvanzemaljskom. I u ovom određivanju promjenjivog datuma Uskrsa, postoji nešto još dublje. To je način, kako se čovjek kroz Krist impuls, od evolucije Zemlje, od sila pukog zemaljskog razvoja, treba osloboditi. Ono što leži unutra, je da bi čovjek kroz spoznaju izvanzemaljskog trebao postati slobodan. U određenom smislu, unutra leži poriv za uzdizanje do izvanzemaljskog, a moglo bi se reći i da leži određeno obećanje povijesti svijeta čovjeku, da se može osloboditi zemaljskih uvjeta kroz Kristov impuls.

Ako želimo u potpunosti razumjeti ono što je izraženo u ovom upravo opisanom određivanju datum Uskrsa, možemo to još jasnije prepoznati ako

pogledamo prve tajne podrijetla kršćanstva, prve tajne koje su, više-manje, postupno, tijekom određenog vremenskog razdoblja, bile prikrivene materijalističkim shvaćanjem svijeta, koje je ušlo u evoluciju ljudi od početka petog post atlantskog razdoblja i koje je sada vrijeme prevladati. Kako bismo na odgovarajući način sagledali te okolnosti, potrebno je vidjeti kako lik Pavla, intervenira u razvoju Krist impulsa, u povijesnom razvoju čovječanstva.

Moramo stalno iznova imati pred dušom, kako ovaj lik Pavla utječe na razvoj kršćanstva. Možemo reći: Pavao je imao obilje prilika da vlastitim očima, kroz vanjsku fizičku percepciju, sazna o događajima u Palestini koji su bili povezani s Isusovom osobnošću. Sve što je djelovalo na njega u fizičkom svijetu, Pavla nije uvjerilo, jer je još uvijek bio među protivnicima kršćanstva nakon što su ovi događaji u Palestini već došli do svog kraja. Pavao je kršćanski apostol postao tek nakon što je doživio događaj u Damasku, kada je doživio bit Krist impulsa kroz izvanzemaljsko, kroz nadosjetilno. Upravo je Pavao onaj koji se u značaj Krist impulsa nije uvjerio fizičkim osjetilnim dojmovima, već je za svoje uvjerenje trebao nadosjetilno iskustvo. I to nadosjetilno iskustvo imalo je dubok utjecaj na Pavlov život. Bilo je toliko duboko da je Pavao postao potpuno druga osoba. Moglo bi se reći da je to bilo toliko duboko da je Pavao postao ono što bi se moglo nazvati posvećenikom, inicijatom.

Pavao je bio dobro pripremljen za takvo iskustvo. Bio je čovjek dobro upoznat s misterijama židovske religije, sa židovskim znanjem i židovskim svjetonazorom, te je kroz to znanje bio dobro pripremljen prosuditi događaj koji mu se predstavio kao iskustvo Damaska. Bio je dobro pripremljen da o ovom događaju može reći, ono što bi moglo dati ispravan pogled, ispravnu ideju o tom događaju. Samo odraz onoga, rekao bih, što je Pavao zapravo doživio u svojoj nutrini, dolazi nam iz onoga što je poznato kao Pavlovi spisi. Međutim, tu vidimo da govori o događaju u Damasku, kao netko tko je kroz taj događaj stekao znanje o onome što se krije iza vela osjetilnog svijeta, u smislu događaja svijeta. Tamo vidimo kako govori na takav način, da prepoznamo da je sposoban prosuđivati svijet nadosjetilnog, koji je sasvim drugačiji od ovog svijeta osjetila.

Ako vanjski život Pavla usporedimo s vanjskim zemaljskim iskustvom Krista Isusa, tada nalazimo nešto vrlo čudno, što postaje jasno tek kada pravilno razmotrimo tijek razvoja čovječanstva iz perspektive znanosti duha. U tom smislu, često sam skretao pozornost na to koliko je čovjek bio potpuno drugačiji u drugim vremenima, s obzirom na svoj organski-duševni razvoj, i koliko je različit bio tijekom svog razvoja od indijske, perzijske, egipatsko-kaldejske i grčko-latinske kulture do naših dana. Ako se osvrnemo na davna vremena ljudskog razvoja - o tome smo često raspravljali - nalazimo kako je čovjek bio sposoban za organski razvoj do duboke starosti, kako je prolazio

kroz slične etape paralelizma između svog duševnog i fizičkog razvoja do pozne dobi, poput onih kroz koje sada prolazi s promjenom zuba, s pubertetom, s početkom dvadesetih. Čovječanstvo je izgubilo sposobnost da doživi takve razvojne prijelaze u starijoj dobi. Do pedesetih godina u drevnim indijskim vremenima, kasnije do četrdesetih godina u perzijskim i egipatskim vremenima, do trideset pete godine u grčko-latinskim vremenima, ljudi tih davnih vremena doživljavali su paralelizam između razvoja duše i fizičkog razvoja.

Takav paralelizam kod svakodnevnog čovjeka u običnoj svijesti doživljavamo samo - kako sam često objašnjavao - do dvadeset i sedme godine, a čak i ono što tada pada u posljednje godine jedva je primjetno. U vrijeme kada je Krist impuls ušao u ljudsku evoluciju, upravo je bio slučaj da su ljudi, uključujući i ljude grčko-latinskog naroda, još uvijek doživljavali ovaj paralelizam do trideset i treće godine života. I Krist Isus je živio svoje fizičke dane na Zemlji, taman toliko dugo da sudjeluje u tom životu koji se odvija paralelno između fizičke i duhovno duševne organizacije. Zatim je za zemaljski život prošao kroz vrata smrti.

Što znači ovaj prolazak kroz vrata smrti, može se razumjeti samo s duhovno znanstvenog gledišta, ako je netko u stanju zaviriti u nadosjetilne svjetove. Jer to nije događaj koji se može razumjeti kroz ono što se događa u osjetilnom svijetu.

Pavao je kao fizički čovjek bio otprilike istih godina kao i sam Krist Isus. Proveo je upravo onoliko vremena kao antikršćanin, koliko je Krist Isus proveo u svom zemaljskom djelovanju. I drugu polovicu svog života doživljavao je ono što mu je došlo kroz nadosjetilno iskustvo. Kroz nadosjetilno iskustvo, on je u drugoj polovici svog života iskusio ono što čovjek, tih dana, više nije mogao iskusiti kroz osjetilno iskustvo u drugoj polovici svog života, jer čovjek u toj visokoj dobi na Zemlji, nakon trideset pete godine, nije doživljavao paralelizam između duševno-duhovnog razvoja i fizičkog razvoja. I događaj na Golgoti Pavlu je predstavljen na takav način da je kroz neposredno prosvjetljenje stekao razumijevanje, koje su ljudi nekoć imali na atavistički način kroz iskonsku mudrost, što u moderno doba mogu postići samo putem nove znanosti duha. To mu je bilo dano kako bi mogao postati poticaj za ispravno razumijevanje onoga što se dogodilo za čovječanstvo kroz Krist impuls.

Pavao je nastavio hodati Zemljom otprilike onoliko dugo koliko je i Krist hodao Zemljom, sve do svoje šezdeset sedme ili šezdeset osme godine, kako bi kroz jednako vremena u zemljinu evoluciju uveo kršćansko učenje. Postoji neobična paralela između života Krista Isusa i života Pavla. Samo kroz to što je život Krista Isusa bio ispunjen unutarnjom egzistencijom Krista, što je Pavao imao tako snažno inicirano ponovno proživljavanje ovog događaja, on je bio u stanju, biti prvi koji je čovječanstvu donio odgovarajuće ideje o

kršćanstvu - u vremenskom razdoblju koje otprilike odgovara životu Krista Isusa na Zemlji. Razmotriti vezu između onoga što je čovječanstvu za razvoj Zemlje predstavljeno kroz život Krista Isusa i onoga što je Pavao učio o biću Krista, sagledati tu vezu na pravi način, zapravo znači mnogo za čovječanstvo. Ali tu povezanost treba doživjeti na način da se ona uistinu pokaže kao rezultat nadosjetilnog utjecaja koji je bio izvršen na Pavla. A ako je moderna teologija čak otišla toliko daleko da događaj iz Damaska objašnjava kao svojevrsnu halucinaciju, kao svojevrsnu iluziju, onda to samo svjedoči da je i moderna teologija postala materijalistička, da moderna teologija više ne poznaje prirodu nadosjetilnog svijeta i važnost razumijevanja nadosjetilnog svijeta za ispravno shvaćanje biti kršćanstva.

Danas bismo zaista trebali priznati, sasvim ozbiljno i iskreno, da je teško živjeti u potpuno drugačijim predodžbama - različitim od današnjih - koje se nalaze u Evanđeljima i Pavlovim poslanicama. Navikli smo se, da takve predodžbe ne očekujemo. U osnovi, čovjek, koji je potpuno prožet današnjim predodžbama, vrlo je, vrlo daleko od toga da pravilno misli o Pavlovim riječima. Čak i velik broj teologa, događaj iz Damaska, pokušava protumačiti što je moguće više materijalistički; doista, brojni teolozi, iako i dalje tvrde da su pravi kršćani, čak pokušavaju poricati stvarnost uskrsnuća Krista Isusa! Na taj način, te osobe samo svjedoče, da nisu sklone primijeniti bilo kakvo znanje o nadosjetilnom na suštinu kršćanstva, na pojavu Krista unutar evolucije Zemlje. To da lik Pavla stoji, takoreći, na vrhuncu kršćanske tradicije, to je poput poziva čovjeku da krene put nadosjetilnog znanja, to da je tu netko tko je kršćanstvo shvatio kroz nadosjetilno iskustvo. U određenom smislu, tvrdnja da je nemoguće razumjeti kršćanstvo, ako se ne pribjegne znanju crpljenom iz izvora nadosjetilnog. Pavlov lik treba shvatiti kao lik nekoga to je iniciran u ove nadosjetilne povezanosti u svijetu. U tom je svijetlu potrebno vidjeti ono što je pokušavao naučiti ljude.

Pokušajmo, našim sadašnjim jezikom, prisjetiti se nečega što je, čini se, bilo od posebne važnosti za inicijata Pavla. Pavlu je od posebne važnosti bilo upućivanje na potpuno novi odnos prema položaju čovjeka u razvoju svijeta, koji je nastao poticajem Krista Isusa. Bilo mu je važno reći: evolucija svijeta, u koju su bila ugrađena stara poganska iskustva, za čovječanstvo je završila. Nova iskustva za čovjekov duševni život su tu; ljudi ih samo trebaju pogledati. - Time je Pavao već ukazao na onu najdublju prekretnicu u ljudskom razvoju na Zemlji, na koji bi uvijek iznova trebalo ukazivati ako se želi razumjeti istinsku povijest. Ako se osvrnemo na pretkršćanski razvoja, a posebno na ona vremena koja su na poseban način bila karakteristična, jer su imala najistaknutije osobine predkršćanskog doba na radikalni način, možemo reći: cijelo čovjekovo gledanje je bilo drugačije. Svakako, potpuni preokret nije se dogodio u jednom trenutku; ali ipak, događaj na Golgoti, svjedoči kako je jedna faza odvojena od druge. Događaj na Golgoti smješten je na kraj onog razvoja u kojem su ljudi, promatrajući svijet osjetila, također

imali i pogled na duhovno. Koliko god je to ljudima danas malo važno, koliko god to danas malo izgleda uvjerljivo, istina je da su u predkršćanskim vremenima općenito, ljudi uz nešto osjetilno, vidjeli i nešto duhovno. Nisu vidjeli samo drveće, nisu vidjeli samo biljke, vidjeli su nešto duhovno u drveću, nešto duhovno u biljkama. Ali kultura toga pogleda je nestala kako se približavao događaj na Golgoti. Novi element je intervenirao u ljudski razvoj. Kada čovjek u fizičkim-osjetilnim stvarima u svojoj okolini vidi duhovno, njegova svijest ne može postati takva da u njemu nastaje impuls za slobodom. Pojava ovog impulsa za slobodom, mora donekle biti povezana s napuštanjem čovjeka od strane božansko-duhovnog, da gleda samo u vanjski svijet. Taj impuls za slobodom mora biti povezan s potrebom da se iz najdubljih moći duše izvuče pogled na duhovno.

To je nešto od onoga što je Pavao htio otkriti čovječanstvu; da u vremenima kada su ljudi bili samo Adamovi potomci, u tim davnim vremenima, ljudi nisu iz sebe trebali aktivno izvući iskustvo kako bi vidjeli božansko-duhovno, jer su ovaj božansko-duhovni element doživljavali kao demonski, zajedno sa svime što je živjelo u zraku i na Zemlji. Ali ovaj suživot s božansko-duhovnim kroz pogled osjetila, trebao bi za čovječanstvo biti prevladan - ili barem postupno prevladan. I trebalo bi doći vrijeme kada će čovjek uzdići sebe do božansko-duhovnog kroz aktivno, unutarnje osnaženje. Čovječanstvo bi trebalo naučiti razumjeti riječi: "Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta". Čovječanstvo se ne bi trebalo vezati za božansko-duhovno, koje izlazi iz pogleda osjetila. Trebalo bi pronaći put do božansko-duhovne oblasti, za što se treba boriti iznutra i što treba postići unutarnjim razvojem.

Danas ljudi Pavla razumiju na tako trivijalan način, jer neprestano razvijaju sklonost prevođenja onoga što je rekao na svoj jezik, jezik materijalističke sadašnjosti. To se shvaća toliko trivijalno, da će se entuzijastom nazvati onaj tko o sadržaju Pavlovog jezika ima sljedeće za reći, što je ipak potpuno istinito. Pavao je to osjećao kao jednu veliku krizu u svijetu, to što stari osjetilno-duhovni pogled nestaje kao u sumraku, i da, kao u novoj oblasti svijetla, treba nastati percepcija duhovnog, koja se postiže unutarnjom inicijativom, i koja ne postoji istovremeno sa osjetilnom percepcijom. Pavao je iz svog nadosjetilnog inicijacijskog iskustva znao, da je Krist Isus povezan sa zemaljskim razvojem čovječanstva od vremena uskrsnuća. Ali je također znao, da iako Krist Isus hoda po Zemlji, da Ga se može pronaći samo buđenjem moći unutarnjeg vida, a ne pukim osjetilnim promatranjem. Svatko tko Ga želi dosegnuti pukim osjetilnim opažanjem, mora se u vezi s Njim varati, mora da je nekog demona zamijenio za Krista.

To je svakako ono što je Pavao u više navrata podučavao one koji su to bili sposobni shvatiti, da se Kristu ne pristupa s nekadašnjim pogledom na demone, da bi svakako drugo lažno bića zamijenili za Krista. Stoga je Pavao pokušao odvratiti ljude od gledanja demona zraka i zemlje, koji su im u

ranijim vremenima morali biti prilično poznati, jer su ostale atavističke, ne više opravdane sposobnosti gledanja u njih. S druge strane, Pavao se nikada nije umorio, stalno iznova opominjati ljude da razvijaju onu unutarnju snagu kojom se može doći do razumijevanja da je u evoluciju Zemlje ušao potpuno novi impuls, potpuno novi entitet: Krist će vam se vratiti, ako samo pronađete izlaz iz pukog osjetilno-fizičkog pogleda na Zemlju. Krist će vam ponovno doći jer je ovdje. Mora se vratiti samo za tebe. Tu je On kroz iskustvo Golgote; samo Ga moraš pronaći.

To je ono što je Pavao proglasio, svojim jezikom, jezikom koji je u to vrijeme zvučao sasvim drugačije, od onoga u što se to danas prevodi u ono što je danas popularno, što je tada zvučalo sasvim drugačije, nego to danas izgleda iz Pavlovih spisa. To je ono što je Pavao želio stalno iznova probuditi u ljudima kao uvjerenje. Htio je probuditi uvjerenje da je potrebna drugačija vrsta percepcije od one koja je dovoljna za osjetilni svijet, ako se želi razumjeti Krista.

Nasuprot tome, današnje čovječanstvo je došlo toliko daleko da još uvijek govori o kontrastu između vanjske, osjetilne znanosti i vjere. Moderna teologija dopušta da vanjska, osjetilna znanost bude komplicirana, objektivna, zavisna, nešto za naučiti; to ne dopušta vjeri. Namjera je - kako se uvijek iznova naglašava - apelirati na djetinjaste osobine kod ljudi, na ono što uopće ne zahtijeva učenje.

Upravo je to stav, koji je dobio svoj karakter, koji poriče čak i događaj Damaska kao nešto što odgovara stvarnosti, i koji događaj Damaska želi shvatiti samo kao nešto što je bila svojevrsna halucinacija Pavla. Ali ako je događaj u Damasku bio samo halucinacija - ili mogu reći, i ako je događaj u Damasku bio ono što veliki broj modernih teologa smatra događajem u Damasku - onda bi se također trebalo imati hrabrosti reći: riješite se kršćanstva što je brže moguće - jer inače s kršćanstvom u čovječanstvo ulazi najveća glupost.

To bi zapravo bilo nužno u odnosu na novija teološka učenja, ako bi ljudi ta teološka učenja ozbiljno shvatili, a drugo bili dovoljno hrabri; ali ne shvaćaju ih ozbiljno niti s hrabrošću. Oni se povlače od puke vanjske, osjetilne znanosti, poriču unutarnji, stvarni impuls događaja u Damasku, ali se i dalje drže kršćanstva. Upravo u takvim stvarima najjasnije dolazi do izražaja unutarnja, duševno-duhovna kvarnost našeg vremena, jer se u takvim stvarima otkriva duboka unutarnja neistina našeg vremena. Istina bi se morala priznati: ili je događaj u Damasku bio stvarnost, nešto što se odnosi na stvarnost, u kojem slučaju kršćanstvo ima smisla - ili je događaj u Damasku bio ono što kaže moderna teologija, koja se želi prilagoditi novijoj znanosti, u kojem slučaju kršćanstvo nema značenje. Jako je važno da ljudi razmisle o takvim stvarima u našem vremenu, koje je zapravo vrijeme velikih kušnji. Jer kako su ljudi postali neiskreni prema sebi u pogledu svojih

najsvetijih stvari, kako su postali neiskreni, u smislu da ono što nazivaju kršćanstvom više tako ne bi trebali nazivati, što ima tendenciju da često bude nesvjesno, i ne manje pogubna sklonost neistini upravo je obuzela čovječanstvo. I postoji ta sklonost prema neistini. Zato je ta sklonost neistini tako suštinski povezana s događajima koji sada moraju dovesti do potpune dekadencije europskog kulturnog života, osim ako taj europski kulturni život ne dobije smisao u pravo vrijeme i ne okrene se duhovnom znanju.

Da bismo se okrenuli duhovnom znanju, zaista nije dovoljno ostati zaglavljen u malim stvarima u ovom vremenu teških kušnji, već stvarno shvatiti stvari u njihovoj dubini i razmisliti o nužnosti velikih transformacija, posebno u naše vrijeme. Stalno iznova treba naglašavati: što je danas blagdan poput Uskrsa za veliki dio čovječanstva? Kada se približi ovaj blagdan, za veliki dio čovječanstva, misli koje čovjek ima o ovom Uskrsu, u krugu onih s kojima ga još uvijek želi slaviti, su da se drži starih navika mišljenja, da govori više-manje istim starim riječima, da govori više-manje automatski, da ponavlja iste formule koje je navikao ponavljati već dugo vremena. Ali imamo li pravo danas recitirati te stare formule, kada posvuda oko sebe primjećujemo nespremnost da sudjelujemo u velikoj, nužnoj preobrazbi vremena? Možemo li se s pravom pozvati na Pavlove riječi: "Ne ja nego Krist u meni", kad smo tako malo skloni pogledati ono što je u posljednje vrijeme donijelo veliku nesreću čovječanstvu? Ne mora li Uskrs biti vrijeme kad nam postaje jasno što je to snašlo čovječanstvo i što nas jedino može izvesti iz katastrofe: nadosjetilno znanje? Ako Uskrs, čije značenje počiva u nadosjetilnoj spoznaji - jer ono što Uskrs znači, uskrsnuće Krista Isusa, nikada ne može značiti samo osjetilno znanje - kad bi se ovaj uskrsni blagdan shvatio ozbiljno, ne bi li čovječanstvo moralo biti svjesno da nadosjetilno znanje mora ponovno ući u znanje čovjeka? Ne bi li se danas trebala pojaviti misao: da li je licemjerje kulture proizašlo iz činjenice da više ne možemo ozbiljno shvaćati stvari poput onoga što prepoznamo kao naše svete blagdane?

Slavimo Uskrs, blagdan uskrsnuća, i odavno smo prestali, iz materijalističkog pogleda, ozbiljno željeti razumjeti uskrsnuće. Potpuno smo neprijatelji istine i tražimo sve moguće načine da umjesto istine uvedemo zabavu - zabavu, jer bi se to tako moglo nazvati, ili se tako naziva, kada ljudi slave blagdan uskrsnuća i vjeruju u noviju znanost, koja se naravno, nikada ne može pozvati na takvo uskrsnuće. Materijalizam i uskrsno slavlje su dvije stvari koje nikako ne mogu ići zajedno, koje nikako ne bi smjele biti jedna pored druge. Materijalizam modernih teologa također je nespojiv s Uskrsom danas. Živimo u vremenu u kojem je jedan od najuglednijih teologa u Srednjoj Europi napisao 'Bit kršćanstva', i sada je postalo moguće hvaliti ovu 'Bit kršćanstva' kao nešto posebno dobro. I u toj 'Biti kršćanstva' nalazimo želju, da se stvarnost uskrsnuća Krista Isusa ne shvati ozbiljno; to je jedno od obilježja našeg vremena. Ali to je nešto što bi trebalo duboko utjecati na srca i umove suvremenog čovječanstva. Ali nećemo se izvući iz ove bijede,

ako se ne pojavi istinski osjećaj o neprijateljstvu koje moderno čovječanstvo gaji prema istini, ako se doista ne shvate stvari koje imaju toliko veliko značenje u životu.

Nužno je da tendencija koja se pojavila u petom post atlantskom razdoblju, tendencija prema znanstvenom znanju primjerenom ljudskoj prosudbi, također uđe u spoznaju nadosjetilnog svijeta. Jer događaj na Golgoti, jedan je od događaja koji leže u nadnaravnom svijetu. Među događajima koji se mogu razumjeti samo kroz nadosjetilne predodžbe, jest događaj u Damasku kako ga je Pavao doživio. Zapravo ovisi o razumijevanju ovih događaja, može li se osjetiti nešto od Krist impulsa ili se ne može osjetiti ništa od Krist impulsa. Ljudi bi se danas zapravo trebali testirati pitajući se: kakav odnos imam prema ovom vremenu, koje nazivamo vrijeme 'Uskrsa', kakav odnos imam prema onome što čini nadosjetilno znanje? - Jer uskrсну blagdan, samim svojim vremenom, namijenjen je obilježavanju čovjekovog uzdizanja iz zemaljskog u izvanzemaljsko. U odnosu na pogled na izvanzemaljsko, suvremeni čovjek nije rezervirao ništa osim matematike, mehanike, ili u novije vrijeme, spektralne analize. To su temelji putem kojih želi steći znanje o izvanzemaljskom. Više nema osjećaj da je povezan s tim izvanzemaljskim, i da je iz tog izvanzemaljskog došao Krist i ušao u osobnost Isusa.

Molim vas da ovdje navedene misli shvatite vrlo ozbiljno. Često sam skretao pozornost na to, što bi profinjene naravi poput Hermann Grimma morale misliti o, premda danas različitoj, ali još uvijek dominantnoj Kant-Laplace teoriji. Ovaj sunčev sustav nastao je iz prvobitne maglice; tijekom transformacija prvobitne maglice i njenog zgušnjavanja, pojavile su se biljke, životinje, pa čak i čovjek! I idemo dalje: Zemlja jednom, nakon što sve na njoj pronađe svoj grob i ništa više ne odjekuje u kozmosu od onoga što su ljudi fantazirali o idealima, o kulturnom tvorevinama, Zemlja koja pada poput pepela na Sunce, a zatim se još u kasnijem vremenu Sunce raspršuje u kozmos, ne samo zakopavajući, već uništavajući sva postignuća ljudi - to je pogled na svijet koji se neizbježno morao pojaviti u vrijeme, kada su ljudi željeli razumjeti izvanzemaljski svijet koristeći samo matematičko i mehaničko znanje. U svijetu u kojem se samo prave izračuni ili kojem se svojstva Sunca ispituju spektroskopom, u takvom svijetu, međutim, u takvom svijetu ne može se pronaći mjesto s kojeg je Krist trebao sići kako bi se povezao sa zemaljskim životom! Određeni dio čovječanstva danas, budući da se ne može nositi sa svojim mislima, radije se njima uopće ne bavi, već nastavlja govoriti riječima koje je naučio iz Evanđelja, iz Pavlovih poslanica, ponavljati ono što je tamo naučio, ne razmatrajući je li to kompatibilno s drugim uvidima koje čovjek dobiva o razvoju Zemlje i čovječanstva. Ali upravo je to duboka unutarnja neistina našeg vremena, da se izbjegava razmišljajući postavljati stvari jednu uz drugu, rame uz rame. Želi se stvari zamagliti, kako se ne bi moralo razmišljati o stvarima koje pripadaju zajedno. Zato se stvara magla i kada se slave blagdani, kada se govori o

Uskrsu, blagdanu uskrsnuća, i zapravo ste daleko od toga da se dođe do koncepta o ovom uskrsnuću, do kojeg se danas može doći samo duhovno znanstvenom spoznajom.

Da ljudi danas povežu osjećaj s Uskrsom, jedino je moguće kada razmišljaju o tome kako je u naše vrijeme došla velika svjetska katastrofa, pod čime ne mislim samo na katastrofu koja se dogodila u posljednjim godinama rata, već onu svjetsku katastrofu koja se sastoji u tome što su ljudi izgubili predodžbe o vezi između zemaljskog i izvanzemaljskog. Nužno je da ljudi današnjice steknu jasnoću i svijest o činjenici da nadosjetilna spoznaja mora proizaći iz groba ovog materijalističkog pogleda. Jer će se s nadosjetilnom spoznajom, iz ovog groba uzdići spoznaja Krista Isusa. U osnovi, danas ne postoji nijedan drugi simbol za Uskrs koji je prikladan osim ovog: sudbina cijele čovjekove duše razapeta je u materijalističkom svjetonazoru. Ali sam čovjek, čovječanstvo, mora nešto učiniti da se iz groba materijalizma, uzdigne ono što može proizaći iz nadosjetilne spoznaje.

Ta težnja za nadosjetilnim znanjem sama je po sebi nešto uskrsno; to je nešto što, kada se osjeti, daje ljudima pravo da slave nešto poput Uskrsa. Kada pogledate puni Mjesec i osjetite kako je ovaj puni Mjesec u svojim manifestacijama povezan s čovječanstvom, baš kao što je odraz Sunca povezan sa samim Mjesecom, onda se sjetite da ovo novije čovječanstvo treba tražiti znanje o čovjeku, samospoznaju čovjeka, kroz koju se čovjek pojavljuje kao pravi odraz nadosjetilnog. Ako čovjek prepozna sebe kao odraz nadosjetilnog, ako čovjek prepozna sebe u onome što jest, kao konstituiranog iz nadosjetilnog, tada pronalazi i put do nadosjetilnog. U biti je čovjekova arogancija, ta koja pronalazi izraz u materijalističkom svjetonazoru, ali se manifestira na vrlo čudan način; ta ljudska arogancija, kroz koju čovjek ne želi biti odraz božanskog-duhovnog, već želi biti samo najviša od životinja. Tu je on najviši. Samo stvar je, među čime je on najviši! Ta arogancija dovodi do toga da ljudi više ne prepoznaju ništa osim sebe samih. Bilo bi dobro, kada bi se barem znanstveni svjetonazor držao istine, njegove zadaće, da uvijek iznova čovjeku utisne: ti si najviši od svih bića koje možeš sebi predočiti. - Posljedice tog gledišta koje danas tvrdi da je uistinu 'znanstveno' zapravo su takve da bi ljude trebale natjerati da probljede; ako bi mu pokazali iz kojih moralnih temelja stvarno proizlazi, čak i ako ti moralni temelji uglavnom ostaju nesvjesni. Ali uistinu, u našem vremenu već je nastupila epoha u kojoj je Krist Isus razapet na poseban način, ubijen, upravo na polju spoznaje. I sve dok ljudi sadašnji oblik znanja, koji se drži isključivo osjetilnog, ne počnu smatrati grobom znanja, iz kojeg mora doći uskrsnuće, čovječanstvo se neće uzdići do takvih osjećaja i senzacija, koje će biti uskrsne.

Stoga bismo danas, prije svega trebali imati pred dušom sljedeću misao: postoje tradicije uskrsnog blagdana koji se trebao održati prve nedjelje

nakon punog Mjeseca u proljeće. Danas, kao ljudi suvremene kulture, nemamo pravo slaviti takav Uskrs. Kako ponovno to pravo dobiti? Čovjek povezuje misao o Kristu Isusu koji leži u grobu, o Kristu Isusu koji u uskrsno vrijeme pobjeđuje grobni kamen koji je postavljen na Njegov grob, čovjek tu misao povezuje s drugom, da čovjekova duša na sebi osjeti grobni kamen pukog vanjskog, mehaničkog znanja i da se mora truditi prevladati pritisak tog znanja, kako bi joj se pružila mogućnost imati, kao istinsku ispovijest vjere, ne samo: ne ja, nego potpuno razvijena životinja u meni - već kako bi opet imala pravo reći: "Ne ja, nego Krist u meni".

Kaže se da je - moralo je to biti u Engleskoj - jedan obrazovani znanstvenik rekao da bi radije zamišljao da se on, kao čovjek, postupno uzdigao od svoje majmunske visine do svoje sadašnje visine vlastitom snagom, nego da se on, kao čovjek, spustio s nekoć 'božanske' visine, baš kao što se dogodilo njegovom protivniku, koji jednostavno nije mogao vjerovati u isključivo znanstvene predodžbe. Pa, upravo takve stvari ukazuju na to koliko je nužno pronaći put od ispovijedi: ne ja, nego potpuno razvijena životinja u meni - do druge: "Ne ja, nego Krist u meni". Trebali bismo nastojati razumjeti ove Pavlove riječi. Tek tada će biti moguće da istinska uskrsna poruka iz dubine naših duša izroni u našu svijest.

V. PETO PREDAVANJE

Dornach, 3. travnja 1920. Velika subota

Jučer sam pokušao reći nešto o posebnoj prirodi prvih početaka kršćanstva, kako su se oblikovali kroz Pavlovu osobnost. Upravo ovih dana, uskršno vrijeme, upućuje na takva razmatranja. Ali baš zato smo vidjeli koliko danas Uskrs neopravdano slave mnogi ljudi pogođeni materijalizmom, sinulo nam je da bi takvo uskršno razmatranje moglo biti i razmatranje samog vremena, kada postanemo svjesni kako se u ovoj Europi, koja trenutno tako brzo ide u dekadenciju, i u civiliziranom svijetu općenito, mora uspostaviti svojevrsno uskršno vrijeme. Sjećanje na način na koji je kršćanstvo ušlo u svijet, legitimno je uskršno razmišljanje danas; jer danas je posebno potrebno shvatiti kako su se ljudi sve više udaljavali od razumijevanja biti kršćanstva, i kako to udaljavanje od razumijevanja biti kršćanstva određuje sve ostalo, o čemu smo često govorili i što je vrlo usko povezano sa znakovima propadanja u našem vremenu. Ti znakovi propadanja posebno su očiti kada danas slušamo pojedince koji ponekad imaju dobre namjere.

Jučer ste mogli pročitati čudan članak u 'Basler Nachrichten' koji bi vas mogao jako rastužiti. Donosi reprodukciju pisma iz sjeverozapadne Njemačke. Pisac pisma, s kojim se čini da se ovaj članak na određeni način slaže, skreće pozornost na to kako se danas posvuda nameću impulsi koji jednostavno pripremaju uništenje starog, a da na njegovo mjesto ne stavljaju ništa novo, kako se svi ljudi, s lijeva i s desna, uvijek prepuštaju iluzijama i zapravo se vole prepuštati iluzijama. I sam autor članka kaže: sada će cijelom Europom izbiti boljševizam, treba ga mirno čekati; onda će to biti pravi razvoj, onda kada ljudi upoznaju boljševizam, iz njega će se moći razviti nešto dobro. - Ali pisac članka dodaje i retke koje treba zabilježiti, a što prosječni čitatelj, kao i toliko toga, previdi. Dodaje: danas moramo gledati na nešto drugačije od iluzija koje imaju ljudi s ljevice i s desnice. Ali ne treba slušati što govore pojedini sanjari, već kakvi su opći impulsi.

Ti pojedinci s dobrim namjerama su zaista ljudi kojima je danas teško, koji u osnovi razumiju kako stvari idu nizbrdo i koji uvijek upozoravaju, iako s jakim pesimizmom, da ne treba slušati one, koji pokušavaju malo popraviti stvari. Jer te osobe su samo predstavnici vrlo, vrlo široke mase ljudi, koji su, kad god nastupi malo smirenja nakon nekog akutnog kaosa, odmah zadovoljni, jer ne vide da u tom naletu smirenja nema ničeg značajnog, već da se kretanje mora nastaviti nizbrdo, sve dok dovoljno velik broj ljudi ne shvati da ovu nesretnu Europu mora zahvatiti val duhovne obnove. Inače ne može biti bolje. Nije moguće postići nikakav napredak nastavljanjem starog, a najmanje je kompromisima moguće postići napredak; jer kompromisi, time što se rade kompromisi, kvare i ono što se želi nametnuti kao novo.

Čak i emocionalno, čovjek bi se pripremio za potrebno raspoloženje, ako bi se na energičan način osvrnuo na one koji su, oko velike prekretnice u povijesti Zemlje, unijeli nešto sasvim novo, ličnosti poput Pavla, nešto što i dalje tinja, ali je privremeno prekriveno s mnogo pepela. Upravo je to bio trenutak koji je odvojio staro od novog, čak i ako prijelaz nije bio primjetan jer se dogodio postupno - ono staro, kroz koje su, kao što sam već jučer naznačio, ljudi svugdje, kada bi pogledali u prirodu, vidjeli prisutnost božanskog-duhovnog. Ali to viđenje božansko-duhovnog, nastavilo se i u poimanju čovječanstva, u pogledima na ljudski socijalni poredak, na konfiguraciju ljudi, kako oni žive kao masa, kako su se pojedinci razlikovali kao vladari, kao svećenički vođe. Ne želimo sada ispitivati kako je ta konfiguracija bila regulirana kulturom misterija; ali ta je konfiguracija gledana i u skladu s time regulirana, kao nešto dano bez ljudske intervencije, kao nešto što je dano, takoreći, duhom prirode.

Onaj koji je bio vođa kroz određene sposobnosti i činjenice, na određenom mjestu bio je prepoznat, jer su ljudi vjerovali da se samo božansko izražava kroz njega, s tolikom i tolikom moći. Kao što se božansko-duhovno slijedilo u kamenu, u planini, u vodi, u drvetu, tako i u pojedinačnom čovjeku. I već sam objasnio, da je u tim davnim vremenima, bilo jednostavno prirodno vladara promatrati kao samog Boga, odnosno kao onoga u kome se božansko istinski manifestiralo. Kad bi ljudi danas bili malo skromniji, i kad zapravo ne bi unosili vlastito mišljenje u ono što im se prenosi od drevnih stvari, te bi se stvari puno jasnije vidjele. Svakako, danas nemamo takav stvarni koncept: čovjek je Bog. Ali u tim davnim vremenima to se povezivalo sa stvarnim konceptom. Kao što ljudi nisu vidjeli samo potok koji teče, već božansko na djelu, tako su i u onome što se događalo u socijalnom životu, neposredno vidjeli samu božansku prisutnost. Ta vizija neposredne prisutnosti božanskog-duhovnog, postupno je nestajala.

Ali razmotrimo, kako se čovjek kao ljudsko biće, mogao naći u ovoj perspektivi. Čovjek se mogao naći u ovoj perspektivi, jer je znao da je utjelovljen u svijetu božansko-duhovnog. Znao je da božansko-duhovno živi tamo gdje su stvari osjetila, i gdje je čovjek ovdje na fizičkoj Zemlji. Čovjek je to znao. Znao je, da je rođen od božansko-duhovnog. "Rođen sam od Boga, svi smo rođeni od Boga", bilo je za čovjeka nešto potpuno prirodno, jer je to vidio. Za njega je to bio rezultat njegove osjetilne percepcije.

Ljudi više nisu mogli izravno doći do takvog zaključka, barem su mogli sve manje i manje, u vremenu kada je otajstvo Golgote trebalo na nov način donijeti poruku božansko-duhovnog. U tim davnim vremenima, ljudi su si mogli reći: sve što vidim u svijetu, pokazuje mi da stvari i bića dolaze od bogova, da njihova egzistencija nije iscrpljena zemaljskom egzistencijom. - Ljudi su imali svijet o vječnom karakteru vlastitog bića, jer su prozreli svoje porijeklo od bogova. Taj uvid u prenatalno duhovno postojanje, zapravo

prožima drevna poganska vjerovanja. Sve što se danas kroz popularnu znanost može vidjeti kao karakteristika poganstva, sve je zapravo, više ili manje, samo pričanje priča.

Bit drevnog poganstva, koje još nije bilo zapalo u dekadenciju, bila je u tome, što su ljudi znali da su prije nego što su se rodili, duhovno-duševna bića; stoga njihova egzistencija nije bila ograničena na zemaljsku. Mi ljudi možemo biti sigurni da smo vječni, jer dolazimo od Boga, i Bog će nas vratiti Sebi. To je uostalom, bilo znanje davnih vremena, koje je dolazilo iz iskonske mudrosti. I moglo bi se reći da je to znanje davnih vremena, koje dolazi iz iskonske mudrosti, dano više-manje svakom narodu na svoj način, jer je bilo vezano za elementarni duhovni pogled, za percepciju božansko-duhovnog u materijalnim stvarima. Ta percepcija božansko-duhovnog u materijalnim stvarima, bila je, u tim davnim vremenima, ovisna o krvi. I ovisno o tome je li čovjek pripadao ovoj ili onoj krvnoj lozi, odnosno ovom ili onom plemenu, ovom ili onom narodu, morala mu je biti dana određena vrsta iskonske mudrosti o svijetu.

Dakle, vidimo raznolike, jedinstvene oblike iskonske mudrosti, raširene među pojedinim narodima u drevna vremena. Jedina iznimka bio je židovski narod, koji je, iako je svoj poseban oblik iskonske mudrosti povezivao s krvlju tog naroda, sebe smatrao 'odabranim narodom', kao narodom koji je, iako posjeduje narodnu vjeroispovijest ili narodno znanje, ali narodno znanje koje je bilo stvarno znanje o ljudskom Bogu. Dok su poganski narodi oko njih u biti štovali svog narodnog Boga, židovski narod vjerovao je da ima Boga cijele Zemlje.

Pa, to je bio prijelazni stupanj. Način na koji je Pavao predstavio svoje tumačenje kršćanstva, bio je temeljni prekid sa svime što je određivalo ljudsko znanje kroz krv, svime što je moralo određivati ljudsko znanje kroz krv u davna vremena. Jer je Pavao u prvom redu tvrdio, da ni krv, ni nacionalna zajednica, ni općenito, sve što je određivalo znanje u predkršćanskim vremenima, ne može tako nastaviti, već da sam čovjek prema znanju mora uspostaviti svoj odnos unutar njom inicijativom, da mora postojati zajednica onih koje je Pavao nazvao kršćanima, zajednica kojoj se čovjek ispovijeda duhovno-duševno, u koju se ne smješta krvlju, već u koju se sam bira, da tako kažem.

Ovaj poseban način uspostavljanja duhovne zajednice nad Zemljom, bio je nužan za Pavla, jer se približavalo vrijeme kada će se čovječanstvo, u odnosu na vanjsku spoznaju Zemlje, morati podvrgnuti materijalizmu. Za vanjsko znanje o Zemlji, čovječanstvo je moralo steći svijest o svom duhovno-duševnom biću, iz nečeg drugog osim percepcije osjetilnog zemaljskog čovjeka. U davna vremena, čovjek je fizičko zemaljsko ljudsko biće trebao gledati samo vlastitim očima; kroz sve što je nosio u sebi, istovremeno su mu se manifestirali duhovno-duševni aspekti čovjeka. To je sada prestalo.

Čovjek je nastojao steći znanje na druge načine, izvan duhovno-duševnog. Drugim riječima, čovjek je morao naučiti razumjeti problem smrti. Trebao je dokučiti da ono što se ovdje na Zemlji od čovjeka može vidjeti isključivo putem osjetilne percepcije, da se može urušiti i raspasti u brojne komadiće, ali da unutar čovjeka postoji esencija, koja pripada duhovnom svijetu, i koja se ne može izravno percipirati u fizičkom biću.

Stoga, ono što je ljude držalo zajedno u ovoj kršćanskoj zajednici, nije moglo ovisiti o krvi, uvijek bi se iznosio prigovor na ovisnost o krvi: da, ako bi ljudi svoju besmrtnost prepoznali kroz ono što je određeno krvlju, tada ta besmrtnost nije osigurana. Za drevne, krv se mogla predstavljati kao nešto što omogućuje duhovno-duševnoj biti da zasja, ali sada se krv predstavlja kao pratitelj i nositelj onoga što završava smrću. Potrebno je na duhovno-duševno ukazati u njegovoj čistoći, ako se ne želi napustiti razumijevanje problema smrti u nematerijalističkom smislu. Pavao je mogao dobiti snažan poticaj da ljudima govori o duhovno-duševnom biću koje nije vezano za fizičku materiju, samo zato što mu je stvarnost ovog nadosjetilnog bića svanula kroz događaj u Damasku.

U davna vremena, znanje o nadosjetilnom, o duhovno-duševnom, bilo je vezano za krv; tako da je, kako je čovjek bio prožet svojom krvlju, ta krv donosila otkrivenje duhovno-duševnog u materijalni svijet. To je prestalo, i bilo je nužno da se ljudi okrenu nečemu što nije dano kroz krv. Ali to je uključivalo veliku opasnost. To je nosilo opasnost, da će ljudi u dobu koje je svanulo, gledati na sebe kod spoznavanja duhovno-duševnog. U davna vremena, čovjek je mogao gledati na sebe, jer je krv koju je nosio u sebi bila nositelj nadosjetilne spoznaje. Ljudi su se navikli, vidjeti sebe kao nositelja nadosjetilnog znanja. Da to više nije potrebno, događaj na Golgoti je onima s dobrom voljom to jasno pokazao. Ali opći tijek razvoja nastavio se neko vrijeme, na način da su ljudi to nastavili, što je prethodno bilo opravdano u pogledu krvi, bez da u sebi nose božanski posvećenu krv; također su htjeli spoznati božansko-duhovno, kroz ono što je bilo jednako inherentno njima samima kao i krv.

Opasnost koja se pojavila bila je sljedeća, i danas je važno da se ta opasnost razjasni. Krv primete preko svojih predaka, krv primete rođenjem, a kada imate dvadeset pet, trideset ili trideset per godina, tu krv nosite u sebi, koju ste naslijedili. Krv primete tako što vas kozmičke sile uvode u svijet. Ako jamstvo za čovjekovo duševno-duhovno biće živi u krvi, onda se na tu krv možete osloniti. Ali ta je krv postupno izgubila sposobnost nošenja božanskog-duhovnog bića. Ali ljudi su i dalje željeli pronaći put do tog božanskog-duhovnog bića u sebi na isti način, jednostavno rođenjem. Ali tako, jednostavno rođenjem, ljudi su sve manje mogli naći put do božansko-duhovnog. Jer ako krv uvjerenje o nadosjetilnom, ne unosi u našu osjetilnu egzistenciju, tada naš organizam nema nikakav odnos prema nadosjetilnom.

I tako se dogodilo, da su ljudi istraživati nadosjetilno, u početku htjeli oslanjajući se na sebe, odnosno na sve što rođenjem donose u zemaljsku egzistenciju. Ali kršćanstvo poziva da se ne oslanjamo na ono što čovjek donosi u zemaljsku egzistenciju rođenjem, već da unutar ove zemaljske egzistencije prođemo kroz transformaciju, da dopustimo duši da se razvija, da se ponovno rodi u Kristu, da se odgojem primi ono što nismo primili rođenjem, da to primimo kroz sam zemaljski život. To se nije moglo tako brzo shvatiti. Zato su odjeci stare mudrosti krvi trajali sve do 15. stoljeća, a od tada se nastavila navika gledanja božansko-duhovnog kroz porijeklo, međutim, do 19. stoljeća, s tom navikom, čovječanstvo više nije vidjelo božansko-duhovno, već samo materijalno. Budući da je čovjek božansko-duhovno htio vidjeti samo kroz nepreobraženi organizam, on u konačnici to božansko-duhovno nije uopće vidio, i tako je s 19. stoljećem, došla velika katastrofa napuštanja Boga od čovjeka, čovjekovo nekršćanstvo, jer je tek sada, ono što je tradicija skrivala, izašlo na vidjelo.

Do pojave protestantizma postojala je kršćanska tradicija. Ono što su apostoli, njihovi učenici i crkveni oci, koji su čuvali živu tradiciju, govorili, bilo je povezano s objavom Golgote. Ali održivost te tradicije postajala je sve krhkija. Ljudi, međutim, nisu mogli sami doći do razumijevanja događaja Golgote. Zatim je došlo 15, 16, 17, 18 i 19. stoljeće; ljudi su izgubili dodir s tradicijom. Na kraju su marili samo za Sveto pismo. Došlo je doba protestantizma, kada se cijenilo samo Sveto pismo. Tradicija je bila napuštena. No, u 19. stoljeću opada i ispravno razumijevanje Svetog pisma, te u biti većina onih koji se danas još uvijek izjašnjavaju kao kršćani, više uopće ne ispovijedaju kršćanstvo. Stoga se tijekom 19. stoljeća, kada se pojavila potreba za ponovnim otkrivanjem događaja Golgote, izronio i posljednji titraj antikršćanskog elementa, koji je naravno već bio prisutan ispod površine pojava, ali koji je neko vrijeme bio prikriven tradicijom i Svetim pismom, i postao najjači početkom 20. stoljeća. Za većinu ljudi, Sveto pismo i tradicija više nisu imali nikakvo značenje. Ali oni sami još nisu zapalili svijetlo koje bi ih dovelo do ponovnog razumijevanja događaja Golgote.

Samo zato što se to dogodilo, svakakve nekršćanske pojave mogle su zaokupiti čovječanstvo u 19. stoljeću i u 20. stoljeću. Dvije nekršćanske pojave upravo su one koje su odigrale ulogu u 19. stoljeću. Prva pojava, koju vidimo kako se postupno pojavljuje u 19. stoljeću, sve više zaokuplja umove ljudi: to je uspon principa nacionalnosti. Pojavljuje se sjena principa krvi. Univerzalni kršćanski ljudski element, potpuno je potisnut principom nacionalnosti, jer novi put do otkrivanja ovog univerzalnog kršćanskog elementa još nije pronađen. Antikršćanski element se u prvom redu pojavljuje u obliku principa nacionalnosti. U nacionalnoj svijesti oživljava stari luciferski element krvi. A pobunu protiv kršćanstva vidimo u nacionalizmima 19. stoljeća, koja u konačnici kulminira u frazi Woodrow

Wilsona o pravu naroda na samoodređenje, dok bi jedina stvarnost sadašnjice mogla biti samo prevladavanje nacionalizama, izumiranje nacionalizama, i prihvaćanje čovječanstva kao cjeline.

Drugo je da ljudi svoje znanje o svijetu ne žele crpiti iz probuđenog duševnog, već iz puke slike, materijalne slike tog duševnog. Sama vizija duševnog je umrla, ali čovjek, kao prirodno biće, slika je tog božanskog-duhovnog. Ta slika, doduše, ne može proizvesti duhovne uvide, ali može proizvesti intelektualne uvide. To je tajna o kojoj sam ovdje često govorio: da ljudi doista duhovno moraju spoznati uzdižući se do duha, ali za ono što se danas intelektualno zahvaća, mozak je pravi alat.

O intelektualizmu treba razmišljati kao o nečem materijalističkom; jer sve što se misli, način na koji misli suvremena znanost, način na koji misli suvremena teologija, sve što leži u opsegu mišljenja današnje kršćanske svijesti, sve što misli samo ljudski mozak, jest materijalizam. Jedna strana je formalizam vjerovanja, druga strana je boljševizam. Boljševizam je toliko destruktivan za čovječanstvo jer je priznanje pukog mozga, materijalnog mozga. I često sam opisivao kako je taj materijalni mozak zapravo proces dekadencije. Zapravo možemo razviti svoj materijalizam samo ako se u našim mozgovima neprestano odvijaju procesi uništenja i smrti. Ako se ono što se misli na ovaj način, kao u lenjinizmu i trockizmu, primjeni na socijalni poredak, tada se mora pojaviti proces uništenja, jer razmišljanje o socijalnom poretku proizlazi iz onoga što je samo po sebi na tlu uništenja: ahrimanskog. To je druga strana.

Ove dvije stvari pojavile su se kod svih kršćanskih elemenata 19. i 20. stoljeća: nacionalizam, luciferski oblik antikršćanstva, i ono što kulminira u lenjinizmu i trockizmu, ahrimanski oblik antikršćanstva. To su lopate kojima se danas kopa grob kršćanstva, nacionalizam i lenjinizam. I gdje god se prakticiraju nacionalizmi i trockizmi, čak i u razrijeđenom obliku, tu se danas kopa grob kršćanstva; i za one s duhovnim uvidom, tamo prevladava raspoloženje koje je, u najistinitijem smislu, raspoloženje Velike subote.

Nositelj kršćanstva počiva u grobu, a ljudi na njega stavljaju kamen. Ljudi su na predstavnika kršćanstva stavili dva kamena: nacionalizme i vanjske socijalizme. I čovječanstvo mora dovesti do vremena Uskrsa, uklanjanja kamena ili kamenja s groba. Ali kršćanstvo se neće dići iz groba dok ljudi ne prevladaju nacionalizme i lažne socijalizme, dok ljudi ne nađu način da sami traže ono što može dovesti do razumijevanja otajstva Golgote.

Ako se ljudi danas, napuštajući raspoloženje sadašnjosti, odaju vjeri Krista, tada - i to bi bilo sasvim opravdano - mora im se ukazati anđeo i reći im isto što je odgovorio kada je upitan tijekom vremena Misterija: "Onaj koga tražite više nije ovdje". Tada Ga više nije bilo tu, jer su se ljudi prvo morali probiti kroz tradiciju i Sveto pismo, da bi došli do vlastitog znanja o misteriju na

Golgoti. I danas ta nužnost postoji, jer nam Sveto pismo više ne govori što bi trebalo znati, tradicija nam više ne govori što bi trebalo znati. Samo izvorna ljudska spoznaja može reći što se ponovno treba znati. I mora doći vrijeme kada anđeo odgovori: onaj koga tražite, ovdje je. - Ali neće biti ovdje dok ne nestanu antikršćanski impulsi našeg vremena. Pavao je ljude u zajednici želio osvijestiti sviješću: besmrtnost je čovjeku osigurana kroz smrt, "u Kristu umiremo". Dok se ponovno ne shvati da samo duhovna spoznaja može dovesti do istinskog razumijevanja Pavla, ne može biti socijalnog napretka, samo daljnjeg socijalnog pada. To je ono što se danas također treba shvatiti u vezi s kršćanstvom: da se čovjek mora obrazovati za duhovno znanje, baš kao što se u davna vremena za duhovno znanje morao roditi.

Također i kada se gleda na ovaj način, čovjek se suočava s ozbiljnošću sadašnjeg vremena. Iznad svega, suočava se s potrebom istinskog rada na produhovljivanju naše kulture. Treba li most prema duhovnom svijetu, u koji čovjek mora ući kada prođe kroz vrata smrti, u kojem mora ostati između smrti i novog rođenja, biti potpuno srušen? Uzmite u obzir da ovaj most prema duhovnom svijetu ruše nacionalizmi i lažni socijalizmi. Uzmite u obzir da su te stvari usko povezane s najosnovnijim potrebama našeg vremena. I svatko tko se ne želi upoznati s takvim stvarima, tko stoga želi ostati pri svijesti da je ono što postoji u čovjeku rezultat samo materijalnih procesa, svim silama radi na nastavljanju dekadencije. Jer danas je vrijeme kada se stvari odlučuju. Moraju se odlučiti. Ali mogu se odlučiti samo kroz čovjekovu slobodnu volju. Slobodna volja, međutim, moguća je samo na temelju istinskog duhovnog znanja.

U vrijeme kada se dogodio misterij na Golgoti, u Rimu je zapravo prakticirana izvanredna tolerancija prema svim vjerama. Nakon dugo vremena, Rim je čak postupno razvio određenu toleranciju prema judaizmu. U Rimu su ljudi bili vrlo tolerantni u vrijeme kada je misterij na Golgoti postepeno postajao dio razvoja čovječanstva, odnosno razvoja tog vremena - ali prema kršćanima su postajali sve više netolerantni. Ljudi su u Rimu postupno postajali netolerantni prema kršćanima, kao što su, oponašajući to, danas pojedine nacionalnosti postale sve manje tolerantne prema drugim nacionalnostima. Model današnjeg ponašanja nacionalnosti, zapravo je rimska netolerancija prema pojavi istinskog duhovnog znanja; sve se, takoreći, buni protiv toga. Danas postoje prilično lijepi savezi, čak i ako ih se još ne primjećuje na površini, između jezuitizma i najradikalnijih elemenata tu i tamo. Ali u odbacivanju duhovnog znanja, najradikalniji komunisti se u konačnici potpuno slažu s isusovcima. I to podsjeća na rimsku netoleranciju prema kršćanstvu, i tada i sada je to u osnovi povezano s istim. Tada i sada je povezano s činjenicom da ljudi, u svojoj u osnovi nesvjesnoj ljudskoj prirodi, mrze duh, istinski mrze duh. S ovom mržnjom prema duhu, ovom nesvjesnom mržnjom prema duhu, suočeni smo u nacionalizmu i lažnom socijalizmu. Jer samo treba promisliti, što mržnja prema duhu znači danas,

što nacionalizam znači danas! U davna vremena, nacionalizam je imao značenje, jer je duhovno znanje bilo povezano s krvlju. Ako su ljudi danas nacionalisti u smislu u kojem jesu, to je potpuno besmisleno, jer krvna veza više nema nikakvo stvarno značenje. Ta krvna veza, kakva se pojavljuje u nacionalizmu, samo ima fantazirano značenje. To je puka iluzija.

Stoga, danas ljudi, ako se drže takvih stvari, ni na koji način nemaju prava govoriti o uskrsnom blagdanu. Govorenje o uskrsnom blagdanu je neistina, a istina se mora sastojati upravo u činjenici da anđeo ponovno može reći, ili da anđeo tek sada može reći: onaj koga tražite je ovdje. - Ali složit će se sigurno samo s nečim što se odnosi na sve ljude. Danas je isto, kao što je bilo i s Rimljanima, koji su bili najmanje tolerantni prema kršćanima. Jer što su svi ostali činili, osim kršćana? Svi ostali osim kršćana i dalje su na riječima štovali rimskog cara kao Boga, pa čak i prinosili žrtve rimskom caru. Kršćani to nisu mogli. Kršćani su samo sveljudskog Krista Isusa mogli priznati kao svog jedinog Kralja.

Tu leži jedna točka, čija se linija nastavlja do u sadašnjost. Tu leži točka. Da, to samo ovako treba izraziti: što, uostalom, pojedinac, recimo u Engleskoj, još uvijek ima zajedničko s onim što je odjeveno u formulu, svakog ministarskog dekreta u Engleskoj: "U ime Njegova veličanstva Kralja"? Kad bi se to htjelo zamijeniti istinom, kako to duh zahtijeva, to jednostavno ne bi bilo moguće. Uostalom, kakve veze ima ono što danas može zanimati pravog Francuza s Clemenceauovim nacionalizmom! Danas takve stvari priznati bilo bi kršćanski. Ali ljudi su netolerantni prema takvim priznanjima.

Vidite, ovdje dolazimo do točke gdje neistina duboko urasta u duše ljudi. I ta neistina oblikuje ostalo kamenje nacionalizma, lažnog socijalizma, u jedan kamen koji se kotrlja na grob i kojim se ovaj grob prekriva. Ostatak će prekriven, sve dok ljudi, u istini, ne dođu do duhovnog znanja, a kroz duhovno znanje do shvaćanja univerzalnog kršćanstva. Prije toga nema proslave Uskrsa. Prije toga nema mogućnosti da se crna boja žalosti zamijeni crvenom uskrsnom bojom; jer prije toga, ta zamjena bi bila ljudska laž. Moramo težiti duhu. Samo to može dati smisao našem sadašnjem postojanju kao ljudskih bića.

Upravo oni koji razumiju tijek ljudskog razvoja do našeg vremena, moraju ispravno oblikovati riječi za današnje vrijeme: "Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta". Ne, ono čemu se mora težiti kako bi se ponovno stekla nada za budućnost, također ne smije biti od ovoga svijeta. Ali ovo svakako snažno govori protiv svakog ljudskog samozadovoljstva! Svakako je praktičnije konstruirati ideale iz starih navika, i time si pružiti unutarne zadovoljstvo konstruirajući takve ideale. To je svakako praktičnije nego sebi reći: moramo se osvrnuti na veliku odgovornost prema budućnosti čovječanstva, koja se može ispuniti samo uključivanjem težnje za duhovnim znanjem u čovjekove impulse.

Dakle, kao ono što bi ljudi danas trebali prepoznati, Uskrs mora biti blagdan upozorenja, a ne blagdan radosti. I oni koji danas ozbiljno i iskreno shvaćaju čovječanstvo ne bi trebali izgovarati uskrsne riječi: Krist je uskrsnuo - već bi trebali reći: Krist treba i mora uskrsnuti.

VI. ŠESTO PREDAVANJE

Dornach, 30. svibnja 1920.

Moji dragi prijatelji,

da bi produbili naše duhovno razumijevanje stvari, trebat ćemo sve više usmjeravati našu pažnju na određene povijesne činjenice. Tijekom zadnjih desetljeća naši članovi su vodili ugodan život, potpuno posvećeni stjecanju znanja iz predavanja i rasprava koje su održavane na različitim mjestima. Ipak, to je načinilo neprobojan zid, i u mnogim je slučajevima bilo velikog opiranja pogledati preko, vani u ono što se događa u vanjskom svijetu. Ali, ako želimo u pravom svijetlu vidjeti što se događa u svijetu, ako ne želimo osnovati sektu već povijesni pokret — nešto što ni jedan pokret osim našeg ne može biti — tada trebamo znati povijesnu pozadinu svega što je oko nas u svijetu. I način na koji smo mi sami tretirani, posebno ovdje na ovom mjestu, gdje nikada nismo napravili ništa ni u najmanjoj mjeri agresivno, čini za nas dvostruko neophodnim pogledati preko zida i razumjeti nešto što se zbiva u svijetu. Prema tome, želio bih ono što imam za reći slijedećih nekoliko dana kombinirati s nekim povijesnim komentarima, da bih skrenuo pažnju na neke činjenice, bez čijeg poznavanja vjerojatno nećemo moći ići dalje.

Danas najprije želim ukazati na jednu stvar. Znae da je početkom zadnje trećine devetnaestog stoljeća nešto našlo utočište u raznim civiliziranim državama Europe i Amerike, što je poznato kao realistički koncept života, koncept života koji je esencijalno temeljen na postignućima devetnaestog stoljeća i na onima koji su pripremili put za to stoljeće. Početkom zadnje trećine devetnaestog stoljeća ljudi su svugdje govorili na sasvim različit način, njihov ton je bio različit od onog kakav je postao u kasnijim dekadama, a još više u dekadama dvadesetog stoljeća. Oblici misli koji su dominirali u širokim krugovima postali su u to vrijeme bitno različiti. Danas ću spomenuti samo jedan primjer. Početkom zadnje trećine devetnaestog stoljeća između obrazovanih ljudi prevladavalo je mišljenje da ljudska bića trebaju formirati vlastita uvjerenja iz vlastitog unutarnjeg bića, o najvažnijim stvarima u životu; i da čak i ako, potpomognuti znanstvenim otkrićima, tako naprave, zajednički socijalni život je, ipak, u civiliziranom svijetu moguć. Bila je to, takoreći, vrsta dogme, ali dogme slobodno priznate u najširim krugovima, da je, kod ljudi koji su dosegili određeni stupanj kulture, bila moguća sloboda svijesti. Točno je da u dekadama koje su slijedile nitko nije imao hrabrosti otvoreno napasti ovu dogmu; ali je postojala više ili manje nesvjesna opozicija prema njoj. A u sadašnje vrijeme, nakon velike svjetske katastrofe [Prvi svjetski rat], upravo ova dogma je nešto što je u najširim krugovima suzbijano, poništavano, premda, naravno, stvar je više ili manje prikrivena. U šezdesetim devetnaestog stoljeća u najširim krugovima je

prevladavalo vjerovanje da ljudska bića moraju imati izvjesnu slobodu s obzirom na sve što je povezano s njihovom religijom. Iskršavanje ovog vjerovanja je primijećeno u određenim centrima, i ja sam već ukazao kako je 8 prosinca, 1864, Rim poduzeo napad protiv toga. Često sam govorio kako je cijeli ovaj pokret upravljao od Rima, kako u Papinskoj Enciklici 1864, koja se pojavila u isto vrijeme kao i Syllabus (popis grešaka našeg vremena, nap.pr.), stoji naglašeno: “Gledanje da je sloboda svijesti i religije dana svakom ljudskom biću kao njegovo vlastito pravo je ludost i obmana.”

U vrijeme kada je Europa doživljavala veliku uzburkanost, privremenu veliku uzburkanost, s ovim konceptom slobode svijesti i religijskog bogoslužja, Rim je službeno objavio da je to obmana.

Želim vam to predstaviti samo kao povijesnu činjenicu; i time želim privući vašu pažnju na ono što se odigralo u vrijeme kada se, za veliki broj ljudi, pojavilo ovo pitanje i tražio odgovor na samom izvoru ljudske svijesti — pitanje: “Kako mi kao ljudska bića napredujemo u našem religioznom životu?” To pitanje, postavljeno dubokom iskrenošću i zaista na takav način da pokaže da je uključena svjesnost, bilo je značajno pitanje tog vremena. Želio bih vam samo pročitati nešto što ilustrira kako su kulturni ljudi bili duboko zaokupljeni s njim.

Sačuvani su govori Rumelina kojeg sam spominjao u vezi s Julius Robert Mayerom i Zakonom očuvanja energije. Postoje govori Rumelina održani godine 1875, dakle baš u onom periodu o kojem sada govorim. U njima je analizirao poteškoće koje čovječanstvo doživljava upravo u daljem proučavanju religijskih pitanja. On također ukazuje koliko je neophodno slijediti te poteškoće s jasnim uvidom. Svatko s intimnijim znanjem o tom periodu zna da slijedeće riječi Rumelina izražavaju uvjerenje mnogo stotina ljudi. Naravno da ne trebamo braniti osobitu formu znanosti koja se pojavila u to vrijeme; utoliko što smo antropozofi opremljeni smo za dalje razvijanje tih znanstvenih tendencija, s jasnom percepcijom njihovih relativnih pogrešaka; i također smo opremljeni za prepoznavanje da ako znanost ostane nepokretna na tom stajalištu mi s time nikako ne možemo dalje. U najširim krugovima javile su se prosudbe mnogih stvari u vezi religije, i danas se na njih trebamo podsjetiti. Misli tisuća ljudi u to vrijeme su bile izražene od Rumelina 1875 sa slijedećim riječima: “Zaista je u svim vremenima postojala demarkacijska linija između znanja i vjerovanja, ali nikada između njih nije bio takav nepremostivi jaz kakav je sagrađen danas sa konceptom čuda. Znanost je postala tako jaka svojim vlastitim razvojem, tako dosljednim u različitim granama i smjerovima, da izričito i bez daljih poteškoća pokazuje na vrata svakom čudu u svim oblicima i formama. Ona priznaje samo čudo nad čudima, da svijet postoji, i to samo ovaj svijet. Ali unutar kozmosa ona odbija apsolutno svaku tvrdnju da je ometanje njenog reda i njenih zakona nešto razumljivo ili na bilo koji način poželjnije nego

njena nepromjenjiva vrijednost. Jer za sve prirodno-povijesne i filozofske znanosti čudo sa svim svojim implikacijama je besmislica, direktna sramota za sav razum i najelementarnije osnove ljudskog znanja. Znanost i čudo su kontradiktorni kao razumnost i nerazumnost”.

Kada sam, otprilike na prekretnici devetnaestog i dvadesetog stoljeća, počeo na javnim predavanjima govoriti o određenim antropozofskim pitanjima, zadnji odjek raspoloženja koje sam upravo opisao još je postojao. Ne znam da li su ovdje mnogi koji su pratili ta moja prva predavanja, ali u mnogima sam skrenuo pažnju na probleme ponovnih ljudskih života i sudbine ljudskih bića kako prolaze kroz jedan život nakon drugog. Baveći se ovim problemima naći ćete da sam uvijek na kraju predavanja ukazivao da ako netko vjeruje u staru aristotelovsku ideju da svaki puta kada je osoba rođena da je stvorena nova duša koja treba biti usađena u ljudski embrio, čudo je time dosuđeno svakom pojedinom životu. Koncept čuda se na opravdan način može prevladati jedino ako se prihvati reinkarnacija, čime svaki pojedini život može biti povezan sa prethodnim životom na Zemlji bez bilo kakvog čuda. Još se dobro sjećam da sam zaključio jedno od mojih berlinskih predavanja s riječima: “Mi ćemo na pravi način prevladati tu najvažniju stvar, koncept čuda”.

Od tada, naravno, stvari su se u civiliziranom svijetu skroz promijenile. To je primarno povijesna činjenica, moji dragi prijatelji, ali uključuje nešto što je za nas od krajnjeg interesa. Odnosno, da u mjeri u kojoj je čovjek izgubio sposobnost da u svijetu vidi duhovno, da svijet prirode oko sebe objasni pomoću duha, u toj istoj mjeri mora smjestiti poseban svijet usporedo s prirodom i običnim svijetom, koji ima kao svoj sadržaj svijet čuda. Što više prirodna znanost zauzima svoje stajalište na samoj kauzalnosti, to je više život ljudskog bića upravljan, preko sasvim prirodne reakcije, da prihvati koncept čuda. Što više prirodna znanost nastavlja duž sadašnjih linija, brojniji će biti oni koji traže utočište u religiji koja uključuje čuda. Zato je danas toliko ljudi prigrlilo katolicizam, jer jednostavno ne mogu podnijeti prirodno-znanstvenu koncepciju svijeta.

Uzmite onu rečenicu koju sam upravo pročitao, i usporedite je s onim što sam ovdje rekao u nedavnim predavanjima, i odmah ćete vidjeti o čemu se radi. U ovom izlaganju Rumelina postoji rečenica: “ Ona priznaje samo čudo nad čudima, da svijet postoji, i to samo ovaj svijet. Ali unutar kozmosa ona odbija apsolutno svaku tvrdnju da je ometanje njenog reda i njenih zakona nešto razumljivo ili na bilo koji način poželjnije nego njena nepromjenjiva vrijednost”. Tako netko promišlja prvobitno čudo, da je kozmos napokon nastao, ali tada, unutar kozmosa, netko proučava Zakone o neuništivosti materije i očuvanju energije, a zatim se sve odvija po određenoj nužnosti, takoreći fatalistički.

Ta koncepcija svijeta je neobranjiva, ali se može prevladati jedino preko znanja kojeg sam se usudio staviti ispred vas prošlog tjedna, kada sam vam pokazao da Zakoni o neuništivosti materije i očuvanju energije čine grešku, i ta greška je ono s čime se u naše vrijeme trebamo energično boriti. Moramo se baviti ne samo stalnim očuvanjem univerzuma, već njegovom stalnom destrukcijom i dovođenjem u svježiju egzistenciju. I ako u kozmosu ne uspostavimo ideju o stalnom rastu i opadanju, obvezni smo jer smo ljudi ustanoviti posebni svijet pored kozmosa, svijet koji nema nikakve veze s zakonima prirode koje prikazujemo tako jednostrano, i koji mora uključivati čudo. Taj neopravdani koncept čuda biti će prevladan tek u mjeri u kojoj razumijemo da sve u svijetu stoji u duhovnom poretku u kojem više ne moramo imati posla s željeznom nužnošću prirode već sa kozmičkim vođenjem punim mudrosti. Što više ustaljeno zurimo u duhovni svijet kao takav i u ono što stječemo kroz duhovnu znanost, više shvaćamo da ono što prirodna znanost danas stavlja ispred nas treba biti prožeto duhovnim znanjem. Prema tome naš zadatak mora postati usmjeriti našu pažnju sve više na sve znanosti i sve grane života na takav način da postanu prožeti s onim što samo duhovna znanost ima za reći. Medicina, pravna znanost i sociologija moraju sve biti prožete s onim što se može saznati i vidjeti kroz duhovnu znanost. Duhovna znanost ne treba nikakvu organizaciju sličnu onima od starih crkava, jer apelira na svaku pojedinu osobu; i svaka pojedina osoba, iz vlastite unutarnje savjesti, preko vlastitog zdravog rasuđivanja, može potvrditi rezultate duhovno znanstvenog istraživanja, i u tom smislu može postati sljedbenik duhovne znanosti. Ona u prvi plan stavlja nešto što čini direktan poziv svakoj pojedinoj osobi upravo u traženju istine. To je istinsko ispunjenje onog što su ljudi tražili u vremenu koje je sada prošlost, u zadnjoj trećini devetnaestog stoljeća — istinska sloboda — sloboda u njihovoj koncepciji svijeta, u njihovom istraživanju i čak i u mišljenjima. Upravo je to zadatak duhovne znanosti — osigurati izvorne opravdane zahtjeve koje je napravila svijest modernog čovječanstva. Stoga u duhovnoj znanosti ne postoji takva stvar kao zatvorene dogme, jedino nesputano istraživanje koje u strahu ne vuče natrag na granicu bilo duhovnog svijeta ili svijeta prirode, već koja koristi ljudsku snagu spoznaje koja najprije treba biti izvučena iz dubina ljudskih osjećaja, baš kao što također koristi one snage koje su nam došle kroz obično nasljeđivanje i preko običnog obrazovanja.

Osnovna tendencija duhovne znanosti je sasvim prirodno trn u oku onima koji su prisiljeni podučavati u skladu s nepromjenjivim, dogmatskim, zaokruženim ciljem. I to nas dovodi do činjenice od priličnog interesa za duhovnu znanost, i jedne od osvjetljavajućih prilika koja čini mogućim ovu sadašnju neistinitu borbu protiv nas danas; to nas dovodi do nečeg što je samo rezultat onoga što je počelo 1864 s Enciklikom i Syllabusom tog vremena; to nas dovodi do činjenice da se cijeli katolički kler i posebno

nastavni kler, preko Enciklike 8-og rujna, 1907: [Pascendi Dominici gregis](#), koja je napravila tako dubok rez u moderni život, morao zakleti na takozvani zavjet protiv modernizma. Taj zavjet se sastoji u ovome — da je svaki katolički svećenik ili teolog koji podučava bilo s propovjedaonice ili govornice obvezan prihvatiti gledanje da nikakvo znanje bilo koje vrste ne može proturječiti onome što je kao doktrina položeno od rimske crkve. To znači da u svakom katoličkom svećeniku koji podučava ili propovijeda imamo posla s osobom koja se zavjetovala da svaka istina koja se bilo kako može ukorijeniti u čovječanstvu mora biti u skladu s onim što je od Rima dano kao istina. To je bio snažan pokret koji je, u vrijeme kada se enciklika “Pascendi Dominici gregis” pojavila, prokrstario cijelim katoličkim klerom; jer cijeli civilizirani svijet, čak i kler, bio je na neki način pod utjecajem raspoloženja koje sam opisao kao karakteristično za zadnju trećinu devetnaestog stoljeća. Uvijek je bilo određenog klera koji je pokušavao u katolicizam donijeti određenu slobodu.

Govorim sasvim iskreno da je u šezdesetima devetnaestog stoljeća kod velikog broja katoličkog klera bilo prisutno sjeme razvoja katoličkog načela koje je, da je prešlo u slobodnu znanost, moglo u velikoj mjeri voditi do oslobođenja modernog čovječanstva. Postojalo je obećavajuće sjeme u onom što je u to vrijeme pokušavano u različitim sferama od dijela katoličkog klera. Jednog dana moramo ići u sve to поближе i detaljnije. Ali danas vam na to samo želim skrenuti pažnju. I upravo protiv te tendencije unutar Crkve objavljena je Enciklika iz 1864 sa svojim Syllabusom, i tako dovela da je na neko vrijeme taj konflikt završio sa zavjetom protiv modernizma. Moram reći da je u podsvijesti velikog broja katoličkog klera, čak tako kasno kao 1907, bio trag unutarnjeg revolta, ali u Katoličkoj crkvi ne postoji takva stvar kao revolt. Tu je bilo pitanje neprestanog utiskivanja aksioma da ono što je objavljeno od Rima kao doktrina mora biti prihvaćeno. Tada su se oni koji su bili obvezni nastaviti podučavati morali pomiriti s onim što nisu imali hrabrosti poricati, slobodom znanosti. Pod utjecajem onog što se pojavilo u zadnjoj trećini devetnaestog stoljeća, sloboda znanosti je postala udomaćena riječ, udomaćena riječ koja, naravno, čak i u liberalnim krugovima, nije bila više od toga, ali je ipak bila udomaćena riječ, i čak i učeni katolici nisu imali hrabrosti reći da će prekinuti sa slobodom znanosti i neće dalje s njom imati posla. Imali su dakle zadatak dokazati da se može podučavati samo ono što je priznato od Rima kao doktrinarno valjano (to su se morali zavjetovati) i da je sloboda znanosti s time konzistentna. Želio bih vam pročitati nekoliko rečenica koje ilustriraju takvu metodu dokazivanja, danu od katoličkog teologa Webera iz Freiburga u ovoj knjizi *Katolička doktrina i sloboda znanosti*. On tu posebno pokušava dokazati da premda može kao što je svima poznato biti obvezan prema zavjetu podučavati sadržaj koji je od Rima upućen da se podučava, može usprkos svemu tome ostati slobodan znanstvenik. Nakon duge rasprave da je čak i matematika nešto dano i da se

netko ne odriče slobode znanosti jer je ograničen matematičkim istinama, nastavlja pokazujući da se netko ne odriče slobode jer je prisiljen podučavati istinu koja je dana od Rima; a jedna od njegovih rečenica je slijedeća: “Predavač je ograničen specifičnim metodama objašnjavanja ili dokazivanja; kao što dužnost vojnika da se pridruži svojoj regimenti u određeno vrijeme ne oduzima njegovu slobodu, jer može ići pješice ili kočijom, sporim ili brzim vlakom, tako učitelj ostaje slobodan u svom znanstvenom zadatku usprkos zavjetu ”.

To znači da je netko osuđen podučavati određeni doktrinarni skup, i dokazivati upravo taj skup doktrina; u tome kako će to napraviti ima slobodu. Slobodu baš kao i vojnik koji se priključuje svojoj regimenti u određeno vrijeme, i koji može putovati pješke ili kočijom, sporim ili brzim vlakom. Netko se treba pitati kako će to hodanje ili vožnja kočijom, putovanje sporim ili brzim vlakom završiti. Pod svim okolnostima mora završiti pridruživanjem regimenti. Ne polemiziram, jednostavno citiram povijesnu činjenicu.

Vidite da se kroz zadnja stoljeća i kulminirajući u zadnjoj trećini devetnaestog stoljeća u najširim krugovima kultiviranog svijeta postupno razvilo raspoloženje koje je mnogo obećavalo. Ali sve je to sada uspavano; duše su otišle na spavanje. Oni koji dijele raspoloženje tog vremena očito su sada vrlo stari, među starim odbačenim liberalima, a oni koji su tijekom zadnjih desetljeća bili mladi nisu svjesni veoma važnih zahtjeva čovječanstva. Stoga ako nazadovanje neće ići dalje današnju mladost moramo izazvati da djeluje drugačije. Generacija koja je živjela u šezdesetima devetnaestog stoljeća mogla je postati generacija Liberala ali nije mogla davati liberalno obrazovanje. Za to je morala podučavati koncept čuda na sasvim različit način od načina koji je usvojila prirodna znanost. Za to je koncept čuda trebao biti svladan duhom a ne mehaničkim poretom prirode. I tako, dok se ovo raspoloženje nadvilo nad moderno čovječanstvo kao vrsta sna, oni koji su radili protiv toga bili su naveliko budni, i iz njihove budne svijesti rodile su se takve stvari kao Enciklika i Syllabus godine 1864, s njegovih osamdeset grešaka u koje ni jedan katolik ne smije vjerovati. Među ovih osamdeset grešaka može se naći sve što implicira modernu koncepciju svijeta. Sada još jednom iz najbudnije svijesti dolazi, zadnje neizbježno postignuće, Enciklika godine 1907, kulminirajući zavjetom protiv modernizma. Nisu samo ti ljudi bili budni od zadnje trećine devetnaestog stoljeća, već mnogo duže vremena u kojem su radili radikalno, energično i intenzivno i zadatak koji su izvršili je ono što bih mogao nazvati koncentracija sveg katolicizma u Rimu — suzbijanje u katolicizmu svega što je neizbježno oduzelo najslobodnijoj od svih crkava njenu slobodu; jer u svojoj esencijalnoj prirodi katolička crkva je sposobna za najveću slobodu. Možda ćete biti zaprepašteni da sam to rekao. Ali krenimo malo natrag od naše prosvijećene slobode do autoriteta u trinaestom stoljeću, koje smo

nedavno raspravljali na javnom predavanju. U vezi toga bi želio prizvati u vaše umove dokument iz trinaestog stoljeća, kada je katolicizam u Europi bio u punom procvatu.

To se odnosi na pitanje nominacije od Rima [Albertusa Magnusa](#), jednog od osnivača skolastike, kao biskupa od Regensburga. Ne treba reći da u katoličkoj crkvi danas ne mogu biti dva mišljenja ali ova nominacija za jednu od najistaknutijih biskupija je veoma povećala dostojanstvo dominikanca koji je položio temelje ugleda do tada samo brojnim važnim spisima i pobožnim životom baveći se stvarima svog Reda. Jer danas je katolička crkva kompaktan organizam, i takva je postala pošto se potpuno transformirala. Kada je Albertus Magnus trebao biti nominiran biskupom od Regensburga, glava njegova reda mu je poslala pismo koje glasi otprilike ovako: "Glava reda preklinje Albertusa Magnusa da ne prihvati biskupstvo, da ne stavlja takvu mrlju na njegovo dobro ime i reputaciju njegova reda. Ne bi se smio podčiniti željama rimskog dvora, gdje se stvari ne uzimaju ozbiljno. Sva dobra služba koju je do tada izvršavao svojim pobožnim životom i pisanjem bila bi ugrožena ako bi postao biskup i upetljan u posao koji bi kao biskup morao upražnjavati; ne bi trebao uroniti svoj Red u tako veliku tugu."

Moji dragi prijatelji, u to vrijeme je u Crkvi bilo glasova koji su tako govorili. U to vrijeme katolička crkva nije bila kompaktna masa; unutar Crkve bilo je moguće biti uronjen u duboku tugu ako je netko bio izabran za dužnost za koju je znao da se u Rimu ne gleda ozbiljno. U biografiji sv.Tome Akvinskog nalazimo da se stalno spominje da je odbio položaj kardinala. Danas vam dajem neke od stvarnih razloga zašto je to bilo tako; u biografijama ćete naći golu činjenicu njegova odbijanja. Nije lako dati razloge nakon što je napravljen službenim filozofom Crkve!

Ali želio bih doslovno prevesti jednu rečenicu iz pisma koje sam spomenuo, od Glavara njegova Reda za Albertusa Magnusa: "Radije bi čuo da je moj dragi sin u grobu nego na episkopskom prijestolju Regensburga".

Moji dragi prijatelji, nije dovoljno jednostavno govoriti o mračnom dobu i uspoređivati ga s našim vlastitim vremenom, za koje se pretpostavlja da smo napravili takav veličanstveni napredak; ali, ako želimo napraviti prosudbe, moramo poznavati neke povijesne činjenice kao o tome kako su se stvari razvijale tijekom vremena. Nema sumnje da ste svjesni da je jezuitski utjecaj iza mnogih napada na nas. Znaite, na primjer, da su sa jezuitske strane došle najflagrantnije laži; na primjer, optužba da sam ja sam jednom bio svećenik i da sam napustio svećenstvo. I znate da par godina kasnije osoba koja je izustila tu laž nije mogla kazati ništa drugo osim da ta hipoteza nije održiva. U austrijskom parlamentu član koji se zove Walterkirchen jednom je povikao na ministra: "Ako je čovjek jednom lagao, nitko mu više ne vjeruje čak i ako kasnije govori istinu." Ali jezuitizam stoji iza svih tih stvari; može

se ukazati na mnoge stvari koje rastu na tlu jezuitizma, ali i u tom smislu također samo želim ukazati na povijesnu činjenicu.

Fundamentalna je točka jezuitskog vladanja da izražavaju apsolutnu pokornost Papi. U osamnaestom je stoljeću živio Papa koji je neopozivo zabranio Jezuitski red za vjeke vjekova — doslovno za vjeke vjekova. Da su Jezuiti ostali dosljedni vlastitom pravilu ne bi se, naravno, ponovno pojavili na sceni. Međutim, nisu nestali već su izbjegli u zemlje gdje su vladari u to vrijeme bili manje skloni Rimu, vladari koji su mislili da služeći jezuitizmu mogu služiti budućnosti, ne čovječanstva već sebe i svojih nasljednika. Jer Jezuitski red je spašen od dva vladara, Fredericka II od Prusije i Katarine od Rusije. U katoličkim zemljama jezuitskom redu nije bila priznata valjana egzistencija. Današnji jezuiti duguju Fredericku II od Prusije i Katarini od Rusije da su mogli preživjeti taj period kada su bili progonjeni od Rima. Ne polemiziram, samo izjavljujem povijesne činjenice. Ali te su povijesne činjenice mnogim ljudima nepoznate, i neophodno je te stvari imati na umu, jer mi ne možemo više biti sekta koja je oko sebe podigla zid. Moramo gledati u ono što je oko nas i učiti to razumjeti. To je nedvojbeno naša dužnost ako želimo biti iskreni prema onom pokretu za kojeg izjavljujemo da u njemu živimo.

Vidite, to je jedan od najgorih i najštetnijih znakova vremena da se ljudi toliko malo zamaraju činjenicama i nemaju sklonosti pitati kako je do njih došlo, pitati odakle je došao sadašnji revolt protiv nas, sa kojeg izvora je bio hranjen. Ovakve prosudbe kako proizlaze iz raspoloženja koje sam karakterizirao kao raspoloženje zadnje trećine devetnaestog stoljeća danas se sve manje mogu čuti. Stvarno je zapanjujuće koliko malo ljudska bića znaju o tome što se zbiva u svijetu. Jer su prespavali događaj Enciklike “Pascendi Dominici gregis” 8 rujna 1907, preko čega je zavjet protiv modernizma nametnut katoličkom kleru. Glasovi kakvi bi sigurno bili podignuti od čovjeka kakav je dominikanski general koji bi radije vidio sina mrtvog u grobu nego na episkopskom prijestolju Regensburga, više se ne čuju; umjesto toga, sada ljudi slušaju glasove koji objašnjavaju da čovjek još može biti slobodni znanstvenik ako se zaklinje da može koristiti metodu koju god želi da dokaže ono što podučava; nije bitno da li putuje brzim ili sporim vlakom, u kočiji ili pješice.

Kakve skokove logika treba raditi ako će se takvi dokazi koristiti! Ne trebam to naglašavati. Ali većina ljudi nema pojma o snazi laži koja je u današnje vrijeme posebno usmjerena protiv nas, koji nikada nismo nikog napali, i što ta laž označava. Nije dovoljno reći da su te stvari doista preglupe da ih se zabilježi. Jer, moji dragi prijatelji, u navodima koji se stalno rade o nama, naći ćete samo dvije stvari koje se mogu potvrditi istinom. Na primjer, kada je “Spectatoru” prigovoreno da je rekao da mu je izvor bila knjiga, “Akasha zapis”, i rečeno je da to mora da je bila promišljena laž, jer je morao znati da

u svojoj knjižnici ne posjeduje “Akasha zapis”, on se ispetljao na slijedeći način: “Najprije, reći ću da se tiskarska greška uvukla u naš drugi članak. Akas**ka** zapis umjesto Akas**ha** zapis. Tu grešku je Dr. Boos primijetio razdragano. Čini se da se istegnuo za komarcima i progutao devu. U istom članku je još nešto krivo otisnuto; umjesto Apollinaris, naravno, treba čitati Apollonius od Ryana! To je Dr. Boos previdio — možda namjerno!”

Sada, moji dragi prijatelji, da je Akaska zapis mogao ostati, ja se ne bih žalio, jer bi to mogla biti tiskarska greška! Išao bih čak tako daleko i prihvatiti je da čovjek intelektualnog kalibra kojem članak svjedoči mogao napisati Apollinaris umjesto Apollonius od Tyane. Uopće mu ne zamjeram da citira kao da je među izvorima iz kojih mi crpimo, netko koga on dublira s imenom Apollinaris! Ali, moji dragi prijatelji, to treba biti nazvano otvorena laž kada se tvrdi da je Akasha zapis nešto iz čega je antropozofija neopravdano izvučena kao iz drevne knjige. Kako se gospodin izvlači iz ovoga? Ne priznaje da tu ima bilo što za zamjeriti mu. On kaže: “Taj Akasha zapis je legendarni tajni spis koji sadrži tragove sve drevne mudrosti; igra ulogu sličnu onoj od nerazumljive knjige ‘Strofe od Dzyana’ za koju Madame Blavatsky tvrdi da je našla u špilji u Tibetu, itd. itd”. Tako objašnjava svome stadiu da može govoriti o ovom Akasha zapisu kao o bilo kojem napisanom zapisu; i naravno oni mu vjeruju. Ali želim skrenuti pažnju na dvije stvari. Jedna je njegova izjava: “Steiner smatra da je napravio veliku uslugu pomlađivanjem budizma i obogaćujući ga uvođenjem doktrina o reinkarnaciji i karmi, njegovim specijalitetima”.

Nepotrebno je reći da nisam nikada napravio takav zahtjev, niti je i jedna stvar od onog do sada objavljenog točna, ili najviše jedna stvar, stvar koja će možda uvijek zadavati glavobolju onima koji pišu na tom tragu. Jedina stvar koju bi se ikako moglo smatrati istinom je u pasusu u kojem kaže: “Gnostici su također predavali ezoternu doktrinu i podijelili ljude u Tjelesne (obični ljudi, općeniti ljudi) i Pneumatike (teozofi) u kojima je bila punoća duha i među kojima je dakle prevladavalo više znanje (inicijacija). Ovi potonji su se suzdržavali od mesa i vina”.

Rečenica: “suzdržati se od mesa i vina” jedina je za koju možemo reći da je, kako tu stoji, potpuno točna; i doktrina koju predstavlja je mnogima nelagodna. Ali sada ovaj gospodin (jer se čini da želi da se misli o njemu kao gospodinu) nastavlja: “To, međutim, nije točno”. Što nije točno? “Budizam govori o migraciji duša, Steiner o reinkarnaciji; oboje je isto. Prema toj teoriji Krist nije ništa drugo nego reinkarnirani Buda, ili Buda koji se ponovno pojavio. Bilo da se kaže da se osoba reinkarnira ili da je njen zemaljski život ponavljan, dođe se do iste stvari. Svi ti dugi argumenti otkrivaju sofistiku Steinera i njegova takozvanog znanstvenog uma”.

Molim vas da primijetite da je u obje ove forme stavljen zaista jedan on najštetnijih djelića najvećeg mogućeg nepoštenja. Uklonjena je svaka mogućnost koja bi omogućila onom tko čita da prosudi što je istina. Sve do sada, u svim tim dugim člancima, ni jedna bilješka nije preuzeta iz Dr. Boosova odgovora na prvi napad, u kojem on spominje, mislim, dvadeset tri laži. Drugi dio nepoštenja leži u slijedećoj rečenici: “Taj put, međutim, nije pogrešan već ispravan”. Prethodno je govorio mnogo besmislica o volji, i onda nastavlja govoriti: “Taj put, međutim, nije pogrešan već ispravan, jer su tvrdnje Krista temeljene na volji. Sam Krist kaže: ‘Došao sam u svijet izvršiti volju mog Oca.’”

Dakle, više nije dopustivo reći da je to pitanje duhovne inicijative ili bilo čega te prirode. Onda nastavlja: “Ovaj mali primjer pokazuje koliko je Steiner daleko od pravog kršćanskog impulsa, i dokazuje da za njega Krist ne može biti božanska vladavina (Put, istina i život) već samo ‘mudri čovjek iz Nazareta’, ili teozofskim rječnikom, Jesu ben Pandira ili Gautama Buddha”.

Sada to usporedite sa svime što je ovdje rečeno u opovrgavanju modernog teološkog pogleda da u Kristu Isusu treba vidjeti samo mudrog čovjeka iz Nazareta. Pomislite na sve što je na ovom mjestu rečeno protiv te materijalističke teorije! Ipak ovdje, od naših najbližih susjeda, mi smo klevetani, i ono protiv čega se neprestano borim širi se okolo kao moje vlastito vjerovanje. Pitam vas, da li je moguća veća laž? Ima li nečasnije metode od ovoga? Nije dovoljno prepoznati glupost ovih stvari, jer ćete sve više postati svjesni efekata ovakve taktike. Prema tome, bitno je da ove stvari ne prespavamo, već da ih shvatimo u njihovoj potpunoj ozbiljnosti, jer danas zaista nije pitanje male zajednice ovdje, već je to veliko ljudsko pitanje; i to veliko ljudsko pitanje treba jasno vidjeti. To je pitanje istine i laži. Ove stvari treba uzeti ozbiljno.

Moji dragi prijatelji, ova promatranja ćemo nastaviti ovdje sljedećeg četvrtka u isto vrijeme, i kao i danas, nekoliko vježbi euritmije će prethoditi predavanju. Zatim želim iskoristiti priliku, možda slijedeće subote, održati javno predavanje sa ove govornice, bez polemike, čisto povijesno predavanje pokazujući povijesnu osnovu svega što je prethodilo i dovelo do papinske enciklike “Pascendi Dominici gregis” iz rujna 1907, i rezultate koji su iz nje slijedili. Dakle, ako bude moguće, sljedeće subote ćemo pokušati ovdje organizirati javno predavanje. Slijedećeg četvrtka biti će neka vrsta nastavka današnje teme, kada ćemo ići dublje i posebno vidjeti što sam duhovni život ima za reći o onom što se danas događa.

VII. SEDMO PREDAVANJE

Dornach, 3. lipnja 1920.

Moji dragi prijatelji,

namjera mi je danas nastaviti s temom s kojom smo započeli u nedjelju, i želio bih se prvo podsjetiti na par riječi koje sam rekao u vezi anti-modernističkog zavjeta. Opisao sam njegovu prirodu govoreći da od kada je inauguriran svatko tko podučava u rimskoj katoličkoj crkvi, bilo kao teolog ili propovjednik, morao je dati zavjet koji zabranjuje svakom tko je uključen u katoličko podučavanje da odstupi od onoga što je kao dogmatska istina priznato od rimske katoličke crkve; što znači, u stvari, onog što je priznato kao dogma od rimske kurije.

Sada pred licem ovakve činjenice važno pitanje za upitati se je: “Što je tu u stvari novo u vezi s tim anti-modernističkim zavjetom?”

Nema ničeg novog u privrženosti katoličkog propovjednika ili teologa doktrinama rimske katoličke crkve; molim da to bude jasno. Ono što je novo je da osoba o kojoj se radi mora se zavjetovati na ono što je doktrina crkve. Najprije to želim razjasniti, i zatim to pogledati u odnosu na činjenicu da je bilo čudesno gomilanje povijesnih djela u rimskoj katoličkoj crkvi tijekom zadnjih pola stoljeća. Počelo je s definicijom Dogme o bezgrješnom začeću; zatim dolazi daljnji izniman, suptilan, i pametan korak u Enciklici i Syllabusu šezdesetih, u kojima je Papa Pio IX u svojih osamdeset članaka deklarirao svo moderno razmišljanje kao heretičko. Zatim povrh toga dolazi Dogma o nepogrešivosti, opet veoma važan i iznimno pametan i suptilan napredak. Slijedeći iznimno logičan korak je bila enciklika “Aeterni Patris”, koja je proglasila doktrinu Tome Akvinskog za službenu doktrinu rimske katoličke crkve. Kruna te cijele strukture je za sada ovaj zavjet protiv modernizma, što u stvari nije ništa drugo osim prenošenja nečeg što je uvijek bilo intelektualno prisutno u sferi ljudskih osjećaja, sferi volje i osjećaja. Ono što se uvijek moralo priznavati moralo se, od godine 1907, također prisegnuti na zavjet.

Svatko tko razumije ovaj grandiozan dramatičan razvoj zasigurno neće podcijeniti njegovu važnost, jer demonstrira jedinu budnu svijest unutar naše uspavane civilizacije. Zanimalo bi me koliko ljudi se osjeća kao da ih je ubola zmija otrovnica kada čitaju određenu rečenicu u zadnjem broju “Basler Vorwärts”-a, koja kao munjom osvjetljava cijelu sadašnju situaciju. Zaista bih želio znati koliko se ljudi, dok čitaju to, osjećaju kao ubodeni od otrovnice! Rečenica ide: “Religija, koja predstavlja fantastičan refleks u umovima ljudskih bića u vezi njihova odnosa jednog prema drugom i prema prirodi, osuđena je na prirodno raspadanje preko pobjedničkog razvoja

znanstvenog, jasnog i naturalističkog shvaćanja stvarnosti koji je dužan razvijati se usporedo s uspostavom planiranog društva”. Ova rečenica se nalazi u članku koji se još nije pojavio u potpunosti, već još treba biti zaključen. Može se naći u članku o mjerama poduzetim od Lenjina i Trockog protiv ruske katoličke crkve i ruskih vjerskih zajednica općenito. Ovaj članak je u isto vrijeme i naznaka o tome što se gleda kao program za budućnost u tim centrima.

Sigurno znamo da je broj Lenjinovih oponentata koji su se osjetili kao ubodeni od otrovnice čitajući ovakvu rečenicu veoma mali. Želim naglasiti da to nije bez značaja, jer to pokazuje u kojoj mjeri moderno čovječanstvo olako prelazi preko stvari, obično uspavano — kako prelazi preko najtežih činjenica, činjenica koje su odlučujuće za život čovječanstva na ovoj Zemlji. To nije, naravno, pitanje bilo koje rečenice; stvar je da će u izvjesnim centrima vidjeti da će sadržaj onog što je izraženo postati poznat u svijetu, da će u najširim krugovima europske populacije doći do gledanja koje može biti tako izraženo: “Religija koja predstavlja fantastičan refleks u umovima ljudskih bića u vezi njihova odnosa jednog prema drugom i prema prirodi, osuđena je na prirodno raspadanje”. Današnje takozvano ‘prosvijetljeno’ čovječanstvo još čvrsto spava u odnosu na činjenicu da dolazi ovakvo gledanje. Ali rimska katolička crkva je budna; ona je u stvari jedina budna i sustavno radi protiv nadolazeće oluje. Radi protiv nje na svoj način. I veoma je važno da shvatimo taj način, jer imam mnogo toga za reći o napadima iz tog centra koji su krivotvoreni protiv onog što mi moramo podržati. U međuvremenu oblaci se sakupljaju. Najnovije je da nas je čovjek koji je jutros u Reinachu trebao zalijepiti plakat o subotnjem predavanju morao obavijestiti da su mu plakati oduzeti i spaljeni. Vidite, stvari postaju sve gore, čak i ako sistematski postaju gore.

Ono što je napisano od čovjeka koji se često skriva iza grmova i sebe zove ‘Promatrač’ — svežanj čistih laži, zadnji puta sam vam kazao za najnečuvenije od njih — sada ide kroz cijeli rimski katolički tisak, i to paljenje naših plakata zaista nas iz modernih vremena potpuno vraća natrag.

Sada, moji dragi prijatelji, već sam postavio važno pitanje o tome zašto se danas kler rimske katoličke crkve treba zavjetovati kao potporu onom što su se već obvezali podržavati. Nitko neće poreći da pojačanje takvog zavjeta jača vanjsko razumijevanje stvari. Niti će itko poreći da ako se osjećalo nužnim da se ljudi obvežu na takav zavjet, pretpostavka je da bez takvog zavjeta ne bi tako čvrsto išli naprijed. Ali, moji dragi prijatelji, postoji, naravno, još i treća točka, o kojoj bi bilo dobro da razmislite. Jer bez sumnje stvari unijete ovdje ne smiju se još zvati njihovim pravim imenima; ipak pitanje može unatoč tome biti ostavljeno po strani. Zar povjerenje u stvar ne bi u određenoj mjeri već trebalo biti uzdrmano ako se treba zavjetovati pod

prisegom? Je li moguće zavjetu pripisati istinu? Ima li takve mogućnosti? Zar nije nužno pretpostaviti da je istina sa vlastitim neodvojivim snagama vlastito jamstvo u ljudskoj duši? Možda nije toliko važno pitati da li je zavjet moralan ili dobar ili koristan; možda se daleko važnije povijesno upitati da li će postati neophodan, i ako da, zašto?

U licu ove prisege nešto drugo je sada potrebno. Potrebno je da određeni broj ljudskih bića treba osjetiti kako bez duhovne znanosti mora nad Europom neizbježno doći posljedica uokvirenog uma izraženog u riječima "Religija, koja predstavlja fantastični refleks u umovima ljudskih bića u vezi njihova odnosa jednog prema drugom i prema prirodi, osuđena je na prirodno raspadanje preko pobjedničkog razvoja znanstvenog, jasnog i naturalističkog shvaćanja stvarnosti koji je dužan razvijati se usporedo s uspostavom planiranog društva".

Što je to što će dovesti do raspadanja starih religija? To je sve što se pojavilo tijekom zadnjih tri do četiri stoljeća kao moderna znanost, prosvjetljena znanost — sve što je podučavano kao objektivna znanost u obrazovnim institucijama civiliziranog društva. Buržoaska učenja i buržoaske metode upravljanja su usvojene od proletarijata. Što su učitelji na sveučilištima i visokim školama sve dolje do osnovnih škola stavili u duše ljudi, izlazi kroz Lenjina i Trockog. Oni ne iznose ništa osim onog što je već podučavano u institucijama civiliziranog društva.

Moji dragi prijatelji, danas postoji suprotnost koju treba kontemplirati bez predrasuda. To je ovo. Što treba napraviti da bi spriječili utjecaj Lenjina i Trockog da se raširi cijelim civiliziranim svijetom? Primarna nužnost nije više dopustiti našoj djeci i omladini da ih se podučava sve što ih se podučavalo sve do dvadesetog stoljeća na našim sveučilištima i u našim srednjim i osnovnim školama. Da bismo shvatili ovu naizgled kontradikciju zahtijeva hrabrost, i pošto ljudi ne žele imati tu hrabrost, oni spavaju. Zato treba reći da tko god čita izjavu kao što je ova koju sam upravo citirao, čak i ako se pojavljuje u samo par linija članka, treba se osjećati kao da ga je ubola otrovnica; jer je to kao da je cijela situacija sadašnje civilizacije osvijetljena bljeskom munje.

Suočena s ovom situacijom, što bi duhovna znanost sa svom svojom detaljnom konkretnošću imala? Ono što bi duhovna znanost imala, ja bi okarakterizirao ovako. Rimska katolička crkva, kao moćna korporacija, predstavlja zadnje uvenule ostatke četvrte post-atlantske epohe. Može se u svim detaljima dokazati da Rimska Katolička crkva predstavlja zadnji ostatak onog što je bila ispravna civilizacija za četvrtu post-atlantsku epohu, što je bilo ispravno sve do sredine petnaestog stoljeća, ali što je sada postala sjena. Naravno proizvodi kasnije evolucije često najavljuju svoj dolazak u ranijem periodu, i njeni raniji proizvodi razvlače se u kasniju epohu; ali u

biti rimska katolička crkva predstavlja ono što je bilo ispravno za Europu i njene kolonije sve do sredine petnaestog stoljeća.

Znanost duha, međutim, kako je mi shvaćamo, mora dopunjavati potrebe pete post-atlantske civilizacije. Rimska katolička crkva predstavlja se u brojnim dogmama, kao samostalna struktura koja je mrtva, ali koja još postoji kao leš, nešto što zajedno visi iznutra preko dobro uređene logike, logike stvarnosti. U toj strukturi je duh, duh prošle epohe, ali to je duh. Način na koji je u njoj sadržan duh pokazao sam, mislim, u predavanjima koje sam ovdje držao o sv.Tomi Akvinskom. U tim učenjima je bio duh, u tim dogmama rimske katoličke crkve, duh koji je opažen od onih velikana čije posljednje zaostatke nalazimo kod Plotina, i drugih, i s kojim se sv.Augustin ipak na zanimljiv način morao boriti.

Od sredine petnaestog stoljeća, ono što se javilo u filozofiji, znanosti, javnom mnijenju, koncepciji svijeta, osim od rimske katoličke crkve, bilo je, uglavnom, lišeno duha. Jer duh petog post-atlantskog doba počeo se pojavljivati s takvim principima sa onima kao što su Lessing i Goethe. I on želi ući u ono što je prirodno znanstveni trend inauguriran od Kopernika, Galilea i Keplera mogao donijeti bez duha, i iz čega su Darwin, Huxley, i tako dalje otpuhali zadnji ostatak Duha. Želi ući u to i ispuniti to Duhom. I duhovna znanost želi ispoljiti Duh koji treba biti duh petog post-atlantskog doba.

Institucija prožeta određenim duhom kao vlastitom dušom, ako će se održati kao institucija, može se boriti samo za prošlost. Zahtijevati od katoličke crkve da se bori za budućnost bila bi ludost, jer institucija koja nosi duh četvrte post-atlantske epohe ne može nositi onaj od pete. Ono što je katolička crkva postala, ono što se raširilo cijelim civiliziranim svijetom kao konfiguracija katoličke crkve, i ima svoj drugi aspekt u rimskom pravu i apstraktnosti cijele latinske kulture, sve to pripada četvrtoj kulturnoj epohi. I konfiguracija katoličke crkve je prožela cijelu civilizaciju daleko više nego ljudi misle. Monarhije, čak i one protestantske, bile su u osnovi svoje strukture latinske katoličke institucije. Za četvrtu epohu je bilo neophodno da ljudi budu organizirani u skladu s apstraktnim principima, i da određeni hijerarhijski redovi trebaju formirati osnovu organizacije. Ali ono što će doći kao duh petog post-atlantskog doba, kojeg mi težimo kultivirati kroz duhovnu znanost, ne zahtijeva tako čvrstu strukturu, ne treba strukturu organiziranu prema apstraktnim principima, već zahtijeva takav odnos jednog ljudskog bića prema drugom kako je okarakterizirano u mojoj Filozofiji duhovne aktivnosti kao etički individualizam. Ono što je ta knjiga trebala kazati o etici stoji kao ista suprotnost socijalnoj strukturi gajenoj od rimske katoličke crkve kao što u zadnjem utočištu znanost duha stoji prema rimskoj katoličkoj teologiji.

Znanost duha se uistinu nikada nije zamišljala u ulozi zaraćene strane; duhovna znanost je samo trebala izreći ono što vidi kao istinu. Svatko tko ispituje naše aktivnosti ovdje morati će priznati da nikada, nikada nisam imao agresivan stav. Naravno, treba se stalno braniti od napada koji dolaze izvana, i to je esencijalna stvar. Ali je jednostavno zahtjev doba da ono što duhovna znanost treba dati mora biti navedeno sasvim konkretno. Treba se sjetiti da moderna civilizacija spava, i da je Rim budan. Da je Rim budan otkriveno je u moćnoj drami umotanoj u Dogmu o bezgrješnom začecu; u objavi Enciklike iz 1864, sa svojim Syllabusom proklinjući osamdeset modernih istina; u Deklaraciji o nepogrešivosti Pape; u imenovanju Sv. Tome Akvinskog službenim filozofom katoličkog svećenstva; i konačno u anti-modernističkom zavjetu za kler koji podučava.

Suočeni s rastućim valom darvinizma, suočeni s rastućim valom naturalizma pedesetih, napravljeno je nešto što, premda se to može razumjeti samo iz duhovnih zahtjeva četvrte post-atlantske epohe ipak baca rukavicu ispred sveg tog rastućeg materijalizma. Ostatak svijeta dopušta da dođe, ili se u najboljem slučaju suprotstavlja budalastim argumentima kao što su oni od Euckena. Rim, međutim, postavlja Dogmu o bezgrješnom začecu, koja jasno kaže: “Naravno, nitko ne može prihvatiti Bezgrješno začecu i u isto vrijeme ga pripisati darvinizmu; dakle uspostavljamo nekompatibilnost dvije stvari”. Ne više od desetljeća kasnije, cijela struktura moderne koncepcije svijeta, lišena duha, je osuđena od Syllabusa. Definicija Dogme o bezgrješnom začecu je već odstupanje od ranijeg tradicionalnog razvoja katoličke crkve. U čemu se dakle u ranijim vremenima sastojalo definiranje od ekumenskog koncila? Unutar katoličke crkve temeljni uvjet za definiranje bilo koje dogme — samo navodim, ne kritiziram — je da je koncil na kojem su se sakupili Očevi, jer je dogma trebala biti definirana, trebao biti osvijetljen od Svetog Duha; tako da je u stvari tvorac dogme Sveti duh. To je zbilja pitanje prepoznavanja da li je zaista Sveti duh bio inspirator dogme koja je definirana. Kako se to zna, kako oni to znaju? Jer ono što će od ekumenskog koncila biti definirano kao dogma već je bilo mišljenje cijele katoličke crkve. Sada to nije bio slučaj s doktrinom o Bezgrješnom začecu; stoga, narušen je jedan od temeljnih principa katoličke crkve, princip koji zahtijeva da doktrina bude napravljena dogmom jedino ako su vjernici već prije izrazili sklonost prema tome. Naravno, s obzirom na ove moderne definicije dogme, već se živi u događajima pete post-atlantske epohe; i nije više bilo lako kao u Srednjem vijeku pripremiti vjernike da među njima prevlada uvriježeno mišljenje koje zatim može biti definirano. Ali vidite, tlo je bilo dobro pripremljeno — priprema se zaista odvijala kroz zadnja tri ili četiri stoljeća za ova zadnja otkrivenja; odnosno, ova zadnja otkrivenja za sada. Čak je i tada rimska katolička crkva već bila budna; i ako se sjetite kada je jezuitski red osnovan, lako ćete izvući zaključak da je osnivanje reda esencijalno povezano s činjenicom da je trebalo naći neka sredstva za prevladavanje teškoća rada sa

vjernicima u modernim vremenima i općenito uzeti te teškoće u obzir. Treba obratiti pažnju kako su se stvari odvijale. Samo navodim, ne kritiziram. 1574 je bila godina kada su stanovnici Luzerna sami izrazili želju za jezuitizam. Ponoviti ću da je to bio Canisius, neposredni učenik Ignacija Loyole, tko je osnovao jezuitski koledž u Freiburgu 1580 koji je kasnije uspostavio svoju koloniju u Solothurnu. Želio bih također, reći da su nakon ukidanja jezuitskog reda od Klementa XIV, jezuiti, naravno, nestali iz Švicarske, i nastavili su svoje aktivnosti jedino u zemljama Fredericka II od Prusije i Katarine od Rusije, kojima jezuitski red zaista duguje nastavak svog postojanja.

Ali u ovoj iznimnoj međuvladi između zabrane jezuitskog reda 1773 od Klementa XIV i njegovog ponovnog postavljanja od Pia VII 1814, ipak su se dogodile čudne stvari. Jer vidite, tijekom tog intervala, u Sionu, na primjer, institucija koja je bila vođena od jezuita je naravno ostala; i u stvari uglavnom, također, u njoj su ostali isti učitelji; jedino što su do 1773 ti učitelji bili jezuiti, a od tog datuma nadalje više nisu bili jezuiti, već se govori o Očevima vjere kao učiteljima u tim institucijama. Stoga, nije iznenađujuće da su nakon što je Pio VII 1814 povukao dekret Klementa XIV, te jezuitske kolonije bile ponovno uspostavljene — u Brižu iste godine, u Freiburgu 1818, u Schwiezu 1836.

Nije moj zadatak kritizirati ove stvari, ali želim da o njima znate, i želio bih dalje reći ovo. Iz mojih objašnjenja vidjeli ste da je od 21-og srpnja 1773, kada je Klement XIV izdao bulu "Dominus ac Redemptor Noster" dok Pio VII nije napravio da se pojavi njegova bula "Solicitude omnium Ecclesiarum", jezuitski red je bio službeno zabranjen. Sada dolazi nešto iznimno. Postoje memoari napisani od čovjeka koji se zvao [Cordara](#), jezuita, takvog koji je prošao sve stupnjeve jezuitskog reda. Iz njegovih memoara vidljivo je da nije bio neznalica kao grof Hoensbruch, čiji su govori i spisi nevažni, jer, naravno, jezuiti su pametni a Hoensbruch je veoma glup. Tu se ne radi o nespavanju u odnosu na ove stvari danas, već o znanju kako razlikovati važno od nevažnog. Želim spomenuti jednu točku iz Cordarinih memoara, gdje napominje da je čudno da je jezuitski red trebao biti zabranjen od Pape Klementa XIV, koji je imao velikih simpatija za jezuite i u isto je vrijeme bio veoma tolerantan čovjek i nije bio glup. Tako Cordara daje papi Klementu izvrsne osobine, gotovo ga diže u nebo, unatoč činjenici da je zabranio jezuite. Prema tome, Cordara se naravno pita kako to da je morao biti zabranjen od ovog obzirnog pape. "Treba se pitati", kaže Cordara, "koje su bile namjere božanske mudrosti kod zabrane jezuita i zašto je dopuštena?" Sada, naravno, Cordara je bio jezuit, ali i čovjek koga su oni podučavali da misli logično, i dakle, on se ne pita apstraktna pitanja već veoma konkretna. On kaže, "Moramo pogledati kakva je krivnja Reda", i nastavlja, "Ja nalazim da što se tiče morala, jezuitski red krasno radi; kao i po pitanju poroka i slično, vrlo smo striktni, to nitko ne može poreći. Ali vrlo smo popustljivi

prema svemu što ima prirodu ogovaranja, klevete, i zlostavljanja”. Cordara u stvari kaže da je Bog vjerojatno dopustio zabranu jezuitskog reda od Pape Klementa XIV jer se u Red postepeno uvukla izvjesna tendencija za ogovaranje, klevetu, i zlostavljanje. Ja sada ovo ne kritiziram, samo navodim činjenice. Jedino želim dodati da jezuit Cordara dalje kaže: “Jedan od naših glavnih propusta je ponos, zbog kojeg gledamo sve ostale redove kao nepotrebne i beznačajne, i sav sekularni kler kao beznačajan ”.

Sada, ako sakupimo zajedno sve što je rečeno u ovim memoarima, ne kao prigovor jezuitskom redu već kao vrstu *mea culpa*, kao ispitivanje savjesti od jezuita, na prvom mjestu nalazimo težnju za političkom moći; drugo — ponos, aroganciju; treće — prijezir drugih redova i sekularnog svećenstva; četvrto — gomilanje bogatstva. Ali ako se postepeno upozna što znači održavati mrtve, uvenule istine pomoću moći, ne može se napraviti bolje nego koristiti ovakav Red za njihovo održavanje. Rimski katolička crkva sa Pijom VII je dobro znala što radi. Otpustila je svoj dug zahvalnosti svjetskoj povijesti, povijesti napravljenoj od Fredericka II, Kralja Pruske, i Katarine od Rusije, oboje sada umrlih, kada je ponovno uspostavila jezuitski red. I među prvim ‘stranim’ jezuitima koji su podučavali ovdje u Švicarskoj ponovno su bili mnogi koji su bili zaštićeni od Katarine, mnogi koji su se vratili iz Rusije. Sve to možete pročitati u relevantnim povijesnim dokumentima.

Možete vidjeti, dakle, da je Rim bio sasvim budan i unaprijed napravio neophodne pripreme. Veoma budna priprema je napravljena. Sada dolazi slijedeći korak, proklinjanje svega što uzjaše na valu znanosti — zrelog za proklinjanje pošto je nakon četiri stoljeća napora da se istjera duh, ona ostala lišena duha i čovječanstvo nastavilo spavati. Slijedeći korak je Enciklika iz 1864 sa Syllabusom. Ako je definicija dogme o Bezgrešnom začeću već bila u prekidu sa svim ranijim običajima katoličke crkve, bez sumnje ono što je objavljeno u Doktrini o nepogrešivosti činilo je daleko veći prekid. Jer sve oštroumlje primijenjene logike katoličke crkve je bilo potrebno da opravda tvrdnju da je Papa nepogrešiv nakon što je Papa Klement XIV 1773 zabranio Jezuitski red, a njegov nasljednik Papa Pio VII 1814 ga je ponovno postavio. Može se navesti znatan broj ovakvih stvari. Ali logika koja je bila tako dobro kultivirana nije primijenjena da proizvede jasno definirane koncepte. Ono što je bilo potrebno je dobro oblikovani koncept koji može opravdati nepogrešivost. Nije ono što Papa izrazi kao njegovo privatno mišljenje gledano kao nepogrešivo, samo ono što kaže ‘ex cathedra’. Tada nije bilo nužno odlučiti da li je Klement XIV ili Pio VII bio nepogrešiv, već da li je Klement XIV ili Pio VII govorio ‘ex cathedra’ ili privatno. Klement XIV mora da je govorio privatno kada je zabranio jezuitski red, a Pio VII ‘ex cathedra’ kada ga je ponovno postavio! Ali, vidite, problem je da Papa nikada ne kaže da li govori ‘ex cathedra’ ili privatno. To još nikada nije kazao! Treba priznati da je u pojedinom slučaju teško razlikovati da li je predmet dogme o nepogrešivosti, ali dogma je tu, i s njom je zadan dobar udarac onome što

može proizaći kao elementarna kultura pete post-atlantske epohe. Tada je postalo nužno povući posljedice i to je dobro napravio Papa Leo XIII, čovjek pun uvida i veoma velike inteligencije. Papa Leo XIII je težio prilagoditi filozofiju Tome Akvinskog kakva je bila u četvrtoj post-atlantskoj epohi. Crkva je trebala tu filozofiju koja je toliko velika ali velika za zadnju kulturnu epohu, jer, naravno, objektivno sve što se putem filozofije poslije pojavilo je malo u usporedbi s onim što je kao filozofija cvjetalo u skolastici. Ali ono što je malo je još početak, dok je ono što je bilo u skolastici bilo na kraju, u klimaksu.

Sada se moramo sjetiti da čovječanstvo ipak pokušava napredovati i stoga se desilo da su, i u sferi prirodno znanstvenih istraživanja i povijesnih istraživanja, iskrsnuli čudni hirovi među katoličkim klerom. Dakle, sada je postalo nužno usvojiti jake mjere za potporu katoličke doktrine izvedene od Sv. Augustina. Otuda i zavjet protiv modernizma.

Sada naravno, moji dragi prijatelji, ništa se ne može reći protiv svega toga, ako tome teži bilo koja zajednica iz slobodnog impulsa, ali od kada su 1867 Jezuiti bili opet dopušteni u Munichu, jezuitski svećenik je tada u svojoj prvoj propovijedi rekao da pravila reda zabranjuju jezuitima da se miješaju u politiku, da jedan jezuit nikada nije imao udjela u politici; čini mi se da moderan čovjek nije sklon vjerovati tome. I to uskoro postaje drugačije. Sve do tog vremena nije u stvari bilo moguće naći adekvatnu mjeru.

Moji dragi prijatelji, ono što vam stvarno želim prenijeti je da će svi oni koji ozbiljno žele znanje, napredak i dobro za čovječanstvo morati prepoznati trostruku prirodu socijalnog organizma. Jer koliko se malo mjera koristi od rimske katoličke crkve pokazalo se tijekom njemačke 'kulturne' kampanje. Ali ono što vam prvenstveno želim prenijeti je kako su ljudi spori da više što, kao nužna posljedica duhovno znanstvenih težnji, mora doći u svijet kao impuls za trostruko uređenje društva. To je ono što trebamo, budno razumijevanje fenomena vremena.

Sada, moji dragi prijatelji, uronio sam u temu u koju inače ne bih ušao da nije bilo nedavnih događaja ovdje, za koje ćemo vidjeti daljnji razvoj. Znaate da ću u subotu dati javno predavanje "Istina o Antropozofiji i njena obrana od neistine". Ali u svakom slučaju slijedeće subote moram nastaviti komentare koje ne mogu danas završiti. Dakle slijedeće subote u sedam i trideset opet ćemo se ovdje naći, premda u ponedjeljak moramo početi putovanje. U ovakvim uzburkanim vremenima ne može se drugačije, i tako u subotu, unatoč paljenju naših plakata, ovdje će se održati javno predavanje.

VIII. OSMO PREDAVANJE

Dornach, 6. lipnja 1920.

Moji dragi prijatelji,

primijetiti ćete da sam u svim mojim predavanjima zadnjih godina naglašavao važnost, i za duhovnu i za socijalnu evoluciju čovječanstva, širenja onog što mi duhovni znanstvenici zovemo rezultat inicijacijskog istraživanja. Također znate da sa riječju inicijacija, koristeći drevni izraz, shvaćamo gledanje u duhovni svijet odvojen od našeg fizičkog-čulnog svijeta nekom vrstom vela; vela koji veoma lako vodi u iluziju. Ono što je prvo dano čovjeku je fizičko-čulni svijet, i on koristi taj svijet bilo u vezi svakodnevnog života ili u vršenju onog što danas zovemo znanost. On kombinira percepcije u fizičkom svijetu sa svakakvim konceptima, idejama i tako dalje; ali sve to ga ne vodi iza svijeta čula; i možemo reći da je jedini način kako ljudsko biće u običnom životu može u određenoj mjeri gledati iza i iznad čulnog, da je to sanjanje. Sanjanje je, kako ga doživljavamo danas u običnom životu, samo bijedna imitacija onog što se može nazvati doživljajem u nadčulnom svijetu. Nadčulni svijet ne treba biti percipiran s istim stupnjem svijesti kojeg netko ima u običnom životu, stupnjem svijesti koji nije prisutan u stanju sna, već sa sviješću višeg stupnja. Da bi doživjeli nadčulni svijet, svijest treba unaprijediti, doći u stanje koje ima sličan odnos prema onom u običnom životu, u običnoj svijesti, kao što je onaj što obična svijest ima prema svijesti spavanja, ili u svakom slučaju prema svijesti sna. Dakle mora se dogoditi neka vrsta buđenja iz obične svijesti. Stoga je san, naravno, samo jedna imitacija onog što se doživljava u tom drugom stanju.

Ali u stvari san se daleko manje razlikuje od običnog mišljenja nego što se vjeruje da je to slučaj. Kada postanete svjesni svijeta slika u običnom snu, on je u svom sadržaju esencijalno isti kao i ono što je u pozadini nećijih misli, jedino što kod mišljenja ljudsko biće ulazi u drugi svijet kroz njegova osjetila; i prema tome što je uređeno u snu od same analogije, u mišljenju je uređeno u skladu sa sasvim vanjskim odnosima, uređeno je percepcijom vanjskog svijeta čula, u skladu s onim što nam taj svijet govori. Neku vrstu dokaza za ovo možete imati ako sjednete i zatvorite oči, ili recimo da ste lijeni i dopustite vašim mislima da odlutaju, i zatim primijetite kako su odlutale, primijetite da kako ih prizivate u vaš um, da teško među njima možete naći više povezanosti nego što nalazite u događajima sna. Obični nekontrolirani tijek čovjekovih ideja se u izvjesnom smislu podčinjava istim zakonima kao i onaj u snu. Samo kroz naša osjetila okrenuti smo od naših snova. I čim utišamo naša osjetila, zaista počinjemo sanjati. Ova aktivnost sna treba biti intenzivirana. Treba biti tako organizirana da postane prožeta sviješću višom nego što nam je obično čula dodjeljuju. Tada se javlja imaginativna svijest, i

zatim postepeno dolazi inspiracijska svijest, o kojoj sam vam kazao jučer na mojem javnom predavanju, da je priznata od Tomizma kao mjerodavan izvor spoznaje.

U našoj znanosti inicijacije, dakle, imamo rezultate ovakvog intenziviranog stanja svijesti. Poteškoća u sadašnjoj evoluciji čovječanstva i onoj u bliskoj budućnosti je da će čovječanstvo sasvim izvjesno trebati ovu znanost inicijacije, i neće moći nastaviti bez nje, jer ako samo materijalističko znanje koje se razvilo u zadnja tri ili četiri stoljeća nastavi prožimati ljudsku evoluciju, stanja kao ovo koje sada doživljavamo u sadašnjem socijalnom kaosu civiliziranog svijeta stalno će se ponavljati, isprekidana jedino kratkim intervalima. Ono što je znanost mogla dati čovječanstvu od sredine petnaestog stoljeća zasigurno je bilo dovoljno za pravljenje tehničkih otkrića; bilo je dovoljno da se Zemljom proširi mreža trgovine i poslovne povezanosti, ali nije dovoljno za stvaranje socijalnog uređenja prilagođenog svijesti sadašnjeg čovječanstva. To je nešto što treba ostvariti postupno. Dok god znanost naših sveučilišta, naše priznato javno obrazovanje, odbija znanost inicijacije, dok god je priznata samo vanjska, materijalna znanost, do tada će čovječanstvo stalno biti u škripcu kaotičnih socijalnih uvjeta, kakve mi danas imamo. Samo znanost inicijacije će moći sačuvati čovječanstvo budućnosti od ovakvih kaotičnih socijalnih uvjeta. Iznad svega, znanost o inicijaciji će onim ljudskim bićima koji joj pristupe moći dati svijest o činjenici da je život na Zemlji, u koji ulazimo kroz vrata rođenja, nastavak duhovnog života koji smo vodili u nadčulnom svijetu između zadnje smrti i ovog sadašnjeg rođenja. Znaate da se o duhovnom životu koji prethodi našem rođenju ili začecu ne govori u crkvama našeg modernog civiliziranog svijeta. Nikada se ne spominje, i to iz sasvim određenog razloga. Zato što je u određenoj točki vremena, koja se podudara s grčkom evolucijom između Platona i Aristotela, sva svijest o prenatalnom duhovnom životu bila izgubljena. Platon je jasno govorio o tom životu, ali Aristotel je žestoko branio teoriju da se svaki puta kada je na Zemlji rođeno ljudsko biće, sasvim nova duša ujedinila s njegovim fizičkim tijelom. Aristotelovska doktrina je da je za svako fizički rođeno ljudsko biće stvorena nova duša.

Sada ako netko ima takav pogled, ne može reći drugačije nego da život koji počinje sa smrću, koji čovjek započinje odbacujući fizičko tijelo — i o tome Aristotel također govori — nastavlja postojati i više ne silazi na Zemlju. Jer, naravno, ukoliko se ne govori o prenatalnoj egzistenciji, nije opravdano vjerovati drugo nego da čovjek nakon smrti zauvijek ostaje u duhovnom svijetu. To je već vodilo Aristotela da izvuče neke veoma teške zaključke. Na primjer, raspravljao je da ako je ovdje na Zemlji netko između rođenja i smrti vodio takav život da je opteretio svoju dušu sa zlom, to ljudsko biće je zauvijek prisiljeno gledati natrag na to zlo, koje se nikada ne može ispraviti ili prebroditi. Tako prema gledanju Aristotela, kada čovjek umre, on vječno mora gledati natrag na jedan zemaljski život za koji mora ispaštati.

Ova doktrina Aristotela u potpunosti je preuzeta od katoličke crkve, i kada je u Srednjem vijeku crkva tražila filozofiju koja bi nosila njenu teologiju, preuzela je, s obzirom na život duše, Aristotelovsku doktrinu, i još se i danas može prepoznati njen eho u ideji o vječnoj kazni u paklu.

Sada, nakon što su tisućama godina imali ovu doktrinu o porijeklu duše s tijelom utisnutim na nju, kako je shvatljivo da se ljudi opet mogu osloboditi i doći do istine? To mogu jedino primajući novu znanost duha. Bez te obnove znanosti duha čovječanstvo neće moći prihvatiti život prije rođenja kao opravdano vjerovanje ili, radije, prije začeca. Samo promislite što to znači za cijelu evoluciju čovječanstva ne govoriti o prenatalnom životu. Kada u današnjim crkvama čujemo samo o životu nakon smrti, to jednostavno budi instinkte povezane s čovjekovim egoističkim željama da se smrću ne ugasi.

Moji dragi prijatelji, esej, potpuna studija je potrebna — “O kultiviranju ljudskog egoizma od crkava” — U takvoj bi studiji trebalo istražiti prave motive o kojima se radi u propovijedima i doktrinama svih standardnih religijskih denominacija, i svugdje će se naći da se pozivaju egoistički instinkti čovjeka, posebno instinkt za besmrtnost nakon smrti. Ova studija se može proširiti na više od tisuću godina, i vidjelo bi se da su te religijske denominacije, eliminirajući život prije rođenja pod utjecajem Aristotela, u najvećem stupnju njegovale egoizam u ljudskoj prirodi. Crkve, kao kultivatori najdubljih egoističkih instinkta, predmet su vrijedan proučavanja. Danas daleko najveći dio religijskog života modernog civiliziranog svijeta potiče na ljudski egoizam. Taj egoizam se može osjetiti u izjavama koje mogu citirati desetke. Stalno se piše, posebno u pastoralnim pismima, “ta duhovna znanost se zaokuplja svakakvim znanjima o nadčulnim svjetovima, ali to čovjeku ne treba. Treba jedino imati nevinu svijest o svojoj vezi s Kristom Isusom”. To govore i pastori i vjernici; ta nevinna veza s Kristom Isusom je uvijek naglašavana. To se stavlja u prvi plan s ogromnim ponosom protiv onog što je, naravno, daleko manje jednostavno postići — prodiranje u konkretne detalje duhovnog svijeta. To se stalno propovijeda. Stalno se čovjeka vodi da vjeruje da može biti najviše kršćanin kada najmanje koristi svoje duševne snage, kada najmanje teži nešto jasno misliti s onim što zove njegova Krist svijest. Ta Krist svijest mora biti nešto što čovjek stječe potpunom nevinošću — tako kažu nemarni. I najdraže im je kada im se kaže da je Krist uzeo sve grijehe čovječanstva na Sebe, i iskupio čovječanstvo preko svoje žrtvene smrti, bez da ljudi bio što trebaju sami napraviti. Sve to ukazuje da preko žrtvene smrti Krista, besmrtnost je nakon smrti zajamčena; ali u čovječanstvu to samo teži pothranjivanju najekstremnijeg egoizma. Tom kultivacijom egoizma sa strane crkava, konačno smo doveli do onoga što danas sviće u cijelom civiliziranom svijetu. Pošto je taj egoizam tako naširoko kultiviran, čovječanstvo je postalo ono što je danas. Samo promislite da ljudsko biće, ne samo teoretski s idejama i konceptima, već cijelim unutarnjim životom duše dosegne istinu da ovaj

zemaljski život u koji je ušao rođenjem postavlja pred njega obvezu ispunjenja misije koju je donio sa sobom iz života prije rođenja! Samo promislite kako bi nestao egoizam ako bi ta misao ispunila naše cijele duše, ako bi se na ovaj zemaljski život gledalo kao na zadatak koji treba ispuniti jer je povezan s nad-zemaljskim životom kroz koji smo prethodno prošli! S egoizmom se borimo s osjećajem koji se u nama komeša kada pogledamo na život na Zemlji kao na nastavak nad-zemaljskog života, baš kao što je njegovano od religijskih denominacija da govore samo o životu nakon smrti. To je ono što je bitno za čovjekovo socijalno zdravlje, obnoviti činjenicu o njegovoj pred-egzistenciji u svijesti sadašnjeg i budućeg čovječanstva, i naravno ideja reinkarnacije je neodvojiva od one o pred-egzistenciji ljudske duše.

Dakle možemo reći da je sama katolička crkva prihvatila Aristotelovsku doktrinu i načinila je vlastitom dogmom; ali tu dogmu sada treba zamijeniti s višim znanjem o ponavljanju ljudskih života, o pred-egzistenciji, koju je Aristotel prvi jasno izostavio.

Vidite, ako možete procijeniti koliku važnost za čovječanstvo ima ako apsorbira određene elemente u njegov najskriveniji život duše, tada ćete prepoznati što to znači za čovjekov život osjećaja u najširem smislu. To znači da ljudska bića dobiju sasvim drugu svijest o sebi. Sada, moji dragi prijatelji, ovom što je upravo rečeno dodajmo, riječi Sv.Pavla, da ova obična svijest mora sve više postati prožeta sviješću, "Ne ja, već Krist u meni". Kada na sebe gledamo kao nekako drugačije, Krist će u nama također postati drugačiji. Ako na sebe gledamo kao na nešto što je, čak i s obzirom na duševno-duhovno, nastalo tek rođenjem, tada će naravno Krist biti jedino u onome što je nastalo sa sadašnjim rođenjem, i imati samo zadatak nošenja naših duša kroz vrata smrti i dalje kroz vječnost. Ali ako znamo da smo imali prenatalni život, možemo također znati da je sam Krist Onaj tko nam je dao misiju za ovaj život na Zemlji, da moramo razviti vlastite snage, da u tim snagama moramo naći Njega, da Ga moramo tražiti u najboljem što imamo u nama, najboljem u našem duhu i duši.

Katolička crkva, odstranivši duh na osmom ekumenskom koncilu u Konstantinopolu godine 869 uvijek je vodila računa da oni koji joj pripadaju nikada ne razmišljaju o stvarnoj psiho-duhovnoj prirodi čovjeka. Crkva je postavila na tom koncilu da se čovjek sastoji samo od tijela i duše, iako duša ima nekoliko duhovnih atributa; ali da je gledati da se čovjek sastoji od tijela, duše i duha heretički, i kada je jezuit Zimmerman iznio određene zamjerke znanosti duha, računao je za njen najdublji grijeh ponovno utemeljenje valjanosti trihotomije, deklariranje da se čovjek sastoji od tijela, duše i duha. Jer time prava priroda čovjeka i također njegova prava veza s Kristom mora neizbježno doći na svijetlo. Ali ono na čemu je Crkva sve više radila je da čovjek *ne* dođe do pravog razumijevanja njegove prave veze s

Kristom. Možemo reći, moji dragi prijatelji, da se razvoj zapadnih crkava sastoji u navlačenju sve gušćeg vela nad stvarnom tajnom Krista.

Vidite, u osnovi, sve institucije su građene na vanjskim apstrakcijama. Kada je država mlada ima malo zakona i ljudi su relativno slobodni od okova. Što duže država postoji, i posebno što duže različite stranke primjenjuju njihove pametne argumente, donosi se više zakona dok konačno više nitko ne zna gdje je, jer više nema samo jedan zakon, već je sve upetljano u mrežu isprepletenih zakona iz koje se veoma teško osloboditi.

Takav je slučaj također i s crkvama; kada crkva počinje krčiti svoj put u svijetu, ima relativno malo dogmi; ali čovjek mora imati posla, i baš kao što državnik uvijek donosi zakone, tako i crkvenjak stvara sve više dogmi, dok na kraju sve ne postane dogma, dogma postaje konsolidirana. Tek od vremena kada je skolastika bila na vrhuncu ta konsolidacija dogme je posebno primjetna u modernoj civilizaciji. Svatko tko stvarno temeljito proučava skolastiku Albertusa Magnusa i Tome Akvinskog naći će da je u njihovo vrijeme sve povezano s dogmom još bilo fluidno, još stvar rasprave, takve rasprave su u stvari još odvijane. Istina, u periodu skolastike već je bila određena opozicija unutar zapadne crkve. Postojala je opozicija između dominikanaca i franjevac. Dominikanski red, kojeg je skolastika bila cvijet, razvio je svoje znanje preko striktno logičnih ideja. Red franjevac je to odbio; Franjevci su sve željeli postići preko nevinog osjećaja. Neću sada ući u odnos između dominikanskog i franjevačkog učenja, ali želim da zamislite na što bi to danas sličilo ako bi se ljudi tako žestoko borili oko sadržaja dominikanske i franjevačke doktrine kao što su to radili u Srednjem vijeku, kada su tako slobodno raspravljali dogmu. Naravno, rimski biskup je čak i u to vrijeme proglašavao ljude hereticima; i mogao je tako dugo, da mu svjetovne vlade nisu došle u pomoć i spaljivale ljude koje je on jednostavno želio prokleti. Kod ove stvari treba priznati da veća ljaga pada na svjetovne vladare. Sve to nije spriječilo da bude slobodne rasprave u katoličkoj crkvi u to vrijeme. Ta slobodna rasprava je postupno sasvim eliminirana. Slobodna rasprava je nešto što katolička crkva, kako je vrijeme prolazilo, nije podnosila. I zašto ne? Jer se sasvim nova svijest rađala u čovječanstvu. To je bila transformacija svijesti ljudi, koja se odigrala, kako sam često objašnjavao, sredinom petnaestog stoljeća. Ljudska bića su sve više željela formirati vlastite prosudbe iz dubina svoje duše. U Srednjem vijeku nije bilo tako. Ljudi su imali neku vrstu javne svijesti, i samo je malo učenih ljudi, pravih učenjaka, moglo dosegnuti iznad toga. Oni su mogli evoluirati iz te zajedničke homogene narodne svijesti jer su bili obučeni u skolastici. To također vrijedi za određeni broj koji su bili obučeni u rabinskim učenjima. Općenito, međutim, čovjekova svijest je bila homogena. To je bila zajednička svijest, obiteljska svijest. Ali se pojedinačna svijest sve više razvijala.

Sada, jedna stvar koju je katolička crkva uvijek imala, pošto je privlačila visoko obrazovane ljude, bilo je povijesno predviđanje. Katolička crkva zna vrlo dobro ovo što sada govorim, da je princip modernog razvoja njegovanje pojedinačne svijesti ljudi — ali katolička crkva ne želi dopustiti toj pojedinačnoj svijesti da nikne. Ona želi održati tu tupu javnu svijest, iz koje se izdvajaju samo oni koji su primili skolastičko obrazovanje. Sada, moji dragi prijatelji, postoji veoma dobar način održavanja ove tupe javne svijesti — ona je uvijek tupa. I to je ugasiti običnu svijest koju osoba ima kada god koristi svoje osjetilne organe, potpuno je podčiniti. Baš kao što san gasi običnu svijest, svijest je slično podčinjena u svrhu da se od nje načini tupa javna svijest. Jedna je od mnogih karakteristika sna da je u vezi mnogih stvari on lažov. Ili biste porekli da je san lažov, da predstavlja stvari koje nisu istinite? To, međutim, nije zbog sna već zbog podčinjene svijesti da kada sanjamo ne možemo testirati što je istinito a što nije. Stoga je to jedna od osobina te podčinjene svijesti da odnosi ljudskim bićima mogućnost razlikovanja istine od neistine. Ako je sada netko upućen u te stvari, što čini? Priča ljudima pod autoritetom stvari koje nisu istinite, i to radi sustavno. Time podčinjava njihovu svijest zamagljenom stanju svijesti sna. Time uspješno potkopava ono što od sredine petnaestog stoljeća teži izaći kao pojedinačna svijest u dušama ljudi. To je fina obveza tako raditi pod autoritetom kao pisati članke koji se sada pojavljuju u “Katholischen Sonntagsblatt”; jer tako se uspješno sprječava ljude u razvijanju na način na koji bi trebali od sredine petnaestog stoljeća! Premda pojedinac ne mora to znati, cijela hijerarhija je iza onog što se u tom smislu događa, i organizira stvari iznimno dobro. Ako netko vjeruje da se ove stvari događaju samo iz naivnosti ili čisto iz zlobe, pravi veliku pogrešku. Naravno, moramo se suprotstaviti lažima i neistini svim raspoloživim sredstvima, ali ne smijemo vjerovati da te laži proizlaze iz jednostavnosti ili čak iz vjerovanja da se govori istina; jer kada bi ti ljudi govorili istinu, ne bi postigli ono što žele postići, odnosno podčiniti svijest namjerno govoreći ljudima laži, i to je moćan i dijaboličan poduhvat.

Sada, moji dragi prijatelji, ovo, također, mora biti kazano sasvim iskreno. Jednostavnost je potpuno na drugoj strani. Jednostavnost danas nije na strani katoličke crkve već na strani njihovih oponenta. Oni ne vjeruju da je katolička crkva velika na način koji sam upravo opisao; oni ne vjeruju da je katolička crkva davno predvidjela da će socijalni uvjeti koji danas vladaju u Europi jednog dana doći, i da je katolička crkva poduzela vlastite mjere da se u ovim uvjetima osjeća njen utjecaj. Ono što katolička crkva namjerava kreirati je most između najradikalnijeg socijalizma, komunizma, i vlastite dominacije.

Vidite, to veličanstveno predviđanje je nešto što treba prepoznati u svemu što ima pravu duhovnu osnovu, duhovni temelj koji je ukorijenjen u pravom duhovnom životu, a ne samo u apstrakciji. Vidite, sa svim tim modernim

prosvjetljenjem ne dolazi se do ničeg što ima dalekosežni značaj u tijeku ljudske evolucije. Ali ceremonije prakticirane u katoličkoj misi daleko su značajnije nego sve propovijedi s evangelističke govornice, jer su one djela izvršena u čulnom svijetu, i u njihovoj formi one su u isto vrijeme nešto što dočarava duhovni svijet u fizičkom svijetu. Iz tog razloga katolička crkva nikada se nije željela lišiti magičnog sredstva rada na ljudskim bićima. Ta magična sredstva postoje. I ne smijemo vjerovati da bilo što drugo osim ponovnog ulaska u duhovni svijet u svoj iskrenosti i čestitosti može biti efikasno protiv tih stvari. I kao ono što bi mogli zvati vanjski znak da je katolička crkva uvijek imala vezu s duhovnim svijetom, možete uzeti nešto što sam nekolicini već rekao.

U prvom desetljeću dvadesetog stoljeća izdana je papinska Enciklika koja je objavila da su razne stvari heretičke. Papinska enciklika govori na takav način da uvijek iznosi o kojoj se doktrini radi i zatim kaže: “Tko god to vjeruje to je anatema”. Tako citira neku doktrinu iz neke od knjiga Haeckela ili nekog drugog, i zatim kaže: “Tko god to vjeruje to je anatema”. Ne kaže što je ispravno, već kaže: “Tko god to vjeruje to je anatema”.

Sada, vidite, inicijacijska znanost čini uvijek mogućim istraživati ovakve stvari, i sebi sam dao zadatak da napravim određena istraživanja u vezi te Enciklike. Dužan sam reći da ovdje, kao i u mnogim drugim stvarima, ono što je objavljeno od Pape “ex cathedra” u isto je vrijeme povučeno iz duhovnog svijeta. Mislim na ono što je utjecalo u tu Encikliku da je došlo dolje od duhovnog svijeta. Ali na izniman način potpuno je preokrenuto! Svugdje gdje je trebalo biti ‘da’ stajalo je ‘ne’, i obratno. To je nešto — i mogu dati druge primjere — što pokazuje da Rimski crkva ima danas neku vrstu stvarne veze s duhovnim svijetom ali takvu koja je iznimno štetna za čovječanstvo. Stoga, ne treba nas iznenaditi da u usponu moderne duhovne znanosti vidi nešto čega se po svaku cijenu želi riješiti, jer, moji dragi prijatelji, kakav je učinak ove nove znanosti duha? Ona donosi svijest o prenatalnom životu, pred-egzistenciji. To ne može biti! Ni pod kakvim okolnostima se to ne može dogoditi! Dakle duhovna znanost mora biti prokleta; jer duhovna znanost privlači čovjekovu pažnju na njegovo vlastito biće, čini ga svjesnim da se sastoji od tijela, duše i duha. Ni pod kakvim okolnostima to ne smije biti; dakle duhovna znanost mora biti prokleta. Ljudi bi vidjeli, na primjer, da je dogma o vječnom prokletstvu u paklu aristotelovska posljedica stvaranja duše pri fizičkom rođenju. Recimo da katolički teolog danas studira vezu između Aristotela i skolastike, i opaža da je skolastika izvukla svoj dokaz o porijeklu duše zajedno s fizičkim tijelom iz filozofije Aristotela! Vidjeti će porijeklo dogme iza scene. Što je napravljeno da se to spriječi? Teolog se trebao zavjetovati protiv modernizma. Morao je prisegnuti da je dio njegove vjere to da nikada neće doći do povijesnog zaključka u suprotnosti s dogmama koje su dane od Rima. Činjenica da je dao taj zavjet toliko jako djeluje na njegove osjećaje da je zbunjen u svom

trezvenom istraživanju i nikada ne može doći do toga da vidi da je dogma vezana s povijesnom evolucijom čovječanstva. Stvari ne mogu ostati u tom stanju ako se pojavi znanost inicijacije, i prema tom znanost inicijacije mora u svim okolnostima biti prokleta.

Zašto vam govorim ove stvari dragi moji prijatelji? Zato da stvari ne uzimate olako. Jer u našoj antropozofskoj duhovnoj znanosti to uistinu nije pitanje onakvih stvari koje se odvijaju, na primjer u Teozofskom društvu. Da se Teozofsko društvo ne treba uzimati ozbiljno jasno se može vidjeti iz činjenice da je jednog dana od većine prihvaćena cijela farsa o Krishnamurtiju kao ponovno rođenom Isusu Kristu iz Nazareta. Takva komedija je temeljena samo na licemjerju, čak iako to licemjerje mnogi uzimaju ozbiljno. Ali ono što treba izrasti na tlu antropozofije, duhovne znanosti, treba biti potraga za istinom, potpuno iskreno. Ona je prema tome nešto što, kao što je katolička crkva sasvim svjesna, prodire iza scene, do onog što ne smije biti otkriveno ako će ta crkva održati dominaciju u svijetu na koji polaže pravo.

Sve ovo vam govorim jednostavno iz razloga da vam pokažem da se ove stvari ne smiju uzimati olako. Jer treba biti prepoznato da je katolička crkva pokazala veliko predviđanje. Iako pojedina ovca slijedi vođu i samo sluša zapovijedi, iako može ignorirati što sistematsko laganje znači za cijelu evoluciju čovječanstva — iako pojedinac ne zna ništa i radi što mu se kaže, cijeli sustav je savršeno dobro utemeljen, jer će u laži mnogi vjerovati.

S druge strane postoji naivno vjerovanje da sve vanjsko fabriciranje prirodnih zakona koji danas čine predmet našeg sveučilišnog obrazovanja može biti od značaja za dalji razvitak čovječanstva, da sve te besmislice o očuvanju materije i energije mogu biti značajne za dalji razvitak čovječanstva! Danas ljudi bez predrasuda ne mogu gledati čak ni snijeg koji se pred njima raspršuje svake zime (ako žive u takvoj temperaturnoj zoni), ipak preko prekrivanja sila rasta snježnom korom jedan dio Zemlje prolazi kroz potpunu transformaciju; i narodna svijest koja govori o čistoći snijega zna daleko više od naše moderne znanosti koja govori o očuvanju materije i energije. Naravno da ovo što vam govorim mogu reći jer sam proveo mnoge tjedne pokazujući vam kako su loše utemeljeni moderni zakoni o očuvanju materije i energije, kako su u stvari u svakom ljudskom biću materija i energija uništene, kako rade prema glavi, i pojavljuje se nova materija i nova energija. Sve ove stvari su u nekim centrima dužni žestoko pobijati, i jedina stvar koja može pomoći je da što je moguće više ljudi postane svjesno sadašnjeg zadatka čovječanstva — da budu svjesni da individualna svijest mora zahvatiti svijet. To će učiniti, ali svijet može zahvatiti mudrošću ili slijepim instinktima. Ako ga zahvate slijepi instinkti doći će do potpuno anti-socijalnih uvjeta, kakvi se sada pripremaju u Rusiji. To će, moji dragi prijatelji, postepeno prizvati anti-socijalne uvjete protiv čega će engleska ili sjevernoamerička vlada, da ne govorimo o francuskoj ili nekoj drugoj, biti

apsolutno bespomoćne. Bilo bi djetinjasto vjerovati da će se engleski parlament moći nositi s onim što bi zahvatilo čovječanstvo ako bi pojedinačna svijest radila samo pomoću instinkta. Ali postoji jedna snaga koja će biti spremna nositi se s time, i to je moć Rima. Samo je pitanje kako će to biti napravljeno. Rim može utemeljiti dominion; za to ima nužna sredstva. Dakle jedino pravo pitanje nije da li će prevladati boljševizam ili anglo-saksonska buržoazija; pitanje je da li će biti anti-socijalni kaos, rimska dominacija, ili riješenost dijela čovječanstva da sebe ispuni duhom čije je priznavanje 869. na koncilu u Konstantinopolu zapadna crkva proglasila heretičkim.

Nema druge alternative nego da se čovječanstvo opredijeli da ne nastavi živjeti na način koji je prirodan kada postoje samo materijalističke misli o svijetu. Kako čovječanstvo živi u materijalističkom svijetu? Ljudi zarađuju za život u skladu s fluktuacijama tržišta; nema drugog mjerila za socijalni poredak. Nakon toga mogu imati neku filozofiju života, kao vrstu luksuza, ali samo kao luksuz. Oni za koje se pretpostavlja da su još dublji kažu da se treba uzdići u duhovni svijet i ostaviti zao materijalni svijet iza; zbilja duboka priroda ne može imati ništa s materijalnim svijetom; ne treba ništa razumjeti o materijalnom svijetu, već postati mistik i živjeti u višem svijetu! Ali čak i ove duboke prirode kao i manje duboke imaju djecu i imaju pojam o tome da ta djeca moraju "zaraditi", da bi bilo veoma, veoma pogrešno ako djeca ne bi bila poslana u škole gdje će biti obučena za sadašnje metode zarađivanja i življenja. S time su se već sporazumjeli s postojećim stanjem stvari; time predaju ovaj materijalizam slijedećoj generaciji.

Sada kada netko ovako govori on je nezgodna osoba, i najbolje ga je jednostavno grditi, jer čuti ono što sam vam upravo kazao za većinu je ljudi kao da su ih iritirale štetočine. Sada ljudi ne vole da ih se na ovaj način iritira psihičkim štetočinama i tako se prekriju debelom kožom koja ih čini nepropusnim za ono što duhovna znanost ima za reći o sadašnjoj kulturi. To je s te strane dakle da se naivno laže; i kada je katolička crkva vidjela da su ljudi postali tako jednostrani, pobrinula se da ima posebno obučene ljude, i u tome su zaista bili indirektno vođeni od duhovnih impulsa. I utemeljenje jezuitskog reda od Ignacija Loyole kao rezultat temeljnih utjecaja iz duhovnog svijeta je jedan od najznačajnijih događaja u metapovijesti, i u njemu imamo posla s velikom duhovnom efikasnošću.

Sada, moji dragi prijatelji, moramo, naravno, među nama moći govoriti iskreno; stoga moram govoriti o velikom ali upitnom treningu jezuita. Ovom temom sam se također bavio u ciklusu "Od Isusa do Krista," koji je neki obmanuti član isporučio u ruke klevetnika i tvorca besmislica. Zna da sam u ciklusu u Karlsruheu raspravljao temelje jezuitskog treninga. Kakva je, smijem li pitati, korist izjaviti za svaki ciklus koji je tiskao kao rukopis samo za članove, kada klevetnik ima ciklus na svom raspolaganju i može ga

koristiti za pripremu svakakvih laži? Ovaj incident donosi na izvanredan način ono što sam već često govorio, da će doći vrijeme kada se više neće moći računati da su ovi ciklusi ograničeni na mali krug, jer čovječanstvo sada nije spremno da mu se u bilo čemu vjeruje. Naravno, sve napisano u tom centru je glupost i neistina, ali je napisano ne na osnovu mojih javnih spisa, već na privatnim ciklusima koji su predani, i imam dobar razlog za vjerovati da je jedan od prvih ciklusa predan u ruke katoličkog klera bio upravo onaj u Karlsruheu o jezuitima. Jer oni sami nisu skloni tome da istina o treningu jezuita bude poznata. Svijet ne smije znati ništa o tome kako su jezuiti trenirani; svijet ne smije znati ništa o njihovoj jakoj disciplini.

Moderno čovječanstvo u svojoj jednostavnosti samo usporava vlastitu svijest. O temi jezuita apsolutno nema pravih ideja. Postoje brojni ljudi unutar tog Reda takvog duhovnog kapaciteta da ako bi se okupili u svijetu i ne trošili svoje vrijeme na način na koji troše već radili na vanjskoj znanosti ili slikarstvu ili poeziji, bili bi poštovani kao individualni geniji; bili bi prepoznati kao veliki umovi čovječanstva. Unutar jezuitskog reda postoje bezbrojni ljudi koji bi bili veliko svijetlo ako bi se pojavili kao pojedinci i zaokupili se s nečim drugim — s, na primjer, materijalističkom znanošću. Ali ti ljudi potiskuju svoja imena; uranjaju se u njihov Red, i jedan od uvjeta njihove snage je taj da svijet ne smije znati ništa o načinu na koji su mnoge glave, odjevene u crnu mantiju i jezuitsku kapu, bile trenirane.

S ovim stvarima želim pokazati kako su fundamentalno različiti oblici svijesti kod različitih kategorija ljudskih bića. Ali naši moderni glupani, koji sebe smatraju prosvjetljenima, neće ove stvari uzeti ozbiljno. To stalno treba naglašavati, i to je ono, moji dragi prijatelji, o čemu sam vam danas morao govoriti.

Slijedeća dva tjedna dok sam odsutan nećemo ovdje imati predavanja. Kao zaključak onog što sam govorio, dijelom u javnim, dijelom u privatnim predavanjima, svemu što sam rekao želim dodati da ne biste trebali ignorirati važnost zloupotrebe našeg ciklusa predavanja od naših članova. [Sva predavanja Rudolfa Steinera su sada objavljena i u javnom su vlasništvu. — nap.pr.] Naravno, kada su ciklusi dani, mislio sam da imam posla s ljudima koji će poštovati obvezu koju su na izvjestan način dali. Ali bio sam u krivu, i sasvim je jasno iz smeća koje se danas pojavljuje u člancima tko sve cikluse ima na raspolaganju!

IX. DEVETO PREDAVANJE

Dornach, 2. srpnja 1920.

Onaj tko se danas malo osvrne u Njemačkoj, ali ne na vanjske stvari već s okom duše; onaj tko vidi ne samo ono što se nudi slučajnom posjetitelju, koji rijetko sazna pravo stanje tijekom svog posjeta; onaj koji se ne drži činjenice da iz nekoliko dimnjaka ponovno dimi i vlakovi stižu na vrijeme; onaj tko u nekoj mjeri može pogledati u duhovnu situaciju; takva osoba vidi sliku koja je simptomatična ne samo za ovo područje već za cjelokupno propadanje naše svjetske kulture u sadašnjem ciklusu. Danas bih vam na nešto želio ukazati, na uvodni način, na psiho-duhovni simptom koji je daleko značajniji nego što mnoge uspavane duše čak i u Njemačkoj dopuštaju sebi i sanjati o tome.

U staroj Njemačkoj danas vladaju odumiranje i propast, a vanjske stvari koje sam spomenuo ne mogu nas o tome obmanuti. Ali to nije ono na što sada želim ukazati, jer tijekom svjetske povijesti često vidimo kako nastupa odumiranje a potom iz odumiranja ponovno izbijaju impulsi prema gore. Međutim ako prosuđujemo izvana, temeljeći naše mišljenje na pukom običaju i rutini govoreći da će ovdje sve ponovno biti baš kao što je bilo ranije, tada ne vidimo izvjesne simptome koji leže dublje. Jedan takav simptom (ali samo jedan od mnogih), psiho-duhovni simptom kojeg vam želim predstaviti, izvanredan je utisak koji je napravila knjiga Oswalda Spenglera „Propast Zapada“, koja je već simptomatična i po tome što se mogla pojaviti u naše vrijeme. To je debela knjiga i naveliko čitana, knjiga koja je napravila izvanredno dubok utisak na mlađu generaciju danas u Njemačkoj. A osobita stvar je da autor izričito navodi da je osnovnu ideju ove knjige smislio, ne tijekom rata niti poslije rata, nego već par godina prije katastrofe 1914.

Kao što sam rekao, ova knjiga pravi posebno jak utisak na mlađu generaciju. A ako pokušate osjetiti ono što je teže procijeniti, stvari koje su između linija, tada ćete biti posebno pogođeni. U Stuttgartu sam nedavno morao održati predavanje studentima tehničkog koledža, i na ovo sam predavanje otišao u potpunosti pod dojmom „*Propasti Zapada*“ Oswalda Spenglera. Debela je to knjiga. Debele knjige su sada skupe u Njemačkoj, a ipak je dosta čitana. Shvatiti ćete skupoću kada vam kažem da pamflet koji je koštao pet šilinga u 1914-oj sada košta trideset pet šilinga. Naravno, knjige nisu poskupile u istom omjeru kao pivo, koje sada košta deset puta više nego u 1914. S knjigama uvijek treba skromnije, čak i pod sadašnjim nemogućim ekonomskim uvjetima. Ipak porast cijena knjiga pokazuje što se ekonomskom sustavu dogodilo zadnjih par godina.

Sadržaj ove knjige lako je opisati. Ona pokazuje kako je kultura Okcidenta sada došla do točke koju je, u određenom periodu, također bila dosegla propala kultura starog Orjenta, Grčke, i Rima. Spengler na striktno povijesni način izračunava da potpuni pad kulture Okcidenta mora biti ostvaren sa godinom 2200. Na mom javnom predavanju u Stuttgartu vrlo sam ozbiljno razmatrao Spenglerovu knjigu, također se žestoko suprotstavio. Ali danas sadržaj ovakve stvari nije toliko važan. Važnije od sadržaja ili psiho-duhovnih kvaliteta knjige je to da li autor (bez obzira kakav pogled na život može usvojiti) ima duhovne kvalitete, da li je on osobnost koju se može uzeti ozbiljno, ili čak visoko cijeniti, na duhovni način. Autor ove knjige je, izvan svake sumnje, takva osobnost. On je potpuno ovladao s deset ili petnaest znanosti. On ima prodoran uvid o cjelokupnom povijesnom procesu, dokle god je povijest stigla. A također ima nešto što današnji ljudi gotovo nikada nemaju, zdravo oko za pojave propadanja civilizacija današnjice. Postoji fundamentalna razlika između Spenglera i onih koji ne shvaćaju prirodu impulsa propadanja i koji pokušavaju svašta ne bi li iz ideja o raspadanju izvukli neku pojavu kretanja prema gore. Da nije srceparajuće moglo bi biti smiješno vidjeti kako se ljudi s tradicionalnim idejama cijelima prožetim raspadanjem susreću danas na konferencijama i vjeruju da iz opadanja pomoću programa mogu stvoriti napredak. Čovjek kao Oswald Spengler, koji zaista nešto zna, ne prepušta se takvoj obmani. On kao precizni matematičar proračunava brzinu našeg propadanja i izlazi s predviđanjem (koje je više od nejasnog proricanja) da će s godinom 2200 ova kultura Okcidenta pasti u potpuni barbarizam.

Ova kombinacija općeg vanjskog propadanja, posebno na psiho-duhovnom polju, s otkrivenjem ozbiljnog mislioca da je takvo propadanje nužno u skladu sa zakonima povijesti — ova kombinacija je nešto izvanredno, i to je ono što je napravilo tako snažan utisak na mlađu generaciju. Danas nemamo samo znakove propadanja, imamo teorije koje propadanje opisuju kao nužno na dokazivi znanstveni način. Drugim riječima, nemamo samo opadanje već i teoriju propadanja, i to strašnu teoriju. Lako se može pitati gdje nalazimo snage, unutarne snage volje, koje potiču čovjeka da ponovno radi prema usponu, ako su naši najbolji ljudi, nakon pregledavanja deset ili petnaest znanosti, došli do točke da kažu da to opadanje nije samo prisutno već i da se može dokazati kao što se mogu i pojave u fizici. To znači da je počelo vrijeme kada vjerovanje u propadanje nije predstavljeno od najgorih ljudi. Stalno možemo naglašavati kako su zbilja ozbiljna vremena, i kolika je greška prespavati ozbiljnost vremena.

Ako netko dokuči urgentnost situacije, vođen je do pitanja: kako možemo usmjeriti naše razmišljanje da pesimizam prema zapadnoj civilizaciji ne izgleda prirodan i očigledan dok povjerenje u novi uspon izgleda kao obmana? Moramo pitati postoji li nešto što nas još može izvući iz ovog pesimizma. Upravo način na koji Spengler dolazi do svojih rezultata iznimno

je zanimljiv za znanstvenika duha. Spengler ne razmatra jednu kulturu kao oštro razgraničenu kao što to mi radimo kada, na primjer, unutar post-atlantskog perioda razlikujemo indijsku, perzijsku, egipatsko-kaldejsku, grčko-latinsku, i sadašnju kulturu. On nije upoznat sa znanošću duha, ali na određeni način, on također razmatra takve kulture. On na njih gleda pogledom znanstvenog istraživača. On ih ispituje metodama koje su se zadnja tri ili četiri stoljeća razvile u zapadnoj civilizaciji i bile usvojene od svih koji nisu pristrani uskom tradicionalnom vjerom, katolici, protestanti, monisti, itd. Oswald Spengler je čovjek koji je potpuno prožet modernom materijalističkom znanošću. I on promatra uspone i padove kultura — orijentalne, indijske, perzijske, grčke, rimske, moderne okcidentalne — kao što bi promatrao organizam koji prolazi određeni djetinjstvo, vrijeme sazrijevanja, i vrijeme starenja, i zatim, kada je ostario, umire. Tako Spengler razmatra pojedine kulture; one prolaze djetinjstvo, zatim zrelost, i zatim starost, i zatim one umiru. A dan smrti naše sadašnje okcidentalne civilizacije će biti godina 2200.

Samo prvi svezak knjige je sada dostupan. Onaj tko pusti ovaj prvi svezak da radi na njemu nalazi striktno teoretsku opravdanost i dokaz propadanja, a nigdje ni iskre svjetla koje pokazuje na uspon, ničega što ima bilo kakvu naznaku rasta. Ne može se reći da je ovo pogrešna metoda razmišljanja za znanstvenika. Jer ako razmatrate život danas i ne prepustite se obmani da plod budućnosti može rasti iz bestjelesnih programa, tada vidite da se kretanje prema gore nigdje ne pojavljuje u onom što većina ljudi prepoznaje u vanjskom svijetu. Ako rastuće i padajuće kulture razmatrate kao organizme, i zatim pogledate na *našu* kulturu, našu cijelu okcidentalnu civilizaciju, kao organizam, onda možete samo reći da Okcident umire, silazi u barbarizam. Nemate nikakvu indikaciju gdje bi se kretanje prema gore moglo pojaviti, gdje bi se drugo svjetsko središte moglo formirati.

Propast Zapada je knjiga s duhovnim kvalitetama, temeljena na pronicljivom promatranju, i napisana iz stvarne prožetosti modernom znanošću. Samo naša uobičajena lakomislenost može ignorirati ovakve stvari.

Kada se nešto ovakvo pojavi, kod promatrača svijeta pojavi se ona povijesna zabrinutost o kojoj sam toliko često govorio i koju ukratko mogu okarakterizirati sljedećim riječima: onaj tko doista postane upoznat s unutarnjom prirodom onog što radi u socijalnom, političkom, i duhovnom životu, onaj tko vidi kako sve što tako radi teži prema propadanju — takva osoba, ako poznaje znanost duha kakva se ovdje podrazumijeva, mora kazati da oporavka može biti samo ako ono što nazivamo mudrost inicijacije ustruji

u ljudsku evoluciju. Jer ako ova mudrost inicijacije bude od ljudi potpuno ignorirana, ako bude potisnuta, ako ne bude mogla igrati ulogu u daljnjem razvoju čovječanstva — što bi bila nužna posljedica? Vidite, ako pogledamo na staru indijsku kulturu, to je kao organizam po tome što ima djetinjstvo, zrelost, starenje, opadanje i smrt; onda se nastavlja. Potom imamo perzijsko, egipatsko, kaldejsko, grčko-latinsko, i naše vlastito vrijeme, ali uvijek imamo nešto što Oswald Spengler ne uzima u obzir. To mu je zamjerilo nekoliko njegovih oponenta. Jer dosta je toga već bilo napisano protiv Spenglerove knjige, mnogo pametnije nego je to iznimno jednostavan članak od Benedetta Croce-a. Croce, koji je osim ovoga uvijek pametno pisao, odjednom sa Spenglerovom knjigom postaje glupan. Ali Spengleru je ukazano da kulture nemaju uvijek samo djetinjstvo, zrelost, starenje, i smrt, one sebe nastavljaju a tako će također biti i u ovom slučaju; kada naša kultura umre godine 2200, ponovno će nastaviti sebe. Jedinstvena stvar ovdje je da je Spengler *dobar* promatrač i stoga ne nalazi trenutak nastavljanja i ne može govoriti o sjemenu negdje u našoj kulturi, već samo o znakovima opadanja koji su njemu kao znanstvenom promatraču očigledni. A oni koji govore o tome da kulture sebe nastavljaju nisu znali kako reći bilo što osobito pametno o ovoj knjizi. Jedan vrlo mlad čovjek je iznio zbrkani misticizam u kojem govori o ritmu svijeta; ali to ne daje ništa što dokumentirani pesimizam može transformirati u optimizam. I tako iz knjige Spenglera slijedi da će pad doći, ali da neće slijediti kretanje prema gore.

Ono što Spengler čini je da znanstveno promatra djetinjstvo organizma koji je kultura ili civilizacija, njegovu zrelost, pad, starenje, smrt. Promatra ih različitim epohama na jedini način na koji, u biti, netko može promatrati znanstveno. Ali onaj tko može malo dublje pogledati u stvari zna da je u starom životu Indije, osim vanjske civilizacije, tamo živjela inicijacijska mudrost prvobitnih vremena. A ova inicijacijska mudrost prvobitnih vremena, koja je još moćna u Indiji, umetnula je novo sjeme u perzijsku kulturu. Perzijske misterije su već bile slabije, ali još su mogle umetnuti sjeme u egipatsko-kaldejsko vrijeme. Sjeme se također moglo prenijeti u grčko-latinski period. I potom se struja kulture nastavila takoreći zakonom inercije u naše vlastito vrijeme. *I tamo se isušuje.*

Ovo se treba osjetiti! A oni koji pripadaju našoj znanosti duha mogli su to osjećati dvadeset godina. Jer jedna od mojih prvih napomeni u vrijeme osnivanja našeg pokreta bila je da, ako želite usporedbu za ono što kulturalni život čovječanstva donosi izvana, to možete usporediti s deblom, lišćem, cvjetovima, i tako dalje, stabla. Međutim ono što mi želimo umetnuti u tu kontinuiranu struju može se usporediti samo sa srži stabla; mora se

usporediti s aktiviranjem snaga rasta srži. Time želim istaknuti da kroz znanost duha moramo ponovno tražiti ono što je izumrlo sa starom atavističkom prvobitnom mudrošću.

Svjesnost da su tako smješteni u svijet trebali bi steći svi oni koji sebe ubrajaju u dio antropozofskog pokreta. Ali napravio sam još jednu opasku, posebno ovdje zadnjih godina ali također i na drugim mjestima. Rekao sam da, ako uzmete sve što se može izvući iz moderne znanosti i napravite metodu kontemplacije koju potom primijenite na socijalni ili, još bolje, povijesni život, time ćete moći shvatiti samo pojavu degeneracije. Ako ispituje povijest s metodama promatranja kakve područava znanost, vidjeti ćete samo ono što *opada*; ako tu metodu primijenite na socijalni život, stvoriti ćete samo pojavu *degeneracije*.

Ono što sam na ovaj način govorio tijekom godina zaista ne može naći bolju ilustraciju nego je to knjiga Spenglera. Pojavljuje se izvorno znanstveni mislilac, i kroz njegovo pisanje o povijesti otkriva da će civilizacija Okcidenta umrijeti godine 2200. Zaista nije mogao otkriti bilo što drugo. Jer na prvom mjestu, sa znanstvenom metodom kontemplacije možete naći ili stvoriti samo pojave degeneracije; dok je na drugom mjestu cijeli Okcident u njegovom duhovnom, političkom, i socijalnom životu natopljen znanstvenim impulsima, dakle usred je perioda propadanja. Važna stvar je da je ono što je ranije izvlačilo jednu kulturu iz druge sada sasušeno, i u trećem mileniju ni jedna nova civilizacija neće se pojaviti iz naše civilizacije Okcidenta koja se urušava.

Možete iznijeti toliko mnogo socijalnih pitanja, ili pitanja o glasačkom pravu žena, i tako dalje, i možete održati toliko mnogo sastanaka; ali ako vaše programe oblikujete iz tradicija prošlosti, raditi ćete nešto što je samo naizgled kreativno i na što su ideje Oswalda Spenglera potpuno primjenjive. O pitanju o kojem sam govorio mora se govoriti jer je sada nužno da potpuno nova inicijacijska mudrost krene iz ljudske volje i ljudske slobode. Ako se prepustimo vanjskom svijetu i onom što je puka tradicija, mi ćemo na Okcidentu propasti, pasti u barbarizam; dok se ponovno kretati prema gore možemo samo iz volje, iz kreativnog duha. Inicijacijska mudrost koja mora započeti u naše vrijeme mora, kao i stara inicijacijska mudrost (koja je tek postupno podlegla egoizmu, sebičnosti, i predrasudama), krenuti od objektivnosti, nepristranosti, i nesebičnosti. Sa te osnove mora prožeti sve.

Ovo možemo vidjeti kao nužnost. To *moramo* shvatiti kao nužnost ako dublje pogledamo u sadašnji nesretni trend civilizacije Okcidenta. Ali zatim primjećujete još nešto; primjećujete da kada je napravljen opravdani apel da je onda to izobličeno u karikaturu. I posebno je nužno da vidimo kroz ovo. Sada u naše vrijeme ni jedan apel nije opravdaniji od onog za demokracijom; ipak je to izobličeno u karikaturu dok god demokracija nije prepoznata kao nužni impuls samo za život politike i prava i države, od kojeg ekonomski

život i život kulture mora biti distanciran. Izobličeno je u karikaturu kada danas, umjesto objektivnosti, nepristranosti, i nesebičnosti, nalazimo osobne hirove i osobne interese napravljene čimbenicima kulture. Sve je uvučeno u polje politike. Ali ako se to događa, tada će objektivnost i nepristranost postupno nestati; jer život kulture ne može napredovati ako dobiva upute iz političkog života. Stoga je uvijek upletena u predrasude. I nesebičnost ne može napredovati ako se ekonomski život uvlači u život politike, jer se tada nužno uvodi osobni interes. Ako je *život udruživanja*, koji na ekonomskom polju može proizvesti nesebičnost, iskvaren, onda će sve težiti da čovjeka ostavi da luta u predrasudama i osobnom interesu. I rezultat toga će biti odbacivanje onoga što se mora temeljiti na objektivnosti i nesebičnosti — znanosti inicijacije. U vanjskom životu napravljeno je danas sve moguće da se odbaci ova znanost inicijacije, premda nas samo ona može voditi dalje od godine 2200.

Ovo je veoma tjeskobno što se tiče naše kulture, što vas može obuzeti ako jasnim pogledom pogledate na sadašnje događaje. On temelju toga, knjigu Spenglera smatram samo za simptom, ali kako bi itko danas mogao reći: „Ah da, ali Spengler je u krivu. Kulture imaju uspone i padove; naša će pasti, ali iz nje će izaći druga“? Ne, ne može postojati takvo pobijanje Spenglerovih pogleda. To je pogrešno obrazloženje, jer se uspon danas ne može temeljiti na *vjeri* da će se iz kulture okcidenta razviti druga. Ne, ako se oslanjamo na takvu vjeru ništa se neće razviti. Jednostavno sada u svijetu nema ničeg što bi moglo biti sjeme da nas prenese preko na početak trećeg milenija. Upravo zato jer živimo u petoj post-atlantskoj epohi, moramo najprije *kreirati* sjeme.

Ne možete ljudima reći — vjerujte u bogove, vjerujte u ovo, vjerujte u ono, i tada će sve biti dobro. Morate priznati da su oni koji govore o, ili čak demonstriraju, pojavu degeneracije u pravu s obzirom na ono što živi u vanjskom svijetu. *Ali mi, svako pojedino ljudsko biće moramo se pobrinuti da oni ne ostanu u pravu.* Jer kretanje prema gore ne dolazi od bilo čega objektivnog, ono dolazi od subjektivne volje. Svaka osoba mora htjeti, svaka osoba mora htjeti ponovno uzeti duh, i iz tog novog primljenog duha padajuće civilizacije svaka osoba sama mora dati novi potisak; inače će propasti. Danas ne možete apelirati na bilo koji objektivni zakon, možete apelirati samo na ljudsku volju, na dobru volju ljudi. Ovdje u Švicarskoj, gdje su se stvari odvijale drugačije, malo se može vidjeti o stvarnom tijeku događaja (premda je i ovdje to prisutno također); ali ako prijeđete granicu u Srednju Europu odmah ste pogođeni, u svemu što promatrate okom duše, s onime što sam vam upravo opisao. Pred vašu dušu dolazi oštar i bolan kontrast između potrebe da se usvoji mudrost inicijacije u naš duhovni, pravni, i ekonomski život, i izopačenih instinkta koji odbacuju sve što dolazi iz ovog središta. Onaj tko osjeća ovaj kontrast teško može naći način da ga opiše, a onaj koji ne bira riječi slučajno, često ima problema u pronalaženju pravog izraza za to. U Stuttgartu sam govorio o Spenglerovoj knjizi i koristio

ovaj izraz, „izopačeni instinkti današnjice“. Danas sam ga opet koristio jer mislim da je jedini odgovarajući. Dok sam napuštao pult tog dana prišao mi je jedan od onih koji najbolje razumiju riječ „izopačen“ u tehničkom smislu, liječnik. Bio je šokiran da sam koristio upravo tu riječ, ali iz neobičnog razloga. Više se ne pretpostavlja da onaj tko govori na osnovu činjenica, iz stvarnosti, bira riječi što štrecaju; umjesto toga se pretpostavlja da svatko oblikuje riječi onako kako se obično oblikuju iz površne svijesti vremena. Imao sam razgovor s ovim liječnikom, rekao mu ovo i ono, i on je potom kazao da mu je drago da riječ „izopačeno“ nisam mislio u bilo kojem elegantnom književnom smislu. Mogao sam samo odgovoriti da to zasigurno nije slučaj, jer nemam naviku stvarima davati značenje na elegantan književni način. Stvar je u tome da danas čovjek na ulici nikada ne pretpostavlja da postoji takva stvar kao što je stvaranje iz duha; on jednostavno vjeruje, ako kažete nešto kao „izopačeni instinkti“, da govorite na istoj osnovi kao dosadni literat. Takav ton dominira našim umovima danas; naši umovi sebe time obrazuju. Upravo u ovakvoj epizodi možete vidjeti kontrast između onog što je toliko neophodno za čovječanstvo danas — stvarnog produbljivanja, koje se čak mora vratiti sve do temelja mudrosti inicijacije — i onog što, kroz karikaturu demokracije, dolazi pred nas danas kao duhovni život. Ljudi su previše lijeni da izvuku nešto iz skrivenih snaga svijesti unutar njih samih; radije su površni na čajankama, pivskim vrtovima, na političkim skupovima, ili u parlamentima. Najlakša je stvar na svijetu sada govoriti dosjetke, jer živimo u umirućoj kulturi gdje dosjetke lako dolaze ljudima. Ali duhovitost koja nam je potrebna, duhovitost mudrosti inicijacije, moramo dohvatiti iz volje; a nećemo je naći osim ukoliko snaga mudrosti inicijacije ne ustruji u naše duše. Stoga, ne možemo reći da smo opovrgnuli knjigu kao što je ova Spenglera. Naravno, možemo je opisati. Ona je rođena iz znanstvenog duha. Ali isto vrijedi i za ono što drugi rađaju iz znanstvenog duha. Tako je on u pravu ako u volju ljudi ne uđe ono što će činiti da ne bude u pravu. Više nemamo udobnost dokazivanja da je ovo njegovo pokazivanje propasti pogrešno; mi moramo, preko snage naše volje, učiniti pogrešnim ono što izgleda ispravno.

Vidite, ovo treba reći u rečenici koja izgleda paradoksalno. Ali živimo u vremenu kada stare predrasude moraju biti srušene i kada mora biti prepoznato da nikada ne možemo stvoriti novi svijet iz starih predrasuda. Zar nije razumljivo da se ljudi moraju susresti sa znanošću duha i reći da je ne razumiju? To je najshvatljivija stvar na svijetu. Jer oni razumiju ono što su naučili, a ono što su naučili, to je propadanje ili vodi u propadanje. Stvar je, ne asimiliranja nečeg što se može lako razumjeti iz pojave propadanja, već asimiliranja nečeg što da bi netko razumio mora najprije povećati svoje snage. Takva je priroda inicijacijske mudrosti. Ali kako možemo očekivati da oni koji sada žele biti učitelji ili vođe ljudi moraju uočiti da ono što čovjeku daje sposobnost prosudbe mora najprije biti izvučeno iz podsvjesnih dubina

duševnog života, a da ne sjedi spremno tamo gore u glavi. Ono što zaista sjedi gore u glavi je destruktivni element.

Takva je priroda stvari s kojima se susrećete gdje god su posljedice već izvučene, gdje morate samo pogledati na ovaj prividni uspjeh. Shvatljivo je da u propadanju okcidentalne civilizacije naša svijest ne može lako ući u ovo područje. Stoga, danas stojimo potpuno pod utjecajem ovog kontrasta koji vam je opisan; na jednoj strani potreba da novi impuls uđe u našu civilizaciju, a na drugoj strani obijanje tog impulsa. Stvari se jednostavno ne mogu poboljšati ako dovoljno veliki broj ljudi ne shvati potrebu za tim impulsom od mudrosti inicijacije. Ako stavite težinu na *privremeno* poboljšanje nećete zamijetiti velike linije propadanja, obmanuti ćete sebe u vezi toga, i koračati ćete toliko sigurno prema propadanju jer ste propustili shvatiti da je jedini način rasplamsati novi duh iz volje ljudi. Ali taj duh mora zahvatiti sve. Iznad svega, ovaj duh se ne smije zadržati bilo kakvim teoretskim filozofskim problemima. Bila bi velika obmana ako bi veliki broj ljudi — možda samo oni koji su na neki način zadovoljni s novom mudrošću inicijacije i iz toga je proizašao pomalo čulan duševni osjećaj — vjerovao da je dovoljno baviti se ovom mudrošću inicijacije kao nečim što je samo udobno i dobro za dušu. Jer baš kroz to bi ostatak našeg stvarnog vanjskog života sve više padao u barbarizam, a onaj mali dio misticizma koji su slijedili oni čije duše su imale sklonost u tom smjeru, uskoro bi nestao suočavajući se s općim barbarizmom. Svuda, i na ozbiljan način, mudrost inicijacije mora prodrijeti u različite grane znanosti i učenja, a iznad svega u praktični život, posebno u praktičnu volju. *U osnovi sve je danas izgubljeno vrijeme* ono što nije iz volje iz impulsa mudrosti inicijacije. Jer sva snaga koju primjenjujemo na druge vrste htijenja usporava stvari. Umjesto da naše vrijeme i snagu trošimo na ovaj način, kada god imamo vrijeme i snagu trebali bi je primijeniti kako bismo donijeli impuls mudrosti inicijacije u različite grane života i znanja.

Ako se nešto kotrlja zajedno s drevnim impulsima, nitko to neće zaustaviti u kotrljanju; i trebali bismo primijetiti koliko je mnogo mlađih ljudi (posebno u osvojenim zemljama) još uvijek ispunjeno starim krilaticama, starim šovinizmom. Ti mladi ljudi ne dolaze u razmatranje. Ali dolaze u razmatranje *oni* mladi ljudi na kojima počiva cjelokupna bol propadanja. A postoje takvi. To su oni čija volja može biti slomljena teorijama kao što su one iz knjige Spenglera. Stoga, u Stuttgartu sam ovu knjigu Oswalda Spenglera nazvao pametnom ali strašnom knjigom, koja sadrži najstrašnije opasnosti, jer je tako pametna da priziva vrstu magle ispred ljudi, posebno mladih ljudi.

Opovrgavanje mora doći iz sasvim drugačijeg tona od onog na kojeg smo se naviknuli kod ovakvih stvari, a nikada vjera u ovo ili ono neće biti ono što će nas spasiti. Ljudi danas rado preporučuju takvu vjeru, govoreći da samo ako imamo vjeru u dobre snage ljudi da će nova kultura doći kao što dolazi nova mladost. Ne, danas to ne može biti pitanje vjere, danas je to pitanje volje;

a *znanost duha* obraća se volji. Stoga nije shvaćena od onog tko je pokušava shvatiti kroz vjeru ili kao teoriju. Shvaća je samo onaj tko zna da apelira na volju, volju u najvećim dubinama srca kada je čovjek sam sa sobom, i volju kada čovjek stoji usred životne borbe i u takvoj borbi, i mora se potvrditi kao čovjek. Samo kada se takvoj volji teži, znanost duha može biti shvaćena. Rekao sam vam da je za svakog tko čita moju *Tajnu znanost* onako kako bi čitao novelu, pasivno joj se predajući, ona samo gomila riječi — a tako i moje druge knjige. Samo onaj tko zna da u svakom trenutku čitanja mora, iz dubina vlastite duše, i kroz svoju najdublju volju, stvoriti nešto za što knjiga treba biti samo stimulans — samo taj može te knjige gledati kao glazbene partiture iz kojih može u vlastitoj duši steći iskustvo o pravoj glazbi.

Treba nam taj aktivni doživljaj u našim vlastitim dušama.

X. DESETO PREDAVANJE

Dornach, 3. srpnja 1920.

Jučer sam pokušao predstaviti ozbiljnost našeg vremena, na temelju razmišljanja ili kroz razmišljanje, koje se oslanjalo na knjigu Oswalda Spenglera 'Propast Zapada'. Napomenuo sam da svatko tko takve stvari može shvatiti s potrebnom ozbiljnošću, mora biti obuzet velikom brigom za kulturu, brigom za kulturu koja se može okarakterizirati na vrlo specifičan način, naime brigom koja proizlazi iz činjenice da se naša civilizacija ne može dalje razvijati bez utjecaja znanosti inicijacije, da je stoga nužno da svako ljudsko djelovanje, sva ljudska volja, bude oplođena onim što se danas može duhovno percipirati. Zatim, kada se prijeđe prag koji postoji između fizičkog i nadfizičkog svijeta, onim znanjem koje iz fizičkog svijeta ne može ništa izvući, ali ima sasvim prosvjetljujući učinak na ovaj fizički svijet, također i impulsi za socijalni život sadašnjosti i bliske budućnosti, moraju proizaći iz tog znanja. I danas je čovječanstvo zapravo potaknuto da sve što proizlazi iz tradicionalne struje kulture smatra zastarjelim; potaknuto je da sva pitanja koja se danas mogu pojaviti, smjesti u perspektivu koju pruža ova znanost inicijacije. Zabrinutost za kulturu nastaje kad se uz to vidi, kada se ono što se želi afirmirati kao takva inicijacijska mudrost, napada sa svih strana, i kako su sve vanjske sile civilizacije, usmjerene na sprječavanje takve znanosti inicijacije da postane stvarni čimbenik u civilizaciji. Nužda i odbacivanje, suočeni su na najoštrij moguć način u gotovo svim područjima našeg suvremenog života, te bismo željeli ponovno apelirati na one koji, barem u svojim srcima, mogu ozbiljno shvatiti zahtjev za obnovom našeg kulturnog i civilizacijskog života. Umjesto toga, vidimo da zbog pospanosti upravo najnaprednijih dijelova suvremenog čovječanstva, uvijek prevladaju one budne osobnosti i skupine, one koje nose vrlo specifične duhovne impulse iz prošlosti u sadašnjost, poput sjena, koje, unatoč svemu, točno znaju što zapravo žele. Dok su oni koji se danas nazivaju progresivnima fragmentirani oko pojedinačnih pitanja, fragmentirani oko određenih programa koji jedva vide dalje od nosa, svugdje vidimo stare duhovne struje, koje su dovoljno pokazale, kako moraju modernu civilizaciju voditi u katastrofu, vidimo ih na djelu posvuda, i vidimo ih, rekao bih, 'sretne' na djelu. To je nešto, što se ne može dovoljno propitivati sa svih strana, i čemu se stalno iznova treba vraćati.

Često sam vam u raznim prilikama davao komentare. Rekao sam: kada se danas čovjek upozna s onim što može proizaći iz suvremene inicijacije, s onim što danas može znati, što može naučiti iz uvjeta sadašnje evolucije o duhovnom svijetu i njegovoj povezanosti s fizičkim svijetom, tada se istinski zaprepasti onome što je predano kao iskonska mudrost čovječanstva. Ta iskonska mudrost čovječanstva u svom pravom obliku, doista je izgubljena,

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

a samo su tragovi preživjeli u raznim dokumentima, spomenicima i tako dalje. Crkva je, šireći se Zapadom, Afrikom i Bliskim istokom, namjerno i nasilno uništavala najvažnije stvari. Ali ono što je preživjelo danas se prikuplja u zbirkama učenjaka i može se pročitati u svim vrstama spisa, iako s poteškoćama, jer suvremena filološka znanost stvari čini nečitljivima, koliko god je to moguće kroz komentare, kroz način na koji se stvari predstavljaju svijetu. Ali stvari se prenose. Moglo bi se, međutim, reći, da se ne mogu pročitati, jer se najvažnije stvari mogu izvući samo ako se ponovno otkrije izgubljeni ključ za njihovo čitanje. I ne može se otkriti povijesnim istraživanjem sa znanstvenom metodom. U osnovi, samo se mogu iznijeti riječi. Pravo, dublje značenje, danas se više ne može pronaći osim ponovnim otkrivanjem istina i činjenica iz samog duhovnog svijeta, neovisno o onome što je predano, a zatim, kroz današnju potpuno svjesnu znanost inicijacije, stjecanjem uvida u ono što je bilo sadržano u drevnoj atavističkoj, iskonskoj mudrosti predanoj od bogova. Drevnoj iskonskoj mudrosti može se pristupiti, samo onim što se danas istražuje, potpuno izvorno, kroz moći duhovnog istraživača, i samo se s tim mogu zaista čitati vanjski dokumenti.

Naprimjer, znanstvenici također bilježe kako je u drevnim misterijima postojao svojevrsni kult Sunca, kako se u tim drevnim misterijima, ono što moderna znanost naziva 'Suncem', ili bolje rečeno, za što jednostavno koristi riječ 'Sunce', štovalo kao neka vrsta vrhovnog božanstva. Ali nema se koncept, što je u drevnim misterijima zapravo značilo Sunce, što u osnovi označava ono što se zamišlja kao središnje nebesko tijelo našeg planetarnog sustava, za ono što je riječ 'Sunce' izvorno izražavala. U tim drevnim misterijima, Sunce, ovo fizičko Sunce, koje fizičko oko vidi, promatralo se samo kao svojevrsni odraz onoga što je duhovno Sunce. Ovo duhovno Sunce nije bilo vezano za mjesto. Bilo je nešto izvanprostorno. To je bilo ono što je posvećenik upio u sebe, što je posvećenik upio kao središnju duhovnost svijeta, i učinio svojim vlastitim bićem. I tek kada se istinski stekne razumijevanje, na temelju suvremenog inicijacijskog znanja, onoga što se štovalo kao biće Sunca, što se doživljavalo kao biće Sunca, kada se o tom biću Sunca učilo u ritualima u misterijima, tek tada se stječe i istinsko razumijevanje onoga što su ti drevni ljudi govorili sebi: ako se ti, stanovnik Zemlje, želiš uzdići do onoga što je uistinu izvor tvog vlastitog bića, onda ne smiješ ostati na ovoj Zemlji. Na ovoj Zemlji vidiš minerale, biljke, životinje, pa čak i svoje fizičke bližnje. Sve je to zemaljsko. Ali u tebi živi nešto što nije zemaljsko, i čak i ako znaš sve što se može znati o mineralima, biljkama, životinjama i fizičkom čovjeku, još uvijek ne znaš ono što te vodi do razumijevanja suštine čovjeka, jer se ta suština nikada ne može spoznati kroz znanje koje se odnosi na zemaljske stvari, jer ta suština uopće nije povezana sa zemaljskim, već s nadzemaljskim, koje se u prvom redu odvija u svijetlu Sunca.

Dakle, kako bi prepoznali vlastitu bit, kako bi ispunili 'spoznaj sebe' u sebi, služba u misterijima u davnim vremenima je pozivala da se duhovni pogled usmjeri prema Suncu, prema Suncu u duhovnom smislu, jer se na Zemlji nije moglo pronaći ništa od onoga što čini čovjeka, što čini ljudska bića. Tek kada se shvati punina tih središnjih koncepata tih drevnih misterija, koji su se u određeno vrijeme nalazili na Bliskom istoku, kao i na irskom otoku, tek kada se shvati ta tajanstvena veza između čovjekove duše i bića Sunca, može se sebi reći: ljudi iz davnih vremena morali su ići izvan Zemlje da bi pronašli vlastito biće - tek tada se može steći istinsko razumijevanje punog značaja misterija na Golgoti za zemaljski život, jer se tek tada može shvatiti da se tamo dogodio veliki kozmički događaj, koji je imao temeljno, središnje značenje za Zemlju. Tek tada se moglo shvatiti da je Biće prema kojem su štovatelji Sunca, oni koji su okrenuli svoja lica, svoja duhovna lica, prema Suncu kako bi iskusili bit čovjeka, gledali prema gore, da su oni, kada su struju vremena iskusili u pravom smislu, rekli sebi: to Biće, koje se u drevnim misterijima tražilo izvan Zemlje, sada se spustilo i sjedinilo sa zemljinim razvojem. - Kako bi se mogla istražiti predodžba o biću Krista, o cijelom procesu misterija na Golgoti, osim videći kako se Biće, koje u početku nije bilo na Zemlji, koje se moglo potražiti samo u izvanzemaljskoj oblasti, kako se to Biće, od otajstva Golgote nadalje, može pronaći u svijetu ljudi ako se u svijetu ljudi traži na pravi način.

Dakle, ono što moramo reći o otajstvu Golgote s antropozofskog stajališta, dobiva svoju istinsku nijansu tek kada to usporedimo s onim što su mislili drevni u službi misterija, tek kada znamo što je bilo štovanje Sunca i mudrost Sunca u tim drevnim misterijima. Tek tada možemo istinski cijeniti što znači kada se o Kristu, Duhu Sunca, govori u sadašnjosti. Stoga je na mojim predavanjima, koja su kasnije reproducirana u knjizi 'Kršćanstvo kao mistična činjenica', pokušano pokazati kako je cijeli pretkršćanski život bio uspon prema otajstvu Golgote, i kako otajstvo Golgote, kao misterij cijelog čovječanstva, na svjetskoj povijesnoj razini priziva ono što se u drevnim misterijima događalo simbolično i alegorijski, ako se tako može reći, ali sažeto u ritual, odigrano u slici, i sada je kao otajstvo Golgote postalo stvarnost za cijelo čovječanstvo. Dakle, od samog početka - jer ova predavanja su među prvima koja sam održao u tijeku naše antropozofske struje - ton unutar naše antropozofske znanosti duha odjekuje od početka, što, prije svega, omogućuje da se otajstvo Golgote ispravno smjesti u razvoj Zemlje. Na odgovarajući način, uvijek se pokušavao okarakterizirati taj osebujni napredak od predkršćanskog preko kršćanskog do našeg vremena, koje se prvo mora pravilno razumjeti.

Sada je riječ o pravilnom razumijevanju stava prema tim stvarima, onim strujama koje određenu duhovnost donose iz davnih vremena u sadašnjost. Danas - a sutra ću to dalje proširiti - želio bih istaknuti sljedeće. Ako se upoznate s onim što je u kršćanskim ispovijestima sačuvano kao rituali - u

protestantizmu je to uglavnom potisnuto, još uvijek mnogo toga nalazite u katoličkim ritualima, ali nešto je uključeno i u protestantske molitve - ako sve to uzmete, naći ćete malo toga s čime možete povezati uistinu ozbiljnu perspektivu, osim ako ponovno ne krenete od znanosti duha, i duhovno znanstvenim uvidima ne prožmete ono što je predano kao prazne riječi.

Ako uzmete, naprimjer, misni ritual ili bilo koji drugi ritual Katoličke crkve, naći ćete riječi, mnogo riječi. Ako iskreno pogledate na ove stvari, otkrit ćete da iako možete upiti ove riječi, ili bolje rečeno, vjernici mogu upiti ove riječi, otkrit ćete da samo ako stvari pristupite s potpunom ozbiljnošću, s tim riječima možete povezati pravi smisao. Nije drugačije u protestantizmu. Odakle to dolazi? - Vidite, ako netko zapravo istraži nešto poput katoličkog misnog rituala, a slično je i s drugim ritualima, koristeći sredstva znanosti duha, dolazi do zaključka da su te stvari daleko starije od utemeljenja kršćanstva. Ako netko uzme misni ritual, morat će se vratiti vrlo drevnim oblicima misterija kako bi razumio njegov sadržaj. Drevni misteriji slijedili su sličan postupak rituala kao i misni ritual. A činjenica je sljedeća: kada se unutar razvoja Zemlje dogodio misterij na Golgoti, mudraci, istinski mudraci svih škola misterija, koje biblijski predstavljaju 'Tri mudraca s Istoka', prinijeli su svoj ritual, svoju viziju i uvide kao žrtvu, kako bi iskazali čast i dokučili otajstvo Golgote. U određenom smislu, ono što je prinašano starim bogovima prineseno je novom Bogu koji je prošao kroz misterij na Golgoti. Dakle, ako netko želi, rekao bih, prožeti formule današnje crkve duhovnim sokom, do takvog duhovnog soka može se doći samo osvrćući se na značenje koje je s tim stvarima bilo povezano u misterijima. Inače, one ostaju prazne, bez sadržaja. Ako ostaju prazne, bez sadržaja, onda se njima sigurno mogu uspavati zajednice, ali se ne mogu probuditi, ne mogu se dovesti do istinske veze s duhovnim svijetom. Može se samo osigurati da zajednica, u svojim članovima, mirno spava u svom duševnom.

Danas živimo u vremenu u kojem duhove zaista treba probuditi. To možete vidjeti iz razmišljanja poput onog koje smo napravili jučer. Ali već stoljećima duhovi su uspavljivani time što se kao tradicija, kao ono što se prenosi, prenosilo, ono što zapravo potječe iz drevnih misterija, čije je unutarnje značenje izgubljeno. U takvim stvarima, koje su doslovno posuđene iz drevnih misterija, gdje su bile dostupne ne samo riječi, već i unutarnje značenje, u takvim stvarima, vjerske ispovijesti imaju snažno, moglo bi se čak reći magično, sredstvo za vršenje uspavljujućeg učinka na velike dijelove kongregacije, jer prazne riječi u određenom smislu zadržavaju svoj učinak. I konfesije žele sačuvati taj učinak, ne žele izgubiti mogućnost učinka. Stoga, ako se danas pojavi duhovni pokret koji, ponovno iz izvornog uvida, ukazuje na sadržaj tih stvari, onda to, naravno, nije pogubnije ni za koga nego za one koji žele sačuvati praznu bujicu riječi, prazne fraze. Lako je reći: crkve čuvaju te prazne riječi. - Ali moderni um, taj moderni um, koji se danas također potvrđuje u svakakvim modernim pokretima, ne mari za te

ispovijesti. Iznad svega, netko se može hvaliti i izjavljivati, iz perspektive moderne znanosti, da je nadišao te prazne fraze, da je prosvijetljen. Ali netko nije prosvijetljen ako, naprimjer, uspostavi svjetonazor u duhu moderne prirodne znanosti, poput modernog monističkog svjetonazora, poput svjetonazora koje moderne socijalne institucije nastoje stvoriti. Nije prosvijetljen, jer ova moderna znanost nije ništa drugo nego nastavak tih praznih fraza. Bez da to zna, jest. Danas proučavate prirodnu znanost, i u trenutku kada se uzdignete do zakona prirode, imate samo destilate srednjovjekovnih praznih fraza, koje su čak i u Srednjem vijeku sadržavale mnogo više starog značenja nego ga znanost danas ima. Nije ni čudo što živimo u vremenu propadanja!

No s druge strane, iz ovoga se vidi koliko zagovornici takvih spoznaja moraju biti zabrinuti da se njihovo podrijetlo ne otkrije. Veliki dio nedavnih napora raznih denominacija, koje su Zapad dovele u katastrofu, usmjeren je na borbu, svim mogućim sredstvima, protiv svega što ukazuje na podrijetlo onoga što je sadržano u formulama pojedinih kršćanskih ispovijesti. Upravo su službeni predstavnici kršćanskih ispovijesti najviše zabrinuti da spriječe pojavu bilo čega što ukazuje na podrijetlo njihovih formula, jer bi ih to učinilo nesposobnima da duše svojih kongregacija drže uspavanima. U trenutku kada se u te formule ulije pravi duh, u trenutku kada su ljudi spremni primiti takav duh, u tom trenutku se vidi, kako puštanje duša da spavaju ne funkcionira. Duše se, naravno, mogu zatvoriti i nastaviti spavati, ali ne nalaze potreban odmor u tom spavanju; u najmanju ruku, počinju sanjati svakakve stvari. U svakom slučaju, oni koji ispravno razumiju današnje ispovijesti, samo su oni koji si govore: ove ispovijesti sadrže prazne fraze za velike kozmičke misterije. Ali nositelji tih praznih fraza danas nastoje poricati to podrijetlo i progoniti one koji na njega ukazuju.

Uzmimo konkretan primjer. Bilo među protestantskim profesorima ili pastorima, bilo među katolicima, bilo među sveučilišnim 'pastorima' prirodne povijesti, fiziologije, matematike ili slično, astronomije - ukratko, među svećenicima svih uvjerenja, ateistima ili teistima - danas ćete vidjeti da se ljudi tome rugaju, a ne znaju koliko djeluju prema izreci: Čovjek se ruga sam sebi i ne zna kako! - Jer odakle sve te vjere dobivaju ono što prenose svojim uspavanim, vjerujućim dušama, iz svojih raznih vjerskih knjiga? Iz Akaša zapisa! Jedino što žele učiniti jest prikriti trag. Treba zamutiti činjenicu da je u drevnoj atavističkoj vidovitosti, ono to je sadržano u svim vjerskim dokumentima, uključujući Bibliju, izvučeno iz Akaša zapisa. Stoga, ako netko danas dođe i pokaže na ove Akaša zapise i kaže: to je besmislica! - onda očito govori da je i ono što sami uče besmislica, jer ima isti izvor. Time se poriče isti izvor; o tom se izvoru govore laži, jedino što je to službena laž o tom izvoru. To je ono što korumpira naše vrijeme, jer uspavljuje duše. To posvuda ljude vodi do zbunjujućih prosudbi, čak i u svakodnevnom životu. To ima učinak, da čak i danas, netko može biti

sljedbenik antropozofski orijentirane znanosti duha, a ipak ne dosegnuti točku u kojoj stvari koje se događaju vidi otvorenih očiju, čak ne želi ni pogledati neke veze. A kada se pogledaju, obično se tumače na suprotan način.

Želio bih vam skrenuti pažnju na suvremeni fenomen, za koji već mogu reći da će nastaviti svjetlucati u najrazličitijim bojama, jer će se oni koji od njega imaju koristi još dugo međusobno hrvati. Ali danas taj fenomen već ukazuje na dublje veze. Možda ste primijetili da svijet danas posvuda govori: Antanta popušta, pomalo se povlači od strašnih odredbi Versajskog ugovora. Ljudi s određenim zadovoljstvom ukazuju na takve stvari iz Srednje Europe; o takvim stvarima raspravljaju u neutralnim zemljama. Ali to ne povezuju s fenomenom s kojim je to povezano. Čak i ako se sile i dalje prepiru, i veza je ponovno prikrivena, danas je povezano. Fehrenbach je njemački kancelar; on pripada centru. Rimski klerikalizam ostvaruje ogromne uspjehe u svijetu, a sada, kad su šanse Rima bolje nego prije nekoliko tjedana, ljudi drugačije razmišljaju o reviziji Versajskog ugovora nego što su razmišljali. Nije važno što su oni u bivšoj Njemačkoj, koji su uvijek pametni političari, rekli: Antanta neće imati sreće s Fehrenbachom, reakcionarom!

Ako netko želi razumjeti ove stvari, onda mora razmotriti sasvim druge stvari, kako bi donekle procijenio što se zapravo nalazi unutar struja razvoja civilizacije. Možda ste svjesni da gotovo svaka dvanaesta propovijed, barem u Katoličkoj crkvi, oštro napada masoneriju. To vam je sigurno vrlo poznat fenomen. Pa, ovo proklinjanje masonstva, to bi moglo zanimati ljude u odnosu na određene struje koje znaju što rade i koje potječu, naprimjer, iz zapadnih središnjica. Jer, s jedne strane, imamo posla sa strujom rimske crkve; ne kažem kršćanstvom, već sa strujom rimske crkve, jer malo ima kršćana, a mnogo sljedbenika rimske crkve. S druge strane, imamo posla s cijelim nizom tajnih društava u angloameričkim zemljama, a ciljeve i tendencije takvih tajnih društava sam istaknuo tijekom rata. Postoje takva tajna društva najrazličitijih uvjerenja. Oni koji se nalaze u takozvanim nižim stupnjevima takvih tajnih društava, općenito vrlo malo znaju o tome što najviši vođe zapravo namjeravaju; ali čak i unutar najvišeg vodstva, postoje najrazličitije struje. Danas bih želio govoriti o takvoj struji, koja je, međutim, dio cjeline koju danas ne želimo razmatrati - ograničit ćemo se na jednu takvu struju. Vidite, postoje takvi pokreti, koji se nadograđuju na slobodno zidarstvo. Slobodno zidarstvo u početku ima tri stupnja za svoje članove, koji su danas u osnovi prazne riječi, formule riječi, ritualne ljuštore, ritualne formule, iz kojih se može otkriti značenje samo ako se te stvari osvijetle modernim duhovnim znanjem, modernim duhovnim uvidom. Ali ipak, u svim takvim društvima, tri najniža stupnja su strukturirana na takav način, da svatko s dovoljno duha da pravilno slijedi ritual, može barem shvatiti kako se taj ritual temelji na drevnim ceremonijama, ceremonijama misterija. I u određenom smislu - ne dopuštajući da ovaj ritual samo djeluje na nekog,

već osvijetlivši ga duhovno znanstvenim uvidima - može se naslutiti nešto od veza između, onoga što se događalo u misterijima prije otajstva Golgote, i onoga što je zadatak čovječanstva nakon otajstva Golgote. Ali sada, u mnogim takvim masonskim strujama, ovim trima stupnjevima dodan je cijeli niz viših stupnjeva. Ne govorim sada, želim ponovno istaknuti, o višim stupnjevima općenito, već o određenim višim stupnjevima određenih masonskih redova i drugih okultnih društava, reda Oddfellows i tako dalje, i opet, ne o svima njima, jer je na ovom području uvijek izuzetno teško razlikovati istinsko od lažnog; ali govorim o određenim vrlo raširenim strujama u ovoj oblasti. Tamo je na tri najniža stupnja izgrađen cijeli sustav viših stupnjeva, gdje se ljudi iniciraju u čovječnost, u 'spoznaj sebe', u misterij smrti i njenu vezu s kursom kozmosa. Neki od ovih redova imaju devedeset pet stupnjeva. Možete zamisliti koliko netko može biti ponosan kada je iniciran u devedeset pet stupnjeva. Ali ne možete zamisliti koliko su te inicijacije oskudne, jer se iza tih praznih riječi obično zamišlja nešto izvanredno duboko i značajno, ali one su tu. Rekao bih da kao svoj sadržaj, imaju određene tragove tih praznih riječi. U tim praznim riječima doista ima mnogo toga, a oni koji izgovaraju takve prazne riječi uvijek pretpostavljaju da postoje neki ljudi koji zatim misle, koji smatraju da u njima mora nešto biti.

Sada se događa nešto vrlo neobično. Kada doista dođu ljudi, koji razmišljaju o onome što je sadržano u tim višim stupnjevima koji su im dodijeljeni ili u koje su inicirani - postoje ljudi koji tada počnu razmišljati - tada slijedi nešto vrlo specifično. Ako su ti ljudi već razmišljali u tri niža stupnja, i nekako barem osjetili nešto u ta tri niža stupnja, onda ono što su osjetili u tri niža stupnja, potpuno uništava ono što je u njih usađeno u višim stupnjevima. Strašna magla prekriva ono što se može osjetiti u tri niža stupnja. I bez da ljudi obično imaju ikakvu jasnoću o tome u svojoj svijesti, u tim višim stupnjevima su ošamućeni. Odakle to dolazi? Proizlazi iz činjenice, da su se u određenim vremenima, od kraja 18. i početka 19. stoljeća, ali sve do našeg vremena, određeni ljudi infiltrirali u te masonske redove, unijeli u njih te visoke stupnjeve i razvili te visoke stupnjeve unutar masonstva, tako da su u brojnim od tih masonskih redova s visokim stupnjevima, unutra ova strana tijela; visoke stupnjeve u njima, razvile su strane osobe koje su se infiltrirale u njih. Ljudi su lakovjerni, često čak i ako su inicirani u stvar. A oni koji su se infiltrirali u sustav, članovi su 'Družbe Isusove', isusovci. U određenom trenutku, od kraja 18. stoljeća, redovi slobodnih zidara vrvjeli su isusovcima, i oni su za određene redove uspostavili više stupnjeve. Dakle, jezuitizam ne nalazite samo tamo gdje se slobodno zidarstvo kritizira ili grdi, već u višim stupnjevima nalazite vrlo, vrlo čisti jezuitizam. S gledišta jezuitizma, ne škodi napadati ono što se i sam uspostavi, jer je u ovoj oblasti to dio politike, pravilnog upravljanja ljudima. Ako želite voditi ljude prema određenom cilju, jasnom cilju, cilju koji je jasan i osobi a ne samo vođi, onda je dobro pristupiti im samo s jedne strane, i pokazati im put do tog cilja. Ali ako ih

želite držati što je moguće tupljima i uspavanima, pokazujete im dva puta, ili možda čak i više, ali za sada su dva dovoljna. Jedan ide ovim putem, a drugi onim putem (vidi dijagram). Isusovac ste, službeno pripadajući Družbi Isusovoj i idete ovim putem (↗), ili ste isusovac koji pripada nekom masonskom redu s visokim stupnjevima i idete ovim putem (↘). Tada čovjek traži. Bit će mu vrlo teško pronaći put. Lako ga možete zbuniti.

Naš javni život, na najrazličitije načine je prožet takvim zbunjujućim strujama. Ljudi danas imaju sve razloge da se probude i pogledaju stvari, jer nema potrebe da budu ovisni o njima. Ali većina ljudi danas je ovisna o njima. Treba se samo osvrnuti malo dulje na život, da bi se vidjelo kako su se ljudi s kojima je netko bio mlad, i koji u još uvijek živi, umjesto da se okrenu nekom duhovno znanstvenom smjeru, potpuno vratili u krilo Katoličke crkve. Znam mnogo takvih primjera. Oni samo ukazuju na neke od stvari koje se događaju u našem vremenu, i nije prihvatljivo ne skretati pozornost na te stvari, ne ukazivati na njih. Posebno je u ovom trenutku od najveće hitnosti, da naši antropozofski prijatelji budu svjesni takvih stvari, čak i ako možda samo vrlo mali broj njih može nekako potaknuti istinski potrebnu ozbiljnost. Jer u sadašnjosti nedostaje upravo te ozbiljnosti, te ozbiljnosti za kojom se toliko žudjelo. Morate postati svjesni da se unutar oblasti antropozofski orijentirane znanosti duha, suočavamo s važnom prekretnicom. Naravno, ovaj duhovni pokret morao je prvo nekako započeti - sutra ću detaljnije objasniti te stvari, danas želim navesti samo nekoliko stvari, a sutra ću dublje proniknuti u neke stvari u ovoj oblasti - prvo se mora prenijeti određeni zbroj duhovnih istina. Sada se suočavamo s nužnošću, apsolutnom nužnošću, da se te duhovne istine provedu u praksi. Ovaj obrat stvari među nama treba shvatiti vrlo ozbiljno. Dokle god je antropozofski pokret bio samo duhovno znanstveni pokret, pokret učenja, širenja ideja, on je bio nešto što nas je nosilo, takoreći, poput duhovne struje u koritu rijeke. Dok su se među njegovim sljedbenicima mogle nametati klike, mnogo trivijalnosti, razigranosti i maglovite mistike, duh uvijek stvara vlastiti put, nadilazeći klike, predrasude i sebičnost. U trenutku kada antropozofski orijentirana znanost duha nastoji intervenirati u socijalni život, postati praktična, kao što to čini već više od godinu dana, to više nije

prihvatljivo, uistinu smo suočeni s novim duševnim zadacima, i te nove duševne zadatke moramo shvatiti ozbiljno. Moramo istinski shvatiti da mentalitet kliče, sa svime što je u naše redove ušlo kao dangubljenje, kao igre, kao lažni misticizam, ne može se nastaviti, jer bi imalo destruktivan učinak. Mora se jednostavno reći: stvari postaju ozbiljne, u suočavanju s onim što trenutno preplavljuje svijet. - I nasuprot tome, često sam govorio: čovjek bi u svoje riječi volio da može staviti nešto sasvim drugo nego što obično stavlja, kako bi izazvao odjek u dušama ljudi za ono što zapravo ima za reći o sadašnjim događajima. Ono što se govori pronalazi tako malo odjeka; oprostite mi što se izražavam tako suhoparno i izravno, ali pronalazi malo odjeka. Stalno se uvijek ističe da se stvari ne mogu odmah razumjeti, da se neko vrijeme želi napredovati i tako dalje. Ali kad se ne bi zavaravali predrasudama, kad se ne bi čak voljelo predrasude, mnogo bi vjerojatnije bilo da će nekoga obuzeti istinski impuls koji leži u duhovno znanstvenom životu o kojem se ovdje govori. Protivnici su toga svakako svjesni i to znaju, i mogu reći: protivnici pokazuju da čovjek zaista ne mora biti genij da bi pronašao učinkovita sredstva.

Prije nego što sam otišao, ovdje sam održao javno predavanje: 'Istina o antropozofiji i njena obrana od neistine'. Na tom predavanju sam rekao, naravno samo kao govornu figuru, da napade koje je objavio takozvani 'Spectator' ne mogu pripisati obrazovanoj osobi, jer obrazovana osoba ne bi mogla izraziti takve stvari kakve su tamo predstavljene; niti sam mogao pretpostaviti da ih je izrekao itko s bilo kakvim obrazovanjem, srednjoškolskom ili akademskom pozadinom, jer su njegov stil i ponašanje upućivali na potpuno neobrazovanu osobu. - To je, kao što sam rekao, bila samo govorna figura, pa me iznenadila naslovnica eseja sada sakupljenih u brošuru. Brošura se zove 'Tajna hrama Dornach. Prvi dio', a druga tek dolazi: 'Povijesne bilješke o teozofiji i njenim ograncima', autora Max Kullyja, župnika iz Arlesheima. Dakle čini se, osim ako Arlesheim nema pastora koji nije pohađao srednju školu ili teologiju, čini se da je osoba koja je napisala ove stvari bila obrazovana osoba.

Pa - bit će još toga - obećan je drugi dio ove brošure koji je već započet: o tim će stvarima izvijestiti vrlo detaljno. Kaže se da će ponuditi pojašnjenje Steinerove metode, okultnih škola i doktrina. Steiner kako ga ocjenjuju bivši teolozi. Steiner kao financijer i u svojoj najnovijoj ulozi sociologa. - Dakle, vidite, ima još mnogo toga što dolazi!

Uostalom, ima nekih zanimljivih stvari u ovoj maloj knjižici koja mi je danas uručena, a sadrži hrpu napada u zadnje vrijeme. Vidite, lijep je to paketić! Samo sam preletio kroz materijal, ali uostalom, način na koji ovaj 'obrazovani čovjek' piše je zanimljiv. Ne moram vas podsjećati na ono što sam ovdje rekao o poznavanju Akaša zapisa od strane ovog čovjeka. Pisao je o tome, kao da se radi o knjizi koju imate u svojoj knjižnici, i iz koje ste

prepisivali. Sada, u dodatku svom članku kaže: "Na svom predavanju" - predavanju na temu "Istina o antropozofiji....." - "Steiner se također osvrnuo na Akaša zapise. Poricao je i ismijavao ono što je Spektator u 'Katholischen Sonntagsblatt' izvijestio o toj temi".

Dakle, ovaj 'obrazovani čovjek' je naučio nešto o Akaša zapisima iz predavanja koja su mu predana u Stuttgartu i Düsseldorfu te iz objašnjenja Očenaša, i, budući da je bilo potrebno reći da 'idiot' nije sposoban razumjeti takvo što, ali budući da vjeruje da nepogrešivost Crkve prirodno djeluje i u njemu, i da ne može pogriješiti, smatra potrebnim reći: poričem vlastite spise, iako se moralo poreći samo ono što kaže pastor iz Arlesheima!

Vidite, stvari odlaze pomalo daleko, u odnosu na ono što je kao dovoljno opisano na predavanju prije nego što sam otišao. Ali ono što slijedi je pomalo upečatljivo; ne za mene, jer neću se ustručavati, čak i ako takve stvari ne bi bile laži, reći ono što smatram potrebnim u duhu današnjeg vremena. Ali molim vas da s pažnjom poslušate sljedeće rečenice: "Od tada smo u ovu točku inicirani od autoritativne strane. Pod Akaša zapisi, teozof shvaća nešto što je navodno prisutno u duhovnom svijetu" i tako dalje. Bilo bi vrlo korisno kada biste ovo malo poslušali, i prije svega, malo otvorili oči za činjenicu da se iz ove perspektive može reći: "Od tada" - dakle, od 5. lipnja 1920. - "u ovu smo točku upućeni od autoritativne strane". To znači, ako nije laž, ovom je pastoru netko tko ovdje prisustvuje predavanjima rekao, što bi prema ciklusima trebalo razumjeti pod Akaša zapisom. Želio bih vam skrenuti pozornost na ovu činjenicu, kao što sam rekao, ako nije laž; jer je moguće da među nama postoje ljudi, koji bi jednostavno nemarno pročitati takvu rečenicu. Svakakve stvari se događaju. U paketu, naprimjer, nalazim i lijep članak, koji je napisao protestantski klerik. Cijela stvar sada iz katoličkog tabora prelazi u protestantski tabor, i već imamo posla s nastavkom članka u 'Evangelischen Schulblatt', koji, usput rečeno, ima neke vrlo čudne osobitosti. Taj 'Schweizerisches Evangelisches Schulblatt', glasilo Udruge protestantskih škola Švicarske, tjedne novine za kršćanski odgoj u domovima i školama, najavio je 'pamflete' u svom 'Büchertisch', uključujući i 'Borbu za novu umjetnost' isusovca oca Kreitmaiera! To je samo usputna napomena. Ali vidite, ljudi su na čudan način zajedno!

Ali želio bih vam pročitati malo kritike sadržane u ovom 'Evangelischen Schulblatt'. Govori o svakakvim stvarima; ali posebno želim pročitati kritiku koja se odnosi na tročlanost, 'ključne točke', i molim vas da sada obratite malo pažnje:

"Visoko hvaljena urbana kultura, stoga će se presaditi na selo, prema Steinerovom trodijelnom socijalizmu! Farmerova žena konačno mora dobiti satove glazbe i pohađati tečajeve o uređenju svoje sobe. Farmerov sin pripadat će euritmičkom plesnom krugu, gdje će naučiti 'kretati se', ako ikada dođe u profinjeniju obitelj. Njegova sestra plesat će Preludije uz dobro

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

ugodeni klavir, ili, ako nije toliko talentirana, barem popularnu pjesmu 'koju djevojke toliko vole'. Zašto su seoski ljudi tako grubo isključeni iz ovih divnih postignuća? Pa - 'zato što politička država to ne smatra potrebnim'.... Koliko će sretni biti ovi siromašni, zanemareni ljudi jednog dana, kada gradski parfem bude konkurencija užasnim hrpama balege i pilećim izmetom ispred kuća! Kako će ova poezija čistog rublja s ovratnicima i lakiranim cipelama konačno istisnuti seljačku prozu štale! A tu je i ruska čistoća, koja će nam konačno donijeti kupališta kakva se ne mogu naći ni u Njemačkoj, kako je dirljivo pričao siromašni, razočarani ruski ratni zarobljenik.... Prema kakvom raju idemo!! " Dakle, umjesto da farmer sjedi ispred svoje kućice nakon posla, udobno puši lulu ili čak bogohulno igra karte uz čašu piva, zadovoljit će svoju obrazovnu glad Steinerovom frazeologijom s osnovnih i demokratskih ciklusa predavanja. Ali kako se to rimuje s tim kada se odmah navodi da ti poštteni seljani, nakon što ih je 'pravo obrazovanje učinilo kompetentnima', nikada ne bi posebno žudjeli za urbanom kulturom, koja bi im mogla ponuditi samo prednost odnosno nedostatak nehigijenskog života? Da, čak se kaže da bi se središta sa socijalnom eksplozijom depopulirali, donošenjem urbane kulture na selo. Ova kultura, koja je baš bila najviše hvaljena, istovremeno bi trebala odvratiti seljane od želje da postanu stanovnici grada. To je kontradikcija, a cijela pretpostavka je toliko slabo utemeljena da bi je i beba mogla srušiti.

"Stoga smo zbunjeni i pitamo se što Steiner zapravo želi. Iznad svega, moramo naučiti čitati Steinera. Možda ćemo tada krenuti u pravom smjeru. U tim tvornicama s obrazovnim zadrugama, specijaliziranim knjižnicama, kupalištima, tečajevima uređenja doma i tako dalje, fond - koji naravno financira vlasnik tvornice - nije zaboravljen, ovaj fond ne samo da plaća sve to, već - obratite pozornost! - 'istovremeno, zahvaljujući dovoljnim resursima, ima priliku privući najbolje predstavnike duhovnog života na predavanja'. To je vjerojatno srž stvari (nešto se može dobiti), i nije potrebno ni dodati frazu: 'to pomaže objema stranama'. Gospodin Steiner sasvim ispravno sumnja da te zadruge tvorničkih radnika mobiliziraju sredstva koja bi on toliko želio 'zaraditi'. On to naziva klasično 'omogućivanje da sredstva potrebna za daljnji razvoj idu znanosti'. Te su namjere toliko prozirne, a sve je toliko nespretno ako samo malo gurnemo nos između redaka."

"Trebamo li doista pružiti ruku bezobrazno rastućim tendencijama prema izjednačavanju (to uključuje, prije svega, isključivanje svake vjerske nastave iz škola), razmazujući obrazovnu kašu čak i na selo i po tvornicama. Cjelokupan život trebao bi nas naučiti, da je čista besmislica, pokušavati dovesti sve ljude na istu razinu obrazovanja. Generacija za generacijom ne uspijeva zbog tog neprirodnog problema, ali nitko ne želi učiti iz toga, čak ni u najočitijoj oblasti: prirodi! Trebamo samo pogledati životinjski ili čak biljni svijet da bismo posvuda prepoznali ogromne razlike među njegovim stvorenjima. Ljudska rasa nikada neće biti iznimka; cijela prošlost nas uči

da mala manjina stoji nasuprot velikom mnoštvu, da se uvijek ističe samo nekoliko talentiranih pojedinaca. Ne bi li malo osjećaja za kvalitetu, za te razlike (posebno po pitanjima rase i nacionalnosti), trebalo pronaći mjesto i u školskom programu? Uskoro bismo otkrili gdje su ljudi bolesni! Sigurno ne na selu."

"Ali dosta! Odavno sam premašio namjeravani opseg svog odgovora. Lako bi se mogao udvostručiti ili utrostručiti kada bih ispitao cijeli kompleks onoga što je svijetu strano i nedostatka osjećaja za stvarnost koji je u članku očit. ([Fusnota:] Ako želim, mogu pružiti iscrpne informacije o tome u budućim člancima, i pritom neću propustiti priliku da cijelu Steinerovu stvar stavim u svjetlo koje zaslužuje!) Ali ipak mogu pitati jedno: odakle pastoru Ernstu smjela tvrdnja da 'u embrionalnom obliku težimo onome što Steiner želi na većoj skali'?"

Pa, pročitao sam to i zapitao se odakle zapravo dolazi ono što se tamo opovrgava, kao tendencija da se 'urbana kultura donese na selo, gnojivu i pilećem izmetu' i tako dalje, zapitao sam se: pa, gdje je to u 'osnovnim točkama' ili u našoj literaturi o tročlanstvu, ako se ovdje napada? - Konačno sam shvatio, da sam dobio ne samo dva broja ovih 'lijepih' novina, već i treći. Ovi 'lijepi' napadi pod naslovom 'Lažni prorok' - koje sam pročitao naglas - nalaze se u brojevima 26 i 27, a u broju 23 nalazi se članak: 'Odnos između škole i države, prema dr. Steineru', i ovaj članak sadrži sve stvari kao odljeve, kao što je potrebno u duhu tročlanstva, koje su dalje razrađene i napadnute u brojevima 26 i 27. Ovaj članak napisao je pastor Ernst u Salezu i izuzetno je dobronamjeran, ali napisan je na način da se od tročlanstva očekuje da 'prenese urbanu kulturu na selo' i tako dalje. Dakle, vidite, čovjek ne samo da strada kada ga pastori napadaju, već još više kada ga pastori brane! Nema potrebe biti tako sretan ako netko ima pristaše na ovoj strani, jer pristaše u biti više pogoršavaju stvari od protivnika.

Pa, neki od naših prijatelja mogli bi i iz ovoga nešto naučiti; jer kada se ovakve stvari dogode, uvijek se sjetim koliko sam često čuo: bio sam u crkvi ovdje ili ondje, i netko je propovijedao u potpunosti antropozofski ili teozofski. Često sam isticao kako ne treba nasjedati na takve stvari i kako stvari zapravo stoje. Ali danas sam vas barem mogao iznenaditi zanimljivom činjenicom, da sada imamo takve sljedbenike, koji zatim izazivaju opovrgavanja koja više uopće ne razumijemo!

Sutra ćemo nastaviti raspravu, na nešto ozbiljniji način, o notama koje smo danas udarili.

XI. JEDANAESTO PREDAVANJE

Dornach, 4. srpnja 1920.

Nažalost, jučerašnja rasprava morala je završiti na ne baš ugodan način, ali takve se stvari, s vremena na vrijeme, moraju istaknuti u našim krugovima. Ali ono što sam jučer na kraju imao reći, protiv svoje volje, zapravo se uklapa u niz naših razmišljanja, jer se sva ta razmišljanja u biti svode na pokazivanje koliko je našoj kulturi potreban duhovno znanstveni utjecaj. Prekjučer sam vam pokušao pokazati pozadinu nečega, poput razmišljanja Oswalda Spenglera, o propadanju zapadne kulture. Jučer sam vam pokušao pokazati kako sjene starijih kultura dopiru u naše vrijeme, kako se te sjene starijih kultura, iz težnji koje su za njih razumljive, okreću protiv svega što mora proizaći iz znanosti duha na koju se ovdje referira. Sada bih, u naša današnja razmišljanja, želio uključiti neke temeljne točke kako bismo, u određenom smislu, mogli još preciznije i dublje pratiti sadašnji kulturni razvoj, tijekom sljedećih predavanja.

Često sam naglašavao, kako pravi učinak duhovno znanstvenog produbljivanja ne bi trebao ležati samo u činjenici, da određene istine koje je utvrdila znanost duha, naša duša apsorbira, da ih ta duša čuva kao sadržaj, kao sadržaj koji se tiče svih životnih konteksta za koje smo mi kao ljudska bića zainteresirani. Ali to nije jedini učinak koji bi znanost duha, na kakvu se ovdje misli, trebala imati na ljude u naše vrijeme. Ono što znanost duha, prije svega, treba donijeti suvremenom čovječanstvu, jest da cijeli njegov način predodžbi, konfiguracija mišljenja, osjećaja i volje, kroz ovo duhovno znanstveno produbljivanje, prođe kroz onu transformaciju koju upravo zahtijevaju potrebe sadašnjice, kako ne bismo ušli samo u propadanje zapadne civilizacije, već kako bismo iz tog propadanja mogli nositi sjeme uspona. Često sam spominjao da vezanost mišljenja i osjećaja za fizički ljudski organizam, kako je shvaća materijalizam, nipošto nije himera. Često sam naglašavao da materijalizam nije samo lažan svjetonazor, već da je materijalizam, u pravom smislu riječi, suvremeni svjetonazor, ili možda još bolje: suvremeni fenomen. Prvo, ne može se jednostavno reći da nije istina, da su ljudska misao, ljudski osjećaji i općenito duševna volja, vezani za fizički organizam, te da to gledište treba zamijeniti drugim gledištem. To ne iscrpljuje punu istinu na ovom području; naprotiv, činjenica je da su, kao rezultat onoga što se pojavilo u zapadnoj civilizaciji tijekom posljednja tri do četiri stoljeća, duševno-duhovni aspekti čovjeka - mišljenje, osjećanje i volja - doista došli u blisku ovisnost o fizičkom organizmu i da u određenom pogledu, čovjek danas izražava ispravno gledište kada kaže: ta ovisnost postoji. - Jer današnji zadatak, nije prevladati teoretski pogled, današnji zadatak je prevladati činjenicu da je ljudska duša postala ovisna o tijelu. Današnji zadatak nije opovrgnuti materijalizam, već je današnji zadatak

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

izvršiti taj rad, taj duhovno-duševni rad, koji ponovno oslobađa ljudsku dušu od okova materijalnog.

To da bi se u toj oblasti moglo jasno vidjeti, da se stvari poput ovih koje sam upravo izrazio ne vide samo kao proturječnosti, kao paradoksalne tvrdnje, za to se dovoljno razumijevanja zapravo može steći jedino iz same znanosti duha. Danas ću odabrati posebno poglavlje iz života modernog vremena, sadašnjosti, kako bih pokazao da ono što nije samo slutnja, već činjenica - ovisnost duhovno-duševnog o fizičkom - utječe na socijalni život. Iz ovoga ćete tada moći vidjeti, da se u naše vrijeme mora prevladati više od pukog teorijskog gledišta.

Možda će ono što sam upravo rekao postati nešto jasnije ako se prisjetim nečega što sam ovdje već spomenuo, ali što u određenom smislu može ilustrirati ono što danas imam reći. Rekao sam vam kako sam, kao nastavnik u Radničkoj školi u Berlinu, bio izbačen spletkama socijaldemokratskih vođa, jer ono što sam tada trebao predavati na raznim područjima nije bio pravi marksizam, a prije svega na području povijesti nije bio materijalistički pogled na povijest. Nisam zagovarao stav da je materijalistička koncepcija povijesti apsolutno pogrešna, već upravo način na koji sam se morao postaviti prema materijalističkoj koncepciji povijesti, stav da je sav etički, sav znanstveni, sav religijski i sav pravni život, u određenom smislu, samo nadogradnja, samo neka vrsta dima, u odnosu na ono što je predstavljalo jedinu stvarnost u materijalnom ekonomskom procesu - upravo način na koji sam se morao postaviti prema toj koncepciji povijesti - to se nije moglo razumjeti. Naravno, to nisu mogli razumjeti oni koji nikada nisu pokušali iznutra prodrijeti u materiju. Radnici koji su slušali moja predavanja postupno su stvar razumjeli; ali upravo kroz to razumijevanje to su otkrili tadašnje vođe. Ono što sam poučavao bilo je sljedeće: rekao sam da oko sredine 15. stoljeća, isprva polako, a zatim sve brže od 16. stoljeća nadalje, zapravo počinje taj proces u povijesti ljudskog razvoja, kroz koji intelektualna, pravna i etička produkcija čovječanstva postaje potpuno ovisna o proizvodnim procesima, o načinu na koji se razvija ekonomski život. Postupno sve intelektualno i pravno postaje ovisno o ekonomskom životu. Stoga, rekao sam, materijalističko shvaćanje povijesti relativno je opravdano za tumačenje posljednja tri do četiri stoljeća ljudske povijesti: ali dolazi se do toga da je nemoguće shvatiti povijest ako se ide dalje od 15. stoljeća, i ranija vremena se pokušava razumjeti u smislu materijalističkog shvaćanja povijesti. I potpuno je pogrešno ako se ova materijalistička koncepcija povijesti promatra kao nešto apsolutno i kaže: u budućnosti će sav etički, sav pravni, sav znanstveni život biti samo neka vrsta dima koji se diže iz ekonomskog života. - Naprotiv, zadatak sadašnjosti je prevladati ono što se razvilo tijekom posljednja tri do četiri stoljeća kao ovisnost intelektualnog života o ekonomskom životu. To znači prevladati, kao činjenicu, ono za što je materijalistička koncepcija povijesti ispravna.

Vidite, ako se istinski postupa duhovno znanstveno, onda se radi o drugačijem načinu razmišljanja, načinu razmišljanja koji prekida s tradicionalnim, u misaonim formama, u cijeloj strukturi svjetonazora. I zaista, antropozofski orijentirana znanost duha, puno se više bavi razvojem ove transformacije, ove metamorfoze u strukturi osjećaja, mišljenja i volje, nego jednostavnim prenošenjem ljudima nekih sadržaja o različitim ljudskim tijelima i slično. Svakako, ti se sadržaji pojavljuju, ti se rezultati pojavljuju pred našim duhovnim okom upravo kroz takvu metamorfozu misaone strukture. Ali bitno je da je drugačiji stav prema svijetu; bitno je da smo sposobni, u određenom pogledu, promijeniti cijelu konstituciju svoje duše. Ako se to prepozna, onda se zapravo shvaća kako su u suvremenom razmišljanju najširih krugova zapadne civilizacije ostaci tradicionalnog mišljenja, osjećanja i htijenja, još uvijek aktivni, jednostavno se nastavljajući od najstarijih vremena do danas. Zapravo je bilo samo nekoliko pojedinaca koji su, rekao bih, iz širokih masa u različitim područjima, razvili osjećaj, slutnju, koliko su truli stari misaoni oblici i misaone strukture. Većinom nisu bili u stanju prodrijeti u znanost duha i stoga se ostali zaglavljani u negativnom.

Izvanredno zanimljiva figura u odnosu na ovu slijepu ulicu je Overbeck, prijatelj Friedrich Nietzschea, koji je radio na Sveučilištu u Baselu u Nietzscheovo vrijeme i koji je, napisao zanimljivu knjigu o sadašnjoj legitimnosti kršćanstva. Jedan je od najzanimljivijih fenomena u oblasti novije literature da kršćanska teologija postavlja pitanje: jesmo li još uvijek kršćani? - To pitanje nije postavio samo materijalistički teolog David Friedrich Strauß, već i Nietzscheov prijatelj Overbeck, koji je radio na Teološkom fakultetu u Baselu. I Overbeck zapravo dolazi do stava: još uvijek postoji kršćanska teologija, ali više ne i kršćanstvo.

Ali posebno moram reći, bila mi je čudna slučajnost da, nakon što sam jučer morao dati razne primjere teološkog razmišljanja, u kojima sam morao pokazati da čovjek ima jednako toliko razloga žaliti se na teologe, kada postanu prijatelji kao i kada postanu neprijatelji. Bilo mi je vrlo značajno da se baš ovih dana, u dodatku 'Basler Nachrichten', posthumno raspravljalo o djelu Overbecka, i da se tamo spominjala rečenica koju je napisao ovaj kršćanski teolog. Kršćanski teolog napisao je rečenicu: teolozi su idioti modernog društva; to je javna tajna ovog modernog društva.

Tako je rekao teolog iz Basela, Overbeck! Nije nužno izlaziti iz okvira, ako želite steći takav sud. Naravno, osim što je bio teolog, Overbeck je bio i mislilac, a biti teolog bila je više njegova sudbina nego volja. Možda je ostati teolog bila i njegova slabost. Ali to danas nije na meni da ispitujem. No ipak je izvanredno da takvu izjavu nije skovao monist, već teolog: teolozi su idioti u modernom društvu, i u modernom društvu je javna tajna da je to tako.

Pa, stvari koje su samo sjene starih svjetonazora, načina života i tako dalje, dopiru u sadašnjost. Biti kršćanin danas zahtijeva novo razumijevanje otajstva Golgote, kao što sam jučer objasnio. Ali da bismo razumjeli današnje socijalne zahtjeve, potrebna je potpuno drugačija struktura misli od one koja je od davnina, dosegla široke mase suvremenog čovječanstva. I želio bih vam danas za to dati primjer. Možete uzeti dva socijalna mislioca toliko različita kao što su, recimo, Marx, idol socijaldemokracije, i Rodbertus, koji je više, rekao bih, podrška onima koji rješenje socijalnog pitanja traže na nacionalnoj razini. U određenom pogledu, i Rodbertus i Marx su socijalisti; ali su zapravo antopodi. Ali slažu se u jednoj važnoj točki. Slažu se u određenom razumijevanju temeljnog pitanja, koje danas postavlja svatko tko se u osnovi bavi socijalnim pitanjem. To je pitanje: što zapravo proizvodi ekonomska dobra? Što proizvodi ekonomska dobra koja cirkuliraju u ekonomskom životu, dobra koja služe ekonomskoj potrošnji? - I Marx i Rodbertus odgovorili su na ovo pitanje rekavši: samo fizički rad proizvodi ekonomska dobra. - Stoga se sve što je produktivno u fizičkom životu može pratiti do fizičkog rada. Drugim riječima: ako se želi govoriti o tome gdje se nalazi rad koji proizvodi bilo koji koherentan niz ekonomskih dobara, mora se početi, naprimjer, sa željeznicom, s prvim postavljanjem temelja, a ne s radom inženjera, ne s radom onih koji, iz nekog životnog konteksta, generiraju ideju da bi željeznica trebala biti izgrađena u ovoj ili onoj regiji. Karl Marx, naprimjer, kaže: rad, samo fizički rad, proizvodi ekonomska dobra. Ako, kaže on, netko zaposli knjigovođu u nekoj zajednici u Indiji, rad tog knjigovođe nije zapravo nešto što proizvodi ekonomska dobra. Iako je rad tog knjigovođe nužan, on ne proizvodi ekonomska dobra. Ekonomska dobra proizvode se isključivo fizičkim radom onih koji su izravno fizički angažirani u proizvodnji dobara. Sve ostalo se isključuje iz nabiranja kao proizvodni elementi ekonomskih dobara. Kako se, kaže Marx, plaća indijski knjigovođa? Iz odbitka koji se izvrši. Prvo treba odbiti, ono što bi svi ostali koji obavljaju fizički rad zapravo trebali zaraditi, i onda mu to dati, jer je on nužan. Ne možete proizvoditi bez njega, ali on ne proizvodi dobra. Dakle, od onih koji proizvode dobra, mora se uzeti ono što se njima može dati. I slijedeći tu ideju, Karl Marx konačno zaključuje, da se sav intelektualni rad, sva intelektualna proizvodnja, ne oduzima od ekonomskih dobara tako da učestvuje u proizvodnji tih ekonomskih dobara, već se oduzima onima koji zapravo ekonomski proizvode.

I antipod Karla Marxa, Rodbertus, dolazi do potpuno istog stava. Postoji mnogo načina na koji nastaju upravo takvi stavovi, iz načina razmišljanja koji se pojavio tijekom posljednja tri ili četiri stoljeća kao sjena starih načina razmišljanja. Jer se primjećuje kako nastaju takvi stavovi kada se promatra priroda rada, odnos između rada i proizvodnje ekonomskih dobara, kako ga vide takvi teoretičari, a stavovi tih teoretičara su, u prvom redu, danas proželi cijeli proletarijat. Ono što postoji kao pogled na život u cijelom

proletarijatu, izravna je posljedica takvih ideja, od kojih ću vam sada dati nekoliko primjera. Ljudi, poput Karl Marxa, pitaju: za što radnik zapravo prima svoju plaću? - Na ovo pitanje odgovaraju rekavši da radnik prima svoju plaću za rad koji ulaže, da je stoga plaćen za rad koji ulaže, i kažu: mora biti plaćen, jer pri proizvodnji dobara radnik se odriče vlastite radne moći. - Često sam ovo gledište opisivao kao gledište suvremenog proletarijata: radnik se odriče svoje radne snage, njegova radna snaga se troši; mora biti zamijenjena. Dakle, daje mu se plaća, a time i ekonomska dobra, jer je monetarna plaća jedina zamjena za to; daje mu se plaća u zamjenu za fizičku radnu snagu utrošenu u proizvodnji. - Ova se ideja stalno ponavlja; nalazimo je u najrazličitijim varijacijama.

Kakav se stav zapravo krije u osnovi ovoga? Temeljni stav najbolje se prepoznaje promatranjem fraze koju su Karl Marx i njegovi sljedbenici stalno koristili. Koristili su frazu: rad ulazi u proizvod. - U određenom smislu - nakon što je proizvod proizveden - rad je ušao u proizvod. Dakle, radna snaga, odnosno njezin rezultat, također je ušao u ekonomsko dobro, u ekonomski proizvod. Kaže se: intelektualna snaga ne može se kondenzirati u proizvod, samo fizička snaga može se kondenzirati u proizvod. - Dakle, postoji ideja da radna snaga nekako od čovjeka prelazi u proizvod; zatim je tu vani, kondenzirana u proizvodu; zatim se jede i onda je opet zamijenjena.

Takva predodžba duboko je ukorijenjena u ljudskim umovima, proizlazeći iz određenih materijalističkih korijena modernog doba, a ako se netko bori protiv takvog gledišta, izgleda kao da je sklon paradoksima, jer su te stvari postupno postale nešto što se danas ljudima čini sasvim prirodnim. A u Rusiji se upravo sada stvara socijalizam isključivo pod utjecajem takvih gledišta, koja su izrasla iz podloge materijalizma.

Sada je zaista tako i izuzetno je teško priznati, ali je tako - da ponekad stavovi postanu popularni, kao da se posvuda promiče nešto samo po sebi razumljivo, a zapravo nemaju nikakvu osnovu. Ovaj stav, kao da je rad ušao u proizvod, zapravo nemanikakvu osnovu, jer se ne može doista reći da se ono što je utrošeno tijekom rada zamjenjuje hranom. Samo se treba ozbiljno zapitati, mora li netko tko uopće ne radi i jesti, ako želi živjeti. Nadoknada izgubljene energije, što je ovdje bitno, zaista ne može ovisiti o tome je li ta energija ušla u rad; jer i ako ne ide u rad, mora se nadoknaditi. Ovdje mora postojati temeljna pogreška u mišljenju, temeljna pogreška u mišljenju koja je jednostavno postala popularna, koju je postalo popularno činiti. Nitko nikada ne bi vjerovao koliko smo duboko danas zaglavljani u navikama pogrešnog razmišljanja. Dušu moramo probuditi, i uvjeriti je u te navike pogrešnog razmišljanja. Suočena s tim navikama pogrešnog razmišljanja, nije prihvatljivo da duša nastavi spavati.

Ovu misao sam već izrazio u drugačijem obliku. Netko tko nema potrebu, ili tko, bolje rečeno, nije stavljen u takvu situaciju svojim životnim

okolnostima, da cijepa drva ili obavlja sličan fizički rad, ponekad će svoju snagu uložiti, recimo, u sportu. Tu također primjenjuje svoju snagu. I lako ćete priznati da se pod određenim okolnostima, ista količina snage može koristiti za cijepanje drva kao i za sport. Čovjek se može jednako umoriti od vježbanja kao i od cijepanja drva. Može se jednako dobro spavati nakon vježbanja kao i nakon cijepanja drva. Ista količina rada može se i u jednom i u drugom slučaju obaviti, čisto formalno. Dakle, ne može se raditi o tome koliko se rada obavlja i koliko energije ulaže u to obavljanje rada; nego je očito da se radi o nečem sasvim drugom, načinu na koji je rad smješten unutar cijelog socijalnog procesa. Radi se o tome da se nauči zanemariti ono što čovjek proživljava u radu, u proizvodnji dobara. Najviše bi se moglo raditi o tome da marljiva osoba treba malo više hrane nego lijena osoba, iako se to ne slaže sasvim s načinom života nekih ljudi. No, u svakom slučaju, ovo čudno gledište, kao da ekonomsko razmišljanje zahtijeva da se razmotri kako se utrošeni ljudski rad mora zamijeniti onim što se prima kao plaća, potpuno je bez osnove. O tome se jednostavno ne može razmišljati na ovaj način ako se želi postići bilo koji cilj.

Htio sam na ovo skrenuti pozornost iz drugačije perspektive, istaknuti kako cijelim našim životom dominiraju pogrešne predodžbe, navike mišljenja koje su možda bile opravdane u ranijim vremenima, ali koje danas više nemaju takvo opravdanje.

Još jedna linija razmišljanja koja se često ponavlja među promatračima ekonomskog života koji su više ili manje ovisni o Karl Marxu je sljedeća, kažu: ako se obavlja fizički rad i tijekom obavljanja tog fizičkog rada stvara se ekonomsko dobro, tada se taj rad troši. Ako se dobro treba ponovno proizvesti, mora se ponovno proizvesti istim radom. Ako netko promisli ideju, onda je ta ideja tu. Ona ostaje tu, i ne troši se. I možda se bezbrojni radni procesi mogu provesti prema toj predodžbi. - Dakle: tjelesni rad utrošen na proizvodnju robe troši se u proizvodu, intelektualni rad se ne troši u proizvodu, umjesto toga on ostaje u proizvodu - kada se izrazi takva ideja, to se čini užasno uvjerljivim. Ali onda se postavlja pitanje: može li se takva ideja plodonosno primijeniti na razmišljanje o nacionalnoj ekonomiji? Problem je uvijek u tome što oni koji slijede takvu ideju nisu u stanju pratiti cijeli proces kroz koji takva ideja prolazi dok ne postane stvarnost. Moglo bi se i pitati, postoji li ikada jedan slučaj u kojem izumitelj stvori ideju, i, bez daljnjeg intelektualnog rada, da se ta ideja može ostvariti bezbroj puta? - To nije slučaj. Umjesto toga mora se pitati sljedeće; mora se pitati: koja je stvarna veza između onoga što proizvede osoba intelekta, i onoga što predstavlja vanjska dobra, naprimjer, ekonomska dobra? - Samo pogledajte proizvodnju ekonomskih dobara. Možete li zamisliti da se ekonomska dobra proizvode, bez intelektualne sile usmjeravanja, bez intelektualnog vodstva? Zapravo možete dokazati da je intelektualno vodstvo, vidljivo sve do suštine materijalnog rada, u proizvodnji materijalnih dobara. Samo se dovoljno

daleko morate vratiti u prošlost. Često sam davao primjer: razmotrimo tunel Gotthard ili Sueski kanal ili nešto drugo; takve se stvari ne mogu provesti bez diferencijalnog ili integralnog računa. Sav tjelesni rad je beskoristan, ako u osnovi ne leže ove stvari. Ali te stvari, diferencijalni i integralni račun, nekoć su te stvari razvijene u usamljenom misaonom radu Leibniza ili - ne moramo se danas upuštati u spor oko nacionalnog prioriteta - u usamljenom proučavanju Newtona, ali u svakom slučaju, te su se ideje pojavile kod mislioca, u intelektualnoj produkciji. U osnovi u svemu što je prisutno u tunelu Gotthard, Sueskom kanalu, i sličnim djelima, koji pak leže u osnovi proizvodnje ekonomskih dobara, u svemu tome imamo rezultate onoga što je nekoć bila duhovna klica. I ništa od onoga što čini fizički rad ne bi moglo biti tamo, da duhovna klica nije bila tamo. Pogledajte bilo što, što se proizvodi, i uvijek ćete si morati reći: ne možete ni započeti tjelesni rad ako mu nije prethodio intelektualni rad; a ako on i počne, a intelektualni rad prestane, ne bi daleko stigao. Doista, jednako rigorozno kao što su Karl Marx i Rodbertus namjeravali dokazati da ekonomska dobra nastaju samo iz tjelesnog rada, moglo bi se dokazati da samo intelektualni rad proizvodi ekonomska dobra, da je tjelesni rad općenito, u potpunosti rezultat intelektualnog rada. Te su stvari potpuno relativne u odnosu jedne prema drugoj. I ista strogost argumentacije koju marksisti mogu prikupiti za liniju misli da samo tjelesni rad proizvodi ekonomska dobra, ista strogost argumentacije mogla bi se pronaći u liniji misli da samo intelektualna moć proizvodi ekonomska dobra.

Što iz ovoga slijedi? Izričito kažem: ista strogost argumentacije može se primijeniti u jednom slučaju kao i u drugom; to jest, u ovom ili onom slučaju moglo bi se dogoditi sljedeće. Karl Marx zagovarao je jednu stvar. Mogao bi se pojaviti netko drugi tko bi jednako rigorozno dokazao da samo intelektualni rad proizvodi ekonomska dobra. Samo zbog materijalističkih uvjeta modernog doba, nije se pojavio Marx za duhovne uvjete, kao što se pojavio Marx za materijalne uvjete. Ali obojica, da su se pojavili, mogli bi steći sljedbenike. Izjave obojice mogle bi ukazivati na isto rigorozno razmišljanje koje danas nalazite kada ljudi, uvijek u dobroj vjeri, raspravljaju o ovom ili onom pitanju reforme na modernim okupljanjima. Obično se sve dokazuje vrlo rigorozno, jer su ljudi danas vrlo pametni. Ili kada ljudi za govornicom dokazuju ovo ili ono, sve se dokazuje rigorozno. Ali jednako se rigorozno može dokazati i suprotno. Ljudi ne žele vjerovati da logički dokaz nije nešto što može nositi život, ili ono što se može izvesti samo iz logičkog dokaza, da to mora biti popraćeno osjećajem stvarnosti, povezano sa stvarnošću. Život se može podržati samo iz života, a ne iz intelektualno orijentiranih dokaza. Samo zbog činjenice da su ljudski instinkti bili materijalistički orijentirani tijekom posljednja tri do četiri stoljeća, metoda dokazivanja s materijalističke strane, postala je toliko rigorozna kao što je u marksizmu. U pravilu se ne može nositi s opovrgavanjem, jer dokaz nije

dokazivanje nečega, već prihvaćanje dokaza od strane druge osobe. Prihvaćanje dokaza, međutim, ne temelji se na logici dokaza, već - kakvi su ljudi kada ne uranjaju u znanost duha - se temelji na određenim instinktima, na navikama, a posebno na navikama mišljenja. I stoga se mora reći: život nam je danas zbunjujući, jer se duše ne žele probuditi iz spavanja suočene s impulsima stvarnosti, jer, prije svega, duše ne žele prodrijeti toliko da same sebi kažu: važno je pronaći pravu perspektivu, a ne gledati svijet iz bilo koje perspektive.

Danas se radi o stjecanju perspektive koja više ne stvara predrasude u smislu da se jednostrano razmišljanje smatra ispravnim, već one koja omogućuje promatranje života na tako univerzalan način da se istinski može odvagnuti težina razloga jedne strane, kao i težina suprotnih. Danas moramo razumjeti koliko osnova imaju argumenti s jedne strane, s materijalističke strane, a koliko osnova imaju s duhovne strane. To znači da nikada nije bilo potrebnije nego danas da ljudi ne budu fanatici. Ali fanatizam, koji je danas praktički suvremena pojava, može se prevladati samo ako ljudi u sebi otvore izvor koji ih vodi do istinskog uvida u duhovne veze svijeta. Zato je oplodnja naše zapadne civilizacije nalazima znanosti duha, toliko eminentna nužnost. Dakle, u strogom argumentiranju, ako se želi - uvijek to treba željeti - može se reći da se intelektualni rad zgrušava u proizvod. Može se reći da se i tjelesni rad zgrušava u proizvod. Ali s čime se zapravo bavimo? U stvarnosti se bavimo činjenicom da određene procese u vanjskom svijetu ljudi izvode na određeni način. Pretpostavimo da uberem jabuku sa stabla. To je također nešto što ima određenu važnost, kao dodatak zbroju ekonomskih odnosa. Moramo vidjeti koji elementi čine stvarnost. Kada uberem jabuku s drveta, uzrokuje promjenu u vanjskom svijetu, metamorfozu: prvo, jabuka je na drvetu, a zatim je možda u mojoj košari. Ovu promjenu sam ja izazvao. Svakako, u meni se odvijao proces tijekom kojeg se trošila tjelesna snaga, koja se potom nadomjestila. Ali da sam napravio par koraka šetajući, u isto vrijeme kada sam ubrao jabuku, potrošio bih istu količinu energije. Ne radi se o tome što se događa u meni, a u ekonomskom kontekstu, ne može se raditi ni o čemu što se odnosi na ljudski organizam. Ne može se raditi o postavljanju pitanja: što čovjek dobiva jer mora nadoknaditi svoju potrošenu tjelesnu snagu? - već se može raditi samo o: koje unutarnje značenje se veže za tu metamorfozu koja se u biti u potpunosti odvija izvan čovjeka, koju on samo usmjerava, koju samo vodi, tu metamorfozu koja uzrokuje da jabuka prvo bude na vrhu stabla, a zatim u mojoj košari? Zamislite na trenutak, da crtate ili slikate cijeli proces. Slikate stablo i čovjeka pored njega. Sada slikate osobu koja pruža ruku, postavlja ljestve i pruža ruku, bere jabuku, a zatim slikate kako je stavlja u košaru. Sada, recimo, zabavite se: potpuno brišete osobu, brišete sve što je na vašoj slici bila osoba, i smatrate da se to objektivno događa izvan osobe: jabuka je na vrhu, kreće se dolje, nalazi se unutar košare; osobu ste potpuno eliminirali. Ali ste striktno promatrali

proces koji je u životu ekonomski relevantan. To ostaje tu, i to je ono o čemu se radi kada je u pitanju ekonomsko razmatranje. I čisto ekonomsko razmatranje svaki put se postavlja na pogrešne temelje, kada se u razmatranje uključi potrošnja životne energije ili tjelesne snage i slično, kao što to čini Lassalle, kao što to čini Marx i kao što to čine gotovo svi drugi akademski ekonomisti.

Dakle, važno je, da kada su u pitanju ekonomski odnosi, da možemo eliminirati ljudska bića. Tada ta ljudska bića koja su eliminirana moramo biti u stanju promatrati izolirano. To nas dovodi do drugačijih odnosa, do odnosa koji stoje na drugačijim temeljima. Govoreći: da, ljudi moraju raditi, inače jabuke s drveća neće padati u košare! - govoreći to, shvaćamo: sada čovjeka ne možemo izbrisati! Ali prije svega, ne možemo izbrisati njegovu dušu ako želi ostati čovjekom. Ako želi ostati čovjekom, nagon za radom mora biti u njemu. Ne može ostati čovjekom ako se izmisli uređaj kojim ga se polako, nekim tehničkim postupkom, tjera do ljestava, gdje mu se podiže ruka, savijaju prsti i tako dalje, ili ako se uvede obvezni rad po nalogu vlade; oboje se u biti svodi na istu stvar. Poanta je u tome da impuls mora ležati u čovjeku. Neće ležati unutar čovjeka, ukoliko nije zapaljen kroz odnos, kroz interakciju između ljudi.

Vidite, kada prijeđete na motivaciju za rad, dolazite do potpuno drugačijeg područja od ekonomskog. Kada je riječ o motivaciji za rad, ne možete zanemariti čovjeka, ali ne možete zanemariti ni najdublje biće čovjeka. Ako realistično proučite ovu stvar, otkrit ćete: jedna stvar koju sam spomenuo, ekonomski proces, toliko se radikalno razlikuje od onoga što zapravo vodi radu, što je impuls za rad, da ta razlika mora biti ukorijenjena u samoj socijalnoj stvarnosti.

Sada, postoje mnoge vrste razmišljanja o tome kako doći do trostruke podjele socijalnog organizma. Ali treba slijediti mnogo puteva mišljenja, jer ljudima danas treba snažan poticaj; toliko su misaono pospani! Iznad svega, otkrit ćete da je ova šikara ideja, koja nastoji spojiti sve što je ekonomsko, pravno, političko i duhovno, u potpunosti proizašla iz materijalizma, koji, međutim, istovremeno, dok se pojavljuje kao svjetonazor, također veže dušu za tjelesne procese, čineći time tu dušu pasivnom, ubijajući je u njezinoj aktivnosti. Nismo postali samo materijalistički, teoretski materijalistički, postali smo materijalni. Čovjek se stoga iz katastrofe u kojoj se danas nalazi, ne može izvući samo promjenom načina mišljenja, već se može izvući samo poticajem svoje volje. Jer volja je ono što je, kao prvi duševni element, neovisno o fizičkom, i ne može u potpunosti, ako se uopće primjenjuje, biti svojstvo tjelesnog. Jer u svakom trenutku u kojem činim bilo što izvanjsko, dobivam neposredan, opipljiv dokaz da je volja neovisna o materijalnim aspektima tijela. Jer volja je aktivna u berbi jabuke s drveta i stavljanju u

košaru. Ono što osoba jede mogu isključiti iz čisto ekonomskog procesa; volju čovjeka ne mogu isključiti.

Ovim sam danas jednostavno htio ponuditi tijek misli kroz koji možete otkriti duboko opravdanje ovih ideja o tročlanstvu. Prvo sam pokazao koliko se impuls za rad, potpuno razlikuje od svega što je uključeno u ekonomski život. Znae, naravno, da se u trostrukom organizmu pretpostavlja da leži u oblasti države i prava. Ali ako slijedite tokove misli koji se danas potiču u drugim smjerovima, naprimjer, koliko su zbunjujuće ideje u pogledu udjela fizičkog i intelektualnog rada u proizvodnji proizvoda - ako razmišljate onako kako su ljudi naučili razmišljati tijekom posljednja tri do četiri stoljeća - tada ćete također vidjeti, kako ova zbrka misli koja je nastala također ima zbunjujući učinak kada se pokuša odvojiti čisto intelektualni život od pravnog i ekonomskog života. Jer ne postoji nužnost djelovanja, ako se smatra da čovjek troši fizičku snagu na rad, koju mora nadomjestiti plaća. Već smo vidjeli da takva nužnost djelovanja ne postoji. Kako se dolazi do takvog načina razmišljanja? Kako se uopće dolazi do te ideje? Do nje se dolazi iz podloge materijalizma. Čovjek svoje mišljenje ne može odvojiti od materije. Ne može se pronaći nešto što proizlazi iz čovjeka i neovisno je o njegovom tijelu. Dakle, ideje su okovane za tijelo. Ekonomija je materijalistički okovana za tijelo. Budući da ne može vidjeti čisto duhovne veze u vanjskom svijetu u ekonomskom životu, preusmjerena je na čisto materijalni proces potrošnje i zamjene tjelesne energije: davanje energije, apsorpcija energije, davanje energije, apsorpcija energije, i tako dalje! Čovjek se želi u potpunosti kretati u materijalnom carstvu i stoga ne može smisliti ništa drugo osim, takoreći, integracije čovjeka u ekonomski organizam kao stroja.

Već danas je slučaj, da u katastrofu nismo gurnuti zbog naših institucija, već zbog najdubljih misli, osjećaja i impulsa volje ljudi, i apsolutno je nužno napustiti predrasudu da se socijalni uspon može nekako postići pukim institucijama. Hitno je potrebno prepoznati da se socijalni uspon može dogoditi samo kroz transformaciju načina mišljenja i osjećanja ljudi, kroz iskorjenjivanje starih navika mišljenja koje prijete da nas sve dublje vode u propast. Moramo se naviknuti da s određenim dubokim zanimanjem pratimo ono što živi u mislima suvremenog čovječanstva. Čovjek će jednog dana otkriti da je beskorisno nastavljati te misli u bilo kojem smjeru, već da se jednostavno radi o tome da se ti smjerovi mišljenja napuste u najvažnijem području danas i usvoje novi. Ali oni mogu proizaći samo iz najdubljih temelja same ljudske prirode. I ući u kulturu čovječanstva mogu samo ako ljudska bića istinski razmotre i apsorbiraju izvorne, elementarne impulse. Ali takvi impulsi, mogu ležati samo unutar one znanosti o duhovnom koja je antropozofski orijentirana. Trebamo novo znanje čovječanstva, jer je staro znanje dovelo do pogreške, čak i u području poput onog koje sam danas okarakterizirao. Staro gledanje je već toliko napredovalo, čak i u praktičnom

smislu, da ljude promatra kao strojeve, i ne uspijeva prepoznati apsurdnost ideje, to da je ekonomska kategorija trošiti ljudsku tjelesnu snagu i zamijeniti je plaćom kao ekvivalentom. Sve se to temelji na činjenici da se unutar današnjeg načina razmišljanja, uopće ne može upoznati čovjeka, i da treba steći znanje o čovjeku u najdubljem smislu te riječi. Ali to će biti moguće samo ako naš cjelokupni način razmišljanja postane antropozofski orijentiran.

XII. DVANAESTO PREDAVANJE

Bern, 9. srpnja 1920.

Danas bih ponovno želio govoriti o nečemu o čemu se ovdje često govorilo, ali što se može razumjeti samo ako se o tome često razmišlja i iz različitih perspektiva. Svatko tko svjesno živi duhovni, a u konačnici i materijalni život današnjice, i tko je istinski iznutra i duhovno uronio u ono što ovdje nazivamo antropozofski orijentiranom znanošću duha, mora, u svijetlu događaja, biti opterećen ozbiljnom brigom za kulturu. Ta ozbiljna briga za kulturu može se opisati otprilike na sljedeći način: prepoznaje se nužnost da se ono što nazivamo znanošću inicijacije, znanošću duha, u koju se u konačnici može proniknuti samo metodom inicijacije, da se ta znanost, ako je moguće, mora proširiti na sve misleće ljude, barem u svojim glavnim aspektima, ako ne želimo dalje propadati. Ljudi to jednostavno trebaju upiti u svoj život osjećaja i dopustiti da ih se kroz ovu inicijacijsku znanost potakne na međusobni odnos, na djelovanje među sobom. S druge strane, velika većina ljudi - trebamo pogledati samo nekolicinu pristalica znanosti duha - to jest, velika većina čovječanstva, osjeća tako da odbacuje ovu inicijacijsku mudrost, da bi trebali nastaviti živjeti na isti način na koji su živjeli do sada, bez ikakvog utjecaja onoga što im ova inicijacijska mudrost može donijeti. Stoga bi se moglo reći da, s jedne strane, postoji najhitnija potreba za otkrivenjem duhovnih svjetova, a s druge strane, radikalno odbacivanje ovog znanja.

Ne treba se zavaravati da je način na koji su ljudi bili potaknuti tradicionalnim vjerovanjima da razmišljaju o duhovnom, uvelike kriv za ovo radikalno odbacivanje mudrosti duhovnih svjetova danas. Mora nam biti jasno da, prije svega, tradicionalna vjerovanja žele upoznati ljude samo s jednim aspektom, recimo, vječnog u čovjeku, aspektom koji leži iza smrti, i da od strane tradicionalnih vjerovanja postoji odlučno odbacivanje onoga što ljude upućuje na ono što je od vječnog duševnog elementa u čovjeku prisutno prije rođenja, ili recimo, prije začeca. Mnogo se govori, iako na vrlo nejasan način, i uvijek u odnosu, ne na znanje već samo na vjerovanje, o postojanju duše nakon smrti. Nasuprot tome, svaki govor o postojanju duše prije rođenja ili prije začeca se odbacuje. To ima značaj ne samo teorijski koji smo naveli, unutar čisto kognitivnih sudova koji kažu: želimo gledati u vrijeme nakon smrti; ne želimo gledati u vrijeme prije rođenja - već ima značaj za cijelo biće čovjeka. Jer način na koji se govori o onom besmrtnom u čovjeku, zavisao je o ovom odbacivanju prenatalnog. Samo na trenutak razmislite kako se ljudskim bićima ispovijeda o besmrtnosti duše. To apelira na finije, egoistične instinkte ljudi. Ti finiji instinkti vode do želje za postojanjem nakon smrti. Za želju za postojanjem nakon smrti u ljudima postoji u mnogim različitim oblicima, i kada se o tome govori na uobičajeni

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

način, uvijek se apelira na te egoistične instinkte ljudi, na tu želju za postojanjem nakon smrti. Dakle, u određenom smislu apelira se na ljudsku želju za besmrtnošću. I pozivanjem na to, nalazi se pristup ljudskom vjerovanju u tu besmrtnost nakon smrti.

Ne bi se lako pronašla ista vjerodostojnost za istu vrstu govora, kada bi se govorilo o vječnosti ljudske duše kakva postoji prije rođenja, ili prije začeca. Samo razmislite o jednoj stvari: govori se o besmrtnosti. Ne govori se ni o čemu što se u tom smislu proteže izvan rođenja, jer u jeziku za to ne postoji odgovarajuća riječ. Besmrtnost, tu riječ imamo; nerođenost, biti nerođen - to nemamo; kako bi ljudima postalo poznato, prvo bismo morali razviti riječ. Samo iz ovoga možete vidjeti koliko je jednostran govor o besmrtnosti od strane tradicionalnih vjeroispovijesti. A zašto je to tako? Da, sasvim je drugačije reći ljudima da svoj sadašnji život, koji su vodili od rođenja i nastaviti će voditi do smrti, trebaju smatrati nastavkom duhovnog života, radije nego da duhovni život nakon smrti smatraju nastavkom ovozemaljskog života. Za ljude je to već ovako: iskusiti život nakon smrti je, u određenom smislu, užitak; iskusiti život prijerodenja nije užitak u istom smislu, jer ono što kao ljudi imamo rođenjem, to imamo, posjedujemo; stoga to ne želimo. Dakle, ne može se govoriti o vječnom prije rođenja tako da se pobudi želja, i stoga, ako se želi govoriti o ovom vječnom prije rođenja, prvo se u ljudima treba potaknuti poriv da uopće to uzmu u obzir, da se proglase otvorenima za znanje o takvoj stvari.

To je povezano s činjenicom da znanost duha doista mora pretpostavljati određenu pripremljenost prije spoznaje. Ono što sam na jučerašnjem javnom predavanju nazvao 'intelektualnom poniznošću': osjećati se prema velikim spoznajama prirode kao dijete, ako bi moglo osjećati, kako bi se osjećalo u dobi od pet godina prema knjizi Goetheove poezije, koju ne može razumjeti dok nije obrazovano da je razumije - tako bi se ljudi trebali osjećati prema prirodi koja se prostire. Ne mogu shvatiti ništa dok se ne pripreme da u to prodru. Stoga se o toj pripremi mora govoriti s intelektualnom poniznošću. I mi kao ljudska bića moramo se iznutra naći spremnima stvoriti nešto drugo od onoga što jesmo, ako svoje unutarne 'Ja' još nismo uzeli u vlastite ruke kako bismo to unaprijedili, u svom duševno duhovnom životu. Međutim, da bismo to učinili, potrebno je pogledati određene stvari koje, u općem kozmičkom snu kojem se predajemo, zapravo uopće ne želimo gledati.

Kao ljudi, imamo sposobnost obrazovati se o svijetu kroz svoje predodžbe, kroz svoje mišljenje. To mišljenje doista ima posebnu osobitost, jer je zapravo nepotrebno u odnosu na vanjski život. Obično to ne shvaćamo. Osim činjenice da i životinje mogu živjeti, mogu tražiti hranu i mogu se s tim nositi između rođenja i smrti bez mišljenja na ljudski način, i osim činjenice da se već iz toga može zaključiti da i mi možemo obavljati određene niže životne zadatke bez mišljenja na ljudski način, samo se trebamo posvetiti nešto

temeljitiem razmatranju života i odmah ćemo vidjeti kako je mišljenje zapravo nepotrebno za vanjski fizički život. Što se tiče određenih stvari, uopće se ne možemo osloniti na mišljenje. Zar ne, bavimo se znanošću. Uzmimo bilo koju znanost, naprimjer fiziologiju, kroz koju učimo o načinu funkcioniranja ljudskih organa. U fiziologiji učimo, najbolje što možemo u materijalističkom ili duhovnom području, kakva je priroda probavnog procesa. Ali nikada ne možemo očekivati promišljenu spoznaju probavnog procesa; prije moramo pravilno probaviti. Ne bismo napredovali u životu kad bismo morali čekati dok ne razmislimo o probavi, dok je ne spoznamo. Probavnu aktivnost moramo obavljati bez mišljenja, kao i ostale aktivnosti našeg organizma. Pogotovo u pogledu onoga što radimo kao ljudska bića, mišljenje uvijek dolazi nakon toga. Živjeti u osjetilnom svijetu, dakle, u biti bismo mogli bez mišljenja.

Ovdje se pred duhovnim znanstvenikom postavlja veliko pitanje: koje je pravo značenje ovog mišljenja, koje nam apsolutno ničem ne može poslužiti u običnom fizičko osjetilnom tijelu? - Naravno, treba istaknuti jednu važnu točku. Ono što nam je dostupno u vanjskoj tehnologiji ne bi nam bilo dostupno da to nismo prvo promislili. Ali u osnovi, mišljenje, sa svojim pozitivnim značajem, počinje tek s vanjskom tehnologijom i svime što vanjska tehnologija zahtijeva. U svemu što ne zahtijeva vanjsku tehnologiju, mišljenje je nešto što zapravo počinje naknadno, i pokazuje se suvišnim u usporedbi s našom osjetilnom egzistencijom. Dakle, u sebi nosimo element koji ne doprinosi našem osjetilnom postojanju. To je ono što duhovni znanstvenik govori sam sebi, i onda nastavlja istraživati što je to mišljenje zapravo. Zatim otkriva, kao što sam često objašnjavao, da je to mišljenje zapravo nasljeđe iz naše prenatalne egzistencije, da je upravo mišljenje ono što smo najjače razvili između naše zadnje smrti i ovog rođenja, da sposobnost za to mišljenje nosimo u ovu osjetilnu egzistenciju, da je to mišljenje zapravo razvijeno za nadosjetilni svijet. Uopće ne razumijemo značaj tog mišljenja ako ne znamo da je to naše nasljeđe iz nadosjetilnog svijeta.

Dakle, duhovni znanstvenik postupno u mišljenju vidi nasljeđe života koji je proveo između svoje posljednje smrti i ovog rođenja. Što je zapravo odbačeno od prošlog života? Ono što je potpuno odbačeno jest odnos prema okolini temeljen na želji, jer kada našom spoznajom misleći dokučimo svijet, mi smo bez želje. Osobitost spoznaje je da želja ne prožima tu spoznaju. Stoga čovjeka treba odgojiti za spoznaju. Treba ga dovesti do toga da koristi spoznaju. Jer u osnovi, on stvari koje postaju njegove kroz spoznaju u prvom redu ne želi. Ali znanost duha nam u ovom području pokazuje nešto drugo. Pokazuje nam, time što imamo spoznaju, misaonu spoznaju, da imamo potpuno beskoristan element za osjetilni svijet, da to mišljenje u nama ljudima mora postojati za nešto drugo osim pukog osjetilnog života, i da to mišljenje zlostavljamo ako ga ostavimo neiskorištenim, ako ga ne koristimo

da proniknemo ne samo u osjetilno, već i u nadosjetilno. Mišljenje imamo kao dar, kao nasljeđe iz nadosjetilnog, i moramo prepoznati da ga i moramo koristiti da bismo došli do nadosjetilnog.

Ovo što sam upravo rekao, u životu se izražava na razne načine. Ako ispravno promatramo život, možemo doći do stvari poput ovih koje su upravo spomenute. Kako zapravo ulazimo u ovaj život? Tako što se, takoreći, sposobnost mišljenja postupno odvaja od mračnih dubina našeg unutarnjeg bića, razvijajući u sebi sve više moć promatranja svijeta kroz mišljenje. Kako ulazimo u to i kako se sve više postavljamo u tom svijetu? U osnovi se zapitajte, sa samospoznajom, s kakvom se sviješću povezujete dok sve više i više mislite. Ovaj proces mišljenja, izravno povezujete s potrebom za komunikacijom. Kada mislite, ne možete a da ne želite da vaše misli prodru u duše drugih, da možete komunicirati svoje misli drugima. Na određeni način, ta želja da komuniciramo svoje misli drugima, raste s našim mišljenjem.

Treba samo hipotetski zamisliti što bi to značilo morati zadržati svoje misli za sebe, ne pronaći nikoga s kim bi ih mogli podijeliti! Ali svakako, ta je potreba za većinu ljudi, jedinstvena za svijet misli. Za ostali imetak to se ne odnosi na većinu ljudi, a čak i ako se nađu ljudi koji su sretni davati drugi imetak, možda su jednako sretni - 'jednako sretni' je zapravo pretjerivanje - uglavnom, svi su vrlo sretni davati iz svojih misli, ali nisu uvijek tako sretni davati od drugog imetka; to je, uostalom, dobro poznato! Ali postoje ljudi koji stvarno vole davati. Ali onda ćete analizirati tu spremnost da malo date, i onda shvatite da je ta spremnost na davanje ipak povezana s mišljenjem. Misao: što će druga osoba misliti o vama, koja će se zajednička točka razviti ako joj date - to je nešto što snažno utječe na davanje drugog imetka, tako da je potreba za komunikacijom također vrlo jaka prilikom davanja ili rada za drugu osobu. Težnja za zajedničkim mišljenjem ovdje igra ulogu.

Ako se duboko razmisli o pitanju o kojem se niz antropozofa nedavno morao educirati - pedagoškom i didaktičkom pitanju koje se moralo opširno raspravljati prilikom osnivanja ili nastavljanja Waldorfske škole, koja će uskoro navršiti prvu godinu postojanja - tada se shvaća da osoba koja ima najveću potrebu za komunikacijom da je najbolja u učiteljskoj profesiji. Ako netko uživa biti učitelj, to proizlazi iz činjenice da je potreba za komunikacijom, životom zajedničkih misli s drugima, u njemu posebno snažno razvijena, posebno snažno u njega usađena iz svijeta iz kojeg dolazimo kada u ovu osjetilnu egzistenciju ulazimo rođenjem. A budući da je lakše komunicirati misli djeci i pronaći prihvaćanje kod djece nego kod odraslih, učiteljska profesija je ona koja proizlazi upravo iz intenzivne čežnje da se uspije u toj potrebi za komunikacijom.

Ali kad to prepoznate, kad prepoznate, rekao bih, podučavanje duše u poduci, tada se postavlja drugo pitanje, pitanje koje je odigralo najveću

ulogu u razvoju pedagogije za Waldorfsku školu. Ova druga strana učenja pedagogije i danas ljudima zvuči paradoksalno, a ipak, u razvoju pedagogije Waldorfske škole, ova druga strana odigrala je najveću ulogu, a to je, istovremeno dolazimo do spoznaje da su djeca koja odrastaju u svijetu, svako za sebe misterij, i da od njih istinski možemo učiti. Budući da smo učitelji, ne zadovoljavamo samo svoju potrebu za komunikacijom, već istovremeno i svoju potrebu za znanjem, govoreći si: postao si stariji, ali oni koji sada dolaze donose ti vijesti iz duhovnog svijeta iz kasnijeg vremena, otkrivaju ti što se dogodilo u duhovnom svijetu od tvog vlastitog rođenja, jer su dulje ostali u duhovnom svijetu. U mnogim različitim oblicima, učitelji Waldorfske škole učili su primati poruke iz duhovnog svijeta u djetetu koje raste, u svakom trenutku istinski razmišljati o njima, i posebno osjetiti: u djetetu koje ti se predaje, otkriva ti se ono što se šalje iz duhovnog svijeta.

Na taj način, davanje je upareno s uzimanjem; na taj način se praktički urasta u suživot s duhovnim svijetom. Pedagogija Waldorfske škole temelji se na toj stvarnoj apsorpciji stvari iz duhovnog svijeta. Nije riječ samo o teorijskom izlaganju neke vrste pedagogije temeljene na apstraktnim principima antropozofije. To nije poanta; radije se radi o nastavnoj praksi, koja se izražava izravno u postupanju s djecom. Jedno je pretpostaviti da dijete donosi poruku iz duhovnog svijeta u ovaj svijet, i da morate riješiti zagonetku koja vam je predstavljena iz duhovnog svijeta, a drugo promatrati dijete kao bilo koju plastičnu stvar koju jednostavno trebate razviti. Rješavanje ove zagonetke vodi do onoga što slijedi kao životna praksa, iz onoga što je antropozofska znanost duha, živo promatrana i živo apsorbirana. I ova antropozofska znanost duha postoji, ne samo da bi predstavljala principe, ne samo teorije, već da bi se istinski apsorbirala u pojedinačne grane života. O tome se radi.

Ovim smo istaknuli kako ovo djeluje u obrazovanju, u komuniciranju vlastitih misli - i u konačnici, to je komuniciranje misli, bilo da nekome nešto kažem, bilo da napišem roman, ili, ako razmišljamo malo šire, bilo da stvorim još jedno umjetničko djelo - kako je cijeli ovaj život u mislima suživot s duhovnim svijetom, donošenje u ovaj svijet onoga što smo doživjeli prije rođenja. Ovu posebnu karakteristiku onoga što se naziva duhovnim životom, duhovnom civilizacijom, antropozofi moraju uzeti u obzir. Jer ovaj duhovni život dobiva svoj poseban karakter kroz činjenicu da, dok stojimo u ovom duhovnom životu, postajemo svjesni: povezani smo sa svime što leži prije našeg rođenja i sa svime što leži nakon našeg rođenja, time što nam naša djeca to donose iz nadosjetilnih svjetova. - Tako ovaj duhovni život dobiva svoj poseban karakter. Prije svega, ono što bi se trebalo dogoditi jest da antropozof vidi svijet mnogo realističnije od drugih ljudi danas, da antropozof nauči promatrati te suptilnosti života. Dakle, trebao bi prepoznati kako je vanjski život civilizacije, u djelovanju duhovnog, povezan s prenatalnim i kako se zapravo u duhovnom odvija nešto što je bogatije od

pojedinačnog čovjeka, što nadilazi pojedinca. Nije li istina da ako smo ovisni o prenošenju svojih misli drugima, dakle i o pronalaženju istih u srcima i osjećajima drugih, onda nas duhovni život upućuje na zajedništvo, na nešto što možemo iskusiti samo zajedno s drugim ljudima. Duhovni život nas oprema nečim što ne želimo imati sami.

U određenom pogledu, znamo više - ako se smijem paradoksalno izraziti - nego što nam je dopušteno zadržati za sebe, i u tom pogledu naše se potrebe preklapaju. Tko god nešto komunicira drugome, trebao bi zauzvrat nešto primiti od drugoga. Nema drugog načina. Dakle, obasipamo jedni druge duhovnim životom; obasipamo jedni druge svojim dobrima. To je, pak, osobitost ovog duhovnog života. Imamo previše. Donosimo previše sa sobom za ovu osjetilnost, jer je ovaj duhovni život, koji kao misleća bića donosimo sa sobom, istovremeno namijenjen nadosjetilnom. Budući da se u njemu izražava nadosjetilno, ono, takoreći, preplavljuje ovaj fizički svijet.

Sasvim je drugačije kada gledamo na ekonomski život. Tu nije slučaj da tako lako komuniciramo svoje misli drugima. Prvo, često to ne želimo. Kada bismo tako lako misli iz ekonomskog života htjeli komunicirati drugima, kao što to činimo s mislima iz čisto života učenja, nitko ne bi ništa patentirao, nitko ne bi čuvao poslovnu tajnu. Tu potreba za komunikacijom nije ni približno toliko velika kao u oblasti duhovne kulture. I samo trebate zamisliti kako stvari stoje u ekonomskom životu, i odmah ćete vidjeti da nema takve poplave misli koje teku od jedne osobe do druge, već da su tu stvari sasvim drugačije.

Nedavno samo mogao ukazati na primjer koji jasno ilustrira što zapravo mislim. Sredinom 19. stoljeća, među onima koji su imali što reći o takvim pitanjima, započela je inicijativa za pregovore o slobodnoj svjetskoj trgovini, za uvođenje slobodne trgovine, odnosno bez carinskih barijera, kao općenitog oblika ljudske razmjene u sferi gospodarskog života diljem svijeta. Istodobno s ovim razmišljanjem o slobodnoj trgovini, pojavio se još jedan trend: uvođenje zlatnog standarda umjesto bimetalizma, zlatnog i srebrnog standarda. Ova inicijativa za jedinstveni zlatni standard nastala je prvenstveno u Engleskoj; ali se proširila i na druge zemlje, kao što znate. I u određeno vrijeme u 19. stoljeću, u parlamentarnim izvješćima ili drugdje gdje su se raspravljala takva pitanja, posvuda možete vidjeti kako su ljudi govorili, na način koji su smatrali briljantno praktičnim, o učincima zlatnog standarda. Rekli su: slobodna trgovina će se razviti pod utjecajem zlatnog standarda, zlatni standard će sam po sebi donijeti slobodnu trgovinu! I nakon što su ovu teoriju zagovarali najugledniji parlamentarci i praktičari do 1870-ih, što se zapravo dogodilo? Posvuda su podignute carinske barijere pod utjecajem zlatnog standarda! Upravo suprotno od onoga što su predviđali najveći teoretičari i praktičari!

Ovo je vrlo zanimljiv primjer ekonomskog razmišljanja. Svatko tko danas uopće prouči ekonomiju - praktični ljudi to ne primjećuju - primijetiti će da se to događa u svim oblastima. Ono što ljudi predviđaju u poslovanju, obično se pokaže suprotnim. Treba samo proučiti konkretne slučajeve, zanemariti ono što bi netko mogao izjaviti kao takozvana praktična osoba koja s visoka gleda na sve idealističko, već stvarno pogledati što se događa i otkriti će se da je to istina.

Dakle, želim reći - pretpostavit ćete - da su oni koji su u parlamentima i raspravama predviđali da će iz zlatnog standarda proizaći slobodna trgovina bili budale, dok je u stvarnosti došlo do uspostavljanja carinskih barijera. Ne, to uopće ne želim reći. Ne želim reći da su bili budale. Bili su to vrlo, vrlo pametni ljudi, dijelom naravno; među njima je bilo izvanredno pametnih ljudi. I svatko tko prođe kroz argumente koje su iznijeli, i ne pogleda dublje u cijelo tkivo ljudskog suživota, ne može a da ne bude zadivljen domišljatošću kojom su takvi ljudi bili dominantni u izgovaranju potpuno lažnog proročanstva.

Odakle to dolazi? Upravo zato jer smo u moderno doba urasli u individualizam mišljenja, tako da svatko želi samostalno razmišljati o takvim stvarima. Kao što ono što sa sobom donosimo kao istinski duhovnu misao, da bi je svi mogli imati, kao što to možemo izliti na duge, tako imamo i misao koju bismo trebali izvući iz života, nipošto ne izliti. U životu je možemo steći samo na način da je imamo samo djelomično, da je, kada god je želimo univerzalno primijeniti, uvijek iskrivimo u karikaturu. Naš sud, s kojim se rađamo, nije takav da samo možemo suditi o svijetu, već ga imamo takvog da je dovoljan da nešto damo drugima, kako bi i oni mogli suditi prema našem sudu. Naš ekonomski sud i ono što je slično ekonomskom sudu, ograničeniji je. To nije dovoljno da se to prenese drugima; radije, da bi bio učinkovit, potrebno je da se formiraju udruženja, da se okupe grupe ljudi sa zajedničkim interesima, interesima potrošača ili interesima određene vrste poslovanja i tako dalje; jer samo grupe ljudi zajedno mogu ostvariti živo iskustvo onoga što im drugi može doprinijeti, što stoga mogu znati i u što drugi mora vjerovati, mora vjerovati na temelju povjerenja, kada su zajedno u udruženju.

To postavlja još jedno veliko pitanje za nekoga tko, rekao bih, promatra svijet jasnim, okom duše. On sebi kaže: sa sobom nosimo određeni zbroj sudova koje možemo gomilati, koje možemo izliti na druge ljude. Oni nas povezuju sa životom prije rođenja. Ali stječemo korisne sudove u području vanjskog, posebno ekonomskog života, samo ako se trajno družimo s drugima, ako s njima stvaramo veze, ako sudimo zajedno s njima, ako, da tako kažem, udružujemo svoj sud i njihove sudove. Ne možemo im ništa priopćiti; radije, da bi naš sud uopće postojao, moramo svoj sud udružiti s njihovim. Odakle to dolazi? To je veliko pitanje. To proizlazi iz činjenice da smo mi, kao

ljudska bića, doista barem dvostruko biće. Zapravo smo trostruko biće, ali o tome danas ne želim razmišljati; više o tome možete pročitati u mojoj knjizi 'O zagonetkama duše'. Ali prvo želim razmotriti dvostruku prirodu sažimajući drugo i treće. - Ono što donosimo iz duhovnog svijeta u ovaj svijet, ono što možemo izliti na ljudsko biće, tvori našu glavu, glavu, koja je uistinu više od pukog otiska, pukog alata; to je uistinu slika onoga što smo bili prije rođenja, koja je također fizionomijski otisak naše duše, i tako čini više od ostatka organizma, koji uistinu kada se ne krećemo ne predstavlja izravno našu dušu, našu dušu predstavlja u aktivnosti, uistinu ne izražava našu dušu na način na koji lice ili glava izražavaju našu dušu.

S jedne strane, mi smo uistinu ljudi glave, kroz svoje glave nosimo u svijet vanjsku sliku onoga što smo bili prije rođenja. I ostatak ljudskog organizma povezan je s tim. I sada upravo moramo prosuđivati nešto poput ekonomskog života uz pomoć glave. Ekonomski život uopće ne prosuđujemo glavom, jer glava nije osobito zainteresirana za ekonomski život. Svakako se i ona želi hraniti, ali taj zahtjev postavlja samo vlastitom organizmu, a ne vanjskom svijetu. Sama glava, sa svojim prehrambenim potrebama, korespondira samo ostatku organizma. Zapravo je toliko vezana za ostatak organizma, da, u određenom smislu, dopušta da je ostatak organizma nosi. Poput osobe u taksiju, naša glava sjedi na vrhu ostatka organizma, i ne sudjeluje u njegovim pokretima. Baš kao što se mi, kada se vozimo u taksiju, ne moramo naprezati rukama i nogama kako bismo doprinijeli kretanju taksija prema naprijed, naša glava ne sudjeluje u pokretu naših nogu i stopala. Naša glava je nešto što počiva na ostatku organizma. To je organizacija potpuno drugačije vrste od ostatka organizma i stvara sud na takav način da snagu tog suda unosi sa sobom u fizičku egzistenciju kroz rođenje. Ostatak organizma izgrađen je iz ovoga svijeta. To se također može pokazati uz pomoć embriologije, ako se istinski prakticira embriologija, a ne karikatura embriologije koju prakticira suvremena znanost. Način na koji se embriologija razvija izravno dokazuje ovo što ovdje govorim. Taj ostatak organizma je ono što sada ulazi u interakciju s cijelim ostatkom svijeta, uključujući socijalni svijet, i ono što je ovisno o strukturama u koje ulazimo u vanjskom svijetu.

Možemo reći da čovjek svijetu suprotstavlja svije potpuno različite organizacije. Svoju glavu suprotstavlja duhovnom životu, a ostatak svog organizma ekonomskom životu. Međutim, ostatak organizma pokazuje svoju ovisnost o vanjskom svijetu već kroz svoju čisto prirodnu konstituciju. Promislite: u odnosu na ostatak organizma ljudska rasa je podijeljena na muškarce i žene, i to da svijet postoji kao ljudska rasa, proizlazi iz suradnje muškarca i žene. Dakle, ovdje već imate arhetip socijalne suradnje. Organizacija glave nekako nije ovisna o suradnji s drugima na način da su aktivnosti povezane; nego ono što glava proizvodi predajemo drugim ljudima, obasipajući ih time, takoreći. Ovo stvaranje udruga, ovaj zajednički život s

drugim ljudima u udrugama, samo je, rekao bih, daljnji razvoj socijalnog života u koji čovjek ulazi kroz svoju preostalu organizaciju, osim glave. U svijetu se pojavljuje nešto sasvim drugačije od onoga što se pojavljuje kroz našu organizaciju glave. Ovdje moramo reći: to stječemo u eminentnom smislu tek integrirajući se u ovaj fizički svijet. U početku se ovaj drugi dio ljudske organizacije zapravo rađa samo u svom astralnom obliku: želja bez mudrosti. Dok glava ne razvija želju, i prvo se mora obrazovati da svijet želi kroz spoznaju, kroz ostatak organizma čovjek razvija želju, ali ta želja nije prožeta mudrošću, koja svoju mudrost tek mora tražiti u suživotu s glavom.

S jedne strane, imate duhovni svijet s potpuno drugačijim kvalitetama od svijeta koji imamo s druge strane, svijeta ekonomskog života. Svijet duhovnosti sam okarakterizirao pokazujući kako nastaje iz našeg prenatalnog života; svijet ekonomskog života se razvija, ali ga ne mogu u potpunosti razviti pojedinci, već samo u zajedničkom životu s drugim ljudima, u udruzi, koja se zapravo prvenstveno proteže na želju, u kojoj mudrost ne obuhvaća ono željeno u jednoj osobi. Ovaj potpuno drugačiji svijet želimo, u trostrukom organizmu, povezati s drugim svijetom na pravi način. Ali možemo pogledati ova dva svijeta i nešto što smo spomenuli na početku današnjih razmišljanja, postat će nam jasno. Ono što govori o želji, jest ono što je prisutno u ekonomskom životu, u vanjskom životu općenito. Ali tradicionalne vjeroispovijesti također se time bave; bave se željom. One se bave onim što je podložno ljudskom egoizmu. One potiču egoizam kako bi ljude učinila prijemčivima za ideju besmrtnosti. Naša znanost duha cilja na nešto drugačije. Ne želi poticati egoizam kako bi došla do ideje o besmrtnosti, već u ljudima želi razviti ono što čovjek rođenjem donosi sa sobom iz svoje nerođene prirode. Želi govoriti o onome u čovjeku što je različito od želje, što nije podložno ljudskom egoizmu. Nastoji govoriti o ljudskoj spoznaji, a ne o ljudskoj želji, o besmrtnoj ili nerođenoj ljudskoj duši. Nastoji govoriti o najčišćem u čovjeku, o svjetlom ispunjenoj spoznaji, i želi da ljudska bića, na ovom putu kroz svjetlom ispunjenu spoznaju, uzlete kako bi shvatila vječno u ljudskoj prirodi. Međutim, kroz to se općenito u život uvodi novi element. Kroz to nam se ovaj zemaljski život čini kao nastavak prenatalnog života. Ali tada je zemaljski život prožet elementom odgovornosti kojeg inače nema. Tada čovjek postaje svjestan da je u ovaj zemaljski život poslan iz viših svjetova i da u ovom zemaljskom životu ima misiju koju treba ispuniti.

Može se to izraziti i drugačije: da druga bića računaju na naš ljudski zemaljski život, a mi se tim bićima obraćamo kao svojim bogovima, kao duhovnim bićima koja stoje iznad nas. Između smrti i novog rođenja ona žive s nama. Tu smo, u određenom smislu, u zajedništvu s njima. Tada, za svako ljudsko biće, dolazi trenutak kada, u određenom smislu, ta duhovna bića, ta božanska kozmička bića, kažu sebi: ovdje u ovom svijetu duha, ljude možemo dovesti samo do određenog stupnja savršenstva; više ih ne možemo pustiti u naš svijet. Kroz ljudska bića ne bismo postigli ono što bi ljudi

trebali postići ako bismo ih pustili u ovom svijetu. Moramo ih poslati van. Tada će osvojiti i za nas, bogove, ono što ovdje ne mogu osvojiti za nas, ono što mi bogovi ne možemo osvojiti za sebe, ako ljudska bića ne pošaljemo u drugi svijet. - Dakle, bogovi su nas poslali ovamo kako bismo unutar zemaljskog tijela mogli razviti ono što se nije moglo razviti u duhovnom svijetu.

Dakle, nakon smrti se pojavljuje besmrtnost, što je svakako itekako opravdano - to znamo i također opisujemo - čini se kao nešto u čemu ljudi žele uživati. Žele uživati barem u samoj pomisli na to tijekom cijelog života. Nerođenost je povezana s određenom životnom odgovornošću i obvezom, s misijom da pokušamo razumjeti ovaj život na takav način da bogovima u smrti istinski vratimo ono što oni od nas očekuju. Kroz znanost duha naši životi tako dobivaju smisao. Naši životi također dobivaju značaj za duhovni svijet. Ne živimo uzalud na ovoj Zemlji. Ne doživljavamo samo za sebe, već i za bogove, ono što se mora doživjeti na Zemlji kako bi i bogovi to mogli imati. Upravo kroz to život dobiva smisao, a bez takvog smisla život se ne može živjeti.

Svakako se može reći, nakon što se čovjek navikne na suvremeno znanstveno propitivanje, da nema potrebe pitati o smislu života. Čovjek jednostavno živi i ne pita o smislu života. Ali zasigurno ne bi ni bilo potrebe pitati o smislu života, ako se stvar postavi tako jednostavno da se o tome pita iz nekog proizvoljnog izbora. Iz nekog proizvoljnog izbora čovjek uopće ne pita o smislu života, ali kada se primijeti, ili bi se trebalo primijetiti, da se ne može pronaći smisao života, tada život postaje besmislen. Ne pitati o smislu života, istovremeno je i konstatacija besmisla života. To je važno. Postoji razlika, između pitanja o smislu života samo iz nekog proizvoljnog izbora, i jasnoće o tome da bi ne pitati o smislu života značilo tvrditi da je život besmislen. Ali to znači poricanje duha kao takvog, a svatko tko ne pita o smislu života poriče duh. Samo iz te perspektive pravi smisao života baca odgovarajuće svjetlo i tada si možemo reći: ovaj život ima smisao, jer nadosjetilnom treba ovaj osjetilni život da ga nadopuni. Iz ovoga ćete, međutim, vidjeti koliko je beskrajno pogrešno trenutno razmišljanje u svijetu, budući da, na temelju obrazovanja civiliziranog čovječanstva koje se odvijalo tijekom posljednja tri ili četiri stoljeća, želi uspostaviti egzistenciju u kojoj svi ljudi između rođenja i smrti, zapravo žele biti potpuno sretni, iskusiti potpuno sve što se može iskusiti.

Zašto se pitanje smisla života postavlja na ovaj način? To isključivo proizlazi iz činjenice da se smisao osjetilnog života više ne shvaća u nadosjetilnom, da su posljednja tri ili četiri stoljeća proizvela takav materijalizam da se smisao traži samo između rođenja i smrti, ili bolje rečeno, tamo se ne nalazi smisao života, već se samo traži da se razvije iz želje. To dovodi do uspostavljanja takvih socijalističkih ideala kao što su oni vidljivi u lenjinizmu i trockizmu.

Oni su samo rezultat materijalističkog načina osjećanja i mogu se eliminirati iz svijeta samo povratkom duhovnom načinu osjećanja.

Uvijek iznova, mora se istaknuti neobična činjenica - ne može se dovoljno naglasiti - koja se izražava odgovorom na pitanje: koja je istinska državna filozofija sadašnje ruske sovjetske vlade, boljševizma? Ne treba ići u Rusiju ako se želi odgovoriti na ovo pitanje, jer je državna filozofija boljševizma, filozofija koju je utemeljio istinski ugledni buržoaz, Avenarius, i učenici Macha, Avenariusovog učenika, koji naravno, nije živio u Švicarskoj, ali mnogi Machovi učenici jesu. Jedan je.... najvažniji je Friedrich Adler, koji je upućao austrijskog grofa Stürgkha; predavao je u Zürichu. U to vrijeme, oni - više ne Adler, već Mach i Avenarius - bili su svakako ugledni buržoazi, na kojima vanjski život nije mnogo traga ostavio. Ali su iz materijalizma razvili filozofiju, vrlo dosljednu, oštro razvijenu. Ta je filozofija posebno privlačna onima koji razmišljaju u praktičnim, političkim terminima u lenjinističkom i trockističkom smislu. Nije samo zato što su mnogi boljševici studirali u Švicarskoj, filozofija Avenariusa, kakva je njegovana ovdje u Zürichu, u Švicarskoj, 1870-ih, sada državna filozofija boljševizma. Naprotiv, za one koji stvari vide ne samo prema njihovoj apstraktnoj logici, već i prema kontekstu stvarnog svijeta, iz predavanja, nakon nekoliko desetljeća, kada dođe sljedeća generacija, učenja stila Avenariusa razvijaju se u boljševizam. Iz materijalističkih učenja na govornicama, boljševizam se pojavljuje u sljedećoj generaciji. To je pravi kontekst. I svatko tko želi nastaviti njegovati materijalizam u znanju, mora biti svjestan, čak i iz perspektive znanosti duha, da priziva nešto mnogo gore od onoga što sada postoji - nakon dvije generacije bit će mnogo gore. Jer u Rusiji [1920] ima oko 600.000 ljudi - nema više lenjinista - koji vladaju milijunima. Ostali im se trenutno moraju pokoravati puno više nego što su se katolici ikada morali pokoravati svojim biskupima.

Sve se to razvija s unutarnjom nužnošću, a materijalizam koji se njegovao u drugoj polovici 19. stoljeća usko je povezan s onim što se sada čini kao društveni kaos. Lijek leži samo u povratku, u mišljenje, u osjećaje, u impulse volje, u zahvaćanje duha, u prožimanje duha osjećajem, u dopuštanje impulsima koji dolaze od duha da djeluju u volji. U takvim razmatranjima apelira se na duhovni život, a to je briga za kulturu. Taj apel je itekako opravdan, jer s druge strane postoji odbacivanje duhovnog života u najširim krugovima.

Često kada smo razmatrali razvoj naše suvremene kulture, morali smo reći: materijalizam se postupno pojavio sredinom 15. stoljeća, zarobio umove i dosegao vrhunac u sadašnjosti. Prije toga, drugi duševni osjećaji bili su temelj kulture, tog kulturnog razdoblja koje je započelo u 8. stoljeću prije pojave kršćanstva, i završilo otprilike sredinom 15. stoljeća, a koje nazivamo grčko-latinskim kulturnim razdobljem. Zatim se vraćamo dalje, u egipatsko-

kaldejsko, staro perzijsko i staro indijsko razdoblje, sve dok ne dođemo do atlantske katastrofe. Ako uzmemo u obzir ove kulturne struje, možemo reći da imamo staru indijsku kulturu, staru perzijsku kulturu, egipatsko-kaldejsku, grčko-latinsku, a zatim i našu vlastitu, koja počinje u 15. stoljeću. Nije da se ne možemo snaći s takvom shemom pojedinačnih uzastopnih kultura, ali ako se osvrnemo na starije kulture - pisani dokumenti zapravo postoje tek od treće post-atlantske kulture nadalje; na ono ranije se možemo osvrnuti tek uz pomoć Akaša kronike - tada postupno stječemo veliko poštovanje prema izvornim kulturama, upravo zato jer i sami ponovno osvajamo duhovni svijet. Kada današnji vanjski znanstvenici u arheologiji, antropologiji i tako dalje, prikupljaju dokumente o starijim kulturama, malo je razumijevanja povezano s onim što oni otkrivaju. Ovi dokumenti se tretiraju na izvanjski način. Međutim, ako se netko postupno upusti u duhovni svijet metodama znanosti duha, može naučiti prepoznati nešto od tajni duhovnog svijeta i zatim se osvrnuti na ranije kulture. Tada se one pojavljuju u drugačijem svijetlu; tada si čovjek kaže: ti stariji narodi doista su imali atavistički način gledanja, više instinktivan način gledanja. Mi se moramo probijati kroz to da bismo uopće pristupili duhovnom svijetu, postigli svijest o njemu. Drevni narodi nisu imali tako jasnu svijest o tome, već prije mitizirani život prema gore. Ali onda, kada se vidi talog ovog atavističkog, instinktivnog prodiranja u duhovni svijet, talog u Vedama, u filozofiji Vedante, u perzijskim, pa čak i u kineskim dokumentima, tada se osjeća veliko poštovanje, čak i ako se još nije ušlo u kulturu misterija, veliko poštovanje prema onome što je čovječanstvu nekoć bilo dano kao iskonska mudrost, a što je zapravo bilo u sve većem padu. Što dalje idemo unatrag, to se kulture više otkrivaju kao zasićene duhovnim, čak i ako se radilo o naslućenoj duhovnosti, instinktivnoj duhovnosti. Zatim duhovnost tinja, postupno se suši, a najpotpunije se osušila u našem petog post-atlantskom dobu, koje je započelo sredinom 15. stoljeća.

Zamislite sada nekoga tko ne zna ništa o ovoj znanosti duha, tko ozbiljno ništa ne želi znati o ovoj znanosti duha, tko pristupa suvremenoj zapadnoj kulturi, promatra je, ali promatra je nepristrano, bez retoričkih ukrasa i deklamacija fraza. Promatra je kao stručnjak, ali ne vidi da je ono što je nekoć bilo tu, bila iskonska mudrost božansko duhovnih bića, koja je postupno presušila; on vidi samo ono što je sada tu. On to gleda onako kako se čovjek navikao gledati stvari; on to gleda, u određenom smislu, pogledom prirodoslovca, a time i kulturu gleda pogledom prirodoslovca. Tu imamo ovu zapadnu civilizaciju, ali to je nešto što je nastalo poput ranijih civilizacija i nestati će poput ranijih civilizacija. Primjećuje analogiju između rođenja vanjskog fizičkog ljudskog bića, sazrijevanja vanjskog fizičkog ljudskog bića, i smrti vanjskog fizičkog ljudskog bića. On će reći to, dok mi kažemo: ne samo da je bila prisutna prvobitna kultura, već je tamo bila prisutna i prvobitna mudrost, samo što se spuštala sve dublje, a sada je, u posljednjem

kulturnom razdoblju, više-manje presušila. Ali ako želimo napredovati, moramo se obratiti nutrini čovjeka. Tada se mora pojaviti novi impuls duhovnosti kako bi se ono što je nestalo u našoj kulturi moglo ponovno rasplamsati: duhovna mudrost ljudi. Mora doći novi impuls, novi uspon. Ali to može doći samo ako se spustimo u vlastitu nutrinu, ako tu ponovno unesemo duh. - Ako netko ne zna ništa o tome, kako gleda na zapadnu kulturu? Svatko tko nije usvojio ovu duhovno znanstvenu perspektivu, već samo prirodoznanstvenu perspektivu, vjerovat će: pa, baš kao što se organsko biće rađa, sazrijeva, stari, i zatim propada, tako i kulture propadaju, nastajući jedna za drugom. - Vidjet će našu zapadnu kulturu, usporedit će je s drugima, i moći će izračunati koliko će dugo trajati do svoje potpune smrti. Ali budući da ne vidi, da se unutar samog čovječanstva mora ponovno pojaviti nešto što je presušilo, nema nade. U kulturi ne vidi elemente nastajanja; govori samo o umiranju.

Takav čovjek danas više nije hipotetički, jer on već postoji na značajan način u Oswaldu Spengleru, koji je napisao knjigu o 'Propasti Zapada', zapadne civilizacije. Tu imamo čovjeka koji je, moglo bi se reći, potpuno savladao dvanaest ili petnaest suvremenih znanosti, koji suvremenu civilizaciju promatra okom prirodoslovca, i koji ne zna ništa o činjenici da je nekoć postojala iskonska mudrost i da je presušila, da se sada izvor uspona mora tražiti u nutrini ljudi, koji stoga vidi samo propadanje, i s velikim genijem, predviđa ga za treće tisućljeće. Knjiga je napisana s velikom genijalnošću. Moglo bi se reći da se, uz ono što doživljavamo - da posvuda vidimo propadanje - sada pojavio znanstvenik koji dokazuje da je to propadanje neizbježno, da zapadna kultura mora umrijeti beznadnom smrću. Gorak dojam toga donio sam sa sobom, kada sam se vratio iz Njemačke, jer je Oswald Spenglerova knjiga ostavila značajan dojam na tamošnju mladež. A oni koji još uvijek misle, oni misle pod dojmom dokaza koji sada postoje, da se barbarstvo mora širiti, i mora trajati do početka trećeg tisućljeća, na zapadu i među njegovim američkim sljedbenicima; jer je to dokazano, rigorozno dokazano istim sredstvima kojima se rigorozno dokazuju znanstvene činjenice, od strane čovjeka koji je savladao dvanaest do petnaest suvremenih znanosti.

To već ukazuje na ozbiljnost života u kojem se trenutno nalazimo, ali također ukazuje na to da je čovjek, baš kao i Spengler, prožet ozbiljnošću života i ne zna i ne želi znati ništa, o jedinom što može biti spasenje: znanosti duha, duhovnom uvidu, da se ne može govoriti ni o čemu drugom, ako se govori iskreno i pošteno, nego upravo o propadanju naše civilizacije. Svako inzistiranje na nekoj nejasnoj nadi - 'doći će' - danas nije dovoljno; samo građenje na ljudskoj volji, apelirati na ljudsku volju da prihvati impulse znanosti duha. Zapadnjačka kultura i razvoj čovječanstva doći će do preranog kraja, ako ih ljudi ne odluče spasiti. Danas je sve na ljudima, i dokaz je valjan, da ono što postoji od davnina, ako se netko želi osloniti na

to, vodi samo propadanju, da se nešto novo mora pronaći u dubini ljudske prirode ako Zemlja želi postići svoj cilj. Svako puko vjerovanje da će već postojati sile koje će civilizaciju voditi naprijed, danas više ne vrijedi. Vrijedi samo ono što čovječanstvo čini, spašavajući civilizaciju koja propada iznutra iz sebe samog. To se stalno mora ponavljati.

Eto koliko su stvari danas ozbiljne. Moram reći, ako danas stvari shvaćate ozbiljno, morate ih pažljivo pogledati. Morao sam održati predavanje o našoj znanosti duha studentima Tehničkog sveučilišta u Stuttgartu i znam s kakvim sam osjećajima otišao na to predavanje, potpuno prožet svime što može opteretiti nečiju dušu kao rezultat utjecaja Spenglerove knjige na današnju mladež. Ali sve to ukazuje na jednu činjenicu: mudrost inicijacije mora pronaći svoj put u vanjsku duhovnu kulturu. Bez nje ne možemo napredovati. S druge strane, postoje poteškoće koje stoje na putu. Danas, kada se govori o nužnim stvarima, nije uvijek moguće lako pronaći prave riječi. Ovom rečenicom vjerojatno govorim i nešto paradoksalno. Kako je bilo lakše pronaći riječi nego danas! Samo trebate prelistati popularnu književnu literaturu, ono što većina ljudi danas citira iz novina. Kada se radi o književnosti, riječi se zaista lako pronalaze, nema ih se poteškoća pronaći. Dopustite mi da vam dam primjer, ne kao budalaštinu, već da okarakteriziram sadašnjost.

Nedavno sam na javnom predavanju u Stuttgartu pred velikom publikom, pokušao okarakterizirati veze koje vode do lenjinizma i trockizma. Tražio sam, borio se za riječi koje bi izrazilo ono što je prevladavalo u mislima ljudi kada su tražili prijelaz između starog građanskog života i lenjinizma i trockizma. Pokušao sam ukazati na te instinkte, koje sam vam danas istaknuo, na duhovno znanstveni način. I zaista, u mojoj borbi za izraz, pojavila se ova fraza: lenjinizam i trockizam proizlaze iz 'perverzних' instinkta. Nisam mogao pronaći drugi izraz. Nakon predavanja, prišao mi je liječnik, koji je očito komunistički razmišljao i bio je duboko povrijeđen tim izrazom. Naravno, liječnik koji takve izraze shvaća s potpuno drugačijom ozbiljnošću od ostatka današnjeg svijeta, koji je previše navikao na feljtone i fikciju, liječnik koji osjeća svu težinu sintagme 'perverzni instinkti' u političkom životu. Osjećao se povrijeđeno i rekao je kako se takav izraz treba koristiti. Znao je za koje se patološke abnormalnosti takav izraz koristi. Ali nakon nekog vremena, nagovorio sam gospodina da mi kaže: dakle, vidim da niste mislili ono što ste rekli u smislu beletristike ili feljtona; onda je stvar drugačija. - Danas, to je nužno, da bi se uopće razumjelo, da bi netko naučio osjećati: postoji borba za izražavanje, postoji nužnost da se prvo traži riječ, dok cijeli javni život dopušta riječima da lako teku, ali te su riječi onda takve da, u načelu, s obzirom na upotrebu riječi danas, izgleda kao neozbiljno koristiti tako jake riječi poput 'perverzno' u takvom kontekstu.

Htio sam dati takav primjer kako biste vidjeli koliko labavo danas razmišljamo i kako se trebamo spustiti u ozbiljnost života. To se svakako može uočiti u detaljima života. Danas nam je apsolutno potreban talent da sagledamo jednostranost tradicionalnih vjerovanja, koja govore samo o besmrtnosti, ali ne i o nerođenosti, koja se stoga obraćaju samo egoističkim instinktima ljudi, i kada govore o vječnosti nisu u stanju apelirati na ljudsku nesebičnost. Znanost duha to mora biti u stanju učiniti: govoriti o vječnosti, ne samo razmišljajući o egoističkom instinktu da se egzistencija nosi s onu stranu smrti, već razmišljajući o nastavku koji duhovni i prenatalni život doživljava ovdje u ovom životu, gdje nam je dana misija, gdje moramo dati smisao ovom životu postajući svjesni da u ovaj svijet unosimo nešto duhovno.

Ali prenatalni život nikada nećemo istinski razumjeti osim ako ne znamo kako pravilno povezati prenatalno i ono nakon smrti. A to činimo samo u znanosti duha. Jer ako pravilno razumijemo kako provodimo život između zadnje smrti i novog rođenja, i ponovno između ove smrti i sljedećeg rođenja, tada se prenatalno i postmortalno područje za nas ujedinjuju u spoznaji ponovljenih zemaljskih života, tada ovo uvjerenje o ponovljenim zemaljskim životima postaje samorazumljiva istina evolucije. Ponovljeni zemaljski životi nose u sebi misterij preegzistencije, taj misterij preegzistencije koji bi vjere toliko željele iskorijeniti, ali o njemu odbijaju govoriti. Drevna mudrost čovječanstva govorila je o ovoj preegzistenciji. Ova doktrina preegzistencije izgubljena je tek tijekom Srednjeg vijeka prihvatanjem aristotelizma. Ali danas kršćanske vjere smatraju odbacivanje prenatalnog života, dogmom povezanom s kršćanstvom. To odbacivanje nema nikakve veze s kršćanstvom; ima veze samo s filozofijom Aristotela. Ideja besmrtnosti, o kojoj ovdje raspravljamo na području znanosti duha, u potpunosti je kompatibilna sa samim kršćanstvom.

Stvari se neće poboljšati u odnosu na opću kulturu, sve dok ljudi ne poduzmu akcije u socijalnom životu kojima dominira ova ideja preegzistencije. Unutar suvremene kulture čovjek je iskren samo ako govori, kao što je to učinio Oswald Spengler, o propadanju Zapada, ukoliko ne zna ništa o znanosti duha ili ne želi ništa znati o njoj. Jer samo oni koji moć i snagu ovog uspona pripisuju duhu koji djeluje u ljudskoj volji, koji iz svog najdubljeg uvjerenja istinski kažu: 'Ne ja, nego Krist u meni', opravdano govore o usponu. Ali tada se ovog Krista mora uključiti i u ideju besmrtnosti; tada se istinski mora pozivati na preobrazbu ljudske prirode, na prožimanje ljudske prirode Kristom, a ne samo na pogansko uključivanje ideje Boga u vlastitu vjeru, bez da su se ljudi promijenili. Više nego što bi se moglo pomisliti povezano je s propadanjem Zapada, to da je činjenica da je u najširim krugovima protestantske vjere prihvaćeno da je teolog Harnack mogao reći: Isusovom evanđelju pripada samo Bog Otac, a ne Krist, jer je Isus učio samo o Bogu Ocu, a tek je kasnije kršćanstvo samog Krista počelo

smatrati božanskim bićem. - To je današnja najmodernija teologija: iz kršćanstva eliminirati Krista Isusa. Mi duhovni znanstvenici moramo ga reintegrirati. Moramo spoznati kako je On postavljen u ljudskoj povijesti; kulturne epohe moramo prožeti Kristom. Tada one neće postati ono što jesu samo u duhu Spenglera, već će za naše vrijeme postati nešto što nas uči: trebamo procvat, ne samo renesansu; trebamo ponovno rođenje duha. Ta svijest je ono što nas istinski čini antropozofima: ne apsorpcija pojedinačnih učenja, već ta svijest da smo u našem vremenu pozvani ući ne samo u ponovno rođenje, već u rođenje duhovnog elementa. Što smo toga svjesniji, to postajemo bolji pristaše antropozofski orijentiranog svjetonazora. Ali da bismo toga postali svjesni, potrebno je da se konkretno uronimo u antropozofski način mišljenja, kroz čitanje ponuđenog i kroz unutarnje duhovno promišljanje ponuđenog i predloženog. Uroniti se u antropozofski način razmišljanja, ujedno znači i sve ono ostalo što bi se trebalo pojaviti u našoj svijesti. Tročlanstvo nije ništa drugo nego grana na stablu antropozofije.

To sam vam htio prenijeti ovim današnjim promišljanjima, budući da smo se ponovno okupili. Nadam se da ćemo kroz takva razmišljanja, postizati sve veći napredak u prožimanju svijesti koja čini našu istinsku vezu s antropozofijom.

XIII. TRINAEŠTO PREDAVANJE

Dornach, 10. srpnja 1920.

Danas bih vam želio ponuditi nešto konkretnije iz cijelog niza ideja koje podupiru ovdje predstavljena razmišljanja, kako bih ih sutra proširio iz više općenite perspektive. Iz razmišljanja kojima se ovdje bavimo već neko vrijeme, možete zaključiti da obnova opadajuće kulture Zapada zahtijeva razvoj istinskog razumijevanja čovjeka na temelju znanosti duha. To razumijevanje čovjeka dugo je vremena bilo ometano. U obliku u kojem će biti potrebno za budući razvoj čovječanstva, prvo ga je ometala vrsta duhovnog života koja se pojavila u 13. i 14. stoljeću Srednjeg vijeka, a zatim ponovno duhovna struja razdoblja od sredine 15. stoljeća do danas, koja se sve više kretala prema materijalizmu. S jedne strane, vidjeli smo razvoj apstraktnog, nesvjetovnog, religiozno obojenog načina razmišljanja, koji je duhovno odvajao od svijeta, sprječavao ga da dopre do čovjeka, i tako u svojoj biti čovjeka ostavio neobjašnjivim. Moglo bi se reći: u posljednjim stoljećima četvrtog post-atlantskog razdoblja, u posljednjim stoljećima grčko-latinskog razvoja do sredine 15. stoljeća, čovječanstvo se sve više navikavalo gledati čovjeka u odnosu na potpuno nesvjetovno božansko-duhovno, i gubilo je mogućnost spoznaje samog čovjeka u njegovom božanskom podrijetlu. Zatim je došlo vrijeme kada je čovječanstvo okrenulo pogled prema onom pod-ljudskom, prema onome što čini principe prirode, koji su, međutim, objašnjavali samo ono u svijetu što nije ljudsko - mineral, biljku, životinju - i na taj način se ostavilo čovjeka neobjašnjenim, tako je, u određenom smislu, u ranijem dobu postojao pogled prema onom stranom duhovnom, dok je od kasnijih vremena do naših dana postojao pogled prema pod-ljudskom materijalnom. Čovjek se provukao kroz pukotine. Potpuno shvatiti duhovno-duševne aspekte čovječanstva zadatak je našeg vremena, a u tu svrhu mi smo pokušali unijeti što više elemenata u antropozofski orijentiranu znanost duha.

Danas bih želio govoriti o tome, kako se čovjek u svijetu u prvom redu nalazi između dvije krajnosti u svom unutarnjem iskustvu. Želimo se prvo zadržati na čovjekovom unutarnjem iskustvu. S jedne strane, čovjek doživljava svijet ideja, ali ga doživljava na taj način, da, što se više uranja u taj svijet ideja, to mu se on čini apstraktnijim i hladnijim. Kad se uzdigne do razine ideja, čovjek osjeća da se ne može iznutra zagrijati. Ali osjeća i nešto sasvim drugačije. Osjeća da u tim idejama, koje se zatim proširuju u zakone prirode, u zakone svijeta, ima nešto što, kao ideja, ne obuhvaća stvarnost, što je, kao ideja, u osnovi samo slika. Stoga se čovjek ne osjeća prema svijetu ideja na način da bi, recimo to tako, nekako spoznajno usadio vlastito postojanje u taj svijet ideja. Koliko god čovjek razmišljao, i koliko god rado razmišljao, on postupno razvija, čak i u najrazvijenijoj filozofiji, osjećaj da se dokaz

njegovog stvarnog postojanja u kozmosu ne može izvući iz svijeta ideja. Ideje imaju nešto bez korijena, budući da se doživljavaju u običnom životu između rođenja i smrti. To je jedan pol, da tako kažemo, vanjskog iskustva u običnoj egzistenciji: apstraktne, trezvene, hladne ideje u kojima se ne može, i ne želi, usidriti istinska stvarnost čovjeka. I u konačnici, moderno čovječanstvo nije se zagrijalo za Descartesovu izjavu: mislim, dakle jesam - cogito, ergo sum - jer, bez obzira koliko se samoj misli posveti, čovjek i dalje osjeća: iz misli se, u prvom redu ni jedna egzistencija ne može izvući.

Drugi pol unutarnjeg iskustva su slike sjećanja. Svatko tko istinski proučava dušu, psihologiju, a ne verbalnu umjetnost koja se danas često prakticira na sveučilištima kao psihologija, zna da su te predodžbe sjećanja koje imamo u biti potpuno iste kao predodžbe fantazije koje slobodno formiramo, da tako kažem, samo, istu silu koju koristimo u tkanju predodžbi fantazije, drugačije koristimo kod sjećanja. Sjećanjem, njegovanjem memorije, u konačnici živimo u istom elementu kao i prilikom stvaranja fantazije, osim što se povezujemo s onim što smo doživjeli kroz osjetila ili kroz život općenito, i tako ispravno oblikujemo 'fantazme' u sjećanju, dok im dopuštamo da slobodno lutaju u fantaziji. To je drugi pol unutarnjeg iskustva.

U svijetu ideja, koji zatim pretačemo u zakone prirode, imamo odlučnu svijest da naša volja zapravo ne može ništa sama od sebe proizvesti u oblikovanju svijeta ideja; ona se mora prilagoditi unutarnjoj logici, tkivu stvarnosti ideja. Ako želimo shvatiti stvarnost, ne možemo jednostavno kroz svoju volju nizati jednu ideju za drugom; moramo se prilagoditi unutarnjoj zakonitosti ovog svijeta ideja koji je samo slikovni i u početku ne nosi nikakvu bit. Na drugom polu, u fantazmima koji također žive u sjećanju, u memoriji, jasno prepoznajemo: naša volja tamo vlada - i naša je volja tamo sasvim dobro smještena, i u dva aspekta primjećujemo da ti fantazmi, ukoliko oblikuju sjećanje, doista imaju neke veze s našim 'Ja', s našom osobnošću, s onim što je naša stvarnost. Bez obzira koliko se protivimo pukoj fantaziji ili fantastičnosti; osjećajući da naše 'Ja' djeluje unutra prema vlastitoj volji, istovremeno osjećamo i da je naše 'Ja', naša osobnost, sadržano u tim fantazmima. To je jedna stvar.

Druga je: u trenutku kada nam je kontinuitet sjećanja poremećen nekom bolešću, kada se nit našeg sjećanja negdje prekine, tako da se ne možemo prisjetiti dijela svog života, u tom trenutku je poremećena i istinska čvrstoća našeg unutarnjeg 'Ja' iskustva. Dakle, s jedne strane, naše 'Ja' iskustvo nije u početku povezano s našim svijetom ideja. S druge strane, osjećamo da je to 'Ja' iskustvo unutar onoga što nazivamo našim svijetom fantazmi, iako ne možemo graditi na tom svijetu fantazmi, i, u određenom smislu, možda ne tražimo esencijalno 'Ja' u ovom svijetu fantazmi, iako znamo da je ono tamo aktivno, štoviše, da ne može pravilno živjeti u našoj svijesti, bez da je u kontaktu s ovim sjećanjem.

Ono što sam sada, više-manje apstraktno objasnio, sadrži najdublje zagonetke života, a tim zagonetkama pristupamo spajajući različite elemente onoga što je raspršeno u našim antropozofskim razmatranjima. Svije ideja, on nam se čini apstraktan, čini nam se slikovan! Gdje ga prvo koristimo? Koristimo ga kada proniknemo u ono što iz vanjskog svijeta utječe na naša osjetila - boje, zvukove, toplinu i hladnoću - kada o tome razmišljamo. Kada u svoje percepcije prodiremo kroz misao. Više detalja naći ćete u mojim knjigama 'Istina i znanost' i 'Filozofija slobode'. Kada u svoje percepcije prodiremo kroz misao, tada koristimo ovaj svijet ideja da ga, takoreći, utisnemo u naše duhovno-duševno iskustvo, u ono što imamo kao svoj svijet percepcija. Ali čovjek bi malo pomnije trebao pogledati što se tamo događa. A to se može učiniti ako se koriste duhovno znanstvene metode za upravljanje sposobnostima vlastite duše, kako je na različite načine opisano u mojim knjigama. Može se postaviti pitanje: što bi se dogodilo s osjetilnim percepcijama, kad bi u nas samo prodrle izvana, kad bi samo ono što, takoreći, prodire u naše oči kao boja svjetlosti, ono što prodire u naše uši kao zvuk, ono što prodire u naš osjećaj topline kao toplina i tako dalje, kad bi samo to upadalo, što bi tada s nama bilo?

Budimo jasni: u budnom stanju nikada ne dopuštamo ovom svijetu da jednostavno struji u nas. Čak i ako razvijemo samo malo aktivnog mišljenja u idejama, ipak, u određenom smislu, donosimo iznutra, kako bismo suprotstavili tim zvukovima, bojama, mirisima, okusima, pa čak i svim osjetilnim kvalitetama koje jure prema nama, protunapad svijeta ideja koji se diže iznutra. I svatko tko ne razmišlja prema apstraktnoj psihologiji sadašnjice, već je istinski naučio promatrati, može se zapitati: kako se perceptivni sadržaji koji jure izvana, i protunapad iznutra, susreću u našim osjetilnim organima? Vidite, kad bismo bili posvećeni samo svijetu percepcija, onda bismo zapravo živjeli kao ljudska bića u svom eterskom tijelu, i, s našim eterskim tijelom, u eterskom svijetu. Trebate samo sebi predočiti kako biste, predani kroz oči svijetu boja, živjeli u uzburkanom, eterski uzburkanom svijetu boja; kako biste, predani kroz uši svijetu zvuka, živjeli u uzburkanom moru zvuka, koji u početku nije eterski, ali bi bio eterski ako ne biste pružili protuudar kroz ideje. Naime, baš kakvi su zvukovi u početku za nas ljude, takvi su u eterskom. Plivamo u moru zraka, i stoga u zgusnutom eterskom. Etersko je stoga ono što je, samo materijalno zgusnuto na razinu zraka; zvukovi su samo zračno-materijalni izraz eterskog. I tako je i s kvalitetama topline, s kvalitetama okusa, s kvalitetama mirisa, sa svim osjetilnim kvalitetama. Zamislite dakle, da živite u eterskom moru kao etersko biće, bez protuudara svijeta ideja iznutra; zamislite da živite u eterskom moru kao etersko biće; nikada ne biste postigli onu ljudsku konzistenciju s kojom zapravo postojite u svijetu između rođenja i smrti. Kako možete postići tu konzistentnost? Time što ste organizirani da ubijete, da paralizirate ovo etersko. A kako ga paraliziramo? Kako ga ubijamo? Kroz

protuudar ideja! Zaista je tako: izvana, da tako kažem - ako bih shematski nacrtao dijagram - svijet perceptivnog sadržaja došao bi u živoj eteričnosti (rot), a mi, kao eterska bića, plivali bismo u živoj eteričnosti ako iznutra ne bismo poslali protuudar svijeta ideja (blau), koji, budući kao svijet ideja između rođenja i smrti, ubija eterski element i čini da nam svijet izgleda kao fizički svijet. Oko sebe bismo imali eterski svijet ako ovo etersko ne bi ubili kroz svijet ideja, svodeći ga na fizički oblik. Svijet ideja, kakav imamo kao ljudska bića, povezuje se sa osjetilnim kvalitetama u ukupnosti naših organa, paralizira te osjetilne kvalitete i svodi ih na ono što doživljavamo kao fizički svijet.

To je činjenica. Iz kratke knjižice dr. Steina iz njegove disertacije, možete vidjeti koliko je blizu došao razumijevanju ovog karaktera svijeta percepcije, kroz domišljatu interpretaciju onoga što se može postići na području antropozofije. Zapravo, u suvremenoj fiziološkoj literaturi ne postoji ništa tako dobro o osjetilnoj fiziologiji, kao ova mala knjiga dr. Steina.

Dakle, s jedne strane, imamo činjenicu da kroz svijet ideja prigušujemo eterski nalet osjetilnih kvaliteta. S čime je to dalje povezano? Povezano je s činjenicom da se naš svijet ideja, koji kao ljudska bića doživljavamo između rođenja i smrti kao da proizlazi iznutra, ne pojavljuje u svom pravom obliku. Ljudi ne mogu to vidjeti, da u idejama kako ih doživljavaju kao ljudska bića u fizičkom tijelu, nemaju pravi oblik tih ideja. Ljudi su u suvremenoj civilizaciji još uvijek tako grubo organizirani da im nikada ne padne na pamet reći sebi, naprimjer: budiš se iz sna, doživio si cijeli san koji ti je simbolički izrazio ono što vani na ulici viče 'Vatra!'. - Čovjek simbolički doživljava nešto što je izvana sasvim drugačije. Ono što imamo u idejama, vrlo je različito od razrade vanjskog događaja u fantaziji sna; ali u svijetu ideja imamo i nešto, što nije ništa drugo nego sjaj potpuno drugačijeg svijeta. A koji je to svijet? Često smo o tome govorili. To je svijet kroz koji je čovjek prošao prije rođenja, ili recimo prije začeca. To je ono što je ovdje u životu zasjenjeno, sve do apstraktnog svijeta ideja, konkretno doživljenog. Između smrti i novog rođenja, živimo u stvarnosti onoga što je ovdje u svijetu ideja samo u tim sjenovitim slikama konceptata, predodžbi i ideja. Kao što vanjski svijet sjaji u snove, tako i prenatalni svijet sjaji u naš svijet između rođenja i smrti, nastavljajući utjecati na formiranje ideja. Ali dok sve živi, u

onome što ideje jesu između smrti i novog rođenja, dok ono što je stvarno u svijetu ideja dotiče naše vlastito biće, dok mi, dodirujući sebe, dotičemo svoju idejnu supstancu, baš kao što sada dodirujemo svoje fizičko tijelo, samo onaj dio ove supstancijalnosti svijeta ideja za koji čak ni ne znamo iz kojeg crpimo stvarnost vlastitog 'Ja' u zemaljskom, zasjenjuje svoj put u ovaj zemaljski život. Ali mi koristimo ovu sjenovitu sliku te egzistencije koju imamo između smrti i novog rođenja. Ta sjenovita slika su ideje, a te ideje nam ovdje služe da uopće postanemo fizički ljudi; inače bismo kao eterska bića plivali u eterskom moru. Eterski život ubijamo sjenovitim slikama našeg života između smrti i novog rođenja.

Dakle, smještamo čovjeka unutar cijelog univerzuma, unutar kozmosa. To je opet jedna od točaka gdje stječemo istinsko ljudsko znanje. Tu povezujemo ono što imamo u sadašnjem iskustvu, s iskustvom vječnog. Tu kažemo: kada mislite, kada gledate vanjski svijet kroz svoja osjetila i svojim idejama paralizirate eterski život koji se odvija u vašim očima i ušima, kako biste ga mogli podnijeti i biti čovjek, tada to činite s nasljeđem, s posljedicama svog vječnog bića, onakvim kakvo ste oblikovali između smrti i novog rođenja.

Tako proširiti ljudsku svijet, tako u čovjeka uliti znanje koje nas povezuje s cijelim kozmosom - to je potreba sadašnjosti. I sva vanjska znanost će uvenuti, sva vanjska kultura bit će dovedena do propadanja. Uslijedit će smrt Zapada, ako se ljudi ne odluče steći takvo znanje o čovjeku koje, promatranjem vanjskih uvjeta života, povezuje čovjeka s kozmosom i povezuje ga na takav način da, doživljavajući svijet ideja ovdje, čovjek postaje svjestan onog vječnog. Upravo zbog toga, ovaj svijet ideja je nešto tako trezveno i apstraktno, jer je samo sjenovita slika vječnog i jer je njegova temeljna svrha ovdje ubiti osjetilni život koji nas inače eterski preplavljuje.

Dakle, naši su životi povezani s prenatalnim. Tradicionalne vjerske denominacije ne vole spominjati ovaj prenatalni život; štoviše, kategorički ga odbacuju. Već sam se dotaknuo činjenice da je upravo to osobitost tradicionalnih vjerskih denominacija: govore samo o zagrobnom životu, a ne o prenatalnom životu, o preegzistenciji. Ne žele o tome govoriti jer to nije usmjereno na ljudski egoizam, na što je usmjereno ono kada se ljudima propovijeda samo o životu poslije smrti; jer ljudi između rođenja i smrti žele uživati u spoznaji o životu poslije smrti. Ono što im nameće obveze za ovaj život, jer su ih bogovi oslobodili duhovnog svijeta kako bi ispunili svoju misiju, ne obraća se ljudskom egoizmu; obraća se ljudskoj odgovornosti i obvezi. Stoga se, kada se govori o ovom prenatalnom životu, ne nalazi na odobravanje. I te su vjerske denominacije uspjele ljude toliko održati uspavanima u vezi ovog prenatalnog života, da imamo riječ poput 'besmrtnosti', to jest, negiramo smrtnost, ali nemamo riječi poput

'nerođenost', koja bi bila jednako opravdana. Jer, kao što ne umiremo u odnosu na naše duhovno-duševno biće, tako se i ne rađamo u odnosu na svoje duhovno-duševno biće. Morali bismo imati riječ u jeziku koja to sugerira. Doista, riječ 'nerođen' mora se uključiti u jezik, baš kao što mora biti 'besmrtan', jer čovjek samo napola razumije sebe ako obraća pažnju samo na riječ 'besmrtan', a ne i riječ 'nerođen'. Ta nemogućnost u jeziku, otkriva nemogućnost uzdizanja do duhovnih visina u ovom području.

Pogledajmo sada drugi pol, pogledajmo kako, u fantazmima iz kojih također formiramo svoje predodžbe sjećanja, čovjek ima nešto unutar čega se njegovo 'Ja' širi i kreće, ali širi se i kreće često na kaotičan način. Iako čovjek zna da njegovo 'Ja' živi unutra, on se ne oslanja na fantazme da bi otkrio išta o prirodi tog 'Ja'. Ako ponovno pogledamo činjenice - a to možete zaključiti iz raznih odlomaka u našoj antropozofskoj literaturi - moramo se zapitati: što se to u nama razvija kao zbroj naših predodžbi sjećanja, ili čak, u tom slučaju, kao zbroj naših predodžbi fantazije? - To nije ništa drugo nego transformacija onoga što, prije nego što metamorfozira u moć sjećanja, u moć fantazije, živi u nama kao sila rasta. Ono što živi u tijelu kao sila rasta, kada se oslobodi fizičkog, postaje duhovno-duševna moć sjećanja. Znači, sve do sedme godine života, kada počinje promjena zuba, u ljudskom biću se pojavljuje ista moć, koja kasnije formira dobro konturirana sjećanja u duševnoj memoriji; ona unutar tijela djeluje formativno. Ono što u konačnici izbacuje zube, ista je sila koja živi u nama kao sposobnost sjećanja i predodžbi. Ukratko, u onome što živi u nama kao fantazmi, zapravo imamo istu silu koja nas tjera da rastemo, koja je temelj našeg organskog razvoja. Emancipiramo je od organizma. Što to znači?

U tome leži značajna zagonetka života; ona kaže: ovu silu koja stvara fantazije, mi, u određenom smislu, čupamo iz našeg organizma. Zamislimo da je ostavljamo unutra, kako bismo onda stajali u svijetu? Zamislite da sve što, u određenom smislu, odvajate iznutra od svog organizma, tako da to po svojoj volji možete kontrolirati svojim 'Ja', sve to bi se uzburkavalo u vašem organizmu. Ne biste rekli: želim - već biste osjetili nalet krvi kako vas pokreće na pokret; ne biste rekli: hvatam olovku - već biste osjetili mehanizam mišića svoje ruke. Osjećali biste se unutra, pogubljeni u svijetu, ako ne biste otkinuli svijet fantazija iz svog organizma. Vaša bi neovisnost nestala. Ono što se kreće u vama, što živi u vama, bio bi samo nastavak onoga što je vani, unutar vaše kože. Ljudi stoga moraju sebi reći: tamo izvan moje kože, raste trava iz određenih sila, unutar moje kože, rastu moja slezena i moja jetra; ali ne bih osjetio nikakvu razliku kada svoje fantazme ne bih mogao otkinuti od onoga što se organizira u meni. Tamo vani, ne otkidam ništa, uzimam bit u njenoj cjelovitosti. Unutar svoje kože otkidam svijet svojih fantazmi. Na taj način postižem svoju neovisnost. - Na taj način čak je moguće pronaći ležište, temelj za jastvo unutar čovjeka. To je drugi pol unutarnjeg iskustva.

Dok svoja osjetilna iskustva moramo umrtviti kroz svijet ideja, kako bismo se mogli smjestiti u fizički svijet, inače bismo plutali poput utvare u eterskom moru, iznutra moramo otkinuti svijet fantazmi od svojih organskih procesa. Inače bismo jednostavno bili dio prirode, poput rastućeg stabla. Ne bismo postojali kao neovisno biće, oslobođeno ostalog što se događa u svijetu.

Dakle, čovjek spoznaje sebe kao čovjeka u svojoj biti unutar čovjeka. I ako gleda dalje, kaže: ovaj osobni život između rođenja i smrti, ono je što nas tjera da iskusimo sebe upravo ovdje, između rođenja i smrti. Ali ne doživljavamo sve organsko u nama, ono što leži unutar naše kože; ono što ostaje sjena onoga što čini naše biće nakon smrti. Baš kao što se kroz jedan pol držimo prenatalnog svijeta, kroz pol ideja, svijeta nakon smrti se držimo kroz pol fantazmi, u kojima živi volja. Držimo se svog nerođenog svijeta kroz naš svijet ideja, držimo se svog besmrtnog svijeta kroz naš svijet fantazmi, koji je sada svijet fantazmi, tako da kada prođemo kroz vrata smrti, on se pravilno oblikuje u kozmos u kojem zatim tkamo, živimo i imamo svoje biće nakon smrti.

To je učinak istinskog čovjekova znanja, duhovno pronalaženje sebe u kozmosu. Ljudi znaju odakle dolaze, gdje stoje i kamo idu, odgovarajući na ova pitanja o tome što istinski spoznaju o sebi, o tome što je iz kozmosa ušlo u njihovo unutarnje biće. Takvo znanje nije poput znanja koje postupno uništava zapadnu kulturu. Takvo znanje ima drugačije značenje. Zapadnu kulturu doista uništava njezino znanje. Osvrnite se na znanje koje su ljudi posjedovali do sredine 15. stoljeća. Današnji se ljudi podsmjehuju tom znanju. Smatraju ga djetinjastim znanjem djetinjastog čovječanstva. Kažu si: sada smo došli tako divno daleko; tek sada imamo pravu kemiju, pravu fiziku, pravu biologiju i tako dalje. - Ali ipak postoji značajna razlika između drevnog znanja, ako se samo ispravno shvati i otkrije njegova istina, i sadašnjeg znanja bez korijena. Ako pogledate drevno znanje kakvo je postojalo do sredine 15. stoljeća, vidjet ćete: kada su ljudi iz svijeta stjecali elemente znanja, uvijek su sa sobom nosili nešto što ih je povezivalo sa svijetom. Samo razmislite: bez obzira koliko pametno razmišljate o drvetu i koliko se idejnog sadržaja upija u vašu dušu, i dalje imate svijest da u drvetu ima više života nego što možete upiti svojim idejama; baš kao u cvijetu, čak i u kristalu. Kada pogledate moderni svijet, koji je postupno prešao u carstvo strojeva, tek tada čovjek, mogao bih reći, stoji pred objektom koji je postao potpuno proziran, u idejnom smislu. Stroj koji gradimo, mehanizam koji uspostavljamo, vidimo kroz njega. Znamo: stroj je konstruiran iz ovih ili onih sila, u ovoj ili onoj kombinaciji. - Slijedeći model onoga što je čovjek izgradio u tehnologiji, tada je formirao i svjetonazor, i sada kozmos zamišlja kao veliki stroj.

Budući da smo u mehaničkom poretku kulture, izgubili poštovanje prema zagonetkama, budući da nam je stroj postao idejno transparentan, potreba nam je, posebno danas, veza s čovjekom kako bismo ponovno mogli otkriti duhovnost. Ljudima koji su još uvijek mogli tražiti duhovnost istovremeno tražeći duhovno u objektima prirode, nije bila potreba vrsta znanja koja crpi iz ljudi, koja je nama potrebna. Nama, koji smo se postupno otrgnuli od mehaničkog stiska svijeta, razvoju mehanizirane tehnologije, potrebna je, za razliku od mrtve tehnologije koja utječe i na naš misaoni život, živa znanost duha, koja, na način koji smo danas naznačili, povezuje čovječanstvo s duhovnim univerzumom, s duhovnim kozmosom. Ali u sadašnjosti, tu vezu moramo pronaći istinski transformirajući svoje unutarnje biće prije nego što pristupimo vanjskom svijetu. Antropozofski orijentirana znanost duha, ovu transformaciju uzima u obzir gdje god se ona pojavi u praksi.

U Stuttgartu smo osnovali Waldorfsku školu. Malo pomalo, ljudi dolaze i žele promatrati Waldorfsku školu. To je ono što ljudi rade u moderno doba; ako ih nešto zanima ovdje ili ondje, odu tamo, pogledaju to, onda to 'znaju' i pod određenim okolnostima mogu i uspostaviti nešto slično. Takav je naš život postupno postao. Ali to nije ono o čemu se radi kod Waldorfske škole; prije svega se radi o tome da se može proniknuti u unutarnji život koji je uveden u didaktiku i pedagogiju Waldorfske škole. Radi se o istinskom shvaćanju čovjekova odnosa prema svijetu na potpuno nov način. Kad je riječ o svijetu ideja, ljudi su velikodušni. Svoj svijet ideja ljudi ne vole zadržati za sebe. Željeli bi da svi imaju iste ideje; to jest, svoje ideje željeli bi dati svima. Što se tiče drugih dobara, ljudi nisu toliko velikodušni; radije ih zadržavaju za sebe. A svoje ideje vole davati svima. Upravo to predstavlja radikalnu razliku između duhovnog svijeta s jedne strane i ekonomskog svijeta s druge. Ta je razlika već radikalno prisutna, samo ako se pogleda, i u osnovi, ako netko, prema starom sustavu, ima tendenciju biti učitelj, to se također sastoji samo od velikodušnosti u odnosu na svijet ideja. Jer djeca su još bolji primatelji darova od odraslih, koji mogu odgovoriti kritikom i otporom. Darovi znanja još se lakše mogu podijeliti djeci.

Pa, naravno, ovi instinkti moraju se uzeti u obzir i u waldorfskim školama i od strane waldorfskih učitelja. Ali ovdje ulazi novi element, onaj koji može proizaći samo iz duha antropozofski orijentirane znanosti duha. To je da, uz ono što je uvijek bilo tradicionalno u ispovijestima, postmortalni aspekt, postoji odlučan fokus na prenatalni aspekt. Jasno nam je da se u djetetu koje raste, postupno otkriva ono što silazi iz duhovnih svjetova. U određeno vrijeme, mi smo sišli iz duhovnih svjetova. U ovaj svijet su nas poslali bogovi, i mi provodimo ono što su bogovi stavili u nas. Djeca silaze kasnije; dulje su u duhovnom svijetu. Gledamo u ono što sja iz dječjih duša. Ona nam donose poruke iz duhovnih svjetova, u kojima su živjela dulje od nas. Osjećaj da u sadašnjost iz duhovnog svijeta nešto silazi, nešto što pada u djecu, nešto što učitelj prvo mora razotkriti, da se uzimanje dodaje davanju u kojem toliko

uživamo - to može doći iz duha istinske znanosti duha, kada se u živom iskustvu, ideja o preegzistenciji, doda ideji o postegzistenciji.

Ta novost, koja je usađena u pedagogiju i didaktiku Waldorfske škole, ono je što je važno; to jest, u osnovi, samo oni koji su u svoje srce i dušu upili antropozofski orijentiranu znanost duha mogu razumjeti Waldorfsku školu. I tek tada bi trebali promatrati, inače neće vidjeti ništa iz nekoliko sati koje su proveli promatrajući Waldorfsku školu, osim pisanja po ploči ili razgovora s djecom i tako dalje. Ali ljudima danas postaje tako neugodno pronaći istinski put u duhovnost. U osnovi - zašto? - Ako želimo tražiti uzrok tome, možemo se uhvatiti takvih djela koja su istinski rođena iz struje antičkog svijeta i pitati se: što se tamo govori o stjecanju duhovnosti od strane ljudi?

Pred sobom imamo 'Udžbenik filozofije na aristotelovsko-skolastičkoj osnovi za upotrebu u visokoškolskim ustanovama i za samoobrazovanje' isusovačkog svećenika Alfonsa Lehmena, četvrto prošireno i poboljšano izdanje, koje je uredio isusovački svećenik Peter Beck. Djelo je prvi put objavljeno 1899, a četvrto izdanje 1917. Želio bih vam pročitati što je napisano na 8. stranici uvoda o duhu ove filozofije, koja je stoga istinska katolička filozofija. Da imamo posla s istinskom katoličkom filozofijom, vidjet ćemo uskoro. Tu stoji:

"Iz rečenog nije teško vidjeti što bismo trebali misliti o načelu 'apsolutne znanstvene slobode'. Ovo načelo daje svakom pojedincu pravo da formulira i brani bilo koje mišljenje koje odabere, bez straha od protivljenja bilo kojeg učiteljskog autoriteta. Ali sloboda nije neograničena. *Učiteljski autoritet Crkve ima pravo osuditi filozofsko mišljenje ako ono proturječi objavljenoj doktrini ili logički vodi do takve proturječnosti.* Ovdje pretpostavljamo kao dokazano da je crkveni učiteljski autoritet uspostavljen od Boga s mandatom da štiti i tumači božansku objavu. S ovim mandatom, dotično pravo je odmah dano. Jer da bi izvršio mandat koji mu je povjeren, učiteljski autoritet Crkve mora biti sposoban objasniti pravo značenje Božje riječi i lažna tumačenja osuditi kao lažna. Stoga, kada mišljenje filozofa ili filozofske škole izravno ili neizravno osporava pravo značenje sadržaja objave, učiteljski autoritet Crkve ima moć suditi o zabludi kao takvoj i moć da je javno osudi."

To je uvod u udžbenik filozofije! Ako uzmete u obzir cijeli duh takve rasprave, kakva se i danas prakticira, što on otkriva? Prenosi cijeli kršćanski duh na koji je Pavao mislio, kad je rekao: 'Ne ja, nego Krist u meni'. Budući da Krist živi u nama, budi duhovni element u nama i upravo prožimanjem Kristom postajemo sposobni čovjeka povezati s duhovnim kozmosom. Često smo govorili o ovom značenju Misterija na Golgoti, a o tome ćemo ponovno sutra govoriti detaljnije. Ali Krist je čovjeku morao učiniti jasnom jednu stvar: pokazati kako čovjek svoju istinu treba dobiti iz duha, iz božanskog duha. Treba se samo prisjetiti još jedne izreke Krista Isusa i sve što je u tom smislu dano: 'Moje kraljevstvo nije od ovoga svijeta'; to jest, kraljevstvo koje

Krist želi rasplamsati u ljudima ne smije se uspostaviti u ovom svijetu. To se mora uspostaviti tako što će čovjek pronaći put iz ovog osjetilnog svijeta u nadosjetilni svijet.

Moje kraljevstvo je od onoga drugog svijeta, koji nije ovaj fizički svijet - tko je najviše sagriješio protiv ovih Kristovih riječi? Onaj koji tvrdi da je kraljevstvo utemeljeno na ovom svijetu, kraljevstvo sa središtem u Rimu, u fizičkom Rimu, kraljevstvo koje djeluje fizičkim savjetima i odlukama, takvo fizičko kraljevstvo, koje je u potpunosti od ovoga svijeta, da to kraljevstvo može nekako širiti kršćansku istinu. - Budući da Kristovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta, sigurno nije ni od Rima. Ovim ukazujemo na to da u sadašnjosti ljudi moraju shvatiti kao istinski antikršćansko sve što je od ovoga svijeta, sve što tako snažno nastoji oblikovati čak i istinu iz ovoga svijeta, da kaže: "Crkveni učiteljski autoritet ima pravo osuditi filozofsko mišljenje ako ono proturječi objavljenoj doktrini ili logički vodi do proturječja", odnosno u mjeri u kojoj Crkva tako odredi! Stoga se takve knjige ne pojavljuju onako kako se moraju pojavljivati knjige antropozofa, naprimjer, gdje se ulazi cijelom svojom osobnošću i samo s tim, govoreći: ono što imam predstavljati, predstavljam iz svoje veze s duhom istine. Umjesto toga, naslov je: 'Udžbenik filozofije na aristotelovsko-skolastičkoj osnovi', autora Alfonsa Lehmena S.J., četvrto izdanje, 1917. Ako okrenete stranicu piše: Imprimatur Freiburg, Thomas, nadbiskup. To znači da ovdje nije riječ o osobnosti koja predstavlja ono što mora predstavljati kao osobnost, već o sekularnom tijelu od kojeg svatko tko želi objaviti nešto što će biti priznato mora dobiti odobrenje. Ovdje tijelo koje je od ovoga svijeta i oblikuje istinu ovoga svijeta, predstavlja ono što se predstavlja kao istina!

Danas se ne smije biti kukavica, već hrabro pogledati što je istinsko kršćanstvo, a što takozvano kršćanstvo. Živimo u vremenu koje je dovelo do ove katastrofe, jer su ljudi već bili dovoljno kukavice, da izvana ne žive ono što su više-manje prepoznali u sebi. Naša katastrofa je, u svom izvoru, duhovna katastrofa - kako smo često govorili - i ovu katastrofu nećemo izbjeći dok se ne okrenemo Duhu istine, koji u duhovnoj viziji traži onu snagu koja mu daje 'Imprimatur', a ne vrhovni crkveni autoritet kojeg je imenovala svjetovna organizacija.

XIV. ČETRNAESTO PREDAVANJE

Dornach, 11. srpnja 1920.

Danas, nastavljajući se na jučerašnja razmatranja, želio bih reći nešto što bi moglo poslužiti za sažimanje mnogo toga što je tijekom vremena izneseno, kako bi se dalo svojevrsno sveobuhvatno objašnjenje otajstva na Golgoti. Naravno, kada se u moderno doba govori o toj središnjoj točki ljudskog života, može se govoriti samo o nečemu aforističkom, nečemu epizodnom, svojevrsnom izvatku svega što moramo razraditi u obimnijem pregledu kako bismo dokučili ovaj misterij na Golgoti.

Ako netko želi pravilno razumjeti misterij na Golgoti, mora mu biti jasno da je cijeli stariji sustav misterija koji je prethodio misteriju na Golgoti, koji je potom postupno nestao i koji je, u biti, već u visokoj mjeri bio presušio do vremena kada se trebao dogoditi misterij na Golgoti, u cijelosti ukazivao na ovaj središnji zemaljski događaj, na ovo otajstvo Golgote. Ako se zaista dopusti da ono što sam pokušao predstaviti u svojoj knjizi *'Kršćanstvo kao mistična činjenica'*, djeluje na čovjeka, otkrit će se da su se u simboličko-ritualnom načinu predstavljanja koji se prakticirao u drevnim misterijima, najrazličitiji kozmički misteriji s dramatičnom snagom odvijali pred neofitom, pred osobom koja je bila inicirana. Ali ono što je bilo u srži svih obreda, sve simbolike koja se koristila u misterijima za produbljivanje spoznaje, bila je tajna ljudskog bića koje umire u tijelu, koje u određenom smislu anticipira smrt, koje umire za sve za što može živjeti ako se usmjeri samo prema svijetu osjetila, i koje se tada, iz unutarnje duhovne moći, upravo kroz taj prolazak kroz smrt, kroz to iskustvo umiranja, budi u viši život.

Način na koji je to bilo predstavljano u misterijima, kako bi se potaknulo unutarnje iskustvo ljudi, snažno je podsjećalo na ono što se kasnije zapravo dogodilo u Palestini kao misterij na Golgoti. I moglo bi se reći: u središtu zemljine evolucije, stoji Križ podignut na Golgoti. Tamo čovječanstvo može gledati sliku Krista koji prolazi kroz smrt, ali u slici koja je izravno govorila vječnim jezikom neofitima, onima koji će biti inicirani. Ovaj misterij na Golgoti u drevnim misterijima bio je anticipiran, tako da su ti drevni misteriji, u određenom smislu, bili priprema za sam misterija na Golgoti. To je, u određenom smislu, ono kozmičko što se može dogoditi u individualnom ljudskom biću.

Što se događa u individualnom ljudskom biću kada prođe iskustvo inicijacije? Ono što je s njim rođeno, što nosi nasljedne karakteristike, što se u običnom smislu riječi može njegovati kroz obično obrazovanje, silazi u nesvjesno. To umire, postaje paralizirano, a iz dubine duše izranja više 'Ja' čovjeka, 'Ja' koje ne pripada ovom fizičkom svijetu, ali koje je pozvano

ispuniti misiju u njemu. Ono što se događa unutar čovjeka jest individualni proces, uskrsnuće boljeg, višeg 'Ja' čovjeka. Prije u svojoj svijesti nije imao to više 'Ja'. Zamislimo taj proces proširen na cijelu Zemlju: zamislimo cijelu Zemlju kao neku vrstu živog bića, kakva jest u stvarnosti, tada moramo reći: do misterija na Golgoti, tijekom povijesnog razvoja čovječanstva, ova Zemlja nije imala svoje više 'Ja', jer to više 'Ja' nije ušlo u Zemlju s onim što se razvilo iz Zemlje, te stoga nije živjelo u drevnoj poganskoj mudrosti, niti u židovskoj mudrosti, nije uopće živjelo sa Zemljom. To više jastvo Zemlje sada je prebivalo u ljudskom biću Isusu iz Nazareta, ušavši, kao što znamo, kroz Ivanovo krštenje na Jordanu, i od završetka misterija na Golgoti je djelatni impuls u zemaljskom životu. Zemaljski život je time primio svoje više jastvo. Može se stoga reći: mikrokozmički, određeni unutarnji, poseban proces, odvija se u svakom čovjeku, samo ako tome teži i to želi; makrokozmički, isti proces je dan Zemlji kroz misterij na Golgoti. Ono što je, mikrokozmički, uskrsnuće višeg 'Ja' u čovjeku, makrokozmički, misterij je na Golgoti. Međutim, to je već povezano s činjenicom da biće Krista, koje je prebivalo u čovjeku Isusu iz Nazareta, nije prethodno bilo na Zemlji, već je sišlo s duhovnih, kozmičkih visina, i sjedinilo se s evolucijom Zemlje.

Ali to također implicira nešto drugo. Implicira da razumijevanje otajstva Golgote zahtijeva drugačiju vrstu znanja, drugačiju vrstu uvida od one koju čovjek stječe kontemplacijom vanjske prirode, koju čovjek prima gledajući oko sebe u običnom životu. Potrebna je transformacija čovjeka. I transformirani čovjek tada može postići vrstu znanja kroz koju razumije otajstvo Golgote. Ovaj misterij Golgote stoji kao činjenica svjetske povijesti, ali uvijek treba praviti razliku između te činjenice, onoga što je nekoć bilo tijekom povijesnog razvoja čovječanstva, i razumijevanja te činjenice, koncepata koje čovjek može prizvati da bi razumio tu činjenicu, to otajstvo Golgote. Kada se dogodio misterij Golgote, drevna mudrost misterija je, u određenom smislu, već izblijedjela. Međutim, ostaci toga su još uvijek postojali. I oni koji su još uvijek posjedovali takve ostatke, koji su još uvijek imali tradiciju ili unutarnji pogled, i koji su rezultate tog unutarnjeg pogleda mogli prenijeti drugima, bili su pozvani da doprinesu razumijevanju misterija Golgote. Drugim riječima: drevna mudrost misterija, korištena je za razumijevanje otajstva Golgote. S jedne strane, imamo činjenicu, otajstvo Golgote, a s druge strane, imamo ono što su ljudi pokušali učiniti kako bi razumjeli ovo otajstvo Golgote.

Kako me ne bi krivo shvatili, želio bih ovdje još jednom dodati: nije potrebno biti vidovnjak da bi se razumio misterij na Golgoti; već je potrebno rezultate dobivene vidovitošću shvatiti zdravim razumom, i time u svoju dušu primiti koncepte, predodžbe i ideje koje se ne odnose samo na osjetilni svijet, već obuhvaćaju i nadosjetilni svijet. Kao što čovjek ne mora sam biti duhovni istraživač, ako želi razumjeti misterija na Golgoti, već treba upiti ono što dolazi iz duhovnog pogleda kako bi misterij na Golgoti razumio uz pomoć tih

konceptata, koji su besmisleni u usporedbi s čisto osjetilnim svijetom, na isti način se razumijevanje misterija na Golgoti moglo postići iz drevne misterijske mudrosti. Dakle, ono što je izvorno bila misterijska mudrost, u prvim stoljećima kršćanstva je korišteno za razumijevanje misterija na Golgoti. I u konačnici, ništa drugo osim misterijske mudrosti nije se ulilo u Evanđelja. Upravo sam to pokušao predstaviti u svom djelu 'Kršćanstvo kao mistična činjenica'. Evanđelja su, u određenom smislu, bila drevna misterijska mudrost primijenjena na misterij na Golgoti. Ljudi su pokušali prikupiti najbolje što su imali u smislu konceptata, ideja i duševnih iskustava, kako bi ispravno razumjeli ovaj misterij na Golgoti.

To je bilo u prvim stoljećima kršćanstva. Ali ta je misterijska mudrost od tada potpuno izbljedila. Kada se danas predstavi suvremenim ljudima i netko se obrati njihovom zdravom razumu, oni više ne mogu razumjeti ni shvatiti ništa od te misterijske mudrosti. Ona govori jezikom koji više nije dostupan suvremenim ljudima. Čovjek se tek postupno bori shvatiti ono što je sačuvano u tradicijama misterijske mudrosti, kada sada, kroz modernu znanost duha, prepoznaje istu oblast koja je postojala u atavističkom znanju kao drevnu misterijsku mudrost. Ova moderna znanost duha, danas je svakako razumljiva zdravom razumu, ali ne i drevna misterijska mudrost, koja se može razumjeti tek kada se probije do rezultata moderne duhovne vizije. I tako se dogodilo da su, zajedno s drevnom misterijskom mudrošću, ljudi sve više gubili sredstva za razumijevanje misterija na Golgoti. Misterijska mudrost je presušila, i misterij na Golgoti više se nije mogao razumjeti.

To vidimo u velikom dijelu suvremene teologije. Ova suvremena teologija, misterij na Golgoti nastoji razumjeti iz istog izvora znanja iz koje se, naprimjer, danas gradi prirodna znanost. Često smo ovdje govorili da ljudi sve više teže nemogućem: potpuno izbrisati Krista i razumjeti samo Isusa iz Nazareta, ili, kako kaže jedan od ovih teologa, 'jednostavnog čovjeka iz Nazareta'. Krist je za teologiju izgubljen, jednostavno zato što se Krist u Isusu, ne može razumjeti iz perspektive vanjske, osjetilne znanosti. Drevna nadosjetilna znanost, baština misterija, za čovječanstvo je izgubljena. Čak i u stoljećima prije misterija na Golgoti, posljednje velike misterije, koje su, naprimjer, postojale u Francuskoj, uništio je nadirući romanizam, koji je svugdje utjelovljenje trezvenosti. U posljednjem stoljeću prije pojave kršćanstva, drevne druidske misterije uništile su rimske trupe na određenom mjestu u Francuskoj. Tada su u nekoliko dana, stotine i stotine iniciranih prenesene iz života u smrt. Moglo bi se reći da je to bila inkvizicija mnogo prije katoličke inkvizicije. I da povijest nije *fable convenue*, znalo bi se, naprimjer, o rimskom Cezaru ispričati i druge stvari nego što se obično pričaju; znalo bi se o njegovim progonima drevnih misterijskih mudraca, i u njemu bi se vidjelo upravo jednog od onih koji su si postavili zadatak iskorijeniti svaku baštinu misterija koja je došla do tog vremena. Ipak, odjeci

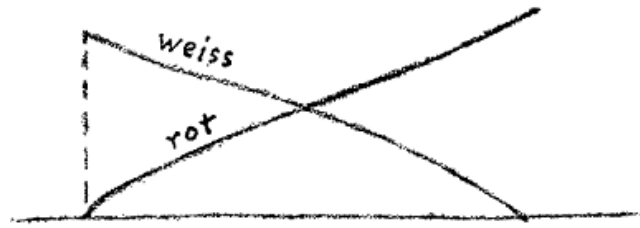
drevne misterijske mudrosti uvijek su preživljavali, čak i u Srednjem vijeku, zapravo sve do 18. stoljeća, i još uvijek se, na određeni način, uz pomoć te drevne misterijske mudrosti moglo razumjeti misterij Golgote. Nemogućnost razumijevanja misterija Golgote, zapravo se pojavila tek u 19. stoljeću. I u 19. stoljeću zapravo vidimo, kako se moderna teologija razvija na način da se koncept Krista sve više gubi, da sve manje ljudi išta razumije o pravoj prirodi misterija Golgote, naime oni ljudi koji se trude nešto stvarno razumjeti, koji ne prihvaćaju stvari na temelju diktata vanjske crkve.

O čemu se onda zapravo može raditi kada razmatramo znanost inicijacije u sadašnjosti, u odnosu na misterij na Golgoti? Može se raditi samo o ponovnom otkrivanju mudrosti misterija, o ponovnom pravljenju misterija na Golgoti razumljivim čovječanstvu kroz tu novu mudrost misterija. Uistinu je istina: kad bi se razvoj nastavio na isti način na kakav je doveo do zapadne prirodne znanosti, do galilejstva i kopernikanstva, misterij Golgote bi potpuno nestao iz sve barbarskijeg života zapada. To je nešto što u sadašnjosti treba shvatiti s najdubljom ozbiljnošću. Kad bi se ideal znanja koji je danas službeno predstavljen univerzalno proširio, relativno bismo brzo na zapadu imali situaciju u kojoj bismo imali civilizaciju - ako bi se to još uvijek moglo tako nazvati - zapravo bi se to moralo nazvati barbarstvom - koja više ništa ne zna, koja više ne govori o misteriju na Golgoti. Moguće je da je unutar tog barbarstva kult, naprimjer, rimokatoličke crkve, očuvan vanjskim sredstvima moći. Ali oni koji misle, više ne bi povezivali nikakve značenje s radnjama koje se tamo događaju. Doživljavali bi ih kao vanjske stvari, baš kao što su se ceremonije koje su drevna germanska plemena izvodila u čast svog Odina i tako dalje, u određenom vremenu doživljavale kao vanjske stvari. To bi evoluciju Zemlje lišilo smisla, jer ova evolucija Zemlje može imati smisao samo kroz 'djelovanje' misterija na Golgoti.

Želio bih ovo izraziti kako sam često izražavao. Pretpostavimo da je na ovu Zemlju sišao Marsovac, koji nije iskusio ništa od Zemlje, jer se među Marsovcima ništa od Zemljinih uvjeta nije moglo iskusiti, i vidi sve što postoji ovdje na Zemlji. Smatrao bi to sasvim neshvatljivim. Ali u trenutku kada bi vidio kopiju Leonardove 'Posljednje večere' i razmišljao o onome što je tamo prikazano, mogao bi povezati značenje sa zemaljskim životom. Želim često spominjati upravo ovu stvar jer je na ovoj slici, posebno izraženo prikazano, sve što pripada misteriju na Golgoti od univerzalnog značaja, takvog značaja da se ispravnim razumijevanjem shvaća značenje zemaljskog života. Ali prvo su potrebni koncepti, ideje, da bi se razumjelo ono što je činjenica. Ti koncepti i ideje u današnjem vanjskom obrazovanju nedostaju. Treba ih ponovno upoznati. Moraju ponovno zaživjeti unutar ljudi; a nestali su do te mjere da danas ne bismo trebali žudjeti za renesansom starih ideja. To čovječanstvu danas ne bi pomoglo. Ne treba nam renesansa, treba nam ponovno rođenje, treba nam potpuno novo rođenje duhovnog života. Ne treba nam uskrsnuće starog, već rođenje nečeg novog.

Nasuprot tome, antropozofski orijentirana znanost duha o kojoj se ovdje govori, može ukazati na prave temelje. Što je onda temelj ove antropozofski orijentirane znanosti duha? Razmotrimo svijet oko nas. Vidimo ga kako se razvija u mineralnom, biljnom i životinjskom carstvu. U moderno doba, prirodna znanost, dala je mnogo toga o tome što se događa u razvoju životinjskog, biljnog i mineralnog carstva. Nastavit će davati mnogo toga što osvjetljava razvoj mineralnog, biljnog i životinjskog carstva. O ljudima, prirodna znanost nije dala ništa posebno. Jer ako istinski ispitete što je prirodna znanost dala o čovjeku, iz opisa njegove anatomije, njegove fiziologije i tako dalje, otkrit ćete da ova prirodna znanost zapravo razmatra samo ono što ga čini posljednjim članom u životinjskom nizu. Kao prirodna znanost, ona to čini sasvim ispravno, ali upravo time razmatra samo ono što ga čini najvišim članom životinjskog niza, najsavršenijom životinjom, da tako kažem. Ali ova prirodna znanost ne razmatra ništa što čovjeka istinski čini čovjekom, ono što ga razlikuje od ostalih oblasti univerzuma koje ga okružuju. Naša znanost duha se zaista ne bavi diletantski, već savjesno istražujući, produbljujući ono što prirodna znanost ima za reći o mineralu, biljci i životinji. I kad bi ljudi danas samo malo poslušali ono što antropozofija ima za reći, ne bi mislili da je antropozofija sektaška stvar, da je to nešto što njeguje sklonost nekolicine 'teta', već bi vidjeli da je to nešto sasvim drugačije, da se u smislu znanstvene strogosti i istraživanja, u potpunosti može natjecati s metodama znanstvenog promatranja, i da je ono što proizvodi jednostavno bogatije od onoga što pruža vanjska prirodna znanost.

Nije li doista smiješno kada prirodna znanost napada antropozofiju? Antropozofija ništa ne oduzima prirodnoj znanosti. Ona stoji pred tom prirodnim znanošću i kaže: da, u pravu ste u području koje istražujete. Ona samo dodaje, ono što potom istražuje o mineralnom, biljnom i životinjskom carstvu. I tko ima pravo poricati ono što sam još nije istražio, i ako se ne osporava ono što je istražio! Ne može se doista zamisliti jača tiranija, od one koja se vrši nad onim što se nije istražilo i ne želi se istraživati. Ali gdje doseže antropozofski orijentirana znanost duha kada njena metoda istražuje mineralni, biljni i životinjski svijet? Dolazi do spoznaje da se ono što se može otkriti znanstvenom metodom, ono što se može otkriti promatranjem vanjskog osjetilnog svijeta, svakako može primijeniti i na spoznaju čovjeka, ali samo na način da nam u konceptima objašnjava ono što u čovjeku umire: kako čovjek umire, kako počinje umirati već pri rođenju, kako je u silaznom razvoju. Ako želite razumjeti uvenuće čovjeka, koje počinje rođenjem i završava u trenutku smrti, ako želite proučiti cijeli taj silazni razvoj, onda pogledajte u prirodu, onda istražite sve prirodne zakone. A kada istražite sve prirodne zakone i primijenite ih na čovjeka, onda ćete otkriti zakone čovjekove smrti, onda ćete otkriti što u čovjeku umire (weiß).

Sada, nasuprot tome, treba reći da u trenutku rođenja ne postoji samo umiranje, već i uzlazak (rot). Taj uzlazni razvoj ne možete otkriti suvremenim znanstvenim promatranjem, bez obzira koliko idealno bilo. Ono što tada oživljava u čovjeku, što je uz ovo umiranje neprestano prisutno, ne može se razumjeti iz osjetilnog područja, može se razumjeti samo iz nadosjetilnog. Kako bi se čovjek uopće mogao razumjeti, antropozofija mora dodati znanje o nadosjetilnom. Iz toga se vidi da ako netko uopće želi upoznati čovjeka, nužno se mora obratiti znanosti o nadosjetilnom području. Čovjeka se istinski shvaća kao smrtno biće, ako se promatra samo osjetilno područje. Kršćanske vjerske denominacije, koje se nikada nisu bavile istinskim znanjem, svjedočile su usponu prirodne znanosti koja se bavi smrtnim čovjekom; stoga se, kao što sam jučer naznačio, bave besmrtnim, onim što ne umire, stavljajući to pred egoizam duše čovjeka.

Stvar postaje drugačija kada se bavimo onim što predstavlja uspon, razvojem, onim što postaje i postaje, i postaje sve više, od rođenja čovjeka nadalje, i onim što svoj vrhunac doseže kada čovjek prođe kroz vrata smrti. Budući da se ne smije pozivati na osjećaje, ne na vjeru, već na znanje, mora se govoriti o onome što nije rođeno, o nerođenom, riječ za koju sam često govorio da postupno mora ući u naš rječnik. Kao što je riječ 'besmrtnan', tako i riječ 'nerođen' mora ući u rječnik modernih ljudi, jer se u odnosu na svoje više biće ne rađamo, kao što u odnosu na to više biće ne umiremo. Ali tradicionalne vjerske denominacije bavile su se samo onim što je osjetilna znanost. One negiraju smrt pukim riječima, pukim nadama i pukim vjerovanjem. One ne ukazuju na ono što se može duhovno spoznati; osuđuju ono što se može spoznati duhovno, nadosjetilnim metodama i načinima istraživanja.

To je u biti karakteristika onoga što nazivamo antropozofski orijentiranom znanošću duha. Ona je u osnovi ovisna o usponu prema nadosjetilnom. Međutim, usponom prema nadosjetilnom, ljudima donosi nešto što je u biti povezano s drevnom misterijskom mudrošću, što stoga može voditi do razumijevanja otajstva Golgote. Stoga smo u cijelom tijeku suvremenog razvoja, ovisni o traženju antropozofski orijentirane znanosti duha, kako uvidi u otajstvo Golgote ne bi potpuno nestali.

Bez obzira koliko se prirodne znanosti koje se danas proučavaju na našim sveučilištima, približavaju svojim idealima, one ne mogu spriječiti nestajanje otajstva Golgote. Bez obzira koliko se povijest razvija i ostvaruje svoje ideale,

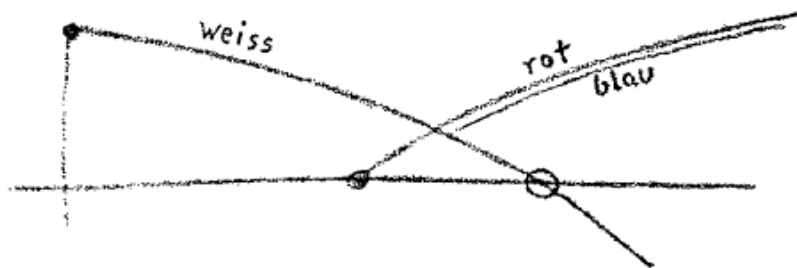
to ne može spriječiti nestajanje otajstva Golgote. I može se s pravom reći, za svakoga tko prouči što danas prevladava u našem javnom obrazovanju, postaje sasvim jasno: sve teži tome da nestane razumijevanje otajstva Golgote. Tradicionalna vjerska vjerovanja nikada neće moći zaustaviti to nestajanje, jer ona čuvaju samo prazne fraze nečega što je nekada imalo značenje, ali što danas ljudskom razumu ne može imati značenje, osim ako se ponovno ne otkrije kroz svjesno primijenjeno duhovno istraživanje. Iz ovoga se, međutim, može vidjeti koliko je blisko povezano razumijevanje otajstva Golgote s razvojem istinske duhovne spoznaje. Takve stvari se ne bi govorile da se ne nameću kao nešto nužno što se u sadašnjosti mora shvatiti. Kad bi se ova znanost duha razvijala samo iz neke subjektivne znatiželje o nadosjetilnom, bilo bi previše neskromno reći da napredak, razumijevanje kršćanstva, ovisi o revitalizaciji ove antropozofski orijentirane znanosti duha. Samo zato što se ta činjenica tako apsolutno nameće, zato što se od nje ne može pobjeći ako se ima pravi osjećaj za ono što se događa, o tome se govori i ne ustručava se biti prekoren za neskromnost, možda i za fantastičnost od strane onih koji ne žele vidjeti ozbiljnost vremena.

Vremena su danas toliko ozbiljna da se ne može ništa drugo nego pokucati na vrata najdubljih istina, vrata iza kojih leže istine koje su čovječanstvu danas potrebne. Zapadno čovječanstvo, sa svojim američkim sljedbenicima, degenerirati će u barbarstvo ako se ne sačuva razumijevanje Krista. Ali kako to čovječanstvo radi, i kako je i danas odlučno nastaviti to činiti, razumijevanje Krista će nestati. Samo među onima koji danas prepoznaju potrebu za postizanjem novog duhovnog razumijevanja, novog puta u spoznaji nadosjetilnog čovjeka, samo među njima postoji istinska, ozbiljna i snažna volja da se sačuva razumijevanje otajstva Krista za čovječanstvo. Ali neće biti socijalnog života kakav se danas shvaća, iz tupih, izopačenih instinkta, ako se razumijevanje Krista potpuno izgubi. Jer će se taj socijalni život razviti samo ako u ljudskim umovima može živjeti zajedništvo. Što to zajedništvo može biti? To zajedništvo može biti samo ono što već Pavao opisuje riječima: "Ne ja, nego Krist u meni". - Koliko će ljudi moći reći: "ne ja, nego Krist u meni", toliko će se ljudi moći ujediniti kao članovi jednog čovječanstva diljem cijele Zemlje, bez nacionalnih ili drugih razlika, u osnivanju novog socijalnog života.

Danas vidimo kako se to približava na mnogo načina. Vidimo kako pojedinačni narodi, u određenom smislu, ponovno razvijaju zastavu nacionalnosti. Što je bit takvog razvijanja? Već sam to ovdje okarakterizirao iz određenih perspektiva. Bit je drevna Jahve religija. Sastojala se u tome da je Jahve vođa naroda, i doista, pravi Jahve bio je vođa židovskog naroda. Danas, kako nacije daju prioritet svojoj nacionalnosti, sve one dosežu samo Jahvu, ali svaka ima svoj vlastiti oblik Jahve. Stoga, to ne može biti pravi Jahve, već samo odraz. Jedan oblik se može odražavati mnogo puta. Zapravo, slučaj je da su ljudi danas, izgubivši drevnu misterijsku mudrost

koja bi mogla ukazivati na misterij Golgote, svi više-manje prihvatili religiju Jahve, pod vodstvom liberalno sekularnog 'vrhovnog rabina' Wilsona! On, koji je govorio o iluziji 'Lige naroda', odnosno o apstrakciji koja zamjenjuje konkretni Krist impuls koji prožima ljudska srca, pronalazio je vjeru sve dok je nije uništio vlastitim ponašanjem, iako vrlo brzo, među onima koji su još uvijek bili sposobni rasuđivati.

Važno je da ljudi pronađu izlaz iz nacionalizma Jahve, i dođu do univerzalnog razumijevanja Krista, do onoga što čovjeku omogućuje da se pojavi kao čovjek, ali ga ne osiromašuje u usporedbi s nacionalnim, već ga obogaćuje. To je moguće samo ako prvo utremo put razumijevanju nadosjetilnog. Samo ako imamo ideje, koncepte, koji vode u nadosjetilno, možemo razumjeti i misterij na Golgoti, koji je događaj koji ima veze s nadosjetilnim, a ne sa osjetilnim svijetom. Ono što se dogodilo u osjetilnom svijetu kod misterija na Golgoti, samo je vanjski odraz. Ono što se stvarno dogodilo ne može razumjeti nitko tko razumije samo vanjski odraz; to mogu razumjeti samo oni koji svoje misli i predodžbe mogu uzdići u nadosjetilni svijet. Što čovjek može razumjeti ako se ne želi uzdići do nadosjetilnog na nov način?

Ako ovdje zamislimo početak Zemlje (vidi crtež), onda, ako se jednostavno uzdignemo do onoga što se danas znanstveno razumije, razumijemo prvo ono što je bila drevna misterijska mudrost, zatim je u opadanju i dosegnut će svoju nultu točku u trećem tisućljeću (O). Koliko god se bavili prirodnim znanošću, mi na zapadu smo barbari, i barbari i u Americi u trećem tisućljeću. Tada shvaćamo samo ono što u zemaljskom životu umire, i živimo samo ono, što u zemaljskom životu umire. Tada sve pokušavamo izvesti iz promatranja zemaljskih stvari, ali dolazimo samo do onog smrtnog. Moramo dokučiti točku gdje je Križ podignut na Golgoti, i shvatiti to se tamo dogodilo, što se isprva shvaćalo kroz ostatke drevne misterijske mudrosti, ali što je postupno izblijedjelo, što je sada već nejasno, što se mora iznova osvijetliti (blau) kroz ono što se pojavljuje na novom, antropozofskom putu, kao putu prema nadosjetilnom. U određenom smislu, spasenje, razumijevanje događaja na Golgoti, usko je povezano s antropozofskim produbljivanjem ljudi, s obnovljenim, istinskim znanjem o biti čovjeka. Otuda i naziv antropozofija, što znači: mudrost koja se pojavljuje kada se čovjek nađe u svom višem jastvu.

Zaista se ne može naći konciznije ime od 'antropozofije', ako se želi označiti ono znanje koje se ne bavi čovjekom poput obične povijesti, antropologije i slično. Ali ako se želi ukazati na ono što se zna u čovjeku: ako čovjek ne vidi svojim očima, ne čuje svojim ušima, već želi spoznati svojim duševno-duhovnim, ako se želi ukazati na ono što viši čovjek može spoznati, onda se to ne smije zvati 'znanošću o čovjeku', već 'znanošću čovjeka', znanošću višeg čovjeka, kao antropozofija. A antropozofija, prevedena u makrokozmičku oblast, jest kristologija! Ono što se događa s pojedinačnim čovjekom kada se pokaže sposobnim prihvatiti antropozofsko znanje, događa se univerzalnom čovječanstvu, kada sve više shvaća događaj na Golgoti u njegovoj istinskoj duhovnoj biti. Nije li, nasuprot tome, nešto sasvim neobično, da upravo oni koji tvrde da službeno tumače otajstvo Golgote za ljude, da najviše prosvjeduju protiv ove jasne interpretacije otajstva Golgote? - Ali ta činjenica postoji i s tom činjenicom se treba suočiti. Čovjek je mora pogledati; pred njom ne smije zatvarati oči, već, mora steći predodžbu kako se treba postaviti prema istinski iskreno namjeravanom napretku kršćanstva. Međutim, riječi koje je nekoć izgovorio poznati crkveni vođa, kardinal Rauscher, šezdesetih godina prošlog stoljeća u austrijskom Domu lordova, još uvijek odzvanjaju u ušima, kada je rekao: 'Crkva ne poznaje napredak!' - Ovo u biti iznosi program Crkve - onaj program o kojem sam vam jučer mogao dati određenu predodžbu. Vjerujem da se među onima koji se bave stvarima poput pojave novih duhovnih ideja, čak i među onima koji se bave antropozofski orijentiranom znanošću duha, premalo razmatra, što zapravo znači da tradicionalne vjerske denominacije napadaju nešto što jedino može poduprijeti napredak kršćanstva. Nažalost, ljudi su previše neupućeni u činjenicu da, naprimjer, autor svake takve katoličke knjige, čak i one o filozofiji i logici, mora dobiti nadbiskupovo odobrenje! A čak i ako to znaju, prihvaćaju to kao slučajno dobivenu činjenicu i potpuno su nesvjesni njezina značaja. Stoga ne procjenjuju pravilno trenutnu oluju protiv antropozofski orijentirane znanosti duha, koja je otuda inaugurirana. I zato sam prisiljen da vam stalno iznova ukazujem, na ono što neprijatelji istine, neprijatelji istine kojoj bismo danas trebali težiti, stalno iznova iznose.

Danas vam trebam pročitati samo mali uzorak, ali iz ovog malog uzorka moći ćete dobiti dovoljno, ako imate osjećaj za ono što se zapravo događa, ako, s jedne strane, imate na umu što antropozofski orijentirana znanost duha iskreno želi u odnosu na kršćanstvo, a s druge strane, promatrate kako se oni koji sebe nazivaju kršćanima suočavaju s tom znanošću duha. Evo najave publikacije - objavljena je u ljubičastim koricama - koja je sažetak članka 'Spektatora':

(Poslano.) "Tajna Dornacha". "Tajnu Dornacha, nakon šest godina postojanja, konačno sve temeljitije otkrivaju brojne katoličke novine, za početak nedjeljne novine Basel-Landschaft, nedavno i protestantske školske novine i švicarska Katolička škola, a danas i niz članaka u švicarskim

protestantskim novinama pod naslovom: 'Teozofija i antropozofija'. Objašnjava se između ostalog.....". Čovjek više stvarno ne može sve pročitati, ne može ni shvatiti sve što druga strana iznosi! "Prije samo nekoliko godina, 1914, od ovog teozofskog društva u Baselu se odvojila antropozofska grana. Njezin voditelj i predstavnik je dr. Rudolf Steiner, koji je za nekoliko milijuna u Dornachu izgradio teozofsko kultno mjesto i teozofski, ili bolje rečeno antropozofski, kolegij za misticizam i adepte - tako se zovu inicijati. Ova nova zaklada se zove 'Tajni red zvijezde na Istoku', također Goetheanum, prije Johanneum. Dr. Steiner objavio je mnoge spise o ovoj sekti, a s vremena na vrijeme drži propagandna predavanja u Baselu, koja su (do sada) bila dobro posjećena, kao i u raznim gradovima u Švicarskoj, Njemačkoj, Rusiji i Austriji".

Ovaj uzorak, opet je, iz strogo katoličkih novina, 'Basler Volksblatt'! Vidite, u svijet se šalju stvari koje lažu na tako neozbiljan način, da su sposobni predstaviti ono čemu sam se od samog početka protivio - 'Zvijezdu istoka' - kao potpis Dornacha. Dakle, lažu na neozbiljan način, etiketirajući nas imenom onoga čemu smo se od samog početka protivili kao besmislici, kao neozbiljnom. To je ovdje 'katolička istinoljubivost', jer se čini kao da se doživljava kao katolička istinoljubivost, jer istovremeno nalazite izvještaj o Dorneck-Thierstein gardi. Piše:

"Iz okolice. Garda Dorneck-Thierstein (uvod). Glavna skupština Dorneck-Thierstein garde, koja se održala u Grellingenu 27. svibnja 1920, sada je dokazala da sva pesimistična 'ali i ako' koja su joj se prije protivila, još nisu bila na mjestu ovdje u Schwarzbubenlandu. Kakvo radosno iznenađenje je prošlo dvoranom kada ga je velečasni župnik i urednik M. Arnet....". Dr. Boos ga je ovdje nazvao lažljivcem i duhovnim trovačem. Ne znam je li s te strane poduzeta ikakva akcija kao odgovor na ovu izjavu dr. Boosa - odavde, s ovog mjesta - koja je iznesena prije nekog vremena. Je li išta učinjeno? [Dr. Boos dobacuje: Ne, ništa!] Dakle, još ništa nije učinjeno, iako je župnik Arnet iz Reinacha ovdje s ovog mjesta nazvan lažljivcem i duhovnim trovačem. - I sada se nastavlja: "Kakvo je radosno iznenađenje prostrujalo dvoranom kada su velečasni otac i urednik M. Arnet iz Reinacha i velečasni otac Hauß iz Münchensteina ušli među nas s malom skupinom čuvara. Oduševljenje je bilo još veće kada se velečasni poglavar otac Gallus Jecker iz samostana Mariastein pojavio u jednostavnim benediktinskim haljama", i tako dalje. Sada ide sljedeće: "Velečasni otac Arnet iz Reinacha dobio je riječ da održi svoje predavanje. Kratkim i jezgrovitim rečenicama, poput pravog zaštitnika, ocrtao je oluje koje je Katolička crkva morala podnijeti kroz stoljeća. Ali uvijek iznova, pojavljivali su se ljudi, prosvijetljeni i ojačani Duhom svetim, koji su se borili protiv neistine i nevjere, tako da je Katolička crkva na kraju i iznova postigla konačnu pobjedu".

Dakle, ovdje se preuzima 'borba protiv neistine', pri čemu se na neozbiljan način laže, u suprotnosti s činjenicama! Zatim se govori u frazama poput ove: "Nakon što je govornik ukratko raspravljao o pitanju teozofije, prvenstveno je istaknuo da bi naš katolički narod trebao proučavati više katoličke literature umjesto romana svih vrsta". Zatim se nastavlja: "Časni otac Hauß govorio je s uvjerljivom oštrinom i koristeći primjere o nužnosti skupina zaštitnika. Časni otac Gallus O. S. B. toplo je i idejno pozdravio buđenje mladog katoličkog naroda. Svako selo trebalo bi imati zaštitnu šumu oduševljenih katolika, mladih i starih, kako bi se selo, zajednica, zaštitilo od ovih strašnih lavina nevjere. Što se tiče teozofije, Rumpel je ukazao na Katoličku konferenciju sjeverozapadne Švicarske u Dornachu. Vjerovao je da će taj dan biti posebno pogodan za postavljanje temelja anti-teozofskom pokretu, koji se pojavljuje ne samo na katoličkoj već i na protestantskoj strani, kako bi se uskoro moglo efikasno utjecati na cijelo kršćanski nastrojeno švicarsko stanovništvo. Protiv agitacijskog centra u Dornachu mora se boriti pod svaki cijenu. Treba ukratko spomenuti glavne točke godišnjeg programa Dorneck-Thierstein zaštitnika: "Promicanje katoličkog tiska" - ovog katoličkog tiska koji daje takve uzorke! - "kroz individualni rad u župama, prvenstveno kvartalno. Snažna podrška borbi protiv Steinerske teozofije, borbi protiv materijalizma, judaizacije tiska i književnosti, socijalizma i liberalizma. Promicanje misionarskog rada. Podrška pitanju katoličkih škola (izbor katoličkih učitelja itd.). Borba protiv građanskog odgoja. Ukidanje proba vatrogasaca nedjeljom" i tako dalje.

Vidite što se ovdje zove 'istina'! - Ali istina se krije iza svakakvih krinki. Istovremeno, ovdje ćete pronaći izvješće iz Arlesheima s nekog sastanka, u kojem stoji: "Ona [škola i društveni centar] također mogu nastaviti služiti kulturnoj svrsi na drugi način, smještajući tu dvije najveće javne knjižnice Arlesheima, one Turističke zajednice i Katoličke narodne udruge. Konačno, cilj im je i ublažiti nedostatak stambenog prostora nudeći jednu sobu više nego prije. Je li ikad sanjala da će s povećanjem broja soba jednog dana popustiti pred tajanstvenom stranom infiltracijom s brda Dornach? Građani i stanovnici Arlesheima stoga će se također pobrinuti da sljedeći sastanak zajednice bude ispravan, kao što je to bio slučaj kod uskraćivanja određene građevinske subvencije antropozofima" i tako dalje.

Pa, navođenjem takvih primjera, u biti se opisuje samo 'istinitost' velikog dijela suvremenog čovječanstva, jer, uostalom, oni su vođe, a ponekad vođeni nisu puno bolji od vođa. Obično su znatno bolji, ako su vođe takvi. Ali budući da žele biti vođeni, čak i ako su bolji, ništa posebno ne može proizaći iz toga.

Nažalost, ovdje se ovakve stvari spominju uvijek protiv volje. Ali uvijek se mora navesti, s jedne strane, što antropozofski orijentirana znanost duha želi i treba učiniti u vezi s otajstvom Golgote, a s druge strane, što bijesni

protiv nje. Jer bijesni se mnogo, a ono što se ovdje može navesti, samo je dio najgore vrste bjesnila. Tim je više razloga da u svoja srca i volju upijemo ono što smo dobili od antropozofskih impulsa. Jer hoće li kršćanstvu biti moguće postojati u budućnosti, ovisi o odluci ljudi da ponovno traže put do duha. Kršćanstvo se, uostalom, mora temeljiti na Isusovim riječima: 'Ja sam put, istina i život'.

Mudrost se može naći samo u istini - to je bio moto koji smo napisali kada smo pokušali tiskati 'Načela' za Antropozofsko društvo. Ali mogu li se suvremenici koji na takav način govore neistinu, nekako pozvati na Krista Isusa, koji sigurno nije bio krivi put, neistina i smrt! Želimo ispravno razumjeti što znače Kristove riječi: 'Ja sam put, istina i život'. Stoga, u svoja srca i umove, unesimo osjećaj istine. Jer samo tako ćemo pronaći mogućnost promicanja i njegovanja istinskog razvoja kršćanstva. Neistina to sigurno ne može postići.

XV. PETNAESTO PREDAVANJE

Dornach, 16. srpnja 1920.

Razmišljanja ovih triju dana želio bih započeti uvodom, koji je namijenjen pružanju orijentacije, prije svega iz određene perspektive, o odnosu između antropozofski orijentiranog duhovno znanstvenog pokreta, i starijih duhovno istraživačkih pokreta. Primijetili ste, a ja sam to često spominjao i karakterizirao, kako je, zbog okolnosti vremena, postalo nužno tretirati znanje, razumijevanje nadosjetilnih stvari o kojima govorimo unutar našeg duhovno znanstvenog pokreta, drugačije nego što se tretiralo znanje, razumijevanje koje je čovjeku dato u drevnim misterijima. Također znate da je usporedba ovog suvremenog duhovno znanstvenog znanja, s inicijacijskim znanjem drevnih misterija, opravdana, unatoč razlikama između to dvoje. Drevni misteriji, međutim, bili su takvi da su prenosili znanje koje je u potpunosti bilo utemeljeno na atavističkom, moglo bi se čak reći, polu snovitom stanju svijesti čovjeka koji istražuje. Moderno duhovno znanje, o kojem ovdje govorimo, takvo je da se sve u njemu, do najsitnijih detalja, mora postići s punom sviješću, sa sviješću koja je potpuno ekvivalentna svijesti koju imamo kada upijamo i obrađujemo geometrijski ili matematički shvatljive istine. Dakle, kroz ovaj moderni duhovni pokret postiže se potpuno probuđeno duhovno iskustvo u životu duše, koje mora biti potpuno osvijetljeno onim svjetlom koje također osvjetljava naš budno dnevni život, kada smo istinski budni. Ali ovo znanje, poput instinktivnog, polu snovitog znanja drevnih misterija, trebalo bi voditi do viših, nadosjetilnih oblika egzistencije.

Često smo govorili o posebnom karakteru ovog drevnog misterijskog znanja. Istaknuli smo da ono seže do iskonskog znanja, do iskonske mudrosti čovječanstva. Danas je to samo predrasudama modernih materijalističko darvinističkih perspektiva prikriveno, da čovječanstvo nije započelo svoju evoluciju iz stanja sličnih životinjama, već iz stanja za koje uopće nema analogije u sadašnjem fizičkom svijetu, koja su obuhvaćala život duše do te mjere da je znanje o duhovnom, stečeno instinktivno, postojalo na cijeloj naseljenoj Zemlji tog vremena. Kada razmatramo ovu činjenicu iskonskog nadosjetilnog znanja, moramo, međutim, uzeti u obzir da je čovječanstvo u tim iskonskim vremenima imalo naivniji, elementarniji, moglo bi se čak reći, neviniji pogled na život; da su u tom iskonskom čovječanstvu, u određenom smislu, ležali oni impulsi koje su sama božansko duhovna bića stavljala u duše. Dakle, može se reći: u području koje bismo danas mogli nazvati onim od morala, ljudi pretpovijesnih vremena bili su bića koja su jednostavno djelovala kao instrumenti za djela božansko duhovnih bića, tako da se ne može govoriti o njihovoj vlastitoj odgovornosti, o mogućnosti da postanu osobno grešni, za to vrijeme, niti o stvarnom odstupanju od volje tih

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

božansko duhovnih bića, iz kojih je na kraju proizašla ljudska duševnost. Ali to upravo obuhvaća i razlog zašto je u tim ranijim vremenima, bilo moguće širiti sredstva među ljudima, za održavati znanje o nadosjetilnim stvarima među ljudima. To znanje, ako je to istinsko znanje - čak i u svom atavističkom stanju praiskonskih vremena - zapravo je usko povezano s ovladavanjem određenim silama materijalne egzistencije. Danas smo ponosni što smo s par znanstvenih ideja oblikovali svoju tehnologiju, što smo u tom smislu, kroz naše znanje o prirodi, do određene mjere ovladali svijetom prirode pred nama. Međutim, na potpuno drugačiji način, ljudi pretpovijesnog doba, mogli su kontrolirati razne prirodne sile materijalne egzistencije, zahvaljujući znanju svojstvenom njihovom nevinom stanju duše, i to karakteristično stanje duše, lišilo ih je mogućnosti da nadosjetilno znanje koje su im dali bogovi koriste na štetu čovječanstva.

Iz mojih opisa znate da ovo iskonsko čovječanstvo nije bilo materijalno gusto u istom smislu kao kasnije čovječanstvo, i poput današnjeg čovječanstva, i u određenim aspektima je bilo mnogo manje materijalno. To je također bilo povezano s činjenicom da su se impulsi božansko duhovne egzistencije, mogli izraziti na mnogo izravniji način nego što je to bio slučaj kasnije. Ono što se postupno događalo u evoluciji čovječanstva, bilo je sjedinjenje duhovno-duševnog s fizičkim i materijalnim. U određenom smislu, čovjek se sve dublje spuštao u materiju. Ali upravo s tim silaskom u materiju pojavilo se i ono što bi se moglo nazvati mogućnošću grijeha, mogućnošću skretanja s putova koji su dolazili od impulsa samih božansko duhovnih bića - dakle, mogućnost činjenja zla, a time i mogućnost primjene znanja o nadosjetilnom u zlom smislu. Ta se mogućnost pojavila tek u određenoj točki ljudske evolucije. Međutim, u toj točki dogodilo se nešto sasvim posebno. Tek tada se pravi smisao misterija istinski koncentrirao u proročištima, u misterijima - to znate iz prikaza atlantskog svijeta koji sam dao u svom djelu 'Osnove tajne znanosti'. Tada je, tako reći, znanje o nadosjetilnim svjetovima povučeno iz širokih masa čovječanstva i to je znanje postalo vlasništvo onih koji su bili inicirani u misterije. Dakle, razvoj se odvija na način da znanje o nadosjetilnom sve više nestaje iz masa čovječanstva i čuva se u svom pravom obliku u misterijima. A ti su misteriji, kao što znate, u to vrijeme još uvijek sadržavali ogromnu količinu iskonske mudrosti, i sadržavali su je gotovo do kršćanskih vremena, a neki od njih čak i u mnogo kasnijim vremenima. Ali razni misteriji koji su sadržavali najdublje znanje, poput jednog, zapravo dva, na području današnje Francuske, bili su, kao što sam nedavno naznačio, iskorijenjeni, iščupane grane i korijeni od strane Rimljana u stoljeću prije pojave kršćanstva, čak i na užasno krvav način. I na tim mjestima, koja se moraju istaknuti, divno, snažno znanje teklo je unutar Europe čak i u posljednjim stoljećima prije Krista, koje je od tada iz Europe potpuno nestalo. Isto se dogodilo i u drugim dijelovima Europe.

Tada se mudrost iskonskog svijeta mogla sačuvati samo u vrlo uskim krugovima. Upravo je u tim krugovima, gdje su se vrlo rijetko mogli pronaći ljudi koji su vlastitim promatranjem mogli prodrijeti u nadosjetilne svjetove, znanje o nadosjetilnim svjetovima tada primjenjivano na razne načine u negativnom, egoističkom smislu, što je do danas vidljivo u slučajevima koje sam ovdje godinama karakterizirao, posebno kao rad određenih tajnih društava stanovništva koje govori engleski.

Pa, postoji određeni način na koji oni ljudi koji zapravo misle o znanju o nadosjetilnim svjetovima u potpunosti u duhu drevnih vremena, uvijek iznose razloge zašto su nositelji misterija tako pažljivo skrivali znanje misterija od masa. Poslušni predstavnici tajnih društava, koji s većim ili manjim opravdanjem, ili bolje, na više ili manje upitan način, čuvaju to znanje, i danas govore da se određena vrsta, najviša vrsta znanja o nadosjetilnim stvarima, ne može predati masama, jer te mase apsolutno nisu spremne za određene sadržaje tog znanja. Ove se stvari govore, i uvijek ima određeni značaj kako se to opravdava s određenih strana. Nužno je da danas o tome imamo kratku uvodnu raspravu, jer vam sutra i prekosutra imam za reći svakakve važne stvari. Moramo to učiniti, jer se s ovog stajališta slijedi načelo usvajanja, rekao bih, demokratske suštine u pogledu širenja znanja o nadosjetilnim svjetovima.

Znate, nisam se suzdržavao, barem do određene razine, od prenošenja određenih nadosjetilnih uvida, čak i najširoj javnosti. I uvidi kakve danas iznosim na javnim predavanjima, iako su malo shvaćeni, svakako se, u određenom smislu, od strane cijenjenih predstavnika stvari misterija, i danas smatraju uvidima koji se ne smiju na takav način prenositi javnosti. Naravno, ne može se ići do izvjesnih vrhunaca spoznaje; ali do određene razine, ti se uvidi jednostavno moraju danas predstaviti javnosti, iz jednostavnog razloga što se, kako sam često naglašavao, moraju ulijevati u socijalne impulse koji su, u najeminentnijem smislu, nužni za sadašnje čovječanstvo i čovječanstvo bliske budućnosti. I tako se dogodilo da sam nastavio prenositi takve uvide, koji su, kao što sam rekao, nažalost vrlo malo shvaćeni. Upravo najvažnije stvari, koje su sada uključene u javna predavanja i za koje bi se često pomislilo da imaju šokantan učinak, zapravo se primaju na takav način da se vidi: duše koje ih primaju zapravo spavaju čvrstim snom, dok u njihovim ušima odjekuju te stvari. No ipak, te se stvari danas moraju priopćiti javnosti, i u određenom obliku, više sam ih puta unutar Antropozofskog društva pokušao podići na još višu razinu, iako iskustvo nije bilo najbolje.

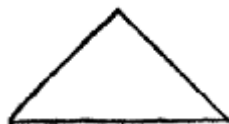
Svi će smatrati smiješnim dati višu geometriju nekome tko ne poznaje elementarnu geometriju. Usporedba, kao i sve usporedbe, pogrešna je, jer ono što se predstavlja kao određeno više znanje iz područja antropozofski orijentirane znanosti duha, ne odnosi se prema onom elementarnom - iako

samo prividno - na sasvim isti način kao što se viša geometrija odnosi prema elementarnoj geometriji. Radi se o sljedećem: za nekoga tko ne poznaje elementarnu geometriju, bit će mu jasno da će odbaciti višu geometriju ako mu se predstavi, jer je svjestan da je ne razumije. Ali ako se predstave viši uvidi antropozofije nekome tko još nema elementarno predznanje antropozofije, on će ih prihvatiti. On ih razumije jednako malo kao što onaj drugi razumije višu geometriju, ali budući da uvidi moraju biti sročeni u popularne razumljive izraze, on vjeruje da ih razumije, ismijava ih ili o njima govori poput pastora Kully, i tada pred sobom imamo nemoguće, viši uvidi se ljudima predstavljaju u potpuno iskrivljenom, lažljivom obliku. Ali istinite uvide ljudima predstavljati u lažljivom obliku, znači doprinijeti uništenju čovječanstva. Stoga bi bilo potrebno pretpostaviti razumijevanje takvih stvari, pretpostaviti da to više znanje treba zaštititi od predstavljanja onima koji ne posjeduju niže znanje. Ali desetljećima su se unutar Antropozofskog društva događala vrlo negativna iskustva, koja bi zapravo mogla dovesti do potpunog prestanka iznošenja nadosjetilnih uvida, ako bi se, naprimjer, još uvijek u glavi imale stare ideje o tajnosti nadosjetilnog znanja. Jer, što čovjek sve doživi! Pričljivost, unutarnja i vanjska pričljivost, doista nije bila mala stvar tijekom desetljeća; pa čak i nedavno, kada smo bili prisiljeni, na našu veliku žalost, zaštititi naše spise od mogućeg pogrešnog shvaćanja određenih činjenica, morali smo s određene strane doživjeti naivnu i nerazumljivu pobunu. Nema smisla prešutjeti ove stvari, jer potpuno temeljito razumijevanje tih stvari, posebno njihove svetosti, ne postoji. Da je postojala svijest o položaju nadosjetilnog znanja u cjelokupnom socijalnom biću čovječanstva, ne bi bilo moguće da se stvari koje pripadaju najsvetijim stvarima čovječanstva objavljuju u tako iskrivljenom, lažljivom obliku, i da se na ovakav način sramote. Unatoč svemu tome, čak i ako veliki broj ljudi ono što bi trebalo tretirati s najvećom ozbiljnošću shvaća kao puku igru, ipak je nužno, hitno nužno, da se takve stvari danas daju čovječanstvu. Dužnost prema duhovnom svijetu, dužnost prema vodećim duhovnim silama čovječanstva, mora se smatrati superiornome onome što se može percipirati izvana na upravo opisani način. Došlo je vrijeme, kada se svijetu apsolutno mora predati određena količina nadosjetilnog znanja.

Nadosjetilni uvidi uglavnom ostaju bezopasni kada se duhovnim pitanjima bavi na apstraktan način; ali ozbiljnost odmah postaje nužnost - ako se uopće ozbiljno shvaća - kada se radi o nadosjetilnim uvidima starijih posvećenika. Takve stvari su potpuno transparentne samo onima koji, pak, mudrost starijih posvećenika mogu otkriti vlastitim istraživanjem. Drevni posvećenik je rekao: ako netko prenosi okultne istine samo prema broju tri, onda se, u pravilu, može uzrokovati svakakva vrsta socijalne štete; može se ljude ošamutiti, uspavati, zbuniti i tako dalje; ali ako se tajne nadosjetilnih svjetova ljudima prenose u sedmerostrukom obliku, onda se ljudima prenosi nešto što, ako su skloni zlu, sigurno vodi zlu. - Dakle, posvećenik kaže:

prenošenje nadosjetilnog znanja u broju tri, pod određenim okolnostima, uzrokovat će samo površnu socijalnu štetu; prenošenje u broju sedam, predstavlja opasnost u trenutku kada se ljudi koji su na bilo koji način sposobni za zlo približe tim svetim tajnama. - Što to znači?

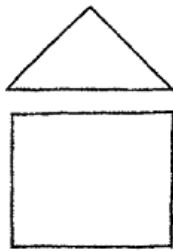
Vidite, postoji vrsta bezopasnog misticizma. Takav bezopasni misticizam se prakticira kada se ljudi okupljaju u malim sektaškim krugovima i prenose grupi sve vrste informacija - recimo, sedam, osam, ili stotinu ljudi - o eterskom tijelu, astralnom tijelu, o reinkarnaciji, o karmi i tako dalje. Ukratko, kada o tim stvarima govore u apstraktnim rečenicama, a gotovo na isti način govore o stvarima običnog života, a da nisu u bilo kojem drugom stanju duše osim onog običnog života, najviše u maglovitoj mističnoj pobožnosti i slično. Loša stvar, naravno, jest to što ljudi koji se ovako okupljaju, recimo, malo krađu Bogu dane, budući da bi bilo puno mudrije da u isto vrijeme šivaju, pletu, kuhaju, peru ili nešto slično, dok s drugima dijele takve mistične informacije. Takva apstraktna aktivnost s nadosjetilnim istinama, u biti, nije puno vrijednija od ostalog komešanja koje se sada formira kroz brojne kanale, takozvanih svjetonazora. Ali znate: mi se na našem antropozofskom tlu nikada nismo bavili takvim apstraktnim besmislicama gdje stvari shvaćaju ozbiljno. Razumije se, uvijek smo naglašavali da čovjek mora posjedovati određene smislene uvide o ljudskoj prirodi, o prirodi kozmosa i tako dalje, ako istinski žele imati predodžbe o nadosjetilnom. Cilj naše antropozofski orijentirane znanosti duha, oduvijek je bio unijeti duhovno znanstvene uvide u stvarni život, u medicinski život, u socijalni život, u život znanstvenih pokusa i druga područja gdje je, prije svega, uvođenje nadosjetilnih uvida nužno prije nego što se uopće može razmišljati o postizanju socijalnog oporavka od naših katastrofalnih uvjeta. Ali ako se nadosjetilni uvidi unesu, recimo, u medicinu, tada odmah počinje područje za koje pravi posvećenici znaju da može uzrokovati zlo u rukama zlih ljudi. Jer kada naprežemo svoje duševne snage - mišljenje, osjećanje, volju - kakve u početku nosimo u apstraktnom obliku unutar naših duša, tada su te duševne snage samo, samo puke slike; primijenjene na običnu svijest, puke slike, jako zasjenjene slike. Unutra (trokut) postoji samo vrlo

nizak intenzitet stvarnosti. Ono što ljudi mogu misliti je, rekao bih, slika slike; ono što mogu osjetiti, čak i više; i uopće se ne spuštaju u htijenje; htijenje vide samo u slikama vanjskih događaja koji se odvijaju na fizičkoj razini kao rezultat tog htijenja. Budući da ono što ljudi doživljavaju ima tako malo veze sa stvarnošću, ne može se učiniti puno štete. Ulazi se u područje apstraktnih koncepata. Može se vrlo lijepo govoriti o Atmi, Buddhi, Manas i

tako dalje, ali zapravo se govori o apstraktnim riječima, riječima koje su daleko od toga da istinski prodiru u stvarnost.

S našim instinktima, to jest sa svime što leži u osnovi, recimo, našeg temperamenta, i sa svime ostalim što leži u osnovi naše instinktivne prirode, već smo više u kontaktu sa stvarnošću. S našom glađu, naprimjer, onim što naša glad postaje kao izraz naših instinkta volje, mi smo u središtu naše stvarnosti; i da nije gladi i instinkta volje povezanih s glađu, koji su danas često izopačeni, ne bi bilo ruskog boljševizma i slično. Stvarnost je bliže povezana s ovim životom (kvadrat), iz kojeg se mišljenje, osjećanje i volja (trokut) uzdižu samo poput sjene, s ovim životom naših instinkta, naših

nagona, naših temperamenata. Kao što je naš duševni život trostruk, tako je i ova stvarnost četverostruka, i tako su je oduvijek predstavljali posvećenici. I ako se cijelog čovjeka promatra na ovaj način, ima se četverostruko biće. Ali čovjek ima niže članove, one u kojima čovjek na određeni način ponavlja životinju, s mnogo intenzivnijim karakterom stvarnosti od sjenovitog, destiliranog apstrahiranja mišljenja, osjećanja i volje.

Ali znanje o nadosjetilnim svjetovima, čak i ako ga se može shvatiti samo apstraktno u svijesti, ipak dopire u naš instinktivni život, u naš temperament, u život naših pobuda, i tako dopire u svijet stvarnih činjenica, u stvarnost. Moglo bi se reći: kad bi se ovaj svijet duše, kakvog ljudi danas imaju, nacrtao vrlo tanko, svijet instinktivnog, nagonskog, temperamenata, mogao bi se nacrtati vrlo gusto i realistično, a u ovom svijetu nadosjetilno znanje igra ulogu (vidi crtež). Ali ovaj svijet se mora pročistiti, jer će inače

postati zao svijet. Dakle, nadosjetilna spoznaja smije djelovati na ovaj svijet samo na način da se on pročisti, tako da u trenutku kada se nadosjetilnom spoznajom približi stvarnosti, kada se uroni u materijalno, sve u potpunosti

ovisi o tome događa li se to u čisto etičkom, slobodnom duhu, ili se događa s nečistim, nemoralnim, neslobodnim - to jest emocionalnim, instinktivnim, animalističkim - stavom.

Te su stvari razumjeli čuvari iskonske mudrosti čovjeka, koji su za one koji su bili za to spremni, zapečatili više znanje u misterijima. Ali to zaključavanje nije nešto za što se danas može tvrditi da je apsolutna nužnost, i oni ljudi koji, naprimjer, danas pripadaju tajnim društvima i koji, u apstraktnom smislu, apsolutno tvrde u prilog nužnosti tajnosti u vezi višeg znanja, potpuno su u krivu. U krivu su, jer takvi ljudi nikako ne razumiju znakove vremena. Oni čuvaju drevne tradicije; oni i danas govore ono što su veliki učitelji misterijske mudrosti govorili prije više tisuća godina. Zanimljivo je, naprimjer, da se u knjigama Helene Petrovne Blavatsky, upravo tamo gdje Blavatsky najsajnije govori o okultnim stvarima, nalaze ideje o skrivanju okultne mudrosti, ideje koje su danas potpuno nebitne, a koje Blavatsky zagovara jer ih je naučila od onih koji jednostavno nemaju pojma o stvarnim sadašnjim potrebama. I tako se Blavatsky ponašala kao osoba koja je mogla živjeti prije više tisuća godina; nije imala pojma o vitalnim potrebama sadašnjosti, i govorila je o nužnom skrivanju određenih misterijskih istina, kao što su to prije tisuća godina govorili misterijski svećenici. Dakle, čak i ako netko to ne namjerava, postaje neistinit prema svojim bližnjima u sadašnje vrijeme. I upravo iz te perspektive, određene nadosjetilne struje postaju, u najeminentnijem smislu, neistinite prema svojim bližnjima u sadašnje vrijeme, jer vremena u kojima danas živimo govore jasnim i prepoznatljivim jezikom, a taj jezik svjedoči o izvanrednom odstupanju među ljudima u duhovno-duševnoj oblasti.

Nedavno sam vam skrenuo pozornost na književno djelo značajne vrste, knjigu 'Propast Zapada' Oswalda Spenglera. Rekao sam da ta knjiga ima dubok utjecaj na mlade ljude, posebno na studente Srednje Europe, i da sam, kada sam nedavno govorio studentima na Tehničkom sveučilištu u Stuttgartu o značaju i prirodi duhovno znanstvenih i antropozofskih istraživanja, u ovo predavanje ušao potpuno svjestan dojma koji te Spenglerove ideje o propasti zapada ostavljaju na današnju mladež, posebno na akademsku mladež. Možda ste primijetili koliko je danas opravdano govoriti o dubokom utjecaju Spenglerovih ideja, jer daleko izvan granica Srednje Europe, gdje god se danas razmatraju književna djela, razmatra se i Spenglerova knjiga. *Times* je čak više puta objavio opsežne recenzije knjige.

Kakva se izvanredna teorija pojavljuje u ovoj Spenglerovoj knjizi? U debeloj knjizi čovjeka koji je, kao što sam vam rekao, zapravo savladao dvanaest do petnaest znanosti, nalazimo dokaz predstavljen prema modelu koji postoji samo u današnjoj znanosti - jer činjenica da je Benedetto Croce, koji je od tada dosegao visoki rang, govorio gluposti o ovoj knjizi, unatoč tome što je inače govorio razumne stvari, ne treba nas zavarati - nalazimo da ona

pokazuje kako cijeli Zapad, sa svojim američkim potomstvom, stari, postaje senilan, kako je na početku trećeg tisućljeća neizbježna smrt ove zapadne kulture, kako mora ući barbarstvo, kako oko 2200. godine upravo ono što je danas zapadna civilizacija, mora zamijeniti barbarstvo. Kao što sam rekao, nalazimo da to podržava sva čime barata suvremena znanost, i moramo prepoznati da se samo duhovno znanstveno može suprotstaviti takvom strašnom, za čovjeka destruktivnom pogledu, i da je samo duhovno znanstveno proučavanje sposobno otkriti točku, u kojoj ono što će zapad izvaditi iz propasti, izvire u ljudskoj duši. Kad bi Zapad sadržavao samo ono što se ljudima daje na sveučilištima, u srednjim školama, osnovnim školama, gimnazijama, ono što se ljudima daje putem naših novina, putem naše popularno znanstvene literature - Spenglerov izračun da se barbarstvo mora nametnuti nad ovim Zapadom 2200. godine bio bi opravdan. Samo apel na volju čovjekove duše, kakav znanost duha može ponuditi, jer on unutar ove ljudske duše rasplamsava duhovne sile, jer se suprotstavljaju vanjskim silama koje danas svugdje guraju prema propasti, samo znanost duha se ima pravo buniti protiv ovakve primjene znanosti kakvu je predstavio Oswald Spengler. Obična, svakodnevna pobijanja Spenglerove knjige su smiješna.

Ali što je to što učimo iz ove Spenglerove knjige? Iz cijelog načina na koji je koncipirana, načina na koji se istražuje ono u njoj obrađeno, vidi se da je Spenglerova misao u potpunosti proizašla iz razmišljanja širokih masa današnjeg obrazovanog čovječanstva, osim što je Spengler jednostavno beskrajno pametniji i domišljatiji od prosječne osobe danas. Stoga, o mnogim stvarima on govori upravo suprotno od onoga što prosječna osoba danas govori, ali ono što govori samo je izravan nastavak onoga što prosječna osoba danas misli, što prosječna osoba smatra ispravnim. Ali kako nam se ova knjiga, koja danas ostavlja potresan dojam na tisuće i tisuće duša, čini, kada je objektivno razmotrimo iz perspektive koja može proizaći iz mudrosti inicijacije? Ona nas prosvjetljuje o najdubljoj strukturi današnjeg tradicionalnog svjetonazora, današnje popularne misli. Spenglerova knjiga otkriva izvanrednu činjenicu da netko može biti genij - Spengler je genij, izvanredan genij - a ipak izreći najveće gluposti; jer njegova knjiga također sadrži najveće gluposti, ali gluposti koje, u stvarnosti, danas može pronaći samo genij. Drugi ljudi nisu sposobni za otkrivanje tako velikih gluposti kakve je Spengler pronašao. Zamislite sada zbrku koju knjiga mora izazvati u umovima ljudi, u kojoj se na svakoj stranici može diviti i geniju i ludosti!

Krajnosti se danas sudaraju na način o kojem se prije možda sto godina, ili prije sto dvadeset godina, nije moglo ni sanjati. I ako me danas filistri optužuju da nekoga nazivam genijem, a zatim glupanom, moram reći da si zadržavam pravo na to. Možda ću danas i pogriješiti nazivajući Oswalda Spenglera i genijem i budalom, jer je on oboje istovremeno. Ali to je ono što jesi kada prerasteš čudnu konfiguraciju današnje književnosti. Moraš biti

pametan kao Spengler, fundamentalno pametan, da bi smislio takve idiotske gluposti kakve je Spengler smislio. S niskim stupnjem pameti, naprimjer, ne možete shvatiti Spenglerove fascinantne, blistave tvrdnje da je pravi, istinski socijalizam prusizam, i da zapadna kultura, koja propada do 2200. godine, time apsolutno osuđena na smrt, nema drugog izlaza nego postati potpuno pruska, odnosno potpuno socijalistička u Spenglerovu smislu. A brošura 'Prusizam i socijalizam', koja služi kao dodatak knjizi 'Propast Zapada', na svakoj je stranici ispunjena domišljatim uvidima koje čovjek može imati u pojedinačne, detaljne fenomene današnjeg duhovnog i socijalnog bića. Ono što Spengler tamo govori o *ruskosti*, naprimjer, ponekad me podsjeća - iako uvijek moram uzeti u obzir sve što sam rekao o Oswaldu Spengleru - na mnoge stvari koje sam i sam rekao prije mnogo godina o *ruskosti*, o budućnosti *ruskosti* i o prirodi ruskog naroda. A budući da Spengler izvaljuje da će ono što govori o *ruskosti*, posebno o znanstvenoj opravdanosti, dalje razviti u svom drugom svesku 'Propasti Zapada', moram reći: radujem se tom 'briljantnom kupusu' koji će biti u drugom svesku o budućnosti Europe pod utjecajem stalno razvijajuće *ruskosti*.

Vidite, danas čovjek mora biti paradoksalan ako istinski želi opisati ono što nas okružuje, i nećete moći ako ne opišete ono što je ispod na paradoksalan način. Treće, što se također može naći kod Oswalda Spenglera: on prikazuje potpuno pesimističan pogled. Jer doista je pesimizam reći: godine 2200. sva zapadna civilizacija bit će zamijenjena barbarstvom. - A posebno je pesimistično to tako rigorozno dokazivati s dvanaest do petnaest znanosti kao što to čini Spengler. Ali Spengler, u određenom smislu, obožava taj pesimizam s religioznom poniznošću. On se prepušta tom pesimizmu, mogao bih čak reći, on veliča taj pesimizam, ovaj socijalizam ili ovaj prusizam, koji će zahvatiti cijeli svijet, jer se samo organiziranjem i prožimanjem društva u pruskom duhu do 2200. godine, može odgoditi neizbježan pad. Sve je to ipak pesimizam! Ali cijela stvar koju Oswald Spengler ima pred sobom, ovaj socijalni pruski svijet, ovaj zapadni svijet koji je još uvijek živ do 2200. godine, a zatim umire, on u određenom smislu još uvijek veliča. On to prikazuje unutarnjom vatrom, ali to nije trajna vatra; to je kazališna vatra, ako se bolje pogleda.

Ne volim govoriti apstraktno, radije govorim činjenicama. A ako bi se netko pitao za razlog: zašto genij, koji posjeduje oštro zapažanje za određene pojave suvremene civilizacije, mora istovremeno biti toliko glup? Zašto tako fundamentalno inteligentna osoba mora istovremeno tvrditi takve potpune gluposti? Zašto takva osoba, koja pokazuje pesimizam, mora prikrivati taj pesimizam s kazališnim žarom koji, ako se može zaboraviti da vodi u propast, čini da se taj pesimizam čini kao grandiozni optimizam, kao poziv za divljenje ovom katastrofalnom padu? Zašto je sve to?

Želio bih odgovoriti vrlo konkretnom rečenicom: Oswald Spengler, iako razmišlja potpuno znanstveno, zahtijeva psihologiju za 20. stoljeće, ali nema ni najmanju ideju o ljudskoj duši. Zašto? Jer u trenutku kada spomene riječ 'teozofija' - čini se da ne zna ništa o antropozofiji - ili u trenutku kada spomene riječi 'teozofija' i 'okultizam', pocrveni i postane potpuno iritiran. Stoga se njegov briljantan način razmišljanja može obraćati samo vanjskoj ljusci, a ne unutarnjem životu kroz koji se duša mora tražiti. Stoga njegova vatra ne može biti ona koja proizlazi iz elementarnih iskonskih sila čovjeka, već je to u biti samo kazališna vatra. Oswald Spengler pocrveni kad spomene riječi 'teozofija' i 'okultizam', i čini se da teško može pronaći bilo kakvu drugu svrhu za okultizam i teozofiju, osim da ih iskoristi za podizanje boljševizma i spartakizma u neku vrstu salonskog socijalizma. - To je opet, grandiozna glupost čovjeka čiji se genij rađa iz duhovne supstance sadašnjosti. Ali to također pokazuje da tamo gdje nema ideje, već samo crveno lice pred intelektualnim produbljivanjem, neizbježno se pojavljuju zbunjujući kulturni fenomeni današnjice, čak i ako se čine briljantnima.

To je ono što sam danas htio ponuditi kao uvod u važna promišljanja koja ću predstaviti sutra i prekosutra.

XVI. ŠESNAESTO PREDAVANJE

Dornach, 17. srpnja 1920.

Dopustite mi da se još jednom prisjetim stvari koje sam jučer ovdje spomenuo na kraju, o paradoksu u karakteru sadašnjeg vremena. Čini mi se da nijedno doba ne bi trebalo tako okarakterizirati u svojim izvanrednim predstavnicima kao naše sadašnje. Jer razmislite o ovome: jučer sam - samo jasno uzmimo činjenice - morao govoriti o jednoj izvanrednoj figuri sadašnjice, o figuri za koju bih mogao reći da je u potpunosti izrasla iz onoga što se naziva duhovnom supstancom sadašnjice: Oswald Spengler. Nema sumnje da je on, prije svega, jedan od onih koji imaju najveći zamislivi utjecaj, posebno na mladež Srednje Europe, i da se s tim utjecajem mora računati. Ali, kao što sam jučer spomenuo, može se vidjeti da se taj utjecaj već proteže daleko izvan Srednje Europe. 'Times' je objavio članke o onome što je sadržano u knjizi Oswalda Spenglera 'Propast Zapada', i to je, izvanredan fenomen koji, s koherentnošću koja je danas navikla samo na takozvano znanstveno razmišljanje, čovjek opremljen s dvanaest do petnaest znanosti, koje je u potpunosti savladao, može rigorozno dokazati da od početka trećeg tisućljeća naša zapadna kultura mora propasti, mora se spustiti u barbarstvo. To je značajan fenomen da, koristeći ista sredstva, iste metode istraživanja i mišljenja, prema kojim naše doba vjeruje da je do sada napredovalo, da netko može nedvosmisleno dokazati da ova civilizacija mora potpuno nestati u tako kratkom vremenu.

Svakako se ne bavimo gledištem koje, kao što je danas tako često slučaj, ostaje zaglavljeno u području fikcije i feljtonizma; bavimo se nečim što se predstavlja najtežim alatima znanstvene ekspertize i, prije svega, imamo posla s genijem. Taj genij koristi zapadnu znanost kako bi na određeni način potkrijepio stajalište da se zapadna kultura urušava. I jučer, kako bih u potpunosti okarakterizirao Oswalda Spenglera, morao sam reći najgori paradoks. Morao sam reći da je ovaj Spengler nesumnjivo genij, ali da izgovara najveće gluposti. Dao sam vam primjere za to, tako da smo suočeni s izvanrednim fenomenom u suvremenom intelektualnom životu, da se genij i ludost sijeku. Sasvim je karakteristično u našem sadašnjem vremenu da se najveći ekstremi dodiruju, i taj šokantni dodir bi se mogao osjetiti da se s druge strane ne živi tako pospano.

Jer zamišljam: da se na sastanku u Srednjoj Europi prije sto trideset godina moralo govoriti onako kako se jučer govorilo o Oswaldu Spengleru, taj bi sastanak bio vrlo buran; jer tada su ljudi još bili budni! Opća je pojava da su u našem vremenu paradoksi isprepleteni, i da su ljudi potpuno otupjeli na te paradokse, jer u osnovi, duhovno u osnovi više ne ostavlja dojam na suvremene ljude.

I drugo, morao sam reći da je ovaj Oswald Spengler u osnovi pametan čovjek, jer čovjek mora biti pametan kao on da bi proizveo tako grandiozne gluposti kao što je on učinio. Tome sam dodao i primjedbę da ima mnogo klaunova koji su me, naprimjer, optužili da o istoj osobi govorim čās ovo, čās ono. Jučer sam si uzeo za pravo o istoj osobi reći dvije stvari: da je briljantna i glupa, da je pametna i veličanstveno glupa. Te stvari danas doživljavamo. I dok se ozbiljno ne shvati da se danas mogu doživjeti te stvari, da te stvari proizlaze iz dubina suvremene svijesti, neće se steći uvid u potrebe našeg vremena, takav da se može istinski shvatiti puni značaj znanosti duha o kojoj se ovdje radi.

S onim što moram na ovaj način okarakterizirati, povezana je promjena u običajima, u cjelokupnoj upotrebi nadosjetilnog znanja. Jučer sam objasnio kako se tisućljećima nadosjetilno znanje čuvalo u misterijima, i kako je praktički bilo samo po sebi razumljivo da se o njemu šutjelo. Rekao sam da je danas postalo nužno nešto drugo. Iako je upravo postalo jasno da se tajnost nije mogla postići niti kod vanjskog očuvanja moje serije predavanja, ipak je nužno strogo se pridržavati se da rasprave o određenim istinama, koje doduše, još ne dosežu najvišu razinu, odvijaju sasvim otvoreno pred javnošću. Tajnost koja je vrijedila u drevnim tajnim društvima ili čak u misterijima, danas nije moguća, u doba kada toliko mnogo ljudi ima 'dokaz' o tome 'kako smo divno napredovali'.

Određeni stupanj demokracije danas je apsolutno nužan. Demokracija je već više od stoljeća nužan zahtjev našeg vremena. I kao što se ne može ukinuti to da samo pojedinci mogu biti duhovni istraživači, da se samo pojedinci mogu uzdići u duhovne svjetove snagom vlastitog duševnog života, također je nužno da se, upravo kako bi se pravilno uspostavio socijalni život, mudrost stečena uvidom u nadosjetilne svjetove proširi na najšire krugove. Koliko je to nužno, postat će jasno iz sljedećeg razmatranja, razmatranja koje je, opet takve prirode da mnogi još uvijek reakcionarni, retrogradni, ali inače čāsni predstavnici određenih tajnih društava, danas smatraju vrlo uvredljivim čuti takve stvari.

Znate, tradicionalne vjerske denominacije zapravo govore samo o besmrtnosti, odnosno vjeruju da u svojim propovijedima i teologiji trebaju ljudima govoriti samo o nastavljanju ljudske duše nakon smrti. Doista, ne samo da u teologiji i propovijedima ne govore ni o čemu osim o tom nastavljanju nakon smrti, već čak i tradicionalne europske denominacije proglašavaju heretičkim govoriti o preegzistenciji, o životu duše u duhovnim svjetovima prije rođenja ili, recimo, prije začeca. Također sam okarakterizirao zašto se to postupno razvilo tijekom europske duhovne struje. Kome se onda obraćaju predstavnici tradicionalnih vjerskih denominacija? Uostalom, obraćaju se samo sofisticiranom egoizmu duša. Za

besmrtnost ne nude ništa osim onoga što ljudi žele čuti iz svog egoizma, jer iz tog egoizma žude i žele život nakon smrti.

Toj se pohlepi dodvorava tisuće i tisuće propovijedi te teoloških i religijskih spisa. Budući da ljudi ne žele propasti sa smrću, apelira se na instinkte ovog profinjenog egoizma duše, i iz toga ljudi vjeruju u besmrtnost. Ali malo je osjetljivosti za ono što je u čovjeku uistinu vječno, a o čemu se ne može govoriti bez spominjanja preegzistencije. Nemamo čak ni odgovarajuću riječ za to u europskim jezicima. Imamo riječ 'besmrtnost', ali nemamo riječ 'nerođenost'. Shodno tome, trebali bi i riječ 'nerođenost' ako bismo se zaista htjeli obratiti onom vječnom u ljudskoj duši, baš kao što imamo riječ 'besmrtnost'. Samo na jednom kraju života negiramo smrt, stavljajući negativan predznak na smrtnost i govoreći o besmrtnosti. Za 'nerođenost' nemamo uobičajenu riječ. Ali takva se riječ mora ustaliti. Jer ako se ljudima govori o nerođenosti, ne može se apelirati na njihove egoistične instinkte. Želio bih reći: ako se ispravno shvati ta nerođenost, besmrtnost postaje samorazumljiva; ali ta nerođenost život čini neugodnijim nego što bi većina ljudi željela, a prije svega, nego što bi željeli predstavnici tradicionalnih vjerskih denominacija.

Sve ovo nema samo teorijski značaj, ima i potpuno praktičan, stvarni značaj. Jer ne smijemo olako shvatiti istinu koju sam ovdje iznio prije nekoliko tjedana. Rekao sam: danas ljudi, o ljudima kao materijalistima, govore samo u teorijskom, akademskom, doktrinarnom smislu. Misli se: oni materijalistički razmišljaju. - Što se zapravo misli kada se kaže: ljudi materijalistički razmišljaju? - Misli se: ljudi misle krivo, jer materijalizam nije ispravan; ljudi imaju besmrtnu dušu, prava priroda čovjeka je duhovna, stoga je materijalizam pogrešan. Dakle, čovjek se jednostavno mora boriti protiv materijalizma i težiti onome što je u teoriji ispravno. - Ali to nije poanta; stvar je sljedeća. Svakako, čovjekovo biće je prvenstveno duhovno i

duševno. Pretpostavimo - prikazano shematski - da je ovo duhovno i duševno biće čovjeka (rot). Ali nakon začeca, ili bolje rečeno, nakon rođenja, vjerni otisak ovog duhovno-duševnog bića čovjeka, formira se u tjelesnom-fizičkom, tako da potpuni otisak onoga što je duhovno-duševno postoji u tjelesnom-fizičkom. Sve što je u duhovno-duševnom, utisnuto je u tjelesno-fizičko. Sada možete doživjeti dvije stvari. Možete iskusiti kako se ljudi upoznaju s mislima izvučenim iz duhovnog svijeta, poput onih koje se nalaze u našim antropozofskim knjigama, mislima koje materijalisti smatraju besmislicom, pošto takve misli materijalisti smatraju fantazijom. Ne mora se sam biti duhovni istraživač, ali ako se misli duhovnim-duševnim, tjelesno-fizičko je vjerni odraz toga. Ali ako je netko danas prirodoslovac, ako u običnom životu misli poričući duhovno-duševno, tada istinski misli fizičkim mozgom, tada postaje otisak samo materijalnosti. Ako se poriče duhovno-duševno, tada se istinski postaje materijalist. Stoga je materijalizam ispravan, a ne pogrešan! To je bitna stvar. Može se doći do točke u kojoj se ne radi o pogrešnom pogledu kada se zastupa materijalizam, već o tome da se tako duboko upalo u materiju da se istinski materijalistički misli. Stoga su materijalističke teorije ispravne. Stoga, najbitnija karakteristika našeg vremena nije da ljudi krivo misle kada su materijalistički nastrojeni, već da većina ljudi postaje materijalistička poričući duhovno-duševno, te misleći isključivo fizičkim tijelom, proizvodeći fizičkim tijelom imitaciju, imitaciju života duše. U borbi protiv materijalizma se bavimo se pukim preokretanjem teorije, već s unutarnjim duhovnim djelom, koje u našem vremenu čovječanstvo mora izvršiti kako bi se oslobodilo materijalizacije.

Ali s tim je povezana značajna, velika istina. Tradicionalne denominacije govore samo o postmortem životu, životu nakon smrti. Iz naše literature, iz naših predavanja i drugih prezentacija, znamo da je sasvim legitimno govoriti o tom postmortem životu, životu nakon smrti. Mi ga vjerno opisujemo u svim njegovim detaljima. Ali ne govorimo iz istog duha kao tradicionalne denominacije; govorimo iz drugog duha. Govorimo iz duha znanja, a ne iz duha pukog vjerovanja. Ali tradicionalne denominacije govore upravo o egoizmu, o suptilnom egoizmu duše, i svom snagom odbacuju prenatalni život. Samo pogledajte koliko je heretička, koliko krivovjerna pretpostavka o životu prije začeca u tradicionalnim denominacijama. Naravno, s uvidom u ponovljene zemaljske živote nužno je povezana preegzistencija; ali borbom protiv preegzistencije, istovremeno se bore i protiv ponovljenih zemaljskih života. Budući da teološka, religijska izlaganja i propovijedi promišljaju samo postmortem život, život nakon smrti, na određeni način se obrađuje čovjekova duša: osjećaji i senzacije ulaze u čovjekovu dušu.

Ljudska duša je konstituirana na određeni način. Nije točno da ljudska duša, kroz koju su prošle misli, naprimjer, iz moje 'Osnove tajne znanosti', izgleda potpuno isto kao ljudska duša na čije se egoističke instinkte u

tradicionalno religijskom smislu apelira samo postmortem životom. Često sam na to ukazivao: prava logika, život duhovnih impulsa, razlikuje se od puke logike misli. - Često sam navodio primjer Avenariususa, koji je predavao ovdje u Švicarskoj na Sveučilištu u Zürichu. Bio je potpuno pošten, uzoran buržuj, građanski čovjek; izlagao je svoju materijalističku filozofiju i nitko nije mogao reći ništa drugo nego da je bio uzoran čovjek, koji je pronašao put do običnog, uglednog, filistarskog načina života. Da ste početkom 20. stoljeća pitali one koji su kasnije postali boljševici u Rusiji, koja je njihova službena filozofija, dobili biste odgovor: to je Avenariusova; to je službena filozofija boljševizma.

Naravno, ako je netko pametan filozof, dobar logičar, i uzme Avenariusovu filozofiju i iz nje izvuče zaključke, onda sigurno neće nastati boljševizam; nastaje nešto sasvim drugo. Ali život povlači drugačiju logiku od logike misli. U životu, nakon što je stigla treća generacija, iz Avenariusove filozofije nastaje boljševizam. To je logika života. Čovjek u nju prodire kada upija duhovno znanstvene uvide. Ostaje na pukoj apstraktnoj, intelektualnoj logici, ako upija samo ono što nudi suvremeni znanstveni ili čak religijski svjetonazor.

Takva razlika između dviju logika postoji, i za utjecaj tradicionalnih vjerskih ispovijesti, i za utjecaj znanosti duha, kako se ovdje shvaća u antropozofskom smislu. Jer ljudi koji ponekad svoje podle napade na antropozofiju začinjaju s nekoliko fraza - na koje naši antropozofi obično nasjedaju! - ponekad kažu: mi teolozi borimo se za nadosjetilno jednako kao i antropozofi, i stoga smo, u određenom smislu, suborci. - To se ponekad dodaje kao fraza, nakon što su izrečene najpodlije primjedbe, od strane onih koji se u našim krugovima još uvijek smatraju dobrodušnima. Čovjek se trudi ne shvaćati ozbiljno ono što se zapravo događa. Ipak, logika činjenica je sasvim drugačija. Ako logiku činjenica izvučete iz onoga što se u propovijedima govori o životu poslije smrti, pozivajući se na fine instinkte duše, na profinjeni egoizam, onda bi se moglo činiti kao da se tamo teži i životu izvan osjetilnosti, životu kroz koji duša, nakon što prođe kroz smrt, treba ući u nadosjetilni svijet. Ali to nije slučaj, upravo zato što su vjerske denominacije stoljećima, čak i tisućljećima, jednostrano i teoretski njegovale puki život poslije smrti, njegovalo se poricanje nadosjetilnog svijeta na uistinu logičan način i upravo zbog toga je materijalizam zapravo i nastao. Jer dok se glava vjerom uči o životu poslije smrti, podsvijest teži zaključiti taj život zemaljskom smrtnošću. I dok su crkve samo odabrale praktičnost obraćanja instinktima ljudi govoreći o besmrtnosti, europska kultura i njezini američki potomci njegovali su taj materijalizam koji u svojoj srži zapravo teži okončanju života zemaljskom smrću. Oni materijalisti koji danas streme i teoretski i socijalno, želeći institucije, socijalne institucije, koje su u biti proračunate samo za život do smrti - ti čisti materijalisti, uključujući i boljševizam, vjerno izvlače logičke posljedice onoga što su

religijska uvjerenja usadila ljudima unutar zapadne kulture. Jer govoriti samo o besmrtnosti nakon smrti, znači u podsvijesti njegovati težnju, da i duševno umre sa fizičkom smrću. To je istina koju bih danas želio podijeliti s vama. Ova čežnja da se ne zna ništa o nadosjetilnom životu, potaknuta je upravo jednostranim govorom o onom vječnom nakon smrti.

Ako netko ne shvati ovu istinu u svoj njezinoj ozbiljnoj dubini, jednostavno ne uspijeva vidjeti veze između sadašnjosti europske i američke civilizacije, i prošlosti. Jer zagovaranje pukog života poslije smrti, njegovanje je podsvijesti koja želi završiti život fizičkom smrću. I mora se reći da već postoji veliki broj ljudi u takozvanom civiliziranom svijetu koji u svojoj podsvijesti zapravo gaje intenzivnu želju da nemaju nikakve veze s ideologijom života poslije smrti i da život završe fizičkom smrću. Svi ti ljudi iz čijih srca izvire materijalistički stavovi, u svojoj podsvijesti, zapravo imaju intenzivnu želju da propadnu fizičkom smrću. Čak i ako se u svojoj nadsvijesti prepuštaju iluziji da žele nastaviti živjeti nakon smrti, jer njihov egoizam ne može podnijeti ništa drugo, njihova podsvijest teži da propadne fizičkom smrću.

Stvarnost je, uistinu, mnogo ozbiljnija. Ako osoba razvije ovu podsvjesnu čežnju za propašću fizičkom smrću s dovoljnim intenzitetom i dovoljno dugo, propast će fizičkom smrću. Tada ono što postoji kao duhovno-duševni element i što je stvorilo svoju sliku, prestaje imati bilo kakvo značenje; zatim se ponovno ujedinjuje s duhovnim svjetovima i gubi svoje jastvo. Sliku jastva transformiraju ahrimanske sile, i ahrimanske sile dobivaju što žele: dobivaju kontrolu nad zemaljskim životom. To jest, veliki dio današnjeg civiliziranog svijeta ne teži nastavku civilizacije Zemlje, već uzrokuje smrt ljudi i zemaljski život predaje bićima potpuno različitim od ljudi.

Nema smisla ne ukazivati na ove stvari danas. Naravno da je nezgodno prihvatiti ove stvari, i puno je praktičnije ako si čovjek jednostavno kaže: materijalizam je jednostavno pogrešan; pa, čovjek postupno prelazi na bolji svjetonazor. - Ne, to nije poanta. Ono što su u čovjeku misli, postaje stvarnost, a materijalističke misli postupno postaju materijalističke stvarnosti. Međutim, naša znanost duha ne bavi se teorijama, već stvarima koje su u čovjeku stvarnost, i sve dok se u potpunosti ne shvati da su to stvari koje su u čovjeku stvarnost, ne shvaća se ni dubina antropozofske znanosti duha, niti se shvaća puna ozbiljnost kulturnih nužnosti koje treba vidjeti u našem vremenu. Dakle, vidite, naše vrijeme suočeno je s opasnošću uništenja kulture Zemlje, ne samo njegovanjem lažnih pogleda, već stvaranjem slika tih lažnih pogleda u ljudima i odvođenjem ljudi od njihovog vječnog bića.

Znam koliko je jaka stalna čežnja ljudi da ignoriraju takve istine, jer kada im se takve stvari razjasne, uvijek se vrate i kažu: ali ne postoji li mogućnost da se spase i oni koji to apsolutno ne žele? - Zasigurno, određenim predstavnicima vjerskih denominacija je lakše. Oni uče one koji zapravo žele

samo 'religiju za tetkice' da kroz svoja djela ne mogu sudjelovati u duhovnom svijetu, već da se samo trebaju pasivno predati vjeri u Krista, i onda će ih Krist učiniti blaženima. Upravo je to velika poteškoća s kojom se suočava netko tko danas želi ozbiljno zagovarati znanost duha: ne može se ljudima govoriti o onome što je njima zgodno. Jer mnogi bi htjeli biti dobri antropozofi; ali njihova 'tetka' to sada ne želi, a ne žele da im tetka izgubi individualnost, i onda je, u najmanju ruku, intenzitet njihovog antropozofskog uvjerenja vrlo, vrlo ozbiljno narušen. - Mnogi od vas znaju koliko ovim stvarima ukazujem na stvarnosti koje sprječavaju da se antropozofska znanost duha shvati s ozbiljnošću kojom bi trebala. Već sam ovdje rekao: materijalizam je štetan ne samo zato što, teoretski, ne može dovesti ljude do duhovnog znanja, već prvo iz razloga koji sam danas spomenuo, da ljudska bića zapravo postupno postaju materijalistička samo ako dopuste materijalističkim mislima da djeluju na njih; ali dalje, u cijelom tijeku kulture, jer je materijalizam osuđen na to da ne može istražiti tajne same materije. Ovdje smo održali tečaj za liječnike i studente medicine. Sastojao se od primjene antropozofske znanosti na vrlo konkretan način, kako bi se pokazalo znanje o zdravim i bolesnim ljudima. Barem kao početak, pokazano je da se iz duhovne perspektive može spoznati priroda mozga, priroda zuba, priroda kostiju, slezene i jetre. Materijalistička znanost to ne može učiniti. Materijalistička znanost ne može spoznati prirodu materije, materijalne egzistencije. To se zaista može reći gledajući jedan simptom.

Pogledajte današnju psihijatriju. Današnja psihijatrija zapravo nije ništa više od opisa abnormalnog duševnog života, onoga što se odvija kao duševni život. Sada, svaka takozvana duhovna bolest ima svoj korelat u nečem materijalnom. Ako netko ima ove ili one zbrkane ideje, onda slezena nije u redu ili pluća nisu u redu; ali vaza između duhovno-duševnog i materijalnog, što je u stvarnosti također duhovno-duševno, može se prepoznati samo kroz znanost duha, a ne kroz materijalističku znanost. Ova materijalistička znanost osuđena je upravo na to da ne može prepoznati bit materije, i stoga, naprimjer, u medicini, da ne može pomoći nekim ljudima, jer se tamo pomoć mora pružiti materijalno. Čak se i duhovno bolesnima treba materijalno pomoći. Ako se ozbiljno shvati što leži u dubinama antropozofski orijentirane znanosti duha, dovest ćemo do dotoka duhovno znanstvenih uvida u materijalnu egzistenciju, a time i u socijalni život. Stoga je bilo sasvim prirodno da je pogled na trostruki socijalni poredak proizašao iz ove znanosti duha; jer je sva ostala suvremena znanost jednostavno nedovoljna, previše je to znanost pukog mišljenja, ne shvaća stvarnost i stoga ne može utjecati na socijalni život. Često sam to govorio, posebno u socijalnim studijama: danas ljudi govore o socijalnim idealima, govore o tome kako bi cijele zemlje trebale biti socijalno organizirane; danas se ne govori ni o čemu osim o socijalnom. Pa ipak, nijedno vrijeme nikada nije bilo toliko antisocijalno, nijedno vrijeme

nikada nije bilo toliko antisocijalno u svojim instinktima kao današnje. Ljudi danas prolaze jedni pored drugih ne znajući ništa jedni o drugima. Nitko, tako reći, ne gleda u drugoga. Zašto je to tako?

Može se spoznati, kao što je to slučaj u antropozofski orijentiranoj znanosti duha, nadosjetilni svijet iznad našeg svijeta. Znate, mi o duhovnosti ne govorimo općenito kao varljivi panteisti. Kao što ovdje na Zemlji govorimo o životinji, biljci ili mineralu, tako govorimo, uzdižući se iz carstva čovjeka u carstvo iznad čovjeka, o anđeoskom carstvu, arhandeoskom carstvu, dakle o carstvu anđela, arhandela i tako dalje. Govorimo o vrlo konkretnim duhovnim bićima, to jest, uzdižemo se do znanja, do uvida u suštinu duha. To se može učiniti, ili se od toga može suzdržati. Ali ako se netko od toga suzdrži, kao što se to radilo stoljećima u zapadnoj kulturi, što iz toga slijedi u smislu stvarne logike, a ne logike mišljenja? Rezultat je da se više nema smisao, osjećaj za duhovno-duševno; jer u svom pravom obliku, duhovno-duševno možemo shvatiti samo u nadosjetilnom. Gubi se osjećaj duhovno-duševnog. Ali kada se susretnemo s drugim kao ljudskim bićem, trebamo, ako želimo upoznati cijelog čovjeka, uključujući duhovno-duševno u čovjeku, pristupiti duhovno-duševnom! Međutim, duhovno-duševno ne možemo pronaći u fizičkom čovjeku, osim ako prvo nismo stekli osjećaj za duhovno-duševno misleći u nadosjetilnom. Oni koji izbjegavaju kontakt s bogovima, izgubit će kontakt s onim nadfizičkim u ljudima, u ljudima koji žive ovdje na Zemlji. Jer oni kojima nedostaje osjećaj za zajedništvo s bogovima, u ljudima na Zemlji će vidjeti samo fizičko tijelo, a ne i ono duhovno-duševno. što znači da neće doći ni do kakvog razvoja duhovno-duševnog života. Jednostavno nam je potrebno zajedništvo s bogovima kako bismo na pravi način mogli upotrijebiti svoje zajedništvo s ljudskim bićima, i zajedništvo s bogovima nam je potrebno na takav način da je naše duhovno-duševno okrenuto prema tim bogovima - ne samo naše misli, u kojem slučaju postajemo panteisti ili nešto slično - već prema njima mora biti okrenuto cijelo naše biće.

Katolička crkva je, na svoj način, dobro shvatila ovu potonju istinu, jer što radi? Ne ograničava se na poučavanje u katekizmu onoga što se ljude može naučiti kroz apstraktne teološke koncepte, već dijeli Oltarski sakrament kao sakrament, i uči svoje vjernike da je pravi Krist sadržan u Svetištu, da Krist zapravo slijedi put onoga što bi inače bilo probava kada se konzumira Oltarski sakrament. Možda je među vama premalo onih koji mogu shvatiti puni značaj ovoga što sada govorim, jer možda vrlo malo vas zna u kojem obliku Oltarski sakrament dolazi katolicima. U Oltarskom sakramentu zaista živi nešto od iskonske mudrosti, od predanosti cijele osobe božanskom. Zato može nastati pastirsko pismo poput onog koje je nedavno izdao nadbiskup, a koje tvrdi da je svećenik moćniji od Boga, jer svećenik može prisiliti Boga da bude u Oltarskom sakramentu, u Svetištu. Bog mora ući u Hostiju ako svećenik to želi; stoga je svećenik moćniji od Boga. - To piše u pastirskom pismu koje je prije nekoliko godina izdao nadbiskup. To je katolički način

razmišljanja. Protestanti i evangelici smatraju ga potpuno neupitnim. Indijski brahman bi to prirodno smatrao samorazumljivim iz vlastite perspektive. U katoličanstvu zaista živi nešto što pripada najstarijim komponentama iskonske mudrosti i samo ga treba ispravno razumjeti; naravno, ne smije se bijela magija pretvoriti u crnu magiju, kao što se dogodilo s tim pastirskim pismom. Ali u svemu što se razvija, rekao bih, kao aura sakramenta oltara u katoličanstvu, živi impuls: ne treba se okretati božanstvu samo u svojim mislima, u svom apstraktnom mišljenju, već se treba okretati, naprimjer, i s tom čežnjom koja živi u tvojoj gladi. Bogu se približavate ne samo mišljenjem, Bogu se približavate jedući na oltaru, a Bog koji živi u materiji, prolazi kroz vaše tijelo putem kojim idu sve probavljivo. Materijalno se sjedinjujete sa svojim Bogom! - U širenju ovog stava živi tajna ogromne moći. Ovu tajnu ogromne moći ne smijemo zanemariti, barem ne sada kada Katolička crkva namjerava usmjeriti svoj trijumfalni napredak po cijelom Zapadu i američkim sljedbenicima.

U jednom od mojih prvih objavljenih spisa, mojim 'Osnovama epistemologije Goetheova svjetonazora', naći ćete opisanu spoznaju, a na određenom mjestu u uvodu drugog sveska Goetheovih znanstvenih spisa, objavljenog ubrzo nakon toga, naći ćete riječ 'zajedništvo' koja se koristi za spoznaju, odnosno za ono što je duhovni proces: spoznaja je duhovno 'zajedništvo' ljudi. - Ne znam koliko je ljudi shvatilo puno kulturno povijesno značenje ovih riječi, ove rečenice u jednom od mojih prvih spisa. Jer u ovoj rečenici, materijalističko shvaćanje Božje zajednice bilo je usmjereno prema duhovnom shvaćanju Božje zajednice: preobrazbi kruha u duševnu supstancu spoznaje.

Kad bi se prepoznala puna veza između onoga što se pokušalo učiniti s ovim kratkim esejem 'Osnove epistemologije Goetheovog svjetonazora', i onoga što je potom dalje razvijeno u antropozofski orijentiranoj znanosti duha, vidjelo bi se što se iz antropozofske perspektive mora smatrati nužnim, kako bi se istinski razumjelo što se mora uliti u suvremeni socijalni život za iscjeljenje sadašnjeg socijalnog života. Ali ozbiljnost koja bi prepoznala takvu povezanost, često nedostaje u današnjim usnulim dušama, te se tako malo pažnje posvećuje paradoksima koje danas život predstavlja, i onome što ti paradoksi zahtijevaju.

Jučer sam morao govoriti o životnim paradoksima, koji su karakteristični za naše sadašnje doba. Sada vas molim da se upoznate s govorima koje su, naprimjer, održali istaknuti biskupi ili nadbiskupi, u raznim prigodama u naše vrijeme. Tamo ćete pronaći, kao naprimjer, u nedavnim govorima nadbiskupa München-Freisinga, koje je vrlo zanimljivo čitati, kako se radnici današnjice trebaju ponovno pridobiti za katoličanstvo - i oni obrazovani i radnici. Tamo nalazite govore koji dolaze iz duhovne supstance koja je, doduše, u dekadenciji, u padu, ali ipak iz duhovne supstance, i prvo se

imate povezati s nečim što se u početku čini apstraktnim ako želite razumjeti što je ovdje stvarnost. Taj nadbiskup München-Freisinga, naprimjer, kaže: katolicizam mora ponovno pridobiti radnike. - A zatim navodi različite uvjete pod kojima katolicizam trenutno može pridobiti radnike za Katoličku crkvu. Ne smije li se danas na takav govor odgovoriti: da, zaista ste imali dovoljno vremena pridobiti radnike budući da je, po vašem gledanju, katolicizam osnovan pontifikatom Petra u Rimu! Ako danas smatrate potrebnim govoriti o ponovnom osvajanju radnika i obrazovanih, to svjedoči da ste ih izgubili onim što ste stoljećima zagovarali. Dakle, ako želite nastaviti zagovarati istu stvar, možete li imati ijedno drugo gledište osim da si kažete da postizete istu stvar koju ste do sada postigli, naime da gubite one koje hoćete pridobiti? - Ne priznaje li se tako implicitno da je netko postupio pogrešno, ako danas smatra potrebnim govoriti o ponovnom osvajanju i neobrazovanih i obrazovanih?

Ali današnje čovječanstvo jednostavno ne gleda na takve proturječnosti. Bilo bi upravo nužno da se takve stvarne proturječnosti pogledaju. Stoga je apsolutno neophodno takve stvari dobro shvatiti. Da, ljudi imaju duhovno-duševno, ali živimo u vremenu u kojem ga mogu poreći. Nije istina da je materijalistička teorija, koju mozak misli, netočna. Ne, kada ljudi poriču svoje duhovno-duševno, mozak počinje misliti poput automata. A ako ljudi ne žele da im mozak misli, ako žele da njihovo duhovno-duševno misli, onda se moraju okrenuti tom duhovno-duševnom koje to mišljenje odvaja od materije. Jer ovo odvajanje od materije, od istinskog materijalizma, nije samo usvajanje drugačijeg svjetonazora, već je nešto što mora zahvatiti cijelu osobu, to mora biti otrgnuto od puke materijalne egzistencije od strane cijele osobe. Jer čovjek ne samo da postaje materijalist kad poriče duhovno, već kada poriče duhovno čovjek postaje materijalan. On postaje samo slika duhovnog, postaje materijalan, koji se jednostavno može otopiti u ahrimanskom kozmosu, i može nastaviti funkcionirati u ahrimanskom svijetu kao ovisan, neosoban član, dok je pozvan, ako ispravno razumije otajstvo Golgote, da sačuva svoje 'Ja' i nastavi s zemaljskom civilizacijom.

XVII. SEDAMNAESTO PREDAVANJE

Dornach, 18. srpnja 1920.

Jučer sam pokušao predstaviti puni značaj i ozbiljnost antropozofski orijentirane znanosti duha, nastojeći pokazati koja razlika postoji između pukih apstraktnih predodžbi i koncepata, i onoga što nastaje u duši u obliku predodžbi i koncepata, što također poprima oblik predodžbi i koncepata, ali tada je realnost, stvarnost. Radi se o jasnom prepoznavanju kako čovjek, kroz svoj materijalistički pogled, potpuno se okrećući od duhovnih koncepata, baveći se samo konceptima prirodnog i tako dalje, postaje sve više i više nalik materijalnom, kako se zapravo sve više spušta u to materijalno, tako da u konačnici više nije lažno tvrditi da materijalni dio njegova tijela misli, da njegov mozak misli, već da je to reći zapravo ispravno, da čovjek postaje svojevrsni automat kozmosa i postupno, kroz poricanje duhovno-duševnog, dolazi i do gubitka tog duhovno-duševnog. Rekao sam da je naravno, ovo neugodan pogled na svijet za mnoge, i da mnogi smatraju ovaj pogled na svijet nečim što apsolutno ne žele prihvatiti, jer vjeruju da čovjek nekako može trajno sačuvati svoje duhovno-duševno bez vlastite intervencije. Ali to nije slučaj. Ljudi mogu toliko duboko uroniti u materijalno da se odvoje od duhovno-duševnog, da urone u ahrimanske moći i nastave s njima u kozmičkoj struji stranoj našem svijetu, ali bez svog 'Ja', koje ne može pripadati ahrimanskom svijetu, već može imati svoj razvoj samo ako slijedi normalno napredujuću evoluciju, odnosno ako se ujedini sa svime što je povezano s otajstvom Golgote; ako, prije svega, u našem vremenu prepoznaju kako tražiti vezu s onim što se čovječanstvu može dati kroz duhovno istraživanje. U ovoj evoluciji ljudi, od sredine 15. stoljeća, na zapad je stiglo razdoblje u kojem, kada gledaju svoju okolinu, ljudi percipiraju samo osjetilni svijet. A kada gledaju u sebe, od sredine 15. stoljeća, sve su više u iskušenju apstrahirati, intelektualizirati i umanjivati unutarnja iskustva duše.

Ono što danas doživljavamo kao koncepte, ono što izvodimo iz konvencionalnih, službenih znanstvenih metoda za naš svjetonazor, u biti nema nikakve veze s egzistencijom. Niti se to može koristiti za prodiranje u stvarnost. Samo je predrasuda vjerovati da čovjek, formirajući obične apstraktne misli, zapravo živi duhovno. Te apstraktne misli zapravo su element stran stvarnosti, samo zbroj slika, tako da možemo reći: izvana čovjek vidi svijet osjetila, iznutra čovjek vidi ono što je u biti samo svijet slika, ono što u biti nema stvarne veze s egzistencijom. - To je zapravo sudbina čovječanstva od sredine 15. stoljeća: izvana percipirati svijet osjetila - a uskoro ćemo vidjeti kakvo značenje taj svijet osjetila ima u odnosu na cjelokupni svjetonazor - a iznutra doživljavati duševno koje sve više postaje puka slika. Može se postaviti pitanje: zašto je dakle čovječanstvo u

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

civiliziranom svijetu, od sredine 15. stoljeća, u pogledu duševne egzistencije sve više postajalo puka slika? To je zato, jer se samo na taj način čovječanstvo može uzdići do istinske slobode.

Da bismo to razumjeli, pogledajmo поближе naš svijet kakav nam danas izgleda i naš vlastiti položaj u njemu. Zanimarimo samo ljudsko biće u svijetu i pogledajmo sve što se može naći u svijetu, recimo kao oblaci, planine, rijeke, kao formacije mineralnog, biljnog i životinjskog carstva, i zapitajmo se: što se zapravo nalazi unutar sfere onoga što se može opisivati onako kako sam ja to upravo napravio? - Shematski ćemo skicirati o čemu

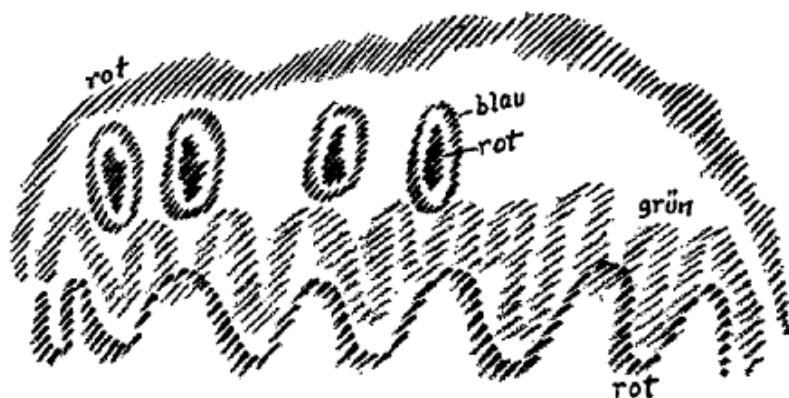

se radi. Recimo: sve što možemo vidjeti iznad sebe (vidi gornji crtež), sve što se širi oko nas kao mineral (rot), kao biljno (grün), i, do određene mjere, kao životinjski svijet - zanemarujemo ljude, što naravno u stvarnosti ne možemo, ali to možemo hipotetski zamisliti - zamišljamo da je to priroda lišena čovječanstva. Tamo, u svoj toj prirodi lišenoj čovječanstva, nema bogova. To je ono što se mora shvatiti! Nema bogova u toj prirodi lišenoj čovječanstva, kao što nema kamenice odvojeno od školjke kamenice, niti puža odvojeno od školjke puža. Cijeli ovaj svijet, o kojem sam sada hipotetski govorio, u kojem zanemarujemo ljude, ono je što su božanska bića odvojila tijekom evolucije, baš kao što kamenica odvaja svoju školjku. Ali bogovi, duhovna bića, više nisu tamo, baš kao što kamenica ili puž više nisu tamo u svojim odvojenim školjkama. Ono što imamo oko sebe kao svijet koji sam opisao je prošlost. Promatrajući prirodu, gledamo prošlost duhovnog i ono što ostaje kao ostatak iz te prošlosti duhovnog. Stoga ne postoji mogućnost postizanja istinski religiozne svijesti samo kroz kontemplaciju vanjskog svijeta; Jer ne treba vjerovati da je u ovom vanjskom svijetu, prisutno išta od onoga što su duhovno božanska bića, koja su istinski stvaratelji čovječanstva. Elementarna bića, svakako, niža duhovna bića, to je nešto drugo; ali ono što su istinski kreativna duhovna bića, koja kao takva moraju ući u religijsku svijest, pripada ovom svijetu samo utoliko što je ovaj svijet njihova ljuska, njihov talog, njihov ostatak.

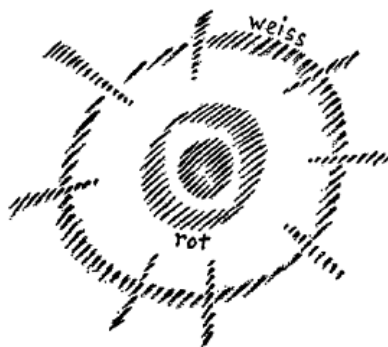
Takve stvari poput ovih koje smo upravo dotaknuli, neki izvanredni pojedinci ponekad osjećaju kao svečane istine koje odjekuju u njihovim dušama. Osoba koja je u duhovnom razvoju 19. stoljeća najdublje osvijetlila to kako

je ono što okružuje ljude kao priroda, ostatak božansko duhovnog razvoja bio je *Philipp Mainländer*, koji je, kroz punu ozbiljnost ove spoznaje, došao do svoje filozofije samoubojstva i potom završio samoubojstvom. Ponekad je sudbina ljudski bića da se kroz svoju karmu zaokupe takvim jednostranim istinama. Tada ta sudbina, čak i za jednu inkarnaciju, postaje jednostrana i teška; kao što je bio slučaj s *Philippom Mainländerom*, nesretnim njemačkim filozofom.

Sada, nakon što ste upili ono što moramo reći o ovoj hipotetskoj vanjskoj prirodi, možete se pitati: gdje su onda bogovi, ti bogovi o kojima moramo govoriti kao o istinskim kreatorima? - Moram shematski nacrtati drugačije; moram shematski nacrtati čovjeka iznutra, i bogove unutar čovjeka. Ako se

smijem ovako izraziti: unutar ljudske kože, u ljudskim organima, nalaze se istinski stvaralački bogovi (vidi crtež O). Ljudska bića, u samom svom biću, nositelji su sadašnjeg božansko duhovnog. Dakle, božansko duhovno, koje je ujedno i istinski kreativni element u sadašnjosti, nalazi se unutar ljudskog bića. A ako sebi predstavite svu vanjsku prirodu danas, a zatim mislite na budućnost koja je toliko tisuća godina pred nama, neće biti ničega od ovih oblaka, od ovih minerala, od ovih biljaka, pa čak ni od životinja. Neće biti ničega što živi u prirodi izvan ljudske kože. Ali ono što produhovljuje i oživljava ljudsku organizaciju iznutra, nastaviti će se razvijati, to će biti budućnost.

Kad bih to shematski nacrtao, rekao bih: ako je ovo priroda (veliki krug), ovo je čovjek (mali krug), a ono što je unutar čovjeka je ljudsko-božansko, dakle

priroda će se u budućnosti raspršiti (zrake). Čovjek će se proširiti u svijet, a ono što je danas unutar njega bit će njegova vanjska okolina (crveno), sama priroda.

Uvid u činjenicu da božansko-duhovno, kojem se moramo obraćati kao istinski kreativnom elementu sadašnjice, leži unutar ljudske kože, nevjerojatno je ozbiljna spoznaja. Jer to čovjeku nameće odgovornost prema cijelom kozmosu. To čovjeku omogućuje da shvati nešto poput Kristovih riječi: "Nebo i Zemlja će proći", to jest, vanjski svijet, "ali moje riječi neće proći". A kada se u pojedinačnom čovjeku ispune Pavlove riječi: "Ne ja, nego Krist u meni", tada u čovjeku ponovno žive Kristove riječi: "Nebo i Zemlja će proći, ali riječi moje" u pojedinačnom čovjeku - to jest, ono što je unutar ljudske kože i što će Krist apsorbirati, "neće proći".

Ali na što ukazuje ovo što sam rekao? Ukazuje na to da se čovjek od sredine 15. stoljeća, u određenom smislu, prazni iznutra kroz svoje apstraktne koncepte, kroz ono što intelektualizira. Zašto se prazni? Prazni se upravo kako bi upio Kristov impuls, odnosno ono stvaralačko-božansko, u svoje unutarnje biće. Gledamo u vanjski svijet, rekao sam, vidimo samo osjetilno. Tu vidimo samo božansku prošlost. Među onim što je ostalo od te božanske prošlosti su i elementarni duhovi i tako dalje, koji su ostali na nižim razinama. Gledamo u svoju nutrinu i u toj nutrini vidimo, prije svega, samo slikovne, apstraktne koncepte, što je sve više i više intelektualizirano, ono što postaje konkretno, stvarno, tek kada čovjek upije duhovni impuls kroz znanost duha, i poveže ga sa svojom nutrinom. Čovjek ima izbor - i taj izbor postaje sve ozbiljniji od sredine 15. stoljeća - ili ostati zaglavljen s intelektualnim, apstraktnim konceptima, ili prihvatiti živi sadržaj znanosti duha. Ako ostane zaglavljen s intelektualnim, apstraktnim konceptima, razvit će briljantnu prirodnu znanost, jer su ti koncepti mrtvi, i s tim konceptima će na čudesan način shvatiti mrtvu prirodu. Ali sve ga to pretvara u mumiju, sve ga to čini sličnim materiji, sve to vodi do njegovog propadanja u ahrimanskom carstvu. Da bi nastavio zemaljske stvari, da bi nastavio cijeli razvoj Zemlje, potrebno mu je upijanje duhovnog, koje danas ljudima ne pristupa instinktivno na atavistički način, već na čemu ljudi moraju raditi. Dakle, upijanje znanosti duha nije teorija, već upijanje nečeg

stvarnog. To je ispunjavanje inače prazne nutrine duše spiritualnim, duhovnim sadržajem. Iznutra prazno, izvana suočeno s prošlošću, takvo bi čovječanstvo danas, u svojim masama, željelo ostati, prihvaćajući samo logiku mišljenja s umijećem eksperimentiranja i odbijajući prihvatiti ono što je živi duhovni život. Svijet se danas suočava ne samo s opasnošću da utone u ahrimansko, već i s opasnošću da izgubi zemaljsko poslanje.

Svatko tko o ovome dobro razmisli i osjeti to, istinski će cijeniti ozbiljnost koja bi trebala biti povezana sa usvajanjem znanosti duha kao takve. I tada neće podcijeniti znanje koje je ljudsko znanje. Ljudsko znanje, doista, ne postoji unutar suvremenog znanstvenog znanja, ili unutar drevnih religijskih tradicija. Što nude drevne religijske tradicije? One usmjeravaju ljudski pogled prema gore, prema apstraktnim, nezemaljskim visinama; ne govore o tome kako bogovi organski prebivaju u čovjeku. Ovu ideju bi proglasili heretičkom u najeminentnijem smislu. Kada bi se danas tradicionalnim europskim i američkim vjerskim denominacijama tumačilo da bogovi prebivaju u čovjeku, da je drevna izjava, izjava istine: ljudsko tijelo je hram Božji - pobunili bi se protiv takve hereze. To je s jedne strane.

S druge strane, imamo materijalistički orijentiranu prirodnu znanost koja, upravo zato što je materijalistička, ne razumije materiju. Što ta prirodna znanost razumije o funkciji ljudskog mozga? Što ta prirodna znanost razumije o funkciji ljudskog srca i tako dalje? Često sam pokazivao, pa čak i javno izjavio, da materijalistička znanost, naprimjer, smatra da je ljudsko srce vrsta pumpe koja pumpa krv u tijelo. Ova opća znanost o srcu, koja se predaje kao sveučilišna znanost, čista je besmislica - ništa više i ništa manje od čiste besmislice. Jer ne radi se o tome da je srce pumpa koja gura krv u svim mogućim smjerovima, a zatim je pušta natrag; radije, istinski živi element je krv koja cirkulira. Tamo, u krvi, u samom krvotoku, živi ono što je prava pokretačka snaga u ljudskoj egzistenciji, u ljudskoj organizaciji, a srce nije ništa drugo nego izraz toga. Tu se kretanje manifestira (vidi crtež).

Svatko tko danas, u duhu moderne prirodne znanosti, govori o srcu koje tjera krv kroz tijelo, govori na sličan način kao da kaže: kad je bilo deset minuta do devet, jedna je kazaljka pokazivala prema deset, druga je kazaljka

pokazivala preko deset, i te su me kazaljke, zajedno s cijelim satom, dovele ovdje na podij. - Ali to nije slučaj; sat je samo izraz onoga što se događa! Niti je srce pumpni mehanizam koji uzrokuje da se krv tjera kroz tijelo; nego je ono izraz toga; integrirano je u cijeli ovaj sustav kretanja i izražava taj sustav kretanja.

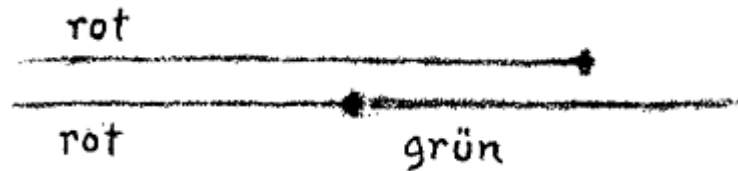
Prirodna znanost, kakva se danas općenito prakticira, jednako malo vodi u ljudsku nutrinu; u najboljem slučaju unutrašnjost se pretvara u nešto vanjsko seciranjem leševa. Ali to ne vodi unutra, to nas vodi samo do transformacije unutarnjeg u nešto vanjsko; u trenutku kada secirate čovjeka iznutra, pretvarate ono što ste postigli u nešto vanjsko. Dakle, poanta je u tome da danas, u cijelom duhovnom životu ne postoji sklonost, istinskom prodiranju u unutarnje biće čovjeka. To je ono što znanost duha mora donijeti; znanost duha mora donijeti spoznaju čovjeka. Ali većina naših suvremenika zazire od ovog znanja o čovjeku. Dakle zašto? Zato jer su vjerske tradicije stoljećima doslovno ljudima zamaglile bilo kakvu stvarnu težnju za znanjem. Samo razmislite koja maglovitost, izvrtanje riječi kojima tradicionalne ispovijesti predstavljaju ljudima, a što zatim eskalira u propovijedanje, da čovjek ne bi trebao spoznati nadosjetilno, već vjerovati u to, samo nejasno osjećati. Sve to, iz njegove arogancije, precjenjivanja sebe, i istovremeno inercije, u čovjeku potiče ideju: nema potrebe razmišljati o božanskom, ono mora proizaći iz dubina mračnih osjećaja i instinkta. - Ali tada ne ostaje ništa drugo osim pare organskog, koja se pretvara u iluzije, koju pak praktični ljudi i teolozi koji se oslanjaju na praktičnost pretvaraju u sve vrste maglovitih stvari.

Stoljećima je instinkt za znanjem, koji jedini može istinski unaprijediti čovječanstvo na putu zemaljskog razvoja i duhovne evolucije, bio potisnut. Danas se ljudi doslovno naježe kada se od njih traži da počnu razvijati znanje o stvarnosti i uzdignu se u duhovni svijet. Ali u mjeri u kojoj se netko naježi, u istoj mjeri se odvaja od duhovno-duševnog bića i postaje sličan materijalnom.

Moglo bi se reći da kada se takve stvari počnu ozbiljno uzimati, ljudi odmah bježe od njih; jer se danas sve promatra površno. I želio bih ponoviti nešto što sam nedavno spomenuo. Osnovali smo Waldorfsku školu u Stuttgartu. Ova Waldorfska škola osnovana je u potpunosti u duhu antropozofski orijentirane znanosti duha, što znači da su pedagogija i metoda poučavanja predstavljene onima koji su odabrani za ovu školu. To je uistinu duh koji je prožeo ovu pedagogiju i metodu poučavanja. Danas se čak događa - jer sve što smo uspostavili je senzacija - da ljudi žele posjetiti ovu Waldorfsku školu, žele je vidjeti na nekoliko sati, vidjeti hoće li u tih nekoliko sati naići na nešto drugačije od onoga što bi doživjeli u drugim školama. Dakle, opet, samo senzacija! Ali naučite prepoznati Waldorfske škole kroz antropozofski orijentiranu znanost duha, a ne tražeći da sjedite na nastavi, sjedeći i više-

manje ometajući nastavu. Upijanje antropozofski orijentirane znanosti duha jednostavno je neugodnije i manje senzacionalno od sjedenja, a sjedenje u osnovi znači pokušavati si olakšati stvari.

Pedagogija i didaktika kojom se ovdje bavimo uzimaju u obzir duhovne svjetove, i, prije svega, preegzistenciju ljudi. Kakva je to preegzistencija ljudi? Pa, prisjetimo se godine našeg zemaljskog rođenja. Pretpostavimo da smo se

u to vrijeme (vidi crtež, donja linija) spustili u zemaljski fizički život. Djeca koja su rođena mnogo kasnije još su u to vrijeme bila gore u duhovnom svijetu i, naprimjer, spuštaju se tek tamo (vidi crtež, gornja linija). Mi smo već bili na Zemlji u vrijeme kad su ova djeca još bila gore. Oni nam donose nešto što je doživljeno u duhovnom svijetu, dok smo mi već bili dolje u fizičkom svijetu.

Toga možete biti svjesni ako pogledate djecu koju imate pred sobom, kada podučavate pedagogijom i didaktikom kojom bi se trebalo podučavati u Waldorfskoj školi. Tu treba uroniti u djetetov duh, odnosno razviti praktično iskustvo u svakodnevnom životu, za stvarnost onoga što se prenosi u predodžbama i idejama iz antropozofski orijentirane znanosti duha. Ali upravo su to ljudima onemogućavala tradicionalna religijska uvjerenja, koja, prije svega, nisu htjela da se u ljudima njeguje ta unutarinja aktivnost koja zatim vodi do istinske spoznaje i koja ljude uči dubokoj istini da je mjesto bogova unutar same ljudske kože.

Pogledajmo naš planet izvana. Ništa božansko-duhovno nema ni u čemu drugom na planetu. Božansko sjaji iz čovjekolikih bića na njemu (vidi crtež).

Je li tako to manje na planetu, jer sjaji iz ljudskih tijela? Također ćete moći i formalno prihvatiti ovu ideju, ako je uklonite iz zemaljskog života i smjestite je na drugi planet. Stojeći ovdje na Zemlji, sigurno ćete otkriti da ta misao

ima nešto uvjerljivo i goruće u sebi, da ste vi i vaši bližnji nositelji božansko-duhovnog. Ali ako usmjerite svoj duševni pogled prema gore na drugi planet, tada ćete vjerojatno lakše shvatiti misao da su bića koja tamo tvore najviše područje prirode, mjesta s kojih božansko-duhovno sjaji prema vama.

Misao koju smo danas razvili nadopunjava, iz određene perspektive, drugu ozbiljnu misao koju smo jučer pustili pred naše duše. Jučer smo pred duše stavili misao da se unutar čovječanstva razvija ono što će donijeti daljnju stvarnost zemljine evolucije, ono što će evoluciju Zemlje nositi naprijed, dok je u ljudskoj volji da ometa ovu evoluciju Zemlje: da apsorbira samo ahrimansku struju. A danas tome dodajemo i drugu misao da je, zapravo, sve oko nas prolazna vanjska priroda, jer ona čak i danas predstavlja samo ostatak božansko-duhovnog stvaranja. Božansko-duhovno stvaranje, koje vlada u sadašnjosti i vladat će u budućnosti, prisutno je unutar ljudske kože; tako da, iako se čini paradoksalnim, ipak je istinito kada se kaže: sve što oči vide i sve što uši čuju iz čovjekove okoline, propada sa Zemljom. Samo ono što danas živi u prostoru zatvorenom ljudskom kožom, živi dalje na Jupiteru, nosi egzistenciju Zemlje u buduću planetarni razvoj. - Čovjek će ponovno osjetiti potrebu da shvati odnos čovjeka prema kozmosu, ako ima u vidu iznimno ozbiljnu potrebu da stekne znanje o čovjeku.

Ljudi zapravo žive između dva ekstrema. Ove ekstreme smo nazvali luciferskim i ahrimanskim ekstremima. Također ih možemo, rekao bih, shvatiti temeljitije. Filozofi su oduvijek govorili da se bitku ne može pristupiti kroz misao. To je zapravo istina; jer odakle zapravo dolazi ono što ljudi imaju kao osjećaj bitka? Prije nego što uđe u zemaljsko postojanje kroz začće ili rođenje, čovjek postoji u nadosjetilnim svjetovima. Iz nadosjetilnih svjetova se spušta u svoje zemaljsko, fizičko, osjetilno postojanje. Tamo doživljava, prije svega, nešto novo što nije doživio u nadosjetilnim svjetovima, nešto što ga odmah okružuje pri njegovom silasku. To je ono što se može nazvati - ali samo reprezentativno - gravitacijom, privlačnošću Zemlje, to je ono što se može nazvati 'imati težinu'. Sada znate: izraz 'imati težinu', zapravo je samo preuzet iz najvažnije pojave: gravitacije. Jer ono što osjećamo kao umor, naprimjer, također je nešto slično kao imati težinu, a ono što osjećamo u udovima kada ih pomičemo također je nešto povezano s imati težinu. Ali budući da je imati težinu, najreprezentativnije, možemo reći: čovjek se stavlja u prisutnost gravitacije. I prikriveno, čovjek uvijek opaža nešto od te gravitacije kada opisuje bilo koji objekt na Zemlji kao stvaran.

Suprotno tome, kada se osoba nalazi između smrti i novog rođenja, baš kao što je ovdje na Zemlji povezana s gravitacijom, povezana je i sa svjetlošću. Jer i svjetlost ima značenje; 'sa svjetlošću' se opet koristi reprezentativno, jer budući da većinu svojih viših osjetilnih percepcija primamo kroz oči kada smo u stanju vidjeti, govorimo o svjetlosti. Ali ono što živi u osjetilnoj percepciji oka kao svjetlost, isto je što živi u osjetilnoj percepciji uha kao

zvuk i manifestira se u pojedinačnim tonovima, baš kao što se svjetlost manifestira u pojedinačnim bojama. I tako je i za ostala osjetila. U osnovi, to je nijansa svih osjetila, koju nazivamo reprezentativnom svjetlošću, baš kao što gravitaciju nazivamo reprezentativnom. Odvedeni smo u krajnost gravitacije kada se spuštamo na Zemlju. Odvedeni smo u krajnost svjetlosti kada, u trenutku smrti, ulazimo u svijet između smrti i novog rođenja. I zapravo smo uvijek umetnuti u međustanje između svjetlosti i gravitacije, i svaka osjetilna percepcija, kako se ovdje doživljavamo, u biti je pola svjetlost, a pola gravitacija. U trenutku, kada doživljavamo bez vlastite gravitacije, možda kroz patologiju ili kroz snove, doživljavamo samo duhovne stvari, kao u snovima ili paroksizmu groznice. Paroksizam groznice sastoji se, psihološki, u činjenici da osoba ima iskustvo bez doživljavanja vlastite gravitacije. Ta ravnoteža između težine i svjetlosti, u koju smo smješteni, jest, za veći dio onoga što doživljavamo ovdje u svijetu, u tome što smo mi kao ljudska bića duhovno-fizička bića, upravo ono što je intimno povezano sa zagonetkom svijeta. Ali ni svjetska struja koja se izražava u tradicionalnim religijskim vjerovanjima, ni ona koja se izražava u znanstvenim fantazijama, ne postiže ovaj proboj: od apstraktnih koncepata do svjetlosti, od osjetilnih percepcija do težine. Ljudi su danas postali slijepi, gluhi i tupi za te stvari.

Ljudi žive na Zemlji povezani s gravitacijom. Osjećaju kako ih gravitacija vuče prema Zemlji (crtež lijevo). Uzmimo kristal; on sam sebi daje vlastiti

oblik (crtež desno). Kakva se sila tamo nalazi? To je ista sila koju ljudi osjećaju, koja ih pritiska prema dolje, ista sila koja cijeloj Zemlji daje oblik. Samo je uzmimo tamo gdje Zemlji može dati oblik: na cijeloj površini mora, u vodi; tamo gravitacija daje oblik. Ista sila daje oblik kristalu. Samo tamo djeluje iznutra. Znanstven fantazije obično govore: ono što se krije iza materije, ili unutar materije, nepoznato je; to je 'zagonetka svijeta'. Ono što leži iza površine materije, doživljavamo doživljavajući vlastitu gravitaciju, jer smo, u odnosu na cijelu Zemlju, smješteni unutar istih sila koje, naprimjer, djeluju u malom tijelu i drže njegove pojedinačne dijelove zajedno. Moramo biti sposobni prepoznati malo u velikom, veliko u malom, a ne nagađati o tome što leži iza materije. Ono što nadilazi materiju, božansko-duhovno koje vlada unutar bića, mora se prepoznati paljenjem onoga što se može zapaliti

iznutra, onoga što vodi do višeg unutarnjeg iskustva, onoga što vodi do razumijevanja koncepata i predodžbi koje se istinski odnose na ono što prebiva u hramu, koji, prema drevnim tradicijama, predstavlja sam čovjek.

Postoji, kao što sam često naglašavao, nešto u drevnoj atavističkoj mudrosti što se može duboko poštovati. U sadašnjosti smo pozvani, da to svjesno izvučemo iz dubine svog bića i učinimo to vodećim načelom čovjekovog duhovnog i socijalnog djelovanja i života.

NAPOMENA

Od sedamnaest predavanja u ovom svesku, prvih pet održava se istovremeno s prvim medicinskim tečajem ('Znanost duha i medicina' SD 312) održanim u Dornachu. Zato tema medicine, liječenja i terapije u najširem smislu, zauzima toliko prostora na predavanjima u ovom ciklusu.

Slijede uvodne napomene za prvo predavanje, održano 20. ožujka 1920. Ono se bavi suvremenim događajima za koje bi današnji čitatelji trebali konzultirati povijesne knjige: Početkom ožujka 1920. u Berlinu se dogodio takozvani Kappov puč. To je bio pokušaj desničarskih konzervativaca da ponovno preuzmu vlast u Njemačkoj, koja je nakon nesretnog ishoda Prvog svjetskog rata i takozvane Novembarske revolucije prešla u ruke lijeve koalicije. Puč, koji je uzrokovao da socijaldemokratski orijentirana vlada Reicha privremeno napusti Berlin i preseli se u Dresden, propao je nakon nekoliko dana i ostao je epizoda u turbulentnom poslijeratnom razdoblju u Njemačkoj. Rudolf Steiner nastojao se kaosu suprotstaviti iscjeljujućim snagama kroz stvaranje pokreta za tročlanstvo socijalnog organizma. Nadalje se spominje osnivanje dioničkog društva 'Der Kommende Tag AG' u Stuttgartu, za koje javnobilježnički akt o osnivanju nosi datum 13. ožujka 1920. 'Razmišljanja u posljednjim tjednima prije putovanja u Stuttgart' koja spominje Rudolf Steiner sada su sažeta u svesku 'Duhovne i socijalne transformacije u ljudskoj povijesti', SD 196.

Tekstualna osnova: Predavanja je zapisala profesionalna stenografkinja Helene Finckh i prepisala ih u otvoreni tekst. Taj tekst čini osnovu ovog izdanja. Tekstualne razlike između novog izdanja i 1984. i prvog izdanja iz 1969. prvenstveno su posljedica činjenice da je prvo predavanje u cijelosti uspoređeno s izvornim transkriptom, dok su ostala djelomično uspoređena. Nadalje, sadržaj i bilješke su prošireni. Ilustracije u tekstu izradila je Hedwig Frey na temelju originalnih slika Rudolfa Steinera za ploču. Naslov sveska odabrao je urednik prvog izdanja.

Objavljivanje u časopisu: Jedanaest od sadašnjih sedamnaest predavanja objavljeno je u 5 i 6 svesku časopisa 'Blätter für Anthroposophie', Basel, 1953/54, urednik je Hans Erhard Lauer. U to vrijeme revidirani su za objavu i opremljeni bilješkama C.S. Pichta.

Predavanju su prethodile sljedeće uvodne napomene:

Dragi moji prijatelji! Pozdravljam vas večeras nakon mog putovanja u Stuttgart, kako bih u određenom smislu nastavio ono što se tamo dogodilo u Stuttgartu. Ali prvo, želio bih samo ukratko napomenuti da smo ovaj put u Stuttgartu uspjeli, barem u početku, pokrenuti svojevrсни praktični temelj, koji će biti pozvan intervenirati u ekonomski život iz perspektive duhovno

Rudolf Steiner - Ljekoviti čimbenici socijalnog organizma

znanstvenog svjetonazora. Možda će biti moguće upravo na ovaj način nešto doprinijeti onome što se tako očajnički treba dogoditi u sadašnjosti. Najvažnije je u sadašnjem trenutku, naravno, da se ideje duhovno znanstvenog svjetonazora i ideje o socijalnim posljedicama koje proizlaze iz ovog duhovno znanstvenog svjetonazora, ukorijene među dovoljno velikim brojem ljudi. Duše dovoljno velikog broja ljudi moraju upiti te ideje i nastojati ih transformirati u aktivnu volju. To je najvažnija stvar, najbitnija stvar, jer samo kada postoji dovoljno velik broj takvih pripremljenih ljudi, moći će se dogoditi išta od onoga što je potrebno za čovječanstvo. Ali možda se toj nužnosti može doprinijeti pokazujući, kroz primjere, kako se mora pokušati intervenirati u praktičnom životu da bi se opravdali zahtjevi znanosti duha. I tako smo pokušali osnovati središnji ured u Stuttgartu, sličan poslovnoj banci, koji će organizirati niz gospodarskih poduzeća, kojima će se upravljati na način da njihov rad bude u skladu s našim svjetonazorom, ali i da njihova intervencija u socijalnu strukturu sadašnjosti bude u skladu s tim svjetonazorom. Možda bi to moglo stvoriti primjere koji mogu imati nešto veći utjecaj od same riječi, kojoj se, nažalost, čini da je u sadašnjosti dodijeljeno tako sporo napredovanje, toliko nesrazmjerno potrebama. Waldorfska škola dobro napreduje i to je posebno ohrabrujuće. Ali sve je to doista premalo, a to možete vidjeti kada to usporedite s vijestima koje primete iz bivše Njemačke, koje su, doduše, često iskrivljene, ali u svojoj iskrivljenosti ipak znakovite. Najviše uznemirava nešto što je, uostalom, nešto što je vrlo uočljivo ispod površine događaja. Nema razloga dragi prijatelji, reći sa zadovoljstvom: vlada koja je formirana u Berlinu nakon nekoliko dana morala je dati ostavku. Nije važno, je li danas u Njemačkoj neka vlada, u bivšoj Njemačkoj, na vlasti tri dana ili onoliko dugo koliko je trebalo za pobjeći iz Berlina preko Dresdena u Stuttgart; to je potpuno nebitno. Vrijeme ne nebitno. Bitno je da nijedna od tih vlada ne može istinski vladati, da je uopće nemoguće vladati, da se, u određenom smislu, ljudska volja, ukoliko je pozvana intervenirati u javne poslove, čini nesposobnim za bilo što plodonosno, i sposobna je, u najboljem slučaju, dodati nove destruktivne sile starima. Događaji poput onih koji se danas događaju u bivšoj Njemačkoj, ne ukazuju ništa drugo nego da su ljudi koji se još uvijek izvlače na površinu, bilo pučem ili nekim izborima ili slično, još uvijek iste vrste, iste vrste, oni koji su djelomično odgovorni za strašne događaje posljednjih godina. A vanjski tijek događaja je od manje važnosti u usporedbi s onim što se krije iza tih događaja.

Ali moramo pogledati beznađe tog vanjskog života koji nastoji nastaviti sa starim silama, bez obzira postiže li se to nastavljanje danas uobičajenim lijevim ili desničarskim sloganima. To nisu konstruktivne snage. Konstruktivne snage danas treba tražiti isključivo u onim impulsima koji nam mogu doći iz duhovnog promišljanja čovjekove egzistencije. Stoga, čak i ako pokušamo usmjeriti svoju snagu u tijek socijalnih zbivanja na vanjskoj

osnovi, glavna stvar za nas će uvijek ostati, uvijek iznova, produbljivanje našeg znanja, barem duhovno, kako bi iz tog produbljenog znanja mogla slijediti odgovarajuća volja, toliko potrebna sadašnjosti. Ljudi bi danas trebali sebi reći: gledanje naprijed na ono što bi moglo proizaći iz starih sila iz jednog ili drugog ugla, danas nije korisno; pesimizam je, naprotiv, potpuno opravdan i to se svaki dan iznova dokazuje. Jedino što ljudima danas koristi jest graditi na jednoj stvari: vlastitoj volji, potkrijepljenoj znanjem. I samo ako to netko danas želi učiniti, ima pravo nadati se. Čovjek nema pravo nadati se; ima pravo biti samo pesimističan ako nije voljan uključiti duhovno nadahnuto znanje u svoju volju. Stoga će uvijek biti od najveće važnosti produbiti ovo duhovno znanje. Razmotrimo danas jedno poglavlje ovog duhovnog uvida, koje bi moglo doprinijeti onome o čemu sam razmišljao posljednjih nekoliko tjedana prije svog putovanja u Stuttgart.